

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
Міністерство освіти і науки України

Львівський національний університет імені Івана Франка
Міністерство освіти і науки України

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

БОЙЧУК ВАЛЕНТИНА МИХАЙЛІВНА

УДК 811.111'37:141.22(043.5)

ДИСЕРТАЦІЯ

**РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ФЕНОМЕНУ ПЕСИМІЗМУ
В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ**

10.02.04 – германські мови

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ В. М. Бойчук

Науковий керівник

Коляда Еліна Калениківна

кандидат філологічних наук, професор

Луцьк – 2018

АНОТАЦІЯ

Бойчук В. М. Репрезентація феномену песимізму в сучасній англійській мові. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.04 – германські мови. – Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки; Львівський національний університет імені Івана Франка, Луцьк – Львів, 2018.

Дисертація присвячена дослідженню засобів репрезентації феномену песимізму в сучасній англійській мові з позицій семасіології, ономасіології, функціональної лінгвістики, лінгвістичної прагматики та комунікативної лінгвістики.

Уточнено, що песимізм – спосіб світосприйняття, який акцентує негативні прояви буття – на індивідуально-психологічному рівні проявляється певними диспозиціями (диспозиційний песимізм), атрибуціями (песимізм як атрибутивний стиль), когнітивними стратегіями (захисний песимізм) та настроєм (ситуативний песимізм), які визначаються когнітивними параметрами оцінки, мотивації, мети, очікування, самоефективності, надії, віри, волі й супроводжуються негативними атитюдями, психічними станами та емоціями.

Укладено корпус лексичних та фразеологічних одиниць на позначення феномену песимізму в сучасній англійській мові. Встановлено, що головними засобами ідентифікації феномену песимізму в сучасній англійській мові є лексема *pessimism* і похідні одиниці *pessimist*, *pessimistic*, *pessimistically*, у семантичній структурі яких наявні компоненти, що вказують на філософські, психологічні та соціально-когнітивні аспекти цього явища. У семантичній структурі решти досліджуваних лексем на позначення феномену песимізму (611 лексичних одиниць) наявні семи, які експлікують базові, суміжні і супутні якісні ознаки песимізму, що вказують на емоційні, психічні стани й поведінкові риси песиміста.

Змодельовано лексико-фразеологічне поле песимізму, дворівнева структура якого визначається характером його конститuentів. Перший рівень поля утворюють три частиномовні лексико-семантичні мікрополя песимізму, які вирізняються ядерно-периферійною організацією своїх елементів. Другий рівень поля складається із фразеологічного мікрополя песимізму, яке включає фразеологічні одиниці, що позначають індивідуально-психологічні характеристики песимізму, особистість песиміста як актанта певного виду діяльності та зовнішні фактори-каузатори песимізму.

З огляду на ономасіологічний аспект проблеми, виявлено, що лексичні та фразеологічні одиниці на позначення феномену песимізму парадигмально пов'язані семантичними зв'язками в межах тематичних секторів. Належність номінативних одиниць до певного сектору визначається характером сем песимізму, які вказують на його базові, суміжні та супутні ознаки.

Встановлено, що лексичні та фразеологічні засоби, які репрезентують феномен песимізму, є ключовими складниками песимістичних висловлень. Останні тлумачимо як одиниці мовлення, за допомогою яких мовець актуалізує своє песимістичне світобачення.

Лексичні одиниці на позначення феномену песимізму є найважливішими засобами повної та/або часткової песимістичної автохарактеризації й мовленнєвої репрезентації Я-концепції песиміста. Афективні лексичні одиниці у песимістичних висловленнях представлені емоційними вигуками негативної оцінки, які вказують на мовленнєву реалізацію ситуативного песимізму.

Фразеологічні засоби вираження песимізму в песимістичних висловленнях експлікують якісні ознаки песимізму та ситуативність їх прояву. Вони вказують на окремі аспекти актуалізації песимізму мовця, які визначаються песимістичними диспозиціями, песимістичним атрибутивним стилем та ситуативним песимізмом. Паремії в песимістичних висловленнях сприяють мовленнєвому втіленню песимістичного атрибутивного стилю та захисного песимізму.

Виявлено особливості синтаксичної організації песимістичних висловлень, які мають форму окремих речень або надфразних єдностей. Відмінні за синтаксичною структурою й комунікативною метою речення реалізують категорію модальності, вказують на сумніви щодо майбутнього та на актуальний час перебігу дії. Ситуативність цих висловлень є передумовою мовленнєвої реалізації ситуативного песимізму та песимізму як атрибутивного стилю.

Надфразна єдність як песимістичне висловлення є цілісним синтаксичним утворенням із змішаним типом зв'язку (ланцюжковим і паралельним), у межах якого окремі речення тісно пов'язані між собою спільною темою – песимістичним світобаченням мовця, маніфестація якого носить розгорнутий характер.

Проаналізовано стилістичні риси песимістичних висловлень. Встановлено, що метафора, гіпербола, мейозис, порівняння, риторичне запитання, інверсія, повтор, паралельні конструкції та перервані речення актуалізують у мовленні якісні ознаки песимізму, створюють загальну емоційну напругу песимістичного висловлення й посилюють його експресивність.

Виявлено, що песимістичним висловленням притаманний невербальний супровід, який нерозривно пов'язаний із психічним станом мовця і слугує засобом його вираження. З'ясовано, що паралінгвальні (фонаційні – 57,3%, респіраторні – 9,7%), кінесичні (мімічні – 3,8 %, жестові – 2,9%, пантомімічні – 5,3%), окулесичні (6%) невербальні компоненти комунікації та мовчання (5%) сприяють актуалізації песимізму мовця і є опорою для експліцитного розгортання конкретного висловлення.

Встановлено, що песимізм як особистісний чинник комунікативно-мовленнєвої взаємодії впливає на її перебіг і проявляється в комунікативній поведінці мовця, якій притаманні низький рівень контактності та комунікабельності, високий маніпулятивний потенціал, широкий спектр комунікативної емоційності, високий рівень комунікативної оцінності,

незначний ступінь конфліктності, достатня комунікативна самопрезентація та мотиваційна база.

Мовленнєва діяльність відбувається в конкретній комунікативній ситуації. Комунікативна ситуація реалізації песимізму мовця формується особистісними характеристиками, поведінковими реакціями учасників комунікації та предметно-подійним фоном спілкування, який визначається соціальними, індивідуальними і фізіологічними чинниками, що інтегруються у межах певного часового континууму. Песимістичний комунікативний стиль і песимістична тональність обумовлюють специфіку здійснення мовленнєвого контакту у комунікативній ситуації реалізації песимізму мовця.

З погляду прагматики песимістичне висловлення є мовленнєвим актом, в якому актуалізується песимізм мовця. Основними ілюкціями мовця-песиміста є: інформування адресата про песимістичне бачення наявної ситуації; інформування адресата про песимістичну самооцінку; отримання від адресата підтвердження свого песимістичного світобачення; отримання від адресата психологічної підтримки; спонування адресата до зміни світоглядних настанов; нав'язування адресатові своєї думки; зміна психологічного стану і настрою адресата шляхом породження сумніву, невпевненості, безнадії, недовіри, розчарування та інших психологічних станів й емоційних реакцій, які актуалізують якісні ознаки песимізму.

Встановлено, що основними прагматичними типами мовленнєвих актів, які репрезентують песимізм, є: констативи, квеситиви, директиви, асертиви, експресиви. Песимістичний мовленнєвий акт є мінімальною одиницею песимістичного дискурсу.

Песимістичний дискурс розглядаємо як особистісно-орієнтований тип дискурсу, який передбачає наявність комунікативної ситуації реалізації песимізму мовця. Він представлений комплексною системою лексичних, фразеологічних, синтаксичних, стилістичних і прагматичних засобів репрезентації песимістичного світобачення мовця й характеризується своїми власними цілями, стилем, тональністю та комунікативними стратегіями.

Стратегії вираження песимізму дисгармонізують або гармонізують взаємини між комунікантами. Серед жорстких некооперативних стратегій виокремлено стратегії негативного самовираження, маніпулювання та конфронтації. Стратегія негативного самовираження реалізується тактиками афектації, демонстрації негативних очікувань, демонстративної самокритики, самозвинувачення, самоприниження, нарікання, сарказму. З-поміж тактик стратегії маніпулювання виокремлено тактики негативної оцінки співрозмовника, психологічного тиску, нав'язування суб'єктивної думки, попередження, критики, гри на емоціях співрозмовника, нарікання. Серед конфронтативних тактик виокремлено тактики відмови, незгоди, звинувачення, спонукання до дії, апеляції до негативного досвіду.

М'якими кооперативними стратегіями є стратегія толерантності та захисна стратегія. Основними тактиками реалізації стратегії толерантності є тактики удаваної байдужості, згоди, виправдання дій співрозмовника. Захисна стратегія реалізується тактиками підтримування низьких очікувань, критичної оцінки ситуації, негативного прогнозування.

Вибір стратегій і тактик визначається типологічними особливостями песимізму як диспозиційного (комунікативні стратегії толерантності, негативного самовираження, маніпулювання), атрибутивного (комунікативні стратегії негативного самовираження та конфронтації), захисного (захисна комунікативна стратегія) та ситуативного (комунікативні стратегії маніпулювання та конфронтації) феномену.

Здійснене у роботі дослідження репрезентації феномену песимізму в сучасній англійській мові відкриває перспективи для подальшого аналізу цього феномену в когнітивно-дискурсному та лінвокультурному аспектах.

Ключові слова: песимізм, сема песимізму, лексико-фразеологічне поле песимізму, песимістичне висловлення, песимістичний мовленнєвий акт, песимістичний дискурс.

ABSTRACT

Boichuk V. M. – Representation of the Phenomenon of Pessimism in Modern English. – Manuscript.

Thesis for a Candidate degree in Philology (PhD): Speciality 10.02.04 – Germanic Languages. – Lesya Ukrainka Eastern European National University; Ivan Franko National University of Lviv, Lutsk – Lviv, 2018.

This thesis focuses on the study of the lingual means of representation of the phenomenon of pessimism in Modern English from the theoretical perspectives of semasiology, onomasiology, functional linguistics, linguistic pragmatics, and communicative linguistics.

The thesis clarifies the notion of pessimism as a way of world perception that emphasizes negative aspects of beingness. On the individual psychological level pessimism is manifested by certain dispositions (dispositional pessimism), attributions (pessimism as an attributional style), cognitive strategies (defensive pessimism), and mood (situational pessimism), determined by cognitive parameters of evaluation, motivation, goal, expectation, self-efficacy, hope, faith, will. Pessimism is accompanied by negative attitudes, mental states and emotions.

A corpus of lexical and phraseological units designating the phenomenon of pessimism in Modern English has been compiled. It has been established that the main means of identifying the phenomenon of pessimism in Modern English are the lexeme *pessimism* and the derivational units *pessimist*, *pessimistic* and *pessimistically* the semantic structure of which comprises the components that point to the philosophical, psychological and socio-cognitive aspects of this phenomenon. The semantic structure of other lexemes designating the phenomenon of pessimism (611 lexical units) possesses the semes that explicate basic, adjacent and related qualitative features of pessimism, indicating the emotional and psychic states, and behavioural peculiarities of a pessimist.

The lexico-phraseological field of pessimism has been modelled. The two-level structure of the given field is determined by the nature of its constituents. The first level of the field comprises three part-of-speech lexico-semantic microfields,

distinguished by the nuclear-peripheral organization of their elements. The second level of the lexico-phraseological field consists of a phraseological microfield, which includes phraseological units designating individual psychological characteristics of pessimism, pessimist as a doer of a certain action, and external factors causing pessimism.

From the perspective of onomasiology lexical and phraseological units designating the phenomenon of pessimism are paradigmatically connected by semantic ties within thematic sectors. Nominative units belonging to a particular sector are determined by the character of the semes of pessimism, which indicate its basic, adjacent and related features.

It is found out that lexical and phraseological means representing the phenomenon of pessimism are used in pessimistic utterances. A pessimistic utterance is understood as a unit of speech which implements the qualitative features of pessimism, indicating its individual, psychological and socio-cognitive aspects.

Lexical units designating the phenomenon of pessimism are the most important means of complete and/or partial pessimistic self-characterization and speech representation of pessimist's I-concept. In pessimistic utterances affective lexical units are represented by interjections of negative evaluation which indicate speech realization of situational pessimism.

Phraseological means expressing pessimism in pessimistic utterances actualize the qualitative features of pessimism and situationality of their explication. They indicate certain aspects of the speaker's manifestation of pessimism which are determined by pessimistic dispositions, pessimistic attributional style, and situational pessimism. Proverbs used in pessimistic utterances contribute to speech realization of pessimistic attributional style and defensive pessimism.

Peculiarities of the syntactic structure of pessimistic utterances, which are represented by separate sentences or supra-phrasal unities have been revealed. Pessimistic utterances represented by sentences of different syntactic structure and communicative purposes express the category of modality, indicate doubts about the future and point out the actual time of action. The situationality of these utterances

determines speech realization of situational pessimism and pessimism as an attributional style.

The supra-phrasal unity as a pessimistic utterance is an integral syntactic entity with mixed coordination (chain and parallel), within which separate sentences are closely related to each other by a common theme – the speaker's pessimistic world view. Representation of pessimism in supra-phrasal unities is of expanded character.

Stylistic features of pessimistic utterances have been analysed. It is found out that metaphor, hyperbola, meiosis, comparison, rhetorical questions, inversion, repetitions, parallel constructions, and interrupted sentences actualize qualitative features of pessimism, create general emotional tension of a pessimistic utterance and increase its expressiveness.

It is revealed that pessimistic utterances are characterized by non-verbal support, which is closely connected with the speaker's mental state. Paralingual (phonatory – 57.3%, respiratory – 9.7%), kinesic (facial expressions – 3.8%, gestures – 2.9%, body postures – 5.3%) non-verbal means of communication, eye contact (6%) and silence (5%) contribute to the speaker's pessimism actualization and serve as a ground for the explicit expansion of a certain utterance.

Pessimism as a personal factor of communicational interaction affects its progress and manifests itself in the speaker's communicative behaviour, which is characterised by a low level of rapport and sociability, high manipulative potential, a wide range of communicative emotiveness, a high level of communicative evaluation, low conflict intensity, sufficient communicative self-presentation and motivational basis.

Speech activity takes place in a certain communicative situation. The communicative situation of realization of the speaker's pessimism is formed by personal features, behavioral reactions of the participants of communication and situational context, which is determined by sociological, individual and physiological factors that are integrated within a certain time continuum. Pessimistic communicative style and pessimistic tonality determine the specificity of realization

of speech contact in the communicative situation of realization of the speaker's pessimism.

In terms of pragmatics a pessimistic utterance is a speech act, in which the speaker's pessimism is actualized. Principal illocutionary goals of a pessimistic speaker are: to inform the addressee about a pessimistic perspective on the present situation; to inform the addressee of pessimistic self-esteem; to receive support for a pessimistic worldview from the addressee; to receive psychological support from the addressee; to urge the addressee to change his/her world view; to make the addressee share the addresser's opinion; to change the psychological state and mood of the addressee by evoking doubt, uncertainty, hopelessness, distrust, disappointment and other psychological states and emotional reactions that actualize qualitative features of pessimism.

It is found out that the principal types of pessimistic speech acts are: constatives, quesitives, directives, assertives, and expressives. A pessimistic speech act is a minimal unit of pessimistic discourse.

Pessimistic discourse is a person-centered type of discourse, which presupposes a communicative situation of realization of the speaker's pessimism. It is represented by a complex system of lexical, syntactic, stylistic and pragmatic means of representation of a speaker's pessimistic world view, and is characterized by its own goals, style, tenor and communicative strategies.

Strategies for the expression of pessimism harmonize or disharmonize relationships between the interlocutors. Rigid non-cooperative communicative strategies are: of negative self-expression, manipulation and confrontation. The strategy for negative self-expression is realized by the tactics of affectation, demonstration of negative expectations, demonstrative self-criticism, self-accusation, self-humiliation, complaints and sarcasm. The following tactics represent the strategy for manipulation: the negative evaluation of the interlocutor, psychological pressure, imposing of the subjective point of view, warning, criticism, playing on the emotions of the interlocutor and complaints. The confrontational

tactics are: the tactic of refusal, disagreement, accusation, inducement to the action, appeal to negative experience.

Soft cooperative strategies are: the strategy of tolerance and the defensive strategy. The main tactics of the strategy of tolerance are the tactics of false indifference, consent and justification of the interlocutor. The defensive strategy is realized by the tactics of maintaining low expectations, critical assessment of the situation and negative prediction.

The choice of strategies and tactics is determined by typological peculiarities of pessimism as a dispositional (communicative strategies of tolerance, negative self-expression and manipulation), attributional (communicative strategies of negative self-expression and confrontation), defensive (a defensive communicative strategy), and situational (communicative strategies of manipulation and confrontation) phenomenon.

The analysis of representation of the phenomenon of pessimism in Modern English carried out in the thesis determines the directions for further research on pessimism in cognitive, discourse and linguocultural aspects.

Key words: pessimism, the seme of pessimism, lexico-phraseological field of pessimism, pessimistic utterance, pessimistic speech act, pessimistic discourse.

Список публікацій здобувача за темою дисертації

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Бойчук В. М. Ідентифікація поняття «песимізм» в англійській мовній свідомості // Наукові записки. Серія: «Філологічна». Острог: Видавництво Нац. ун-ту «Острозька академія». 2013. Вип. 37. С. 57–60.

2. Бойчук В. М. Песиміст як особистість: психологічні засади лінгвістичного дослідження // Наук. Вісн. СНУ ім. Лесі Українки. Серія: Філологічні науки. 2013. № 18(276). С. 8–12.

3. Бойчук В. М. Соціально-когнітивні засади лінгвістичного дослідження песиміста як комунікативної особистості // Наукові записки

ВДПУ імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство): зб. наук. пр. Вінниця: ТОВ «Фірма «Планер», 2013. Вип. 18. С. 254–258.

4. Бойчук В. М. Мовленнєва реалізація Я-концепції комунікативної особистості песиміста // Сборник научных трудов SWorld. Одесса: КУПРИЕНКО, 2013. Выпуск 2. Том 23. С. 29–32.

5. Бойчук В. М. Польова організація лексичних одиниць на позначення песимізму в сучасній англійській мові // Науковий вісник Чернівецького університету імені Юрія Федьковича. Серія: Германська філологія: зб. наук. пр. Чернівці, 2014. Вип. 690–691. С. 59–62.

6. Бойчук В. М. Фразеологічні засоби на позначення песимізму в сучасній англійській мові // Науковий вісник СХУ імені Лесі Українки. Серія: Філологічні науки (Мовознавство). 2014. № 5(282). С. 65–69.

7. Бойчук В. М. Семантичні особливості лексичних одиниць на позначення песимізму в сучасній англійській мові // Нова філологія. Зб. наук. пр. Запоріжжя: ЗНУ, 2014. № 65. С. 96–104.

8. Бойчук В. М. Типологічна диференціація особистості песиміста: психологічні та комунікативні аспекти // Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету. Серія: Філологічні науки (мовознавство). Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2014. Вип. 130. С. 225–229.

9. Бойчук В. М. Прагматичні особливості песимістичних висловлень // Актуальні питання іноземної філології: наук. журн. / [редкол.: І. П. Біскуб (голов. ред.) та ін.]. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2017. № 7. С. 5–11.

10. Бойчук В. М. Кооперативні стратегії і тактики комуніканта-песиміста // Актуальні питання іноземної філології: наук. журн. [редкол.: І. П. Біскуб (голов. ред.) та ін.]. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2018. № 8. С. 40–46.

11. Коляда Е. К., Бойчук В. М. Соціально-філософські засади вивчення поняття «песимізм» в площині лінгвістики // Наукові записки. Серія:

«Філологічна». Острог: Видавництво Нац. ун-ту «Острозька академія». 2012. Вип. 24. С. 145–147. (Особистий внесок автора полягає в узагальненні сутності та змісту соціально-філософського поняття «песимізм»).

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

12. Бойчук В. М. Теоретичні передумови лінгвістичного дослідження песимістичного настрою комуніканта // Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції студентів і аспірантів (14–15 травня 2012 року). Луцьк: Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. Т. 2. С. 55–56.

13. Бойчук В. М. Основні параметри комунікативної поведінки песиміста // Сучасні дослідження з лінгвістики, літературознавства і міжкультурної комунікації (ELLIC 2013): матеріали Міжнародної наукової конференції (18–29 липня 2013 року) / [відп. ред. Я. В. Бистров]. Івано-Франківськ: Прикарпатський нац. ун-т ім. Василя Стефаника, 2013. С. 24–27.

14. Boichuk V. M. Communicative pessimism as a feature of individual communicative behaviour // Science progress in European countries: new concepts and modern solutions: Papers of the 2nd International Scientific Conference. October 14–15. Stuttgart, Germany, 2013. p. 52–53.

15. Бойчук В. М. Типологічний аспект комунікативної особистості // Зб. матеріалів всеукраїнської науково-методичної Інтернет-конференції «Актуальні проблеми іншомовної комунікації: лінгвістичні, методичні та соціально-психологічні аспекти», (Луцьк, 11 квітня 2014 року). Луцький національний технічний університет. Луцьк: РВВ Луцького НТУ, 2014. С. 189–191.

16. Бойчук В. М. Комунікативний песимізм як ознака комунікативної поведінки // Зб. матеріалів міжвузівської науково-практичної конференції «Іншомовна комунікативна культура: специфіка, традиції, інновації», (Луцьк, 27 квітня 2017 року). Луцький національний технічний університет. Луцьк: РВВ Луцького НТУ, 2017. С. 14–17.

Наукові праці, які додатково відображають матеріали дисертації:

17. Бойчук В. М. Афективи як вербальні засоби вираження песимізму в сучасній англійській мові // Актуальні питання іноземної філології: наук. журн. / [редкол.: І. П. Біскуб (голов. ред.) та ін.]. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2015. № 3. С. 12–17.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	17
ВСТУП	18
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ФЕНОМЕНУ ПЕСИМІЗМУ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ	26
1.1. Філософсько-релігійне трактування феномену песимізму	26
1.2. Психологічні аспекти феномену песимізму	32
1.3. Соціально-когнітивні виміри феномену песимізму	37
1.4. Лінгвістичні студії феномену песимізму	42
1.5. Методика дослідження репрезентації феномену песимізму в сучасній англійській мові	46
Висновки до розділу 1	55
РОЗДІЛ 2. МОВНІ ЗАСОБИ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ФЕНОМЕНУ ПЕСИМІЗМУ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ	57
2.1. Семантичний аспект мовних одиниць на позначення феномену песимізму в сучасній англійській мові	57
2.1.1. Лексичні одиниці на позначення феномену песимізму	57
2.1.2. Фразеологічні одиниці на позначення феномену песимізму	73
2.1.3. Польова організація лексичних і фразеологічних одиниць на позначення феномену песимізму	79
2.2. Функційний аспект мовних засобів репрезентації феномену песимізму в сучасній англійській мові	86
2.2.1. Лексичні засоби репрезентації феномену песимізму в песимістичних висловленнях	86
2.2.1.1. Використання лексичних одиниць на позначення песимізму в песимістичних висловленнях	86
2.2.1.2. Використання афективних лексичних одиниць у песимістичних висловленнях	90

2.2.2. Фразеологічні засоби вираження песимізму в песимістичних висловленнях	94
2.2.3. Синтаксична організація песимістичних висловлень	105
2.2.4. Стилiстичні риси песимістичних висловлень	113
2.2.5. Невербальний супровід песимістичних висловлень	124
Висновки до розділу 2	132
РОЗДІЛ 3. ПЕСИМІЗМ ЯК ОСОБИСТІСНИЙ ЧИННИК КОМУНІКАТИВНО-МОВЛЕННЄВОЇ ВЗАЄМОДІЇ	135
3.1. Песимізм як конститутивна ознака комунікативної поведінки особистості	135
3.2. Комунікативна ситуація реалізації песимізму мовця	146
3.3. Прагматичний статус песимістичних висловлень	154
3.4. Дискурсна специфіка стратегій вираження песимізму	162
3.4.1. Некооперативні стратегії вираження песимізму	163
3.4.2. Кооперативні стратегії вираження песимізму	182
Висновки до розділу 3	187
ВИСНОВКИ	189
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	194
ДОДАТКИ	223

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

КМП – контекстуальний маркер песимізму

ЛО – лексична одиниця

ЛСВ – лексико-семантичний варіант

ЛСМП – лексико-семантичне мікрополе песимізму

ЛФПП – лексико-фразеологічне поле песимізму

МА – мовленнєвий акт

НВК – невербальний компонент комунікації

ПВ – песимістичне висловлення

СК – семантичний компонент

ТС – тематичний сектор

ФМП – фразеологічне мікрополе песимізму

Adj (adjective) – прикметник

Art (article) – артикль

N (noun) – іменник

Prep (preposition) – прийменник

Pron (pronoun) – займенник

V (verb) – дієслово

ВСТУП

Дисертація присвячена дослідженню засобів репрезентації феномену песимізму в сучасній англійській мові з позицій семасіології, ономасіології, функціональної лінгвістики, лінгвістичної прагматики та комунікативної лінгвістики.

Антропоцентрична парадигма науки про мову передбачає представлення всіх аспектів буття людини через призму мовної системи координат. Завдяки антропоцентризму психофізіологічні, соціально-діяльнісні, морально-етичні характеристики особистості доповнено лінгвоцентричною інтерпретацією [1, с. 275–277]. Водночас, «зрозуміти природу мови і пояснити її можна, виходячи з природи людини і її світу» [10, с. 22]. З огляду на це, мовні виміри феномену песимізму як одного із модусів буття людини заслуговують на окреме дослідження. У наш час – час фундаментальних змін у соціальній свідомості – проблематика песимізму отримує особливий резонанс. Песимізму присвячено низку філософських [42; 49; 141; 144; 161; 194], психологічних [54; 88; 93; 152; 157; 185], соціальних студій [34; 60; 61; 81; 87; 164], і лише фрагментарні лінгвістичні розвідки.

Науковці розглядали актуальність мовного вираження песимізму та оптимізму для теорії мови [64], особливості вербального вираження песимістичності мовної особистості [110], поняття комунікативного песимізму [121, с. 208]. Здійснено дослідження стратегії *будь песимістом/be pessimistic* у межах теорії негативної ввічливості [155], песимізму як мас-культурної стратегії та єдиного семіотичного коду [85], песимістичної тональності щоденникового дискурсу [56, с. 77–84]. З'ясовано вплив песимістично-маркованих мовних засобів на загальну тональність пресс-релізів про доходи [160; 189]. Проте досі немає комплексного й системного опису мовної репрезентації феномену песимізму.

Актуальність теми дисертації зумовлена увагою дослідників до вивчення мови у тісному взаємозв'язку з антропологічними, психологічними і соціальними чинниками, що характеризують її носіїв. Спрямованість вивчення феномену песимізму на розкриття тріади *мова – мовлення – мовна особистість* створює умови для переосмислення традиційної лінгвістичної проблематики, пов'язаної з семантикою та прагматикою мовних одиниць.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано в межах комплексної наукової теми «Системні та функціональні характеристики мовних одиниць фонетичної, граматичної та лексичної систем сучасної англійської мови», що розробляється кафедрою практики англійської мови Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки (тему затвердила Вчена рада університету, протокол № 9 від 21 травня 1998 року; перезатвердила Вчена рада університету, протокол № 2 від 25 вересня 2014 року). Тему дисертації затверджено на засіданні Вченої ради СНУ імені Лесі Українки (протокол № 7 від 31 січня 2013 року) та уточнено на засіданні Вченої ради СНУ імені Лесі Українки (протокол № 3 від 29 березня 2018 року).

Мета дослідження полягає у висвітленні особливостей репрезентації феномену песимізму в сучасній англійській мові.

Досягнення поставленої мети обумовило потребу розв'язання таких **завдань**:

- розглянути феномен песимізму крізь призму філософії, психології та соціально-когнітивної теорії;
- випрацювати методику дослідження репрезентації феномену песимізму в сучасній англійській мові;
- виявити семантичні особливості та принципи польової організації лексичних і фразеологічних засобів на позначення феномену песимізму в сучасній англійській мові;
- проаналізувати особливості функціонування мовних засобів репрезентації феномену песимізму в сучасній англійській мові;

– розкрити комунікативно-прагматичний потенціал мовних засобів репрезентації феномену песимізму.

Об'єктом дослідження є мовні засоби репрезентації феномену песимізму в сучасній англійській мові.

Предмет дослідження – семантичні, синтаксичні, стилістичні та комунікативно-прагматичні характеристики мовних засобів репрезентації феномену песимізму в сучасній англійській мові.

Матеріал дослідження становлять 1875 текстових фрагментів, які містять песимістичні висловлення. Вони дібрані методом суцільної вибірки та з допомогою програмного забезпечення *Tropes V8.4* із художніх творів англійськомовних письменників ХХ–ХХІ століття. Матеріалом дослідження також слугувала вибірка з лексикографічних джерел: 615 лексичних і 67 фразеологічних одиниць на позначення феномену песимізму.

Для досягнення мети й розв'язання завдань було використано такі **методи дослідження**: загальнонаукові – *індукцію, дедукцію, аналіз, синтез* (для обґрунтування теоретичних засад дослідження і формування висновків роботи); спеціальні – *аналіз словникових дефініцій* (для встановлення закріплених у мовному узусі засобів на позначення феномену песимізму); *компонентний аналіз* (для визначення й опису семантичної структури лексичних і фразеологічних одиниць на позначення феномену песимізму); *дистрибутивний аналіз* (для опису граматичної структури фразеологічних одиниць на позначення феномену песимізму); *метод моделювання*, представлений *польовим моделюванням* (для систематизації й організації лексичних і фразеологічних номінацій песимізму в мовному просторі); *контекстуальний аналіз* (для дослідження функційного аспекту мовних засобів репрезентації феномену песимізму); *стилістичний аналіз* (для розкриття експресивного потенціалу песимістичних висловлень); *прагмасемантичний аналіз* (для з'ясування актомовленневої специфіки песимістичних висловлень); *дискурсний аналіз* (для виокремлення стратегій і

тактик вираження песимізму). Процедуру *кількісних підрахунків* залучено для виявлення кількісних характеристик досліджуваних одиниць.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що в ній *уперше* здійснено комплексний аналіз різнорівневих засобів репрезентації феномену песимізму в сучасній англійській мові. Створено й систематизовано у вигляді лексико-фразеологічного поля корпус лексичних і фразеологічних одиниць на позначення феномену песимізму в сучасній англійській мові. З'ясовано вплив особистісного чинника песимізму на комунікативно-мовленнєву взаємодію.

Наукову новизну отриманих результатів відображено в таких **положеннях, що виносяться на захист**:

1. Песимізм як особлива світоглядна та психічна реальність (песимістичні диспозиції, песимістичний атрибутивний стиль, захисний песимізм і ситуативний песимізм) репрезентується в мові засобами різних рівнів (морфологічного, лексико-семантичного та синтаксичного).

2. Семантична структура лексичних і фразеологічних одиниць на позначення феномену песимізму вирізняється наявністю сем песимізму, які актуалізують його базові, суміжні та супутні якісні ознаки, що дозволяє об'єднати ці одиниці у лексико-фразеологічне поле песимізму. Конституенти поля пов'язані семантичними зв'язками в межах тематичних секторів.

3. Песимістичні висловлення характеризуються: а) вживанням лексем, фразеологізмів та паремій, які репрезентують феномен песимізму; б) використанням стилістичних засобів, як-от: метафора, гіпербола, мейозис, порівняння, риторичне запитання, інверсія, повтор, паралельні конструкції, перервані речення; в) наявністю невербального супроводу.

4. Песимізм визначає такі ознаки комунікативної поведінки особистості як низький рівень контактності та комунікабельності, високий маніпулятивний потенціал, широкий спектр комунікативної емоційності, високий рівень комунікативної оцінності, незначний ступінь конфліктності, достатня комунікативна самопрезентація та мотиваційна база.

5. У прагматичному аспекті песимістичне висловлення є мовленнєвим актом, в основі якого лежить інтенція мовця виразити песимістичне ставлення до дійсності з метою впливу на емоційно-психічну сферу адресата. Найчастіше феномен песимізму репрезентується у таких прагматичних типах мовленнєвих актів, як констативи, квеситиви, директиви, асертиви, експресиви.

6. Відповідно до міри дотримання мовцем принципів комунікації стратегії вираження песимізму поділяються на некооперативні й кооперативні. Вибір комунікативних стратегій зумовлений типологічними особливостями песимізму як диспозиційного, атрибутивного, захисного та ситуативного феномену.

Теоретична значущість результатів проведеного дослідження визначається тим, що його положення й висновки є внеском у розвиток лексичної семантики (семантичний аналіз лексичних і фразеологічних одиниць на позначення феномену песимізму), теорії мовленнєвої комунікації (висвітлення особливостей феномену песимізму як особистісного чинника комунікативно-мовленнєвої взаємодії), лінгвістичної прагматики (виявлення комунікативно-прагматичних особливостей песимістичних висловлень) та дискурсології (розкриття дискурсної специфіки стратегій і тактик вираження песимізму).

Практичне значення дослідження полягає у можливості використання його теоретичних положень та висновків у: 1) навчальній роботі ЗВО, зокрема у викладанні таких нормативних курсів, як лексикологія (розділ «Лексичне значення слова»), стилістика (розділ «Стилістика тексту»), загальне мовознавство (розділ «Мова і невербальні засоби спілкування»), спецкурсів з теорії комунікації, прагмалінгвістики та дискурсології; 2) навчально-методичній роботі для підготовки навчальних і методичних посібників із досліджуваної проблеми; 3) науково-дослідницькій роботі студентів та аспірантів.

Особистий внесок дисертанта. Дисертаційна робота є самостійно виконаним, завершеним науковим дослідженням. Викладені у дисертації теоретичні положення, висновки та наукові результати відображені в

опублікованих працях. Особистий внесок автора у праці, опублікованій у співавторстві, наведено окремо у списку публікацій.

Апробація результатів дослідження здійснена на десяти *міжнародних і вітчизняних* наукових і науково-практичних конференціях та одному науково-практичному семінарі: VI Міжнародна науково-практична конференція студентів та аспірантів «Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень» (Луцьк, 2012); Міжнародна наукова інтернет-конференція «Сучасні дослідження з лінгвістики, літературознавства та міжкультурної комунікації (ELLIC 2013)» (Івано-Франківськ, 2013); VII Міжнародна наукова конференція «Пріоритети германського і романського мовознавства» (Луцьк (Світязь), 2013); Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні проблеми та шляхи їх вирішення в науці, транспорті, виробництві та освіті» (Одеса, 2013), II Міжнародна наукова конференція «Взаємодія етнічних і планованих мов у контексті європейської інтеграції» (Луцьк, 2013), II Міжнародна наукова конференція “Science progress in European countries: new concepts and modern solutions” (Штутгарт, 2013), VIII Міжнародна наукова конференція «Пріоритети германського і романського мовознавства» (Луцьк (Світязь), 2014), Всеукраїнська науково-методична Інтернет-конференція «Актуальні проблеми іншомовної комунікації: лінгвістичні, методичні та соціально-психологічні аспекти» (Луцьк, 2014), Міжвузівська науково-практична конференція «Іншомовна комунікативна культура: специфіка, традиції, інновації» (Луцьк, 2017), XI Міжнародна наукова конференція «Пріоритети германського і романського мовознавства» (Луцьк (Світязь), 2017), I Науково-практичний семінар «Лінгвістика і методика: сучасний вимір» (Луцьк, 2017).

Публікації. Основні положення й результати дослідження висвітлено в сімнадцятьох наукових публікаціях (6,5 др. арк.), із них: *десять* наукових статей опубліковано у фахових виданнях України (5 др. арк.), *одна* з яких – у співавторстві (0,3 др. арк.), *одна* стаття – у виданні України, яке включене до міжнародних наукометричних баз (0,2 др. арк.), *одна* стаття – у науковому

періодичному виданні України (0,5 др. арк.), а також *п'ять* тез доповідей (0,8 др. арк.) в збірниках матеріалів наукових конференцій.

Обсяг і структура роботи. Дисертація складається з анотацій двома мовами, списку опублікованих праць автора, переліку умовних скорочень, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (342 позиції, з яких 87 – англійською мовою), серед них 200 – спеціальна література, 45 – довідкова література, 96 – джерела ілюстративного матеріалу, 8 додатків. У дисертації подано 4 таблиці. Повний обсяг дисертації – 263 сторінки, основний зміст викладено на 178 сторінках.

У **вступі** обґрунтовано вибір теми дослідження, визначено його актуальність і наукову новизну, сформульовано мету й завдання, зазначено об'єкт, предмет, матеріал і методологічний апарат дослідження, розкрито теоретичне й практичне значення отриманих результатів, наведено дані щодо апробації результатів роботи; зазначено кількість публікацій за темою дослідження; викладено положення, що винесені на захист.

У **першому розділі** розглянуто феномен песимізму крізь призму філософії, психології й соціально-когнітивної теорії; узагальнено лінгвістичні студії феномену песимізму; висвітлено етапи дослідження репрезентації феномену песимізму в сучасній англійській мові.

У **другому розділі** укладено корпус лексичних та фразеологічних одиниць на позначення феномену песимізму в сучасній англійській мові, виявлено їхні семантичні особливості й подано їхній опис у вигляді лексико-фразеологічного поля; проаналізовано лексичне наповнення, спосіб синтаксичної організації, стилістичні риси та особливості невербального супроводу песимістичних висловлень.

У **третьому розділі** розкрито особливості феномену песимізму як конститутивної ознаки комунікативної поведінки особистості; виявлено структуру комунікативної ситуації реалізації песимізму мовця; досліджено прагматичний статус песимістичних висловлень та дискурсну специфіку стратегій вираження песимізму.

У **висновках** сформульовано підсумки й окреслено перспективи подальших розвідок з цієї проблематики.

У **додатках** наведено таблиці й рисунки, які узагальнюють та унаочнюють результати дослідження.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ
РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ФЕНОМЕНУ ПЕСИМІЗМУ
В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

1.1. Філософсько-релігійне трактування феномену песимізму

Песимізм як світоглядна парадигма людського буття займає важливе місце серед дискусійних проблем філософського дискурсу. У сучасній філософії існує декілька підходів до тлумачення песимізму. Песимізм розглядають як філософську доктрину, яка стверджує, що сума зла в світі перевищує суму добра, а людське життя – це невпинне страждання, тому що призначення людини – діяти, а дія полягає в намаганні мати те, чого ми не маємо [203, с. 395]. З іншого боку, песимізм визначають як один із двох основних способів світосприйняття, що виражає негативне, підозріле, недовірливе ставлення та протистоїть оптимізму.

Песимістичний світогляд вказує на переважання у світі страждань і на марну боротьбу добра зі злом, на торжество несправедливості, на безглуздість людського життя та історичного процесу [212, с. 698]. Песимістичне світовідчуття пройняте безнадією та зневірою, а песимістичні філософські концепції в аналізі буття і пізнання виходять з положення про те, що світ влаштований не кращим чином, ним керують стихійні сили, він незакономірний, тому в ньому багато випадковостей, світ хаотичний і безглуздий [130, с. 182]. Як соціально-філософське поняття песимізм відображає оцінно-вольовий аспект світогляду, що негативно визначає навколишній світ, стан і місце людини в ньому та ґрунтується на утвердженні міри життя запереченням за допомогою найгіршого [81, с. 5].

Перші спроби осмислення песимізму як світоглядного феномену були здійснені у першому тисячолітті до н. е. у межах окремих релігійних течій та античної філософії. Основою більшості сучасних песимістичних теорій є

буддизм (543 р. до н. е.) – релігійний песимістичний світогляд, згідно з яким 1) існування є стражданням, 2) його причиною є безглузде бажання, що не має ні причини, ні мети, 3) звільнення від болісного існування можливе через знищення всякого бажання, 4) шлях такого звільнення веде через пізнання зв'язку явищ і дотримання моральних заповідей, даних Буддою, а кінцем його є Нірвана, повне «погашення» буття.

Цей погляд на буття як на страждання і на небуття як на звільнення від страждань (В. Соловйов) є підґрунтям для визнання природи світу помилковою та ілюзорною, а людського існування – безцільним обертанням в колі постійних перероджень [212, с. 698]. Східне походження песимізму підтверджується й існуванням теорії «брамінського песимізму», поширеної в Індії на початку християнської ери. Як вважає І. І. Мечніков, песимістична тональність стансів «Бхартріхарі» призводить до думки про безглуздість людського існування та невідворотність страждань [88, с. 204–205].

Глибоким песимізмом вирізняється старозавітна книга Еклезіаста (III ст. до н. е.), наповнена переживаннями суєтності повсякденного життя та марності людських зусиль знайти щастя [51; 144].

Як зауважує Ш. Х. Боташева, античні світовідчуття, об'єктивовані ідеєю Платонівського об'єктивного ідеалізму, стали передумовою формування тих песимістичних рис, які були покладені в основу давньогрецької поезії (Гесіод VIII–VII ст. до н. е.), трагедії (Софокл 496–406 р. до н. е.), філософії (Геракліт 544–483 р. до н. е.) та історії (Гегезій 300 р. до н. е.). Основою песимістичних мотивів, притаманних поглядам Гесіода, є постулат про те, що щасливий «золотий вік» залишився в далекому минулому. Софоклу належить думка, яку вважають класичним формулюванням принципу песимізму: перше благо – зовсім не народжуватись, друге – народившись, мерщій померти. Геракліт вказував на непостійність світу, який періодично згорає в космічному вогні. Гегезій був переконаний, що сума страждань перевищує суму насолод, тому щастя є недосяжним і насправді не існує [34, с. 104].

Визнання зла онтологічним началом є основою песимізму таких релігійних доктрин, як гностицизм та маніхейство (II–III ст. н. е) з їхнім категоричним етичним дуалізмом, уявленнями про безперервну боротьбу добра і зла й напруженим очікуванням кінця світу [134, с. 43]. Ірраціоналізм новоєвропейської філософської думки, підґрунтям якого є вищезазначені релігійні течії, обумовлює песимістичні роздуми німецьких містиків Й. Екхарда та Я. Бьоме (XIV ст.). Німецькі теософи не тільки вказували на марність зовнішніх прагнень, тимчасовість прагматичних цілей людини і соціуму, а й пропонували можливі шляхи виходу з трагічного егоцентризму через усвідомлення Божественної суті індивіда та світу. Узагальнення основного змісту метафізики німецької містики дозволило визначити характерні риси цього вчення, що сприяло розвитку ірраціональної метафізики XIX ст., засновником якої вважається А. Шопенгауер (1788–1860 рр.), особливістю вчення якого є радикальна песимістична реконструкція філософії («Світ як воля і уявлення», 1818 р.) [135, с. 48; 141; 194].

Песимізм як центральна ланка всієї шопенгауерської метафізики є комбінацією послідовного індійського песимізму та непослідовного половинчастого песимізму Платона. Взавши за основу платонівську та індійську діалектики, А. Шопенгауер використав найновіші досягнення новоєвропейської критичної думки, а саме філософські ідеї І. Канта [42, с. 14]. Якщо Платон вплинув на А. Шопенгауера своїм чистим об'єктивним ідеалізмом, а «Веди» прищепили песимістичне світовідчуття, то Кантова «річ у собі», апріорність просторово-часових структур як форм мислення багато в чому визначили еkleктичний характер шопенгауерської філософії [34, с. 137].

Песимізм А. Шопенгауера, як вища ієрархічна частина його філософської системи, є спробою сутнісного визначення буття. Основне місце в песимізмі А. Шопенгауера займають категорії часу, простору і причинності, а також теза позитивного страждання, що надає абсолютного характеру його песимістичній рефлексії. Час – це втрачена ілюзія мрії, крихкої та ефемерної у цьому тлінному світі. Простір – це арена боротьби людських пристрастей,

розгул всесильного егоїзму, який заважає досягти ілюзорного щастя. Причинність пояснюється взаємозв'язком між стражданням та нудьгою, які є складовими частинами життя.

А. Шопенгауер спрямовує свій песимізм проти оптимізму Г. В. Лейбніца, який вказує на позитивний характер насолоди [34, с. 139–140]. На думку А. Шопенгауера, світ не можна змінити на краще, бо страждання лежить в основі життя. Така чітка світоглядна позиція дозволяє А. Шопенгауеру опонувати всім оптимістичним теоріям – ідеалістичним і матеріалістичним, механістичним і діалектичним [141; 194].

Інший представник європейської песимістичної філософії Е. фон Гартман (1842–1906 рр.) розвиває метафізичні теорії А. Шопенгауера, визнає ірраціональність світу й закликає до позбавлення від трьох ілюзій: ілюзії земного щастя, потойбічного щастя та досягнення щастя в результаті соціального прогресу [209]. Філософія Е. фон Гартмана стала унікальним синтезом філософських систем Г. Гегеля й А. Шопенгауера, гегелівської абсолютної ідеї та шопенгауерської волі. Е. фон Гартман, як і А. Шопенгауер, тісно пов'язує волюнтаризм із песимізмом, вказуючи на безглуздість світового процесу, що має своїм джерелом несвідому і сліпу волю.

Культурно-філософський аспект європейського песимізму XIX ст. прослідковується у концепції трагічного песимізму Ф. Майнлендера (1841–1876 рр.), погляди якого зводяться до зовні парадоксального ототожнення смерті з життям. Метафізика смерті доповнюється Ф. Майнлендером культурно-філософськими аргументами, суть яких збігається з точкою зору Е. фон Гартмана. Трагічний песимізм Ф. Майнлендера став новою формою культурно-моральних ідентифікацій і культурно-історичних орієнтацій людини, які виникли на основі нігілістичного песимізму, катастрофічного світовідчуття, метафізики кінця та естетизації смерті як фундаментальної людської і культурної позитивної цінності [49, с. 58–59].

Однак було б помилковим стверджувати, що філософія песимізму неминуче породжувала почуття відчаю, безнадії, безсилля і покірності долі.

Ф. Ніцше (1844–1900 рр.) протиставив принципу безнадійності принцип волі до життя, самоствердження і героїзму. Шопенгауєрівська концепція основоположної ролі, яку відіграє воля, трансформувалася в ніцшеанську волю до влади. Ф. Ніцше висуває концепцію так званого героїчного песимізму, песимізму сили духу, який протистоїть нігілістичному песимізму, що уособлює слабкість, втому, декаданс раси. До такого песимізму він відносить літературний песимізм Франції (Г. Флобер, Е. Золя, Ш. Бодлер, брати Гонкур), песимізм Б. Паскаля, Дж. Леопарді, Ф. М. Достоєвського, песимізм усіх великих нігілістичних релігій [198].

Своєрідну інтерпретацію героїчного песимізму як оптимізму всупереч безнадійності запропонував Г. Файхінгер (1852–1933 рр.), який вважає, що тільки песимізм може дати і гарантувати об'єктивний погляд на світ і реальний стан речей. Мислення, в розумінні Г. Файхінгера, є знаряддям волі, воно несамотійне. Однак, мислення, кероване волею, тобто у вигляді практичного розуму, знаходить нову силу і нові можливості [49, с. 59–60].

Ніцшеанська ідея переоцінки цінностей (знищення існуючих моральних норм) значно вплинула на розвиток культурологічного песимізму, яскравим представником якого є О. Шпенглер (1880–1936 рр.). Усі культури, на думку філософа, приречені на знищення і смерть. Однак він приймає смерть культури, як закон життя, як невідворотний момент у самій життєвій долі культури [98].

Раціоналізм також не був односторонньо оптимістичним. Навіть представники ірраціоналізму (А. Шопенгауєр, Г. Файхінгер) вважали І. Канта (1724–1804 рр.) родоначальником песимістичної філософії життя, який поставив під сумнів тезу про абсолютну і безумовну цінність життя та споконвічну осмисленість буття [49, с. 54]. Пізній І. Кант писав про «радикальне зло» в людській природі, яке виражається в нездатності індивіда протистояти чуттєвому началу і діяти згідно з велінням розуму [212, с. 698].

Еволюція наукової думки ХХ ст. сприяла розширенню предметного поля філософського поняття «песимізм», у якому, окрім аксіологічного песимізму (ціннісного світоглядного явища), онтологічного песимізму (вищого рівня

песимістичної метафізики), гносеологічного песимізму (ідеї про обмеженість пізнавальних здібностей людини), екзистенційного песимізму (іраціонально-суб'єктивістського вчення про фатальну приреченість людини та абсурдність її існування), властивих філософській думці ХІХ ст., виокремлюються поняття екологічного та технологічного песимізму.

Екологічний песимізм, який виник у 70-их роках ХХ ст. (Дж. Форрестер, Д. Медоуз, Р. Ейлбронер, А. Ерліх) – напрям у філософії, економічній теорії, соціології і футурології, представники якого вважають, що глобальні проблеми, які постали перед людством (виснаження мінеральних ресурсів, забруднення навколишнього середовища), неможливо вирішити без зменшення приросту населення [209, с. 625]. Екологічний песимізм ґрунтується на думці, що загибель природи в результаті технічного прогресу неминуча, а це наближає смертний час людства [128, с. 158].

Технологічний песимізм – негативна оцінка перспектив науково-технічного прогресу та його ролі у розвитку людства. Він підкреслює суперечливість екологічних, соціально-політичних та антропологічних наслідків розвитку науки і техніки [208, с. 193]. Проблеми, які пов'язані з розщепленням атомного ядра та втручанням у генетичний код, примушують визнати, що технізована природа здатна на негативну активність.

Сьогодні, попри загальні оптимістичні тенденції, пов'язані з побудовою гуманістичного відкритого суспільства, низка філософських напрямів (традиціоналізм, постмодернізм) песимістично оцінюють майбутнє і вважають, що в умовах бурхливого розвитку всього матеріального людина втрачає духовність, свободу і своє призначення [212, с. 698; 213].

Таким чином, можна виокремити два підходи до тлумачення феномену песимізму в межах філософської парадигми. Згідно першого підходу, песимізм є культурно-філософським світоглядом, у якому знаходять відображення погляди на життя людини і сенс її буття. Другий підхід пропонує метафізичне та гносеологічне тлумачення досліджуваного феномену.

1.2. Психологічні аспекти феномену песимізму

Зацікавленість науковців психологічним підґрунтям песимізму сягає 1893 р., коли була опублікована праця англійського філософа і психолога Дж. Селлі, у якій, поряд з філософським, пропонується психологічне та соціальне обґрунтування цього феномену. Автор досліджує причини і психологічні основи песимізму та оптимізму, зв'язок з ходом суспільного життя. З'ясувавши значення песимізму як філософської системи, Дж. Селлі показує, як головне питання, поставлене песимізмом, а саме питання про цінність життя, вирішується в межах трьох вищезгаданих систем координат [111].

Відтоді дослідження песимізму відбувалося у два послідовні етапи. Впродовж першого етапу песимізм розглядали як індивідуально-психологічну рису особистості. Другий етап дослідження песимізму датується появою низки наукових робіт, у яких у фокус уваги потрапляють соціально-психологічні аспекти цього явища.

Перші спроби власне психологічного аналізу песимізму викликали критику сучасників, оскільки обмежились застосуванням точних методів фізіологічної психології, що призвело до суперечливих результатів. Однак думка про взаємозв'язок між песимізмом і віком людини стала основою для формування І. І. Мечниковим поняття «почуття життя» як життєвого інстинкту, який посилюється у процесі старіння людини. На переконання науковця, песимізм є прерогативою молодих людей, тимчасовим психічним станом, який з віком поступається позитивнішому світогляду [88, с. 220–223].

На думку К. Петерсона, уявлення про песимізм як про індивідуально-психологічний феномен опираються на підходи та теорії, що існують в межах персонології, а саме, на теорію поля К. Левіна, теорію особистісних конструктів Дж. Келлі та теорію локуса контролю Дж. Роттера [186, с. 44–55].

Соціально-психологічний етап у дослідженні песимізму почався в першій половині ХХ ст. із зосередження на соціальних аспектах цього

феномену. Песимізм як явище почали розглядати крізь призму соціалізації особистості, її соціально-психологічних якостей, мотивації поведінки, впливу соціальних норм, міжособистісної взаємодії, групових явищ і процесів, структури і динаміки малих і великих груп, різних етапів/стадій їхньої життєдіяльності та міжгрупових відношень [34; 60; 61; 87; 92; 93; 94; 129].

У психологічних студіях можна виокремити чотири основні підходи до розуміння песимізму і, відповідно, чотири типи песимізму: 1) диспозиційний песимізм; 2) песимізм як атрибутивний стиль; 3) захисний песимізм; 4) ситуативний песимізм.

Диспозиційний песимізм. Поняття диспозиційного песимізму було введено до наукового обігу американськими психологами М. Шейером і Ч. Карвером, які розглядали його як особистісний фактор, що відображає негативні очікування відносно майбутніх можливостей та подій [192]. Основою диспозиційного песимізму є моделі очікуваної цінності (*expectancy-value models*), що існують в площині теорії мотивації, згідно з якою поведінка людини вибудовується навколо певної мети і спрямовується на її досягнення. З погляду мотивів, мета може мати різну значимість та цінність і супроводжуватись очікуваннями, які виражаються почуттями впевненості або ж сумніву стосовно її досягнення.

Отже, песимізм у розумінні Ч. Карвера та М. Шейера – це широке, дифузне почуття невпевненості, яке проявляється в різних ситуаціях, пов'язане з узагальненими негативними очікуваннями, що стосуються різноманітних сфер життя [158, с. 880]. Такий підхід до розуміння песимізму дозволив встановити взаємозв'язок між песимізмом і фізіологічними, психологічними й соціальними аспектами життєдіяльності людини. Існує низка наукових праць, присвячених дослідженню впливу диспозиційного песимізму на стан здоров'я [171; 173; 178; 179; 187; 188; 191], психологічне благополуччя та психологічну адаптацію дорослих і підлітків [145; 159; 162; 169; 170; 193]. Актуальними є проблеми взаємозв'язку диспозиційного песимізму й соціальної активності [93; 151; 157]. Результати цих досліджень

вказують на негативний вплив песимістичних диспозицій і дозволяють зробити висновок про те, що диспозиційний песимізм є одним із головних чинників фізіологічних, психологічних та соціальних невдач.

Песимізм як атрибутивний стиль. Підхід до дослідження песимізму як атрибутивного стилю базується на теорії завченої безпорадності (*learned helplessness*), розробленої М. Селігманом. Ця теорія пояснює нездатність індивіда протистояти несприятливим факторам під впливом досвіду перебування у безвихідних ситуаціях [146; 184]. Під час дослідження завченої безпорадності виникла необхідність застосування теорії каузальної атрибуції, суть якої полягає в тому, що людина в інтерпретації дійсності прагне визначити причини певних ситуацій чи вчинків. Якщо інформації недостатньо, причини приписуються гіпотетично. У результаті формується атрибутивний стиль (*attributional/explanatory style*), який відображає спосіб пояснення причин різних подій і можливостей їх контролю. Від того, як пояснюються ці причини, залежить манера поведінки [176; 195].

Опираючись на атрибутивну теорію мотивації досягнень Б. Вайнера, М. Селігман охарактеризував атрибутивний стиль, використавши параметри локусу, стабільності та глобальності [195, с. 40–48]. Параметр локусу описує спрямованість пояснення причини 1) на себе, коли індивід сприймає подію, як таку, що викликана внутрішніми причинами («моя вина»), або 2) на зовнішній світ, інших («вона/він/ви/вони в цьому винні»). Стабільність – це часова характеристика, яка дозволяє оцінювати характер причини (постійний/тимчасовий). Глобальність – просторова характеристика, яка дозволяє описати універсальність/конкретність пояснень причин, схильність до надмірних узагальнень або до конкретного розгляду окремо взятих ситуацій [199, с. 550–552]. М. Селігман виокремив оптимістичний і песимістичний атрибутивний стилі. Песимістичний атрибутивний стиль характеризується поясненням несприятливих подій (невдач) особистими (внутрішніми), постійними і глобальними причинами, а хороших подій (успіхів) протилежним чином – зовнішніми, тимчасовими, конкретними причинами [185].

Песимістичний атрибутивний стиль є фактором ризику для розвитку низки негативних наслідків, таких як депресія [146], низька продуктивність праці [196], низька академічна успішність [152; 166], спортивні невдачі [183], проблеми зі здоров'ям [150; 176; 185].

Для обох розглянутих концепцій характерна центрація на соціальній поведінці та здоров'ї індивіда [54, с. 48]. Спільним є постулат про те, що очікування людини суттєво впливають на її поведінку та емоційний стан. Відмінність полягає в змінних, які слугують для вимірювання песимізму (Ч. Карвер і М. Шейер, М. Селігман).

Захисний песимізм. Захисний песимізм розуміють як специфічну когнітивну стратегію, пов'язану з підтриманням нереалістично низьких очікувань попри цілком позитивний попередній досвід [127, с. 24]. Захисний песимізм протиставляється стратегічному оптимізму, який виражається у висуванні високих очікувань і підтримці оптимістичних ілюзій без найменших роздумів з приводу їх реалістичності [180; 181]. На відміну від диспозиційного песимізму, ця стратегія не викликає зниження наполегливості у досягненні мети, а сприяє формуванню захисних механізмів на випадок невдачі й запобігає розчаруванню [182], дозволяє критично оцінити ситуацію, зосередитися на її негативних аспектах, корегувати поведінку та контролювати почуття тривоги у відповідь на загрозу чи ризик [156; 180; 197]. Захисний песимізм сприяє кращим академічним результатам, зростанню самооцінки в процесі навчання, успішності формування дружніх зв'язків та ефективності досягнення особистих цілей [152; 168; 177; 200]. Стратегія захисного песимізму характеризується зворотним зв'язком з рівнем самооцінки й загальної самоефективності, та прямим зв'язком з екстернальністю [127, с. 26].

Ситуативний песимізм. Поняття ситуативного песимізму (*situational/situated/little/state pessimism*) увійшло до парадигми психологічних досліджень разом із поняттям ситуативного оптимізму [172; 174]. Ситуативний оптимізм/песимізм є очікуванням позитивного/негативного результату в конкретній ситуації [148, с. 316]. На відміну від диспозиційного

песимізму ситуативний песимізм є продуктом індивідуального досвіду; результатом його є дії, адаптивні в конкретних ситуаціях [186]. Ситуативний песимізм асоціюється з поняттями афекту та настрою [172, с. 13–14], що підтверджується існуванням поняття «негативний настрій» [95, с. 24].

Сучасна психологічна наука розглядає настрій як психічний стан [143, с. 56] або стійкий компонент психічного стану [70, с. 161]. Настрій як психічний стан стоїть в одному ряду з такими проявами почуттів, як афект, ейфорія, тривога та фрустрація і співвідноситься з такими психічними станами, як увага, воля, мислення, уява.

Настрій є емоційною реакцією не на безпосередні наслідки певних подій, а на їх значення для людини в контексті її життєвих планів, інтересів та очікувань. Залежно від усвідомлення причин, які викликають той чи інший настрій, він сприймається як загальний емоційний фон (піднесений або пригнічений настрій), або як чітко ідентифікований стан (нудьга, сум, туга, страх, або, навпаки, захоплення, радість) [143, с. 56].

Проте існує думка, що настрої неможливо вважати самостійним видом стану. У більшості випадків такий підхід виходить на передній план тоді, коли психічний стан характеризують, зосереджуючись на певних особливостях настрою. Помилковість цієї думки аргументується тим фактом, що настрій є відносно стійким компонентом психічних станів, основною ланкою взаємозв'язку структур особистості з почуттями й емоціями, переживаннями подій, які відбуваються в духовному, соціальному та фізичному житті особистості, психічним і фізичним тонусом індивіда [70, с. 162]. Настрій має тривимірний базис: активність, тонус та чуттєвий тон, які є основними критеріями для виділення його основних видів – благополучний, піднесений, споглядальний, синтонний, активний, сумний та роздратований [70, с. 174].

У центрі нашої уваги перебуває сумний настрій, який характеризується зниженим тонусом та активністю, зневірою, найгіршим індексом почуттів, серед яких найсильнішими є негативні оцінні почуття. Особам, які переживають цей настрій, властива низька активність, знижений рівень

домагань, труднощі у прийнятті рішень та самореалізації. Необхідно зазначити, що сумний настрій як компонент актуального стану корелює з ситуативним песимізмом, а сумний настрій як компонент відносно стійкого стану співвідноситься з диспозиційним песимізмом та песимізмом як атрибутивним стилем.

Таким чином, в межах психологічних теорій песимізм досліджується як феномен, який включає мотиваційні, когнітивні й емоційні компоненти й супроводжується цілим спектром негативних емоцій та атиюдів.

1.3. Соціально-когнітивні виміри феномену песимізму

У світлі соціально-когнітивної теорії А. Бандури та Дж. Роттера песимізм постає особистісним конструктом, який інтерпретується за допомогою певного набору когнітивних характеристик особистості, що ґрунтуються на поняттях оцінки, мотивації, мети, очікування, самоефективності, надії, віри, волі [127, с. 14; 149; 190].

Песимізм як ціннісна сторона світосприйняття, в якій світ осмислюється з погляду співвідношення в ньому добра і зла, справедливості і несправедливості, щастя і нещастя, є поняттям аксіологічним, оскільки виражає оцінку дійсності в цілому, і перш за все, оцінку майбутнього. Оцінки, які людина дає собі та іншим, є основою ціннісних орієнтацій, які задають загальну спрямованість інтересам і прагненням особистості, вибудовують ієрархію індивідуальних пріоритетів у будь-якій сфері, формують цільову й мотиваційну програму поведінки, визначають рівень домагань та міру готовності і рішучості (через вольові компоненти) до реалізації власного «проекту» життя [12, с. 83]. Цінності, які регулюють поведінку, дії, вчинки особистості і впливають на різні аспекти психічної активності, є основою вибору особистістю поведінкових стратегій [48, с. 99]. Цінності є основою світогляду особистості та ядром мотивації життєвої активності.

Самооцінка полягає в оцінюванні індивідом як самого себе загалом, так і окремих рис своєї особистості, діяльності та поведінки. Самооцінка є основою Я-концепції як динамічного утворення, яке базується на системі уявлень людини про себе і включає когнітивні, емоційно-оцінні та поведінкові компоненти [117, с. 305–307].

Формування мотиваційної системи особистості відбувається із залученням мисленнєвої та емоційно-психічної форм свідомості, що не може не відобразитися на когнітивних механізмах, які сприяють розвитку песимістичного світосприйняття. Із усіх запропонованих наукою теорій мотивації (теорія потреб, теорія мотивації досягнення успіху, двофакторна теорія мотивації, теорія сподівань (модель Врума), теорія справедливості (модель Адамса), теорія атрибуції, комплексна модель Портера-Лоулера) [109], саме мотивація досягнень та мотивація, обумовлена атрибуцією, є релевантними для розуміння песимізму як диспозиційного феномену та атрибутивного стилю. Конкретними мотиваційними змінними, що встановлюють взаємозв'язок між діяльністю й мотивом досягнення є 1) особистісні стандарти, 2) привабливість самооцінки, 3) індивідуальне надання переваги типу атрибуції [204].

Мотивація досягнення виконує низку істотних функцій: пізнавальну, емоційну, інтегративну [46]. Інтегративна функція мотивації досягнення, що визначає взаємну кореляцію заниженої самооцінки та досягнутих результатів, дозволяє розглядати песимізм як особистісний чинник, який характеризує та мотивує до уникнення невдач невпевнену у своїх можливостях особистість, яка не вірить у майбутній успіх, не відчуває задоволення від діяльності, боїться відповідальності, помилок та покарання.

Мета й очікування є визначальними для розуміння соціально-когнітивного аспекту феномену песимізму. Цілі завжди пов'язані з поняттям соціального часу. Невміння враховувати у регулюванні та управлінні своєю мотиваційною системою минуле і майбутнє призводить до неадекватної оцінки подій, що виражається в їх недооцінці або переоцінці [34, с. 71].

Песимізм як соціально обумовлена підструктура мотиваційної системи особистості характеризується низькими показниками процесуального аспекту мотивації загалом та цілепородження зокрема, що й визначає функціональні особливості особистості песиміста.

Очікування як інший елемент мотиваційної системи особистості, експлікуються впевненістю або сумнівом щодо досягнення мети. Якщо в людини недостатньо впевненості, вона не буде докладати жодних зусиль, щоб досягти мети. Сумніви можуть перешкодити початку дії або зупинити дію під час її здійснення. Тільки високий рівень впевненості в позитивному результаті надає моральних сил для початку діяльності і в ході її здійснення для подолання всіх перешкод [127, с. 12]. Сумнів як невпевненість щодо рішення, віри, дії через те, що вони можуть бути помилковими й неадекватними, асоціюється з поняттям «страх» і кваліфікується як один із виявів цього почуття [53, с. 130]. Для планування масштабних подій на передній план виходять широкі очікування, які відображають генералізовані почуття впевненості чи сумніву, які можна назвати оптимізмом або песимізмом [127, с. 12].

Отже, песимізм як генералізоване очікування, що актуалізується через змінну сумніву, в термінах соціально-когнітивної теорії Дж. Роттера корелює з інтернально-екстернальним локусом контролю й відповідає розумінню песимізму як атрибутивного стилю.

Одним із центральних компонентів соціально-когнітивної теорії є поняття самоефективності, яке розуміють як характеристику, що відображає віру індивідуума в те, що він може справлятися з високими вимогами соціального середовища й передбачає впевненість у здатності мобілізувати особистісні ресурси і контролювати ситуацію [54, с. 67]. Відповідно до теорії А. Бандури, люди, які усвідомлюють свою самоефективність, докладають більше зусиль для виконання складних справ, ніж ті, хто відчуває серйозні сумніви у своїх можливостях.

Низька самоефективність, пов'язана з очікуванням провалу, зазвичай призводить до невдачі і таким чином знижує самоповагу. З огляду на це, люди,

які вважають себе нездатними впоратися зі складними чи небезпечними ситуаціями будуть приділяти надмірну увагу своїм особистим недолікам і постійно виснажувати себе самокритикою. Впевненість у нездатності добитися успіху послаблює мотивацію і заважає вибудовувати поведінку [149, с. 729].

Отже, проявляючись у когнітивній, емоційній і поведінковій сферах особистості, самоефективність може підвищити або знизити мотивацію до здійснення активних дій. Занижений рівень самоефективності призводить до пасивності, інертності та формування песимістичних диспозицій. Тобто, оптимістичні або песимістичні сценарії розвитку подій (ситуативний оптимізм/песимізм) корелюють з рівнем самоефективності особистості.

Ще одним чинником, який визначає соціально-когнітивний статус особистості та впливає на формування оптимістичного/песимістичного світобачення, є надія. К. Мудзибаєв вказує, що надією вважають відчуття можливого, очікування успіху, мотиваційний стан або когнітивний процес. Науковці, які вивчають стійкі риси особистості, розуміють надію як особистісний атитюд. Представники біхевіористського напрямку психології акцентують увагу на тих її аспектах, які вказують на готовність індивіда діяти, екзистенціалісти розглядають надію як елемент життєвої структури або стан буття [94, с. 18].

У словнику знаходимо тлумачення надії як впевненості у можливості здійснення чогось бажаного, потрібного, приємного [205, с. 304]. Надія експлікує основні життєві диспозиції людини, серед яких головну роль відіграють впевненість, яка є проявом сили волі, віри у власні сили і рішучість при постановці цілей, здатність знаходити шляхи їх досягнення [158]. Як диспозиція, надія орієнтована на оцінку бажаного майбутнього. Як елемент атрибутивного стилю, надія пов'язується з оцінкою того, що вже відбулося, або відбувається в даний момент [54, с. 63].

Обсяг поняття віри за своїм змістом перебуває на стику філософії, логіки, психології та теології. Якщо у філософії і логіці концепція «віра» є допоміжним компонентом, потрібним у процесі пошуку і затвердження істини,

то в теології проблема віри є центральним поняттям і пильно досліджується [53, с. 128].

Віру, як цілісне психічне утворення, характеризує синкретизм, нерозмежованість почуттєвого й ідеального, символічного й предметного, аксіологічного й онтологічного. Віра у діяльнісному відношенні виступає як поліфункціональний механізм саморегуляції особистості, як спосіб вироблення ставлень до всесвіту, суспільства, інших людей і себе самого [118, с. 34–38]. Як когнітивна категорія, віра є формою і способом «сприйняття соціальної інформації, норм, цінностей та ідеалів суспільного життя, коли вони, хоч і не є результатами власного практичного чи пізнавального досвіду, сприймаються як очевидні факти або характеристики об'єктивної даності, сущого і належного» [214, с. 81]. Найважливішим виявом віри є впевненість. Там, де неможливо ухвалити безсумнівне рішення, починає діяти воля індивіда, який має опиратися на свою віру в успіх власного задуму [29].

Воля як ще одна соціально-когнітивна категорія, яка визначає процеси формування песимістичного світосприйняття, є здатністю до планомірної, організованої діяльності, спрямованої на досягнення свідомих цілей. Вольова діяльність регулюється мотивами та раціональною програмою їх здійснення. Воля співвідноситься зі свідомістю людини як одна з форм відображення дійсності. Її функцією є свідомо саморегуляція її активності в ускладнених умовах життєдіяльності. Саме свідомо цілеспрямованість діяльності характеризує вольову поведінку [34, с. 34]. Песимізм призводить до порушень вольової активності. Так, схильність до сумнівів, невпевненість у правильності вчинків, які проявляються на стадіях боротьби мотивів, прийняття рішення чи на етапі вольової дії вказують на такі розлади особистості, як амбівалентність і ригідність.

Взаємодетермінованість та взаємозалежність таких основних соціально-когнітивних параметрів песимізму, як оцінка, мотивація, мета, очікування, самоефективність, надія, віра, воля, вказує на унікальність феномену

песимізму та неоднозначність особистості песиміста, яка, попри свою цілісність, характеризується наявністю певних патологічних рис [102, с. 39].

Отже, результатом осмислення песимізму як філософсько-релігійного, психологічного та соціально-когнітивного феномену є релевантне для нашого дослідження визначення цього явища. Песимізмом вважаємо спосіб світосприйняття, який акцентує негативні прояви буття й на індивідуально-психологічному рівні проявляється певними диспозиціями, атрибутами, когнітивними стратегіями та настроєм, що визначаються когнітивними параметрами оцінки, мотивації, мети, очікування, самоефективності, надії, віри, волі і супроводжуються негативними атистюдами, психічними станами та емоціями.

1.4. Лінгвістичні студії феномену песимізму

Попри інтерес філософів [42; 49; 141; 144; 161; 194], психологів [54; 88; 93; 152; 157; 185], соціологів [34; 60; 61; 81; 87] та антропологів [164] до феномену песимізму, сучасна лінгвістика не пропонує цілісного і системного опису цього явища. Фрагментарні розвідки акцентують увагу на окремих аспектах феномену песимізму, як-от: мовне вираження, комунікативний та стратегічний потенціал, тональність. Розглянемо докладніше.

Проблемі мовного вираження песимізму присвячена низка праць Ю. В. Котової, яка зосереджується на актуальності дослідження мовного вираження песимізму для теорії мови [64], мовному вираженні песимізму з погляду «локусу контролю» [65] та мовних аспектах класифікації песимістичних висловлень [66]. У зазначених роботах автор розглядає песимізм у тісній єдності з оптимізмом.

Актуальність дослідження мовного вираження песимізму для теорії мови полягає, на думку Ю. В. Котової, у можливості по-новому підійти до вирішення таких проблем: 1) співвідношення мови й мовлення, мови та мислення; 2) аналіз внутрішньої структури мови та побудова мовних моделей;

3) семантика синтаксису, тобто план вираження синтаксичних конструкцій;
 4) семантика речення-висловлення; 5) емотивний смисл висловлення;
 б) семантична *правильність* висловлення. Матеріал дослідження (тексти пісень) дає науковцю змогу зробити висновок про важливість аналізу мовного вираження песимізму для розвитку психолінгвістики та соціолінгвістики [64].

В аналізі мовного вираження песимізму з погляду «локусу контролю» авторка опирається на дослідження песимізму як атрибутивного стилю (М. Селігман). Для визначення песимістичного характеру висловлення Ю. В. Котова залучає три основні параметри «локусу контролю» – постійність, широту та персоналізацію. Результатом аналізу є думка авторки про існування висловлень з повним та неповним вираженням песимізму. До першого типу належать висловлення, у яких наявні всі три параметри «локусу контролю», до другого – ті, в яких один із параметрів відсутній. У цьому випадку такий параметр, на думку науковця, необхідно оцінювати «нулем» (0), а при загальному підрахунку брати до уваги тільки матеріально (або контекстуально) виражені параметри [65].

Подальша розробка зазначеної гіпотези отримала своє продовження у спробах авторки класифікувати песимістичні висловлення російської та англійської мов з опертям на зазначені параметри «локусу контролю». Основною метою дослідження є визначення мовних засобів, які дозволяють виявити песимістичний характер висловлення. Ними науковець вважає певні граматичні (пасивний стан, виражений пасивним дієприкметником або за допомогою суфікса *-ся* (в російській мові)) та синтаксичні (складнопідрядні речення з підрядними часу та умови) конструкції, прислівники (*сейчас (now), всегда/постоянно/вечно (always), никогда (never), редко (rarely/seldom), часто (often), иногда (sometimes), в последнее время (lately)*) та займенники (*все/все (all, everybody, everything), всякий/каждый (every), никто/ничто (nobody, no one/nothing), этот/там (this/that)*) [66].

Схожий підхід до дослідження вербального вираження песимістичності (оптимістичності) мовної особистості спостерігаємо у спробах описати

зазначені характеристики мовної свідомості лідерів групи «Бітлз» [110]. Проблематика мовної свідомості передбачає аналіз: 1) *я-* і *ми-*висловлень, включаючи перформативи; 2) контекстів з особовими та присвійними займенниками; 3) різних способів вербалізації мовцем своєї суб'єктивної оцінки тієї реальності, в якій він опинився; 4) вербального вираження оптимістичності/песимістичності мовної особистості. З оперттям на дослідження М. Селігмана, автори розробили й апробували на матеріалі оцінних висловлень, відібраних із текстів пісень лідерів групи «Бітлз» Джона Леннона й Пола Маккартні, методику визначення ступеня вираженості песимістичності у мовленні. У результаті проведеного аналізу було визначено середній показник оптимістичності/песимістичності мовної свідомості кожного з авторів [110].

На окрему увагу заслуговують наукові розвідки, присвячені дослідженню комунікативного аспекту феномену песимізму. Зокрема, Й. А. Стернін ідентифікував поняття комунікативного песимізму [121, с. 208], який, на його думку, є однією з комунікативних ментальних категорій, сукупність яких формує комунікативну свідомість і забезпечує комунікативну діяльність людини. Під комунікативними категоріями Й. А. Стернін розуміє загальні комунікативні поняття, які впорядковують знання людини про спілкування і норми його здійснення [122, с. 87]. Зміст комунікативної категорії є впорядкованою сукупністю суджень, установок, ментальних стереотипів, правил, що стосуються мовного спілкування. Категорія комунікативного песимізму була виокремлена Й. А. Стерніним як результат аналізу російської комунікативної свідомості, для якої властиве уявлення про необхідність стриманої реакції та замовчування інформації про реальний стан речей у комунікативній ситуації входження у контакт [121, с. 208]. Як домінуючу ознаку української комунікативної поведінки розглядає комунікативний песимізм й О. А. Семенюк («*Як справи?*» – «*Так собі*») [112, с. 159–172].

Як стратегію песимізм розглядають П. Браун і С. Левінсон у межах теорії негативної ввічливості (стратегія *будь песимістом/be pessimistic*) [155]. Негативна ввічливість, яка є основою поваги до співрозмовника, реалізується через низку стратегій, основною метою яких є збереження негативного обличчя співрозмовника (*negative face – the want of every “competent adult member” that his actions be unimpeded by others*) [155, с. 62]. Ці стратегії, які отримали назву стратегій дистанціювання [78], спрямовані на те, щоб продемонструвати співрозмовнику визнання його незалежності, особистої автономії, запевнити у відсутності намірів з боку мовця порушити існуючі між ним і адресатом межі. За допомогою стратегії *будь песимістом/be pessimistic* збереження негативного обличчя адресата відбувається через висловлення мовцем сумніву у можливості виконання дії, до якої він спонукає адресата. Тим самим зменшується ступінь впливу на адресата, що допомагає йому в разі потреби відмовитися від виконання запропонованої дії.

Песимізм (поряд з оптимізмом) як мас-культурна стратегія та єдиний семіотичний код став об'єктом дослідження М. Ю. Маркасова, який зосереджується на аналізі міфів і стереотипів масової свідомості. За результатами аналізу газетних текстів автор робить висновок, що песимізм й оптимізм, вдало синтезовані «технологами дискурсів», слугують для підтримки пріоритетних ідеологічних «смислів». На думку автора, регулятори масових інформаційних потоків конструюють ці смисли несвідомо, підкоряючись «суспільному смаку» [85].

Песимістичну тональність як тип комунікативної тональності в щоденниковому дискурсі виокремлено в праці С. Є. Ігнат'євої [56, с. 77–84]. Встановлено, що типи комунікативної тональності сприяють організації об'ємнішої моделі спілкування в щоденниковому дискурсі: автокомунікації (адресат-адресат) та полікомунікації, або радіальної комунікації (адресант-адресат). Виявлено, що песимістична тональність на противагу оптимістичній зорієнтована на зневіру комуніканта-продуцента.

Спроби дослідити вплив песимістично-маркованих мовних засобів на загальну тональність пресс-релізів про доходи були здійснені А. Девіс, Дж. Пайгером та Л. Седор у праці «Beyond the Numbers: An Analysis of Optimistic and Pessimistic Language in Earnings Press Releases». Автори вперше дослідили роль мови у забезпеченні інвесторів надійною інформацією. З метою встановлення рівня використання мовних засобів із семантикою оптимістичності/песимістичності був проведений текстовий аналіз близько 24000 зразків пресс-релізів про доходи, який дозволив виявити позитивний (негативний) зв'язок між оптимістичною/песимістичною тональністю досліджуваних пресс-релізів та очікуваною реакцією ринку [160]. Продовжуючи напрацювання попередників, М. Ромбах застосовує методику контент-аналізу на основі програмного забезпечення DICTION 5.0 та статистичні методи дослідження [189] для аналізу оптимістично/песимістично маркованої лексики й приходить до висновку про взаємозалежність між тональністю пресс-релізів про доходи та ринковими прибутками.

Отже, сучасна лінгвістика пропонує незначну кількість наукових розвідок, присвячених дослідженню феномену песимізму. Попри поодинокі розрізнені спроби дослідити особливості мовного вираження песимізму, песимістичні висловлення, комунікативний песимізм, песимізм як стратегію та песимістичну тональність, цей феномен потребує подальшого вивчення з огляду на його важливість для антропоцентричних студій.

1.5. Методика дослідження репрезентації феномену песимізму в сучасній англійській мові

Дослідження репрезентації феномену песимізму в сучасній англійській мові ґрунтується на розумінні мови як єдності «трьох найважливіших модусів її вияву – Мови, Мовлення, Комунікації» [4]. Як зазначає Ф. Бацевич, «мова в сосюрівському розумінні цього терміна, тобто специфічна система конвенціоналізованих знаків, – царина значень, які виявляють себе як

узуалізований зв'язок ексформи та інформи цих знаків» [5, с. 347]. Мовлення – це індивідуальний акт волі та розуму; у ньому слід розрізняти комбінації, у яких мовець використовує мову з метою вираження своєї думки та психофізичний механізм, який дозволяє йому ці комбінації об'єктивувати [120, с. 26]. Комунікація як особливий модус і одночасно найвища форма існування мови є її сутнісним виявом [5, с. 347].

З огляду на багатовекторність поставлених завдань, вирішення яких потребує цілої низки методів і поетапного аналізу відібраного матеріалу, у дослідженні застосовуємо комплексну методіку.

На першому етапі дослідження було встановлено філософсько-релігійні витоки феномену песимізму, виявлено його психологічні та соціально-когнітивні чинники й розглянуто спроби лінгвістичного трактування досліджуваного феномену.

На другому етапі з метою дослідження семантичного аспекту мовних одиниць на позначення феномену песимізму в сучасній англійській мові було проаналізовано словникові дефініції лексем *pessimism*, *pessimist*, *pessimistic*, *pessimistically* із 16 тлумачних словників сучасної англійської мови [215; 218; 219; 220; 222; 223; 224; 227; 229; 231; 232; 236; 239; 241; 244; 245].

У результаті застосування *компонентного аналізу* було виявлено родові та видові семантичні компоненти (надалі – СК), які ідентифікують філософські, психологічні та соціально-когнітивні аспекти феномену песимізму в сучасній англійській мові.

Для виявлення корпусу лексичних одиниць (надалі – ЛО) на позначення феномену песимізму була зроблена вибірка із 7 словників-тезаурисів сучасної англійської мови (Macmillan Dictionary and Thesaurus [225], Merriam-Webster Online Thesaurus [228], Online Thesaurus [230], Roget's 21st Century Thesaurus [235], The Collins English Thesaurus [238], Webster's New Thesaurus [240], Webster's New World Thesaurus [242]), яка містить ЛО, які входять до складу синонімічних рядів прямого тезаурусу, синонімічних рядів зворотного тезаурусу (у яких досліджувана ЛО є членом ряду) та синонімічних рядів із

вторинними домінантами (у яких домінантним є будь-який член синонімічного ряду прямого тезаурусу).

У дослідженні враховуємо двохаспектну характеристику семантики слова: 1) семасіологічну, яка полягає в дослідженні інтралінгвальної семантичної значущості слів та 2) ономасіологічну, яка дає змогу виявити мовні засоби, що їх обирає англійськомовна спільнота для позначення в мові ділянки досвіду, пов'язаного з феноменом песимізму [33 с. 56; 96, с. 81–85].

З метою уточнення внутрішньої структури слова за допомогою компонентного аналізу було досліджено словникові дефініції виокремлених лексем із подальшим визначенням їхніх спільних та диференційних ознак. Для аналізу використано тлумачні словники сучасної англійської мови, розраховані на широке коло користувачів (Collins English Dictionary [219], Longman Dictionary of Contemporary English [223], Merriam-Webster Learner's Dictionary [227], Oxford Advanced Learner's Dictionary [231]).

У процесі аналізу із загального списку вилучено ті ЛО, які не зафіксовано хоча б у двох із чотирьох лексикографічних джерел. Вилученню підлягають також лексеми, у семантичній структурі яких відсутні семи, що експліцитно чи імпліцитно корелюють із СК, виокремленими у семантичній структурі ЛО *pessimism*, *pessimist*, *pessimistic*, *pessimistically*, які вказують на якісні (базові – 10, суміжні – 8, та супутні – 22) ознаки песимізму. СК, які вказують на якісні ознаки песимізму, позначаємо генералізованим терміном – *семи песимізму*.

Результатом здійсненої роботи є вибірка, яка складається із 611 ЛО, у семантичній структурі яких зафіксовано 1832 випадки наявності сем песимізму (див. Додаток А). Помічено, що здатність до акумулювання зазначених сем виявляють частиномовно різні ЛО – іменники (200 ЛО), прикметники (336 ЛО) і прислівники (75 ЛО), які виявляють потенціал до інтеграції в межах відповідного поля.

З огляду на те, що предмети, явища, ознаки і дії позначаються не лише словами, а й фразеологізмами [45, с. 173], із 4 фразеологічних словників

сучасної англійської мови (Cambridge International Dictionary of Idioms [216], Collins Cobuild Dictionary of Idioms [217], Dictionary of Idioms and Their Origins [221], Oxford Dictionary of Idioms [233]) та тлумачного словника Longman Dictionary of Contemporary English [223]) методом суцільної вибірки ми відібрали 67 фразеологічних одиниць (надалі – ФО), у семантичній структурі яких наявні семи песимізму. *Компонентний аналіз* та *аналіз словникових дефініцій* дозволили виявити семантичні особливості та номінативний потенціал ФО на позначення феномену песимізму. *Дистрибутивний аналіз* уможливив опис їхньої структури.

На третьому етапі дослідження було виявлено особливості польової організації лексичних і фразеологічних одиниць на позначення феномену песимізму. Проведений аналіз дозволив встановити, що в англійській мові ці одиниці інтегруються в межах лексико-фразеологічного поля песимізму (надалі – ЛФПП), дворівнева структура якого визначається характером його конститuentів.

Перший рівень поля є складною розгалуженою організацією трьох частиномовних лексико-семантичних мікрополів (надалі – ЛСМП), які об'єднуються на основі вираження спільних семантичних ознак [32, с. 11; 39, с. 4]. Основою базової процедури моделювання цього рівня поля є *кількісний аналіз*, за допомогою якого встановлюємо частку семи песимізму в семантичній структурі кожного досліджуваного слова і визначаємо ступінь її усталеності [35, с. 69; 83, с. 224]. Частка семи песимізму визначається відсотковим відношенням кількості значень слова, які містять зазначені семи, до загальної кількості його значень. Оскільки частка семи песимізму в досліджуваних ЛО коливається від словника до словника, вважаємо доцільним визначити ступінь її усталеності (у %). Для цього необхідно встановити різницю між максимальним і мінімальним значеннями частки семи песимізму кожної ЛО. Що менша різниця, стійкішою є характеристика досліджуваної семи у словниках (див. Додаток Б).

Проведені обчислення свідчать, що показник ступеня усталеності частки семи песимізму коливається від 0% (максимальний ступінь усталеності) до 100% (мінімальний ступінь усталеності) й визначається частиномовною належністю конститuenta поля. Не беручи до уваги максимальний ступінь усталеності частки семи песимізму, розподілимо решту ЛО на три групи: 1) ЛО, які характеризуються високим ступенем усталеності частки семи песимізму; 2) ЛО, які характеризуються середнім ступенем усталеності частки семи песимізму; 3) ЛО, які характеризуються низьким ступенем усталеності частки семи песимізму.

Для цього у межах кожного з досліджуваних ЛСМП різницю між показниками мінімального ступеня усталеності частки семи песимізму і першого після максимального поділимо на три [133, с. 63]. Одержана частка є кількісним показником меж, які визначають радіальні зони частиномовних ЛСМП – приядерну, центральну, перехідну та периферію.

Зауважимо, що показник ступеня усталеності частки семи песимізму на різних ділянках поля варіюється в межах кожного окремого ЛСМП, про що свідчить нижченаведена таблиця:

Таблиця 1.1

**Ступінь усталеності частки семи песимізму на різних ділянках
ЛСМП**

	Іменникове ЛСМП		Прикметникове ЛСМП	Прислівникове ЛСМП
	ЛСГ1	ЛСГ2		
Кількісний показник меж	31,5	28,9	31	28,3
Приядерна зона	0	0	0	0
Центральна зона	5,5–37	13,33–42,2	7,07–38,1	15–43,3
Перехідна зона	37,1–68,6	42,3–71,2	38,2–69,2	43,4–71,7
Периферія	68,7–100	71,3–100	69,3–100	71,8–100

З огляду на ономасіологічний аспект проблеми, всі досліджувані ЛО організовано у тематичні сектори (надалі – ТС), які розповсюджуються від

ядра через всі радіальні зони першого рівня ЛФПП до периферії. Ці тематичні сектори будуються на основі принципу інваріантності, оскільки приналежність номінативних одиниць до певного сектору визначається характером сем песимізму, які вказують на базові, суміжні та супутні ознаки песимізму.

Другий рівень ЛФПП представлений фразеологічним мікрополем песимізму (надалі – ФМП). Структура цього мікрополя визначається семантикою його елементів. У результаті застосування *компонентного аналізу* ФМП було структуровано на окремі зони, які інтегрують ФО, що позначають індивідуально-психологічні характеристики песимізму, особистість песиміста як актанта певного виду діяльності та зовнішні фактори-каузатори песимізму. Ономасіологічний підхід дозволив виокремити у межах ФМП тематичні сектори, які відображають ступінь вияву сем песимізму.

Четвертий етап дослідження присвячений функційному аспекту мовних засобів репрезентації феномену песимізму в сучасній англійській мові. На цьому етапі аналізуємо висловлення як одиницю мовлення, оскільки у висловленні взаємодіють значення, виражені лексично, граматично й інтонаційно [207, с. 90], «висловлення занурено у відповідну ситуацію мовлення, отримуючи додатковий прагматичний і модальний компонент» [210, с. 62]. Зазначеним критеріям відповідає песимістичне висловлення (надалі – ПВ) – одиниця мовлення, за допомогою якої мовець актуалізує своє песимістичне світобачення.

Породження та інтерпретація будь-якого висловлення загалом і ПВ зокрема є неможливими без урахування контекстуальних умов його існування, що робить необхідним використання *контекстуального аналізу*. Під час аналізу опираємось на поняття *внутрішнього (мовного, вербального) контексту* [79, с. 66], який є симбіозом лексичних, синтаксичних і стилістичних сигналів.

Лексичний контекст є тим «фільтром, який елімінує та конкретизує значення слова, створює навколо нього певне коло асоціацій» [51, с. 21] і визначає набір засобів, які безпосередньо або опосередковано вказують на

якісні ознаки песимізму. Безпосередніми індикаторами песимістичності висловлення є лексеми-ідентифікатори песимізму (конституенти ЛФПП), які містяться в мові персонажів, авторських ремарках та авторських описах в англійськомовних художніх текстах.

Опосередкованими індикаторами песимістичності висловлення є контекстуальні маркери песимізму (надалі – КМП) – фрагменти художнього тексту, в яких за допомогою мовних засобів, що вирізняються негативно-оцінною семантикою своїх елементів, уточнюються, доповнюються і пояснюються причини, аспекти, наслідки та способи вияву песимізму.

Відбір ПВ здійснювався як за допомогою суцільної вибірки, так і програмного забезпечення *Tropes V8.4*, яке розробила компанія *Semantic Knowledge* у 1994–2010 рр. Використання функції *Scenario* уможливило виокремлення в аналізованих англійськомовних художніх текстах фрагментів, які містять ЛО-ідентифікатори песимізму та контекстуальні маркери песимізму.

На цьому етапі дослідження методом суцільної вибірки у ПВ було виявлено 52 афективні ЛО, які використовує песиміст у процесі мовлення. Для семантичного аналізу виокремлених вигуків використано *Collins English Dictionary* [219], *Longman Dictionary of Contemporary English* [223], *McGraw-Hill's Dictionary of American Idioms and Phrasal Verbs* [226], *Random House Webster's College Dictionary* [234], *The American Heritage Dictionary of the English Language* [237], *Webster's Revised Unabridged Dictionary* [243]. Контекстуальна обумовленість досліджуваних вигуків визначається їхньою багатозначністю та здатністю виражати широкий спектр інколи полярних емоцій [58].

Під час опрацювання фактичного матеріалу ми також виокремили 105 ФО, які вказують на внутрішній стан песимістичної особистості та 74 паремії, песимістичний потенціал яких підтверджується КМП, які в межах досліджуваних висловлень вказують на експлікацію якісних ознак песимізму. Семантичну структуру цих одиниць уточнено за допомогою 4 фразеологічних словників сучасної англійської мови (*Cambridge International Dictionary of*

Idioms [216], Collins Cobuild Dictionary of Idioms [217], Dictionary of Idioms and Their Origins [221], Oxford Dictionary of Idioms [233]).

Оскільки в аналізі мовленнєвої діяльності як вихідної від людини і здійснюваної для людей не можна не враховувати чинника особистості [10, с. 35], на п'ятому етапі дослідження було виявлено особливості невербального супроводу ПВ. Встановлено спектр типових для песиміста невербальних засобів комунікації (паралінгвальних, кінесичних, окулесичних, а також мовчання) й описано їхню мовну репрезентацію в англomовних художніх текстах.

На шостому етапі за допомогою *прагмасемантичного* та *контекстуального аналізів* було досліджено роль песимізму як особистісного чинника комунікативно-мовленнєвої взаємодії. «Комунікативна програма досліджень у рамках антропоцентричної парадигми співвідноситься з «парадигмою спілкування», як однією із чотирьох парадигм розуміння мови в історії філософської думки, виділених С. Ячиним (парадигма імені, парадигма слова, парадигма думки, парадигма спілкування, і зосереджує увагу дослідників на вивченні мови як засобу спілкування» [2, с. 8].

Вихідним моментом будь-якої мовленнєвої дії є комунікативна ситуація. Н.І. Формановська визначає комунікативну ситуацію як складний комплекс зовнішніх умов спілкування та внутрішніх станів комунікантів, що представлені в мовленнєвій поведінці [131, с. 56]. Песимістична тональність як базова ознака способу спілкування і як складова комунікативної ситуації реалізації песимізму мовця визначалася за допомогою методу сентимент-аналізу, що належить до класу методів контент-аналізу. Програмне забезпечення *SentiStrength 2.2.* дало змогу виявити інтенсивність та емоційність ЛО/текстового фрагменту у термінах негативного чи позитивного потенціалу. Середнє значення позитивної (+ve)/негативної (-ve) тональності становить загальну тональність мовної одиниці. Наприклад, загальну тональність лексем *pessimism, pessimist, pessimistic, pessimistically,* яка

відповідає середньому значенню тональності, визначено як -1 (тональність +ve (1), тональність -ve (-3)).

Вивчення функціонування мови в комунікації неможливе без залучення поняття мовленнєвого акту, оскільки мовленнєва діяльність – це не лише маніфестація системи мови, а й вияв індивідуального досвіду та індивідуальних знань цієї системи мовцем [10, с. 36–37]. Мовленнєвий акт ми розуміємо як «мінімальний, відносно самостійний відрізок спілкування, який здійснюється конкретним суб'єктом щодо конкретного адресата за конкретних умов, з певними намірами» [124, с. 5] (тут і далі переклад іншомовних цитат наш. – В. Б.). Це мовленнєва дія, котру здійснюють відповідно до принципів і правил мовленнєвої поведінки, прийнятих у конкретному суспільстві. Мовленнєвий акт завжди співвіднесений із особою мовця [6, с. 131]. Таке розуміння виводить песимістичні висловлення за межі внутрішнього лінгвального контексту і дозволяє залучити до їхнього аналізу знання комунікантів про ситуацію, в якій відбувається спілкування, їхні уявлення один про одного, їхній комунікативний досвід і фонові знання, тобто, *зовнішній контекст*.

На сьомому етапі дослідження за допомогою *дискурсного аналізу* було виокремлено низку комунікативних стратегій і тактик вираження песимізму. Комунікативна стратегія є головним чинником організації спілкування, оскільки відображає загальні стереотипи побудови процесу комунікативної інтеракції залежно від умов спілкування та особистостей комунікантів. Як оптимальна реалізація інтенцій мовця щодо досягнення конкретної мети спілкування, комунікативна стратегія визначає контроль і вибір певних ліній/способів поведінки на певному етапі комунікативної взаємодії, спрямованих на одержання бажаного або запобігання небажаному ефекту (комунікативних тактик) та їх гнучкої видозміни в конкретній комунікативній ситуації [7, с. 118–120].

Під час проведення наукової розвідки було застосовано такі загальнонаукові методи, як *дедукція*, *індукція* та *синтез*. На різних етапах

дослідження для вирішення конкретних завдань використовувались *кількісні підрахунки*.

Висновки до розділу 1

1. Песимізм як гетерогенне явище є об'єктом дослідження низки гуманітарних дисциплін – філософії, психології, антропології, соціології та ін. З погляду філософії песимізм є 1) культурно-філософським світоглядом, який відображає погляди на життя та сенс буття людини; 2) філософським вченням, яке пропонує метафізичне й гносеологічне тлумачення досліджуваного феномену.

2. З погляду психології песимізм визначається як стабільний особистісний конструкт (диспозиційний песимізм); спосіб пояснення причин різних подій і можливостей їх контролю (песимізм як атрибутивний стиль); когнітивна стратегія, пов'язана з підтримкою нереалістично низьких очікувань попри цілком позитивний попередній досвід (захисний песимізм); очікування негативного результату в конкретній ситуації, що корелює з поняттям настрою як компонентом актуального стану (ситуативний песимізм).

3. Основними соціально-когнітивними параметрами песимізму є оцінка, мотивація, мета, очікування, самоефективність, надія, віра, воля. Взаємодетермінованість і взаємозалежність зазначених параметрів вказує на унікальність феномену песимізму та неоднозначність особистості песиміста.

4. У сучасній лінгвістиці наявні фрагментарні наукові розвідки, присвячені дослідженню феномену песимізму. Інтерес дослідників викликають особливості мовного вираження песимізму, песимістичні висловлення, комунікативний песимізм, песимізм як стратегія та песимістична тональність.

5. Дослідження репрезентації феномену песимізму в сучасній англійській мові охоплює сім етапів: 1) розкриття філософсько-релігійних, психологічних і соціально-когнітивних аспектів феномену песимізму; 2) виявлення семантичних особливостей лексичних і фразеологічних одиниць на

позначення феномену песимізму; 3) встановлення закономірностей польової організації лексичних і фразеологічних одиниць на позначення феномену песимізму в сучасній англійській мові; 4) аналіз функційного аспекту мовних засобів репрезентації феномену песимізму в сучасній англійській мові; 5) висвітлення невербального супроводу песимістичних висловлень; 6) з'ясування особливостей феномену песимізму як особистісного чинника комунікативно-мовленнєвої взаємодії, 7) виокремлення стратегій і тактик вираження песимізму.

Основні положення розділу відображені в таких публікаціях автора: [20; 24; 25; 26; 27; 63].

РОЗДІЛ 2

МОВНІ ЗАСОБИ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ФЕНОМЕНУ ПЕСИМІЗМУ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

2.1. Семантичний аспект мовних одиниць на позначення феномену песимізму в сучасній англійській мові

2.1.1. Лексичні одиниці на позначення феномену песимізму.

Основними засобами на позначення феномену песимізму в англійській мові є лексема *pessimism* і похідні лексеми *pessimist*, *pessimistic*, *pessimistically*, які експлікують особливості індивідуальної та соціальної поведінки індивіда.

Аналіз словникових дефініцій лексем *pessimism*, *pessimist*, *pessimistic*, *pessimistically* із застосуванням компонентного аналізу дозволив виявити родові та видові семантичні компоненти, які ідентифікують філософський, психологічний і соціально-когнітивний аспекти феномену песимізму в сучасній англійській мові.

Для лексеми *pessimism* як полісемантичної одиниці, яка характеризується наявністю низки лексико-семантичних варіантів (надалі – ЛСВ), родовими семами, що вказують на філософські аспекти феномену песимізму, є «філософська доктрина, вчення» (*philosophical doctrine – a set of beliefs that form an important part of a religion or system of ideas* [223, с. 460] і «переконання, вірування» (*belief – (ЛСВ 3) an idea that you believe to be true, especially one that forms part of a system of ideas* [223, с. 124]. Видові семи «найгірший» (*the worst*), «зло/злий» (*evil*), «біль» (*pain*) вказують на негативну оцінку реальності. Наприклад: *pessimism – (ЛСВ 2) the doctrine that the existing world is the worst of all possible worlds, or that all things naturally tend to evil* [239, с. 1076]; *pessimism – (ЛСВ 3a) the philosophical doctrine or opinion that reality is essentially evil, completely evil, or as evil as it conceivably can be* [244, с. 1689]; *pessimism – (ЛСВ 3) the belief that the evil and pain in the world are not compensated for by goodness and happiness* [239, с. 1076].

Аналіз фактичного матеріалу виявив, що родові семи «послідовник, прихильник» (*adherent* – *someone who supports a particular belief, plan, political party etc.*) [223, с. 18], «доктрина, вчення» (*doctrine*) і «філософський» (*philosophical*) в лексичній структурі окремих ЛСВ лексеми *pessimist* також вказують на філософський аспект вербалізації цього феномену. Наприклад: *pessimist* – (ЛСВ 2) *an adherent of philosophical pessimism* [244, с. 1689]; *pessimist* – (ЛСВ 2) *an adherent of the doctrine of pessimism* [220].

У процесі аналізу словникових дефініцій лексем *pessimistic* і *pessimistically* не було зафіксовано СК, які б чітко категоризували феномен песимізму у філософській площині.

У результаті аналізу семантичної структури досліджуваних лексем виокремлено низку СК, які ідентифікують психологічні аспекти песимізму, відображають індивідуальну та соціальну поведінку індивіда й вказують на негативні емоції і атитюди, що її супроводжують.

Такими родовими семами для лексеми *pessimism* є: «тенденція» (*tendency* – (ЛСВ 2) *a general change or development in a particular direction* [223, с. 1709]; «звичка, практика» (*practice* – (ЛСВ 3) *something that people do often, especially a particular way of doing something or a social or religious custom* [223, с. 1283]; «схильність» (*inclination* – (ЛСВ 1) *a feeling that makes you want to do something; (ЛСВ 2) a tendency to think or behave in a particular way* [223, с. 822]; «почуття» (*feeling* – (ЛСВ 3) *a belief or opinion about something, especially one that is influenced by your emotions* [223, с. 582]. Причому семи «тенденція» (*tendency*), «звичка, практика» (*practice*), «схильність» (*inclination*) є основою для ідентифікації досліджуваного феномену в площині диспозиційного песимізму, а сема «почуття» (*feeling*) ідентифікує песимізм як ситуативне явище.

У семантичній структурі лексеми *pessimism* виокремлено низку видових сем, які акцентують схильність песиміста у всьому вбачати негатив: «негативний» (*negative*), «найсумніший» (*the gloomiest*), «несприятливий» (*disadvantageous, adverse*), «даремний» (*futile*), «невтішний аспект» (*dark side*),

«неприємні речі» (*bad things*), «невдача» (*not successful*), «найнесприятливіший» (*the least favorable*), «найгірший» (*the worst*). Наприклад: *pessimism* – (JCB 1) *a tendency to stress the negative or take the gloomiest possible view* [236, с. 1040]; *pessimism* – *practice of looking on the dark side of things* [241, с. 1009]; *pessimism* – (JCB 1) *an inclination to emphasize adverse aspects, conditions and possibilities or to expect the worst possible outcome* [229, с. 925]; *pessimism* – *a feeling that bad things will happen and that smth will not be successful* [231, с. 1129].

У словникових тлумаченнях лексеми *pessimist* також зафіксовані семи, які вказують на психологічну та соціально-психологічну категоризацію досліджуваного феномену. В той час як родова сема (*a person, one, someone*) ідентифікує особу, яка демонструє песимістичну поведінку, схильність до песимістичного світосприйняття та сумного настрою експлікується видовими семами «очікувати щось погане» (*to expect bad things to happen, to see or anticipate the worst*), «схильний до сумного настрою» (*disposed to be gloomy, to take a desponding view of life*) тощо. Наприклад: *pessimist* – *a person who always expects bad things to happen* [231, с. 1129]; *pessimist* – (JCB 1) *a person who habitually sees or anticipates the worst, or is disposed to be gloomy* [239, с. 1076]; *pessimist* – (JCB 1) *one who takes a desponding view of life* [245, с. 1041].

Зауважимо, що ідентифікація песимізму як стабільного особистісного конструкту (диспозиції) відбувається за допомогою сем «схильний до сумного настрою» (*disposed to be gloomy, to take a desponding view of life*) [220], «звичайно» (*habitually* [239, с. 1076], *usually* [227]), «завжди» (*always*) [223, с. 1127; 231, с. 1129]).

Семантична структура прикметника *pessimistic* характеризується наявністю СК, які ідентифікують песимізм як 1) ознаку, 2) особистісну диспозицію, 3) стан індивіда, таким чином звужуючи референтне поле досліджуваного феномену до конструктів диспозиційного та ситуативного песимізму.

Песимізм як загальна ознака експлікується семою «той, що має відношення до або характеризується песимізмом» (*of / relating to / pertaining to / characterized by pessimism*), як у таких дефініціях: *pessimistic* – (ЛСВ 1) *pertaining to or characterized by pessimism* [239, с. 1076]; *pessimistic* – (ЛСВ 1) *of, relating to, or characterized by pessimism* [244, с. 1689].

Семи, які вказують на «очікування чогось поганого» (*expecting bad things to happen, expecting the worst*), «невдачу» (*not successful, a bad result*), «невпевненість, безнадію, сум» (*a lack of confidence, hope, or joy*), «недовіру» (*disbelief, distrust*), «пригніченість, похмурість» (*gloomy*), актуалізують диспозиційний і ситуативний характер песимізму. Наприклад: *pessimistic* – *expecting bad things to happen or something not to be successful; showing this* [231, с. 1129]; *pessimistic* – (ЛСВ 1) *gloomy* [239, с. 1076]; *pessimistic* – (ЛСВ 2) *marked by disbelief, distrust, or a lack of confidence, hope, or joy* [244, с. 1689].

Зауважимо, що лексикографічний опис лексеми *pessimistically* пропонує тільки один СК, релевантний для психологічної ідентифікації феномену песимізму – «пригнічено, сумно» (*gloomily*): *pessimistically* – *gloomily* [222, с. 329].

У семантичній структурі лексем *pessimism*, *pessimist*, *pessimistic*, *pessimistically* виявлено СК, які вказують на окремі соціально-когнітивні аспекти песимізму, а саме, оцінку, віру, очікування та надію.

Важливість оцінки в осмисленні світу на основі системи цінностей соціуму й індивідуальної ціннісної системи [11, с. 14–15] підтверджується наявністю в семантичній структурі досліджуваних ЛО компонентів із семантикою негативної оцінки. Для лексеми *pessimism* – це видові семи «поганий» (*bad*), «несприятливий» (*disadvantageous, adverse*), «даремний» (*futile*), «зло/злий» (*evil*), «біль» (*pain*), «нещастя» (*misfortune*), «невтішний» (*dark*), «негативний» (*negative*), «найсумніший» (*the gloomiest*), «небажаний» (*undesirable*), «зіпсований» (*corrupt*). Наприклад: *pessimism* – (ЛСВ 1) *a feeling that bad things will happen that smth will not be successful* [231, с. 1129]; *pessimism* – *tendency to believe that the worst thing is most likely to happen, that*

everything is essentially evil [232, с. 121]; *pessimism* – (JCB 1a) *the doctrine or belief that the existing world is the worst possible*, (JCB 1b) *the doctrine or belief that the evil in life outweighs good*, (JCB 2) *the tendency to expect misfortune or the worst outcome in any circumstances; practice of looking on the dark side of things* [241, с. 1009].

Семантична структура лексеми *pessimist* також вирізняється наявністю компонентів з семантикою негативної оцінки. Це такі видові семи: «поганий» (*bad*), «найгірший» (*the worst*), «пригнічений, сумний» (*gloomy*), «безнадійний» (*desponding*). Наприклад: *pessimist* – *a person who always expects bad things to happen* [231, с. 1129]; *pessimist* – (JCB 1) *a person who habitually sees or anticipates the worst, or is disposed to be gloomy* [239, с. 1076]; *pessimist* – *someone who always expects that bad things will happen* [223, с. 1227].

У семантичній структурі лексеми *pessimistic* негативна оцінка експлікується такими видовими семами: «поганий» (*bad*), «невіра» (*disbelief*), «недовіра» (*distrust*), «нестача» (*lack*), «пригнічений, сумний» (*gloomy*), «зневірений» (*despairing*), «найгірший» (*the worst*). Наприклад: *pessimistic* – *expecting bad things to happen or something not to be successful; showing this* [231, с. 1129]; *pessimistic* – (JCB 2) *marked by disbelief, distrust, or a lack of confidence, hope, or joy*, (JCB 3) *gloomy, despairing* [244, с. 1689]; *pessimistic* – (JCB 2) *tending to take a gloomy view of things, and to expect the worst* [245, с. 1041].

Для лексеми *pessimistically* таким компонентом із семантикою негативної оцінки є родова сема «пригнічено, похмуро» (*gloomily*): *pessimistically* – *gloomily* [222, с. 329].

Високою експліцитністю характеризується родова сема «віра» (*belief* – (JCB 1) *the feeling that something is definitely true or definitely exists* [223, с. 124]), яка відображає поняття віри у семантичній структурі лексеми *pessimism*: *pessimism* – *the belief that bad things are going to happen* [218, с. 1150]; *pessimism* – *belief that only bad things will happen* [222, с. 329].

Видова сема «вірити» (*to believe*) також ідентифікує зазначений феномен: *pessimism* – *tendency to believe that the worst thing is most likely to*

happen, that everything is essentially evil [232, с. 121]; **pessimist** – *a person who believes that only bad things will happen* [222, с. 329]; **pessimistic** – *believing that only bad things will happen* [222, с. 329].

Соціально-когнітивний параметр феномену песимізму «очікування» знаходить своє відображення у СК «очікувати, передбачати» (**to expect, to anticipate**), який наявний у семантичній структурі лексем *pessimism, pessimist, pessimistic*. Наприклад: **pessimism** – (*JCB 1*) *the tendency to see or anticipate only what is disadvantageous or futile in current or future conditions or actions, often when it is reasonably possible to see or anticipate advantages or gains* [239, с. 1076]; **pessimist** – *a person who always expects bad things to happen* [231, с. 1129]; **pessimistic** – (*~ about smth*) *expecting bad things to happen or something not to be successful; showing this* [231, с. 1129].

Найменш представленим у дефініціях досліджуваних лексем є СК, який експлікує соціально-когнітивний параметр феномену песимізму «надія». Це – видова сема «безнадія» (**a lack of hope**): **pessimistic** – (*JCB 2*) *marked by disbelief, distrust, or a lack of confidence, hope, or joy* [244, с. 1689]; **pessimistic** – (*JCB 1*) *having or showing a lack of hope for the future* [227].

Семантичні особливості ЛО на позначення песимізму визначаються характером родових і видових СК, наявних у їхній семантичній структурі. Саме завдяки цим компонентам можлива ідентифікація типу песимізму як психологічного феномену шляхом аналізу семантичної структури слова. Песимістична маркованість родових/видових СК залежить від частиномовної приналежності ЛО на позначення песимізму (для іменників песимістично маркованими є видові семи, для прикметників та прислівників – як родові, так і видові семи). Розглянемо це докладніше.

Іменники (200 ЛО) на позначення песимізму характеризуються певною смисловою неоднорідністю, яка визначається способом категоризації людиною навколишнього світу. Основою для їх розмежування є характер родових СК, які 1) генералізують соціальні, психологічні та когнітивні прояви песимізму і вказують на песимізм як на абстрактне поняття, або 2) позначають

особу, якій притаманні песимістичні риси характеру, песимістичні поведінкові й комунікативні особливості.

Компонентний аналіз свідчить, що у словникових дефініціях відповідних лексем родовий СК, який категоризує песимізм як індивідуально-психологічний і соціально-когнітивний феномен, представлений такими номінаціями, як “*tendency*”, “*attitude*”, “*disposition*”, “*feeling*”, “*state*”, “*quality*”, “*condition*” тощо.

Помічено, що наявність у семантичній структурі іменникової лексики родового СК із вказівкою на узуальність стану суб’єкта-носія песимізму (“*tendency*”, “*attitude*”, “*disposition*”, “*quality*”, “*a way of thinking*”) свідчить про вербальну експлікацію песимізму з погляду його диспозиційних, детермінованих рисами характеру, характеристик. Наприклад: *negativity* – *an attitude in which someone considers only the bad qualities of a situation, person etc., not the good ones* [223]; *negativity* – (ЛСВ 1) *the quality of lacking optimism and enthusiasm* [219]; *negativity* – *a tendency to consider only the bad side of something/somebody* [231]; *saturninity* – *a gloomy or taciturn disposition* [219]; *defeatism* – *a way of thinking in which a person expects to lose or fail* [227] тощо.

Експлікація актуального стану песиміста відбувається за допомогою родових СК, які у словникових дефініціях представлені номінаціями “*feeling*”, “*state*”, “*quality*”, “*condition*”, що вказують на песимізм як на ситуативне явище: *depression* – (ЛСВ 1b) *a feeling of sadness that makes you think there is no hope for the future* [223]; *depression* – (ЛСВ 2) *the state of feeling very sad and without hope* [231]; *despondency* – *a feeling of hopelessness and unhappiness about a seemingly insurmountable problem* [219]; *pensiveness* – *the condition of being deeply or seriously thoughtful, often with a tinge of sadness* [219].

Однак слід зазначити, що родовий СК не завжди дає чітку вказівку на узуальність чи актуальність стану песиміста. Таким чином значно знижується можливість поза контекстом визначити, який тип песимізму – диспозиційний чи ситуативний, демонструє тенденцію до омовлення у кожному конкретному випадку. Такі номінації цього родового СК, як, наприклад, “*the quality of*

being”, “*the state or quality of being*”, залишають простір для можливості сприймати цей стан двояко – як такий, що актуалізується в даний момент (ситуативний песимізм) і такий, що має потенційну здатність до постійного відтворення за певних умов (песимізм як атрибутивний стиль), таким чином переростаючи в характерну особистісну рису (диспозиційний песимізм). Наприклад: *droopiness – the quality of being droopy* [219]; *dullness – the quality of being boring or uninteresting* [219]; *infelicity – the state or quality of being unhappy or unfortunate* [219]; *joylessness – the state or quality of being joyless* [219].

Родовий СК, який вказує на песиміста як на актанта певного виду діяльності, у словникових дефініціях відповідних іменників представлений номінаціями “*person*”, “*people*”, “*someone*”, “*somebody*”, “*anyone*”, які дозволяють сфокусувати увагу на особі як на об’єкті подальшої характеристики. Процес номінації особи за допомогою іменників, що позначають песиміста, припускає фокалізацію певної особистісної риси характеру, що, відповідно, дозволяє стверджувати про диспозиційний характер песимізму: *cynic – a person who believes the worst about people or the outcome of events* [219] (особа, характерною рисою якої є негативне ставлення до людей і негативні очікування); *quitter – someone who does not have the determination or courage to finish something that is difficult* [223] (особа, характерною рисою якої є нерішучість); *sceptic – (ЛСВ 2) a person who mistrusts people, ideas, etc., in general* [219] (особа, характерною рисою якої є недовіра).

Родовий СК у семантичній структурі прикметників (336 ЛО) і прислівників (75 ЛО) на позначення песимізму є маркером загального категоріального значення. Для прикметників – це вказівка на властивості, ознаки та якості предметів. Семантика прислівників ґрунтується на комбінації різного роду атрибутивних, акціональних і субстанціональних ознак. Це призводить до зміщення процесу ідентифікації типу песимізму в площину видових сем.

Виокремлені СК, які у семантичній структурі лексем *pessimism*, *pessimist*, *pessimistic*, *pessimistically* ідентифікують психологічні та соціально-когнітивні аспекти феномену песимізму, є основою для встановлення базових ознак песимізму: «сум», «негативні очікування», «безнадія», «нещастя», «невпевненість», «невдача», «недовіра», «невіра», «біль», «відчай».

Імпліцитно базові ознаки песимізму корелюють із суміжними емоційними сутностями різного рівня інтенсивності, які актуалізуються в семантиці слова за допомогою відповідних видових СК. Так, наприклад, для такої базової ознаки песимізму, як «сум», суміжними ознаками є: «поганий настрій», «засмученість», «понуристь», «пригніченість», «горе». Базова ознака песимізму «невпевненість» корелює з такими суміжними ознаками, як «сумнів» і «нерішучість». Суміжною ознакою для базової ознаки «біль» є «страждання».

У процесі аналізу помічено, що в межах семантичної структури слова СК, які вказують на базові й суміжні з ними ознаки песимізму, мають схильність до атракції СК, які експлікують супутні емоційні реакції і психічні стани, що їх переживає песиміст, та їхні наслідки. Наші спостереження підтверджують, що супутніми ознаками песимізму є: «неспокій», «збентеження», «знервованість», «занепокоєння», «тривога», «страх», «розчарування», «роздратування», «відсутність волі», «відсутність інтересу», «відсутність ентузіазму», «відсутність мети», «відсутність мотивації», «самотність», «нудьга», «пасивність», «апатія», «незадоволення», «негативне ставлення», «скарги», «відсутність оптимізму», «погіршення стану». Тому, ще одним критерієм песимістичної маркованості досліджуваних ЛО вважаємо наявність у їхній семантичній структурі СК-індикаторів перерахованих супутніх ознак песимізму.

Проведений компонентний аналіз дає змогу стверджувати, що найбільш реалізованим у семантичній структурі ЛО на позначення песимізму є видовий СК-індикатор такої базової ознаки песимізму, як «сум». Ця базова ознака представлена у 231 ЛО (37,8 % від усієї кількості досліджених ЛО), з них

69 іменників, 122 прикметники, 40 прислівників. Відповідна сема песимізму у словникових дефініціях досліджуваних лексем представлена номінаціями *“gloom”, “gloomy”, “gloominess”, “melancholy”, “mournful”, “mournfulness”, “sad”, “sadness”, “sadly”, “not cheerful”, “lacking cheerfulness”, “joyless”, “without joy”* тощо.

Наступною базовою ознакою песимізму, чітко зафіксованою у семантичній структурі 192 досліджуваних ЛО (31,42%) (62 іменники, 98 прикметників, 32 прислівники), є ознака «нещастя», яка експлікується за допомогою відповідної семи песимізму, представленої у словникових дефініціях номінаціями *“unhappiness”, “unhappy”, “not happy”, “miserable”, “no happiness”, “misfortune”, “wretchedness”* тощо.

Серед базових ознак песимізму також вирізняються такі ознаки, як «невдача» (71 ЛО (11,62%), з них 12 іменників, 42 прикметники, 17 прислівників), «безнадія» (70 ЛО (11,47%), з них 21 іменник, 36 прикметників, 13 прислівників) і «негативні очікування» (67 ЛО (10,97%), з них 20 іменників, 36 прикметників, 11 прислівників). У словникових дефініціях аналізованих лексем індикаторами невдачі є номінації *“failure”, “unsuccessful”, “unlikelihood of success or improvement”* тощо. Базова ознака песимізму «безнадія» експлікується за допомогою відповідної семи песимізму, яка у словникових дефініціях представлена номінаціями *“lack of hope”, “not giving any reason to have hope”, “not hopeful”, “without hope”, “no hope”, “loss of hope”, “hopelessness”, “hopeless”, “does not feel as hopeful as in the past”* тощо.

Індикатором негативних очікувань у семантичній структурі досліджуваних ЛО є відповідна сема песимізму, представлена у словникових дефініціях номінаціями *“apprehension of possible future misfortune, danger”, “something bad is going to happen”, “expectation of defeat”, “fear about something that might or will happen in the future”, “feeling of impending evil, disaster”* тощо. Помічено, що завдяки частковій подібності позначуваного такі базові ознаки песимізму, як «невдача» та «негативні очікування» в межах

словникових дефініцій мають тенденцію до омовлення за допомогою ідентичних номінацій. Ними є: *“success in the future is unlikely”*, *“the future will not be good or successful”*, *“not showing or suggesting that future success is likely”*, *“it will have a bad result”*, *“no possibility of a favourable outcome”* тощо.

Інші базові ознаки песимізму – «біль», «невпевненість», «недовіра», «невіра», «відчай» – фіксуються відповідними семами песимізму в ЛО, кількість яких не перевищує 10% від загальної кількості досліджених лексем.

Серед суміжних ознак песимізму найбільший потенціал до вербалізації на рівні семантичної структури слова виявляють такі ознаки, як «пригніченість», «засмученість» і «страждання».

«Пригніченість» як суміжна ознака песимізму, яка корелює з базовою ознакою «сум», реалізується відповідною семою песимізму, яка у словникових дефініціях 91 ЛО (14,89 %) (з них 31 іменник, 47 прикметників, 13 прислівників) представлена номінаціями *“depression”*, *“depressed”*, *“dejection”*, *“dejected”*, *“despondency”*, *“despondent”*, *“doleful”*, *“downhearted”*, *“disheartened”*, *“dismay”*, *“dismayed”*.

71 ЛО (11,62%), з яких 16 іменників, 51 прикметник, 4 прислівники, мають тенденцію до акумулювання семи песимізму, яка фіксує суміжну з базовою ознакою «сум» ознаку «засмученість». Словниковими індикаторами цієї семи є номінації *“upset”* і *“upsetting”*.

Суміжна ознака песимізму «страждання», яка відповідає базовій ознаці «біль», експлікується за допомогою відповідної семи песимізму у семантичній структурі 58 ЛО (9,49%), з яких 21 іменник, 30 прикметників, 7 прислівників. У словникових дефініціях досліджуваних лексем сема песимізму «страждання» представлена номінаціями *“suffering”*, *“distress”*, *“misery”*, *“anguish”*, *“tormented”*, *“afflicted”* тощо.

«Понурість», «горе», «сумнів», «нерішучість» і «поганий настрій», суміжні з такими базовими ознаками песимізму, як «сум» і «невпевненість», демонструють тенденцію до вербалізації за допомогою відповідних сем

песимізму, що зафіксовані у ЛО, кількість яких не перевищує 9% від загальної кількості досліджених лексем.

Супутні ознаки песимізму, які експлікуються досить широким спектром різноманітних сем песимізму, відображають емоційні та психічні стани й поведінкові особливості, властиві песимісту. Серед виокремлених нами 22 супутніх ознак песимізму такі ознаки, як «занепокоєння», «роздратування» і «розчарування», актуалізуються семами песимізму, які демонструють високу частоту зустрічальності в межах семантичної структури досліджуваних ЛО.

Індикатором супутньої ознаки песимізму «занепокоєння» у 118 ЛО (19,31%), з яких 37 іменників, 72 прикметники, 9 прислівників, є відповідна сема песимізму, вербалізація якої у словникових дефініціях відбувається за допомогою номінацій *“anxiety”, “anxious”, “worry”, “worried”, “worrying”, “to disturb”* тощо.

«Роздратування» як супутня ознака песимізму актуалізується відповідною семою песимізму в семантичній структурі 105 ЛО (17,18%), з них 22 іменники, 66 прикметників, 17 прислівників. Номінації *“annoyance”, “annoying”, “annoyed”, “vexation”, “vexed”, “irritation”, “irritable”, “irritated”, “peevish”, “crabby”, “exasperation”* репрезентують сему песимізму «роздратування» в словникових дефініціях досліджуваних лексем.

Семантична структура 59 ЛО (9,65%), з яких 20 іменників, 31 прикметник, 8 прислівників, відзначається наявністю семи песимізму, яка відображає супутню ознаку песимізму «розчарування». У словникових дефініціях досліджуваних лексем ця сема представлена номінаціями *“disappointment”, “disappointing”, “disappointed”, “disenchanted”, “disheartened”, “disillusioned”, “frustrated”* тощо. Сема песимізму «розчарування» вказує на негативний досвід перебування песиміста у ситуаціях, які провокують виникнення песимістичного світобачення. Таким чином ця сема ідентифікує песимізм як атрибутивний стиль.

Кількість ЛО, що містять семи песимізму, які чітко вказують на експлікацію інших супутніх ознак песимізму – «страх», «нудьга», «відсутність

ентузіазму», «незадоволення», «скарги», «збентеження», «неспокій», «пасивність», «знервованість», «відсутність інтересу», «самотність», «негативне ставлення», «відсутність волі», «тривога», «апатія», «відсутність мети», «відсутність оптимізму», «погіршення стану», «відсутність мотивації» – є меншою, ніж 9% від загальної кількості досліджених лексем.

На окрему увагу заслуговує супутня ознака «відсутність оптимізму». Попри невелику кількість ЛО, що її фіксують – 5 ЛО (0,8%), з них 2 іменники та 3 прикметники, ця ознака актуалізується за допомогою відповідної семи песимізму. Ця сема, яка представлена у словникових дефініціях аналізованих лексем номінаціями “*lacking optimism*”, “*not optimistic*”, “*pessimistic*”, вказує на експлікацію песимізму як чітко вираженої диспозиції.

Слугуючи засобами вербалізації зазначених якісних ознак песимізму, видові СК, які відображають ці ознаки (за винятком ситуативних ознак «розчарування» та «відсутність оптимізму»), не містять вказівки на узуальність чи актуальність реалізації певної ознаки, що утруднює, або навіть унеможлиблює ідентифікацію песимізму за певним типом (диспозиційний песимізм, ситуативний песимізм, песимізм як атрибутивний стиль) в межах семантичної структури кожної окремої ЛО.

Зауважимо, що кількість виокремлених у межах семантичної структури слова сем песимізму визначається семантичним потенціалом кожної окремо взятої ЛО. Помічено, що ЛО на позначення песимізму (як іменники, так і прикметники й прислівники) акумулюють декілька сем песимізму. Наприклад, семантична структура іменника *fretfulness* відзначається наявністю СК, що вказують на базову («нещастя»: “*unhappy*”), суміжну («засмученість»: “*upset*”) й супутні («занепокоєння»: “*worried*”, “*anxious*»; «неспокій»: “*unable to relax*”; «скарги»: “*complaining*”) ознаки песимізму.

У семантичній структурі прикметника *moody* спостерігаємо семи песимізму, які вказують на базові («сум»: “*sad*”, “*gloomy*”; «нещастя»: “*unhappy*”), суміжні («засмученість»: “*upset*”; «похмурість»: “*sullen*”, “*sulky*”)

й супутні («роздратування»: “*annoyed*”; «самотність»: “*lonely*”; «страх»: “*frightened*”) ознаки песимізму.

У семантичній структурі прислівника *plaintively* фіксуємо семи песимізму, які експлікують базову («сум»: “*sad*”, “*sadness*”, “*melancholy*”, “*mournful*”), суміжну («страждання»: “*suffering*”) й супутню («скарги»: “*complaining*”) ознаки песимізму.

Із 611 досліджуваних ЛО 108 (40 іменників, 64 прикметники і 4 прислівники) містять у своїй семантичній структурі семи песимізму, які вказують на експлікацію лише однієї якісної ознаки песимізму. Такими лексемами є: *heavy-heartedness*, *woefulness*, *melancholic*, *bereaved*, *brooding*, *doleful*, *droopy*, *funereal*, *heavy-hearted*, *inconsolable*, *lachrymose*, *mean*, *moving*, *overcast*, *saddened*, *tearful*, *tear-jerking*, *wistful*, *dolefully*, *wistfully* (базова ознака «сум»); *defeatism*, *foreboding*, *Cassandra*, *doom-monger*, *doomsayer*, *doomster*, *Jeremiah*, *menacing*, *ominous*, *sinister* (базова ознака «негативні очікування»); *heaviness*, *the vapours*, *damper*, *chapfallen* (суміжна ознака «пригніченість»); *worrier*, *worrywart*, *burdensome*, *concerned*, *onerous* (супутня ознака «занепокоєння»); *bad-tempered*, *bothersome*, *chafed*, *crusty*, *disagreeable*, *ill-tampered*, *irritable*, *ornery*, *peevish*, *snappish*, *testy*, *crossly* (супутня ознака «роздратування») тощо.

Окрім сем песимізму у семантичній структурі досліджуваних ЛО помічено низку видових СК, які безпосередньо чи опосередковано вказують на тип песимізму, що експлікується у кожному окремому випадку.

На песимізм як диспозиційний феномен у семантичній структурі слова вказують видові СК, які відображають постійність і стабільність якісних ознак песимізму, що визначаються характерними особистісними рисами. Словниковими індикаторами таких СК є номінації “*constant*”, “*general*”, “*always*”, “*often*”, “*frequently*”, “*lasts for a long time*”, “*tending*” тощо. Наприклад: *malcontent* – *a person who is always or often unhappy or angry about something* [227]; *melancholy* – *a deep feeling of sadness that lasts for a long time and often cannot be explained* [231]; *dysphoria* – *a state of worry or general*

unhappiness [231]; *sourpuss* – a person who complains *frequently or constantly* and looks unhappy [227]; *grouchy* – (ЛСВ 1) *tending* to complain about things [227].

Завчена безпорадність, яка лежить в основі песимізму як атрибутивного стилю, експлікується в семантичній структурі слова за допомогою видових СК, що вказують на причину виникнення стану, в якому перебуває песиміст. Основними причинами виникнення цього стану, зафіксованими у словникових дефініціях, є: 1) смерть або втрата близької людини: *bereaved* – “because a family member or friend has recently died”; *brokenhearted, desolately* – “because someone you love has died or left you”; *grief* – “because someone you love has died”; *grief-stricken* – “because of something that has happened, especially the death of somebody”; 2) несправедливість: *bitter* – “because you feel that you have been treated unfairly”; *sullenly* – “because you feel life has been unfair to you”; 3) образа: *huffy* – “because someone has offended you”; *smarted* – “because someone has hurt your feelings or offended you”; 4) негативні події, вчинки, досвід: *crestfallen* – “because you have failed and you did not expect to”; *dejected* – “because of failure, loss”; *downhearted* – “because you have tried to achieve something but have failed”; *sad* – “because something unpleasant has happened”; *suffered* – “because of being badly affected by something”; *upset* – “because something unpleasant or disappointing has happened”; 5) невиправдані очікування: *chagrin* – “because something has not happened the way you hoped”; *disgruntled* – “because things have not happened in the way that you wanted”; 6) зневіра: *disillusioned* – “because you have lost your belief that someone is good, or that an idea is right”.

Ситуативний песимізм, в основі якого лежить сумний настрій як компонент актуального стану, експлікується в межах семантичної структури слова за допомогою видових СК, які вказують на його тимчасовість і ситуативність. У словникових дефініціях досліджуваних лексем ці СК вербалізуються номінаціями “*situation*”, “*temporary*”, “*mood*” тощо. Наприклад: *quiescent* – *not developing or doing anything, especially when this is*

only a **temporary** state [223]; **unhappy** – (JCB 2) *feeling worried or annoyed because you do not like what is happening in a particular **situation*** [290]; **heavy** – (JCB 6) *sad or dejected in spirit or **mood*** [219].

Аналіз засвідчив, що певний тип песимізму визначається семантичним потенціалом кожної окремо взятої ЛО. У семантичній структурі досліджуваних ЛО присутні видові СК – індикатори як одного, так і декількох типів песимізму. Пересвідчимося на прикладі прикметника **sullen**: **sullen** – (JCB 1) *angry and silent, especially **because you feel life has been unfair to you*** [223]; **sullen** (JCB 1) – *bad-tempered and not speaking, either **on a particular occasion** or **because it is part of your character*** [231]. Наведені дефініції дають змогу виокремити видові СК, які свідчать про можливість експлікації цим прикметником трьох типів песимізму: диспозиційного песимізму (з вказівкою на рису характеру) – “*it is part of your character*”, ситуативного песимізму (з вказівкою на певну ситуацію) – “*on a particular occasion*”, песимізму як атрибутивного стилю (з вказівкою на певну причину) – “*because you feel life has been unfair to you*”.

Отже, у процесі дослідження з’ясовано, що семантична структура ЛО на позначення песимізму вирізняється наявністю СК, які сприяють вербалізації якісних ознак песимізму та вказують на його тип. Якісні ознаки песимізму (базові, суміжні, супутні) експлікуються семами песимізму, які фіксують не тільки його окремі аспекти, а й емоційні та психічні стани, поведінкові реакції, що властиві песимісту. У семантичній структурі досліджуваних ЛО на позначення песимізму найбільшу частоту зустрічальності демонструють семи суму (231 вияв), нещастя (192 вияви), занепокоєння (118 виявів), роздратування (105 виявів), пригніченості (91 вияв), засмученості (71 вияв), невдачі (71 вияв), безнадії (70 виявів), розчарування (59 виявів) і страждання (58 виявів) (див. Додаток А).

Семи песимізму першочергово експлікуються у семантичній структурі прикметників (1005 виявів), що свідчить про високий потенціал частиномовного значення прикметника (здатність виражати властивості,

ознаки, якості) для позначення якісних ознак песимізму. Іменники та прислівники (відповідно 565 та 262 вияви сем песимізму) завдяки своїм частиномовним особливостям характеризуються певною інертністю (див. Додаток А).

Рівень семантичної структури слова є достатнім для визначення типу песимізму, що демонструє тенденцію до омовлення у кожному конкретному випадку. Семантичний аналіз ЛО на позначення песимізму дозволив встановити, що основними засобами експлікації певного типу песимізму є родові та видові СК, які категоризують песимізм як диспозиційний і ситуативний феномени або атрибутивний стиль.

2.1.2. Фразеологічні одиниці на позначення феномену песимізму.

Різноманітність форм і семантики, маргінальний статус фразеологічної системи мови зумовлено її проміжним становищем між лексико-семантичним і синтаксичним рівнями, що є своєрідним викликом для тих дослідників, чия увага спрямована на дослідження фразеології [137, с. 3–7]. Фразеологічні одиниці відтворюють «самобутність мови, її специфічний колорит» і «вносять у художнє мовлення струмінь свіжості, надають йому більшої колоритності й естетичної краси, посилюють його пізнавальну вартість, сприяють стислості, пружності опису» [55, с. 5].

Номінативна обумовленість фразеологічних одиниць, їхня семантична ускладненість, морфологічна й синтаксична фіксованість і здатність до відтворення у готовому вигляді [206, с. 7], що є основою для успішного виконання комунікативної функції мови, є низкою передумов для виокремлення ФО на позначення феномену песимізму. Широке розуміння фразеології виводить ФО за межі словосполучень, на рівень висловлень реченнєвої природи [210, с. 641].

У результаті проведеного аналізу ФО ми виокремили ідіоматичні засоби, які позначають: 1) індивідуально-психологічні характеристики песимізму; 2) особистість песиміста як актанта певного виду діяльності; 3) зовнішні

фактори-каузатори песимізму. Остання група ФО характеризується певною неоднорідністю, зумовленою як семантичними, так і структурними факторами. Фразеологізми на позначення зовнішніх факторів-каузаторів песимізму представлені а) ФО на позначення об'єкта-каузатора песимізму, б) ФО на позначення ситуації, що спричиняє песимізм та в) ФО на позначення дії, що призводить до песимізму.

За граматичною структурою досліджувані ФО є словосполученнями із сурядним або підрядним граматичним зв'язком. За морфологічним статусом головного і залежного компонентів фразеологічні сполуки з підрядним типом зв'язку поділяються на іменні та дієслівні. Кожен із запропонованих типів, в свою чергу, представлений декількома різновидами синтаксичних конструкцій.

Розглянемо ФО на позначення песимізму як індивідуально-психологічного феномену. Вони представлені номінаціями, що вказують на психологічні й соціально-когнітивні аспекти песимізму (5 ФО). Родові СК «почуття» (*a feeling*) і «стан» (*a state*), виокремлені в їхній семантичній структурі, відображають обумовлену контекстом узуальність або актуальність песимістичної акцентуації (диспозиційний і ситуативний типи песимізму відповідно).

Семи песимізму, виявлені в семантичній структурі досліджуваних ФО, вказують на актуалізацію базових («негативні очікування» – 2 ФО, «безнадія» – 1 ФО, «невпевненість» – 1 ФО), суміжних («пригніченість» – 1 ФО) та супутніх («страх» – 2 ФО, «знервованість» – 1 ФО) якісних ознак песимізму: *a sinking feeling – a feeling that something bad is going to happen; cold feet – loss or lack of courage or confidence* тощо.

Структурно ці ФО представлені 4 іменними сполуками ад'єктивно-субстантивного типу **Adj + N** (*blue devils, blue funk, cold feet, a sinking feeling*) і 1 сурядною синтаксичною конструкцією (*doom and gloom*).

ФО на позначення актанта-песиміста вербалізують інформацію про його особистість і вказують на репрезентацію диспозиційного песимізму, що у

семантичній структурі досліджуваних ФО фіксується СК «завжди» (*all the time, always*), «ніколи» (*never*). Семи песимізму в семантичній структурі ФО на позначення особистості песиміста представлені СК, що експлікують базові («негативні очікування» – 2 ФО, «безнадія» – 1 ФО) та супутню («скарги» – 1 ФО) якісні ознаки песимізму: *a misery guts – someone who complains all the time and is never happy*; *a merchant of gloom – someone who is always saying that bad things are going to happen* тощо.

За своєю структурою ці фразеологізми (3 ФО) є іменними конструкціями, які утворено за субстантивно-субстантивною й прийменниковою субстантивно-субстантивною моделями: **N + N** (*a misery guts*), **N + Prep + N** (*a merchant of gloom, a prophet of doom*).

Зважаючи на різноманітні причини виникнення песимістичного настрою і розвиток песимістичного світосприйняття, не можна обійти увагою групу ідіоматичних засобів, які вказують на зовнішні чинники, які впливають на формування песимістичної особистості.

У межах фразеологічної картини світу зовнішні чинники позначаються номінаціями, які вказують на об'єкт-каузатор песимізму, ситуацію, що спричиняє песимізм, і дію, що призводить до песимізму (59 ФО), тобто, на ті чинники, які формують негативний особистісний досвід перебування у несприятливих або безвихідних ситуаціях і, як наслідок, песимістичний атрибутивний стиль.

ФО на позначення об'єкта-каузатора песимізму (11 ФО) ідентифікують особу, подію або явище, які сприяють виникненню ситуації, що призводить до песимістичної поведінки особистості. СК, які вказують на цей чинник в семантичній структурі досліджуваних ФО, в словникових дефініціях представлені номінаціями “*someone*”, “*something*”, “*event*”, “*person*”, “*thing*”, які є джерелом (“*a source of*”) песимізму. Процес каузації в семантиці досліджуваних фразеологізмів представлений СК, словниковими індикаторами яких є номінації “*causes*”, “*spoils*”, “*to have a destructive effect*” та ін. Наприклад: *bad penny – someone or something that causes trouble and is difficult*

to avoid; a thorn in someone's side/flesh – a source of continual annoyance or trouble; wormwood and gall – a source of bitter mortification and grief тощо.

Семантична структура ФО на позначення об'єкта-каузатора песимізму відзначається наявністю сем песимізму, які відображають базові («невдача» – 5 ФО, «негативні очікування» – 3 ФО, «сум» – 1 ФО, «нещастя» – 1 ФО), суміжні («горе» – 1 ФО, «поганий настрій» – 1 ФО) та супутні («пасивність» – 1 ФО, «апатія» – 1 ФО, «негативне ставлення» – 1 ФО) якісні ознаки песимізму. Наприклад: *a kiss of death – if you say that a particular event is the kiss of death for something you mean that it is certain to cause that thing to fail or be ruined; a party pooper – someone who spoils other people's enjoyment of social activities by being unhappy or by refusing to become involved* тощо.

Щодо структури, одна із досліджуваних ФО є сполукою із сурядним граматичним зв'язком (*wormwood and gall*). 10 ФО на позначення об'єкта-каузатора песимізму мають структуру словосполучення з підрядним граматичним зв'язком (іменні синтаксичні конструкції). Іменні ФО на позначення об'єкта-каузатора песимізму структуруються за ад'єктивно-субстантивними й прийменниковими субстантивно-субстантивними моделями: **(Art) + Adj + N**: *a party pooper, a slippery slope, a wet blanket, bad news, bad penny*; **Art + N + Prep + (Art/Pron) + N**: *a nail in the coffin, a spanner in the works, a thorn in someone's side/flesh, a ghost at the feast, a kiss of death*.

ФО на позначення ситуації, яка спричиняє песимізм (17 ФО), вказують на обставини або умови, сприятливі для зародження й подальшого розвитку песимістичної поведінки особистості. У семантиці досліджуваних ФО це відображено відповідними семами песимізму. Наприклад: *a bad quarter of an hour – a short but very unpleasant period of time; an unnerving experience; a no-win situation – a difficult situation in which whatever happens the result will be bad for the people involved* тощо.

Індикаторами песимізму у семантичній структурі ФО на позначення ситуації, що спричиняє песимізм, є семи, які фіксують базові («невдача» – 15 ФО, «негативні очікування» – 1 ФО, «нещастя» – 1 ФО), суміжну («горе» –

1 ФО) та супутню («розчарування» – 1 ФО) якісні ознаки песимізму. Наприклад: *the short end of the stick – the **disadvantage** in a situation; a **bad deal**; Sod's law/Murphy's law – the way in which plans **fail** and **bad things happen** where there is any possibility of them doing so* тощо.

16 досліджуваних ФО на позначення ситуації, що спричиняє песимізм, є іменними конструкціями, які організуються за такими моделями: (Art) + N's + N, наприклад, *a dog's life, Sod's law/Murphy's law*; (Art) + Adj + N, наприклад, *a no-win situation, a vicious circle, troubled waters*; Art + (Adj) + N + Prep + (Art/Pron) + N, наприклад, *a bed of nails, a can/bag of worms, a chapter of accidents, a kick in the teeth, a millstone round your neck, a bad quarter of an hour* тощо. Лише одна ФО (*the slings and arrows*) із 17 досліджуваних є словосполученням із сурядним типом граматичного зв'язку.

ФО на позначення дії, що призводить до песимізму (31 ФО), вказують на спосіб, умови, обставини, причину, мету й результат здійснення негативного впливу. Процес впливу в семантичній структурі цих ФО фіксується за допомогою СК, які у відповідних дефініціях відображені номінаціями із семантикою впливу, наприклад, “to make”, “to ruin”, “to force”, “to induce”, “to arouse”, “to cause”, “to destroy”, “to discourage”, “to embarrass”, “to upset”. Вищеперераховані супутні аспекти процесу впливу на рівні семантичної структури ФО репрезентовані відповідними СК. Наприклад: *to cut someone to the quick – if something cuts you to the quick, it **makes** you **very upset*** («результат дії»); *to give someone hell – if someone gives you hell, they **make** your life **very unpleasant** by **behaving badly towards you*** («результат дії», «спосіб дії»); *to nail someone to the wall – if someone nails you to the wall, they **make** you **suffer, because they are very angry with you*** («результат дії», «причина дії»); *to put/stick the knife in – if someone puts the knife in or sticks the knife in, they **deliberately do or say things which will upset another person or cause problems for them*** («спосіб дії», «результат дії») тощо.

Семи песимізму, виокремлені у семантичній структурі цих ФО, вказують на актуалізацію базових («невдача» – 11 ФО, «негативні очікування» – 3 ФО,

«безнадія» – 1 ФО, «нещастя» – 1 ФО), суміжних («засмученість» – 9 ФО, «страждання» – 1 ФО) та супутніх («погіршення ситуації» – 14 ФО, «розчарування» – 1 ФО, «занепокоєння» – 1 ФО, «страх» – 1 ФО, «знервованість» – 1 ФО, «збентеження» – 1 ФО) якісних ознак песимізму. Наприклад: *to sow/plant dragon's teeth – take action that intended to prevent **trouble**, but which actually **brings it about**; to rub someone's nose in it/in the dirt – if you rub someone's nose in it or rub their nose in the dirt, you **embarrass** or **upset** them by reminding them of something that they do not want to think about, such as **a failure or a mistake that they have made*** тощо.

Щодо структури, ФО на позначення дії, що призводить до песимізму, є дієслівними сполуками, які представлені такими моделями: **V + Art + (Adj) + N**, наприклад, *to strike/touch/hit a (raw) nerve, to twist the knife*; **V + N + Prep +(Art) + N/Pron**, наприклад, *to add insult to injury, to add fuel to the fire/flames, to rub salt into the wound, to spell doom for something*; **V + Art + N + Prep + (Pron)**, наприклад, *to put/stick the knife in, to put the dampers on something, to put the skids under something/someone, to raise the specter/spectre of something*; **V + (Pron) + (Art) + N**, наприклад, *to break one's heart, to cook one's/someone's goose, to dash/shatter (somebody's) hopes, to give somebody the hump, to give someone hell, to fan the flames, to give someone the willies*; **V + Pron + Prep + (Art) + N**, наприклад, *to cut someone to the quick, to drive someone to the wall, to nail someone to the wall, to put someone through hell* тощо.

Розглянуті структурно-семантичні особливості ФО на позначення зовнішніх факторів-каузаторів песимізму свідчать про те, що фразеологічна система мови акумулює одиниці, які, відображаючи зовнішні фактори – тригери песимістичного світобачення, вказують на основні передумови його формування з погляду ситуативності та атрибуції.

Проведений аналіз ФО на позначення феномену песимізму виявив, що тенденцію до першочергової вербалізації отримують характеристики, які вказують на зовнішні фактори-каузатори песимізму (88 % ФО), серед яких вирізняються фактори дії (46,2 % ФО), ситуації (25,4 % ФО) та об'єкту (16,4 %

ФО). Песимізм як індивідуально-психологічний феномен та особистість песиміста позначаються значно меншою кількістю ФО (7,5 % і 4,5 % відповідно). Це підтверджує факт того, що саме зовнішні чинники – дії, ситуації та об'єкти, є передумовами формування песимізму як ситуативного стану (настрою) та атрибутивного стилю.

Експлікація якісних ознак песимізму досліджуваними ФО визначається особливостями їхньої семантичної структури та номінативним потенціалом. Найпродуктивнішими у цьому відношенні є семи песимізму, що вказують на базові («невдача» – 31 вияв, «негативні очікування» – 11 виявів), суміжну («засмученість» – 9 виявів) та супутню («погіршення ситуації» – 14 виявів) якісні ознаки песимізму (загальна частота зустрічальності сем песимізму – 91).

Як свідчать результати аналізу, фразеологізми здатні репрезентувати психологічні типи песимізму: для ФО на позначення песимізму як індивідуально-психологічного феномену та особистості песиміста – це диспозиційний песимізм; для ФО на позначення песимізму як індивідуально-психологічного феномену та ФО на позначення зовнішніх факторів-каузаторів песимізму – це ситуативний песимізм; для ФО на позначення зовнішніх факторів-каузаторів песимізму – це песимізм як атрибутивний стиль.

2.1.3. Польова організація лексичних і фразеологічних одиниць на позначення феномену песимізму. Виокремлені лексичні й фразеологічні одиниці на позначення феномену песимізму систематизуємо в межах лексико-фразеологічного поля песимізму (ЛФПП). Полю як структурному утворенню притаманна відкритість, ядерно-периферійна організація, наявність меж і здатність до інтегрування із суміжними польовими структурами [105]. ЛФПП є складним дворівневим утворенням. Перший рівень ЛФПП складається із трьох частиномовних лексико-семантичних мікрополів песимізму (ЛСМП), які інтегрують лексеми, у семантичній структурі яких виокремлено спільний частиномовний елемент та семантичні ознаки песимізму. Другий рівень ЛФПП

складається із фразеологічного мікрополя песимізму (ФМП), яке включає фразеологічні одиниці на позначення феномену песимізму (див. п. 2.1.2).

Під час дослідження першого рівня ЛФПП було проаналізовано ЛО, які входять до трьох частиномовних ЛСМП – іменникового, прикметникового та прислівникового.

За результатами аналізу іменникове ЛСМП містить 202 іменники, у яких зафіксовано семи песимізму. Відповідно до смислових відмінностей між родовими СК досліджуваних іменників виокремлюємо дві лексико-семантичні групи (надалі – ЛСГ) – ЛСГ1 (153 іменники на позначення песимізму як індивідуально-психологічного феномену) та ЛСГ2 (49 іменників на позначення особистості песиміста).

Прикметникове ЛСМП представлено найбільшою кількістю ЛО, семантична структура яких характеризується наявністю сем песимізму, – 337 прикметників. Поясненням цього може слугувати той факт, що прикметники виражають якості, властивості та ознаки, до яких належать й якісні ознаки песимізму, які вказують на його індивідуальні, психологічні, соціальні та когнітивні особливості.

До прислівникового ЛСМП входять 76 прислівників, у яких виокремлено семи песимізму. 71 прислівник є похідними від відповідних прикметників, на що вказує наявність у їхній морфемній структурі продуктивного суфікса *-ly*.

Аналіз матеріалу дозволяє стверджувати, що кожне із досліджуваних ЛСМП першого рівня є чітко структурованим утворенням, яке вирізняється ядрено-периферійною організацією своїх елементів, згрупованих на основі принципу ідентифікації. Сутність цього принципу полягає в пошуку слова-ідентифікатора, яке абстрактно, загально або нейтрально виражає досліджуваний феномен [31, с.487]. Саме цей принцип дозволяє стверджувати, що лексеми *pessimism* і *pessimist* та їхні похідні *pessimistic* і *pessimistically* формують ядрені зони частиномовних ЛСМП. Причому базова

лексема *pessimism* попри абстрактність відповідного денотату є одночасно ім'ям та ідентифікатором поля.

У процесі моделювання першого рівня ЛФПП виявлено, що приядерна зона складається з ЛО з максимальним ступенем усталеності частки семи песимізму (0%). Центральна зона представлена ЛО, які мають високий ступінь усталеності частки семи песимізму (5,5–37% для ЛСГ1, 13,33–42,2% для ЛСГ2 у межах іменникового ЛСМП; 7,07–38,1% для прикметникового ЛСМП; 15–43,3% для прислівникового ЛСМП). Перехідну зону конституують лексеми із середнім ступенем усталеності частки семи песимізму (37,1–68,6% для ЛСГ1, 42,3–71,2% для ЛСГ2 у межах іменникового ЛСМП; 38,2–69,2% для прикметникового ЛСМП; 43,4–71,7% для прислівникового ЛСМП). До периферії входять ЛО, які мають низький ступінь усталеності частки семи песимізму (68,7–100% для ЛСГ1, 71,3–100% для ЛСГ2 у межах іменникового ЛСМП; 69,3–100% для прикметникового ЛСМП; 71,8–100% для прислівникового ЛСМП) (див. п. 1.5). Кількісний склад конститuentів першого рівня ЛФПП представлено у нижченаведеній таблиці:

Таблиця 2.1

Кількісні характеристики конститuentів першого рівня ЛФПП

	Іменникове ЛСМП		Прикметникове ЛСМП	Прислівникове ЛСМП
	ЛСГ1	ЛСГ2		
Загальна кількість ЛО	153	49	337	76
Ядро	1	1	1	1
Приядерна зона	74	24	150	34
Центральна зона	27	7	61	15
Перехідна зона	35	11	88	19
Периферія	16	6	37	7

Ця таблиця демонструє тенденцію до акумуляції більшої кількості досліджуваних ЛО у приядерній (282 ЛО) та перехідній (153 ЛО) зонах усіх частиномовних ЛСМП. Центральна зона (110 ЛО) та периферія (66 ЛО) відзначаються значно меншою кількістю лексем у всіх частиномовних ЛСМП.

Цей факт можна пояснити спільністю основних якісних ознак позначуваного, що виявляють певну системність у процесі експлікації на рівні семантики слова та структури поля. Якісний (лексемний) склад окремих зон досліджуваних частиномовних ЛСМП представлений у Додатку В.

Врахування ономасіологічного аспекту дозволило виокремити в межах першого рівня ЛФПП тематичні сектори (ТС), які розповсюджуються від ядра через радіальні зони до периферії. Критерієм розмежування ЛО за ономасіологічним принципом є ступінь вияву сем песимізму, які вказують на базові, суміжні та супутні ознаки песимізму. Дія закону мовної атракції призводить до стирання меж між ТС, які, не маючи чітких контурів та виявляючи добре виражену дифузність, містять лексеми, у семантичній структурі яких присутні декілька різнопланових сем песимізму. Саме тому одна і та ж лексема може належати до різних ТС.

У процесі аналізу у межах досліджуваних ЛСМП було виокремлено такі ТС: *сум, негативні очікування, безнадія, нещастя, невпевненість, невдача, недовіра, невіра, біль, поганий настрій, засмученість, понурість, пригніченість, горе, сумнів, нерішучість, страждання, неспокій, збентеження, знервованість, занепокоєння, тривога, страх, відчай, розчарування, роздратування, відсутність волі, відсутність інтересу, відсутність ентузіазму, відсутність мети, відсутність мотивації, самотність, нудьга, пасивність, апатія, незадоволення, негативне ставлення, скарги, відсутність оптимізму, погіршення стану.*

Аналіз семантики ЛО на позначення песимізму дозволив виявити відмінності у кількісних і якісних характеристиках, що визначають локалізацію зазначених тематичних секторів на різних ділянках першого рівня ЛФПП загалом і окремих частиномовних ЛСМП зокрема.

Іменникова ЛСГ1 демонструє першочергову здатність до акумулювання ЛО, які входять до ТС *сум* (36 ЛО), *нещастя* (26 ЛО), *пригніченість* (15 ЛО), *занепокоєння* (15 ЛО), *розчарування* (13 ЛО), *горе* (11 ЛО), *невпевненість* (10 ЛО) в приядерній зоні мікрополя; ТС *сум* (13 ЛО), *нещастя* (13 ЛО), *безнадія* (7 ЛО), *занепокоєння* (7 ЛО), *пригніченість* (6 ЛО), *неспокій* (5 ЛО), *страх* (5

ЛО) в центральній зоні мікрополя; ТС *сум* (12 ЛО), *нещастя* (11 ЛО), *страждання* (8 ЛО), *занепокоєння* (8 ЛО), *біль* (6 ЛО), *відсутність ентузіазму* (6 ЛО), *безнадія* (5 ЛО) в перехідній зоні мікрополя; ТС *нещастя* (6 ЛО), *сум* (5 ЛО), *пригніченість* (4 ЛО) на периферії. Як бачимо, в межах ЛСГ1 найбільшу кількість ЛО містять ТС, які включають іменникові лексеми, що експлікують такі якісні ознаки песимізму, як «сум», «нещастя», «пригніченість», «занепокоєння», «безнадія». Інші ТС демонструють тенденцію до зменшення інтенсивності лексемного наповнення.

Іменникова ЛСГ2 на позначення песимізму представлена ЛО, які беруть участь у формуванні ТС *негативні очікування* (6 ЛО), *скарги* (6 ЛО), *незадоволення* (4 ЛО), *сум* (3 ЛО), *нещастя* (3 ЛО), *недовіра* (3 ЛО), *занепокоєння* (3 ЛО), *роздратування* (3 ЛО), *негативне ставлення* (3 ЛО) тощо в приядерній зоні мікрополя; ТС *нещастя* (2 ЛО), *пригніченість* (2 ЛО), *роздратування* (2 ЛО), *нудьга* (2 ЛО), *скарги* (2 ЛО) тощо в центральній зоні мікрополя; ТС *скарги* (5 ЛО), *сумнів* (3 ЛО), *роздратування* (2 ЛО), *невпевненість* (2 ЛО) тощо в перехідній зоні мікрополя; ТС *сумнів* (2 ЛО) тощо на периферії. Отже, в межах ЛСГ2 найбільшу здатність до акумулювання відповідних іменникових лексем виявляють ТС *скарги*, *нещастя*, *роздратування*, *сумнів*. Лексемне наповнення інших ТС на всіх зонах поля є значно меншим.

Приядерна зона прикметникового ЛСМП містить ЛО, які належать до ТС *сум* (65 ЛО), *нещастя* (43 ЛО), *занепокоєння* (31 ЛО), *засмученість* (24 ЛО), *пригніченість* (24 ЛО), *роздратування* (23 ЛО), *розчарування* (18 ЛО) тощо. Центральна зона представлена ЛО, які беруть участь у формуванні ТС *сум* (24 ЛО), *нещастя* (21 ЛО), *занепокоєння* (16 ЛО), *безнадія* (12 ЛО), *пригніченість* (11 ЛО), *негативні очікування* (11 ЛО), *страх* (10 ЛО) тощо. Перехідна зона цього мікрополя включає ЛО, що формують ТС *нещастя* (28 ЛО), *сум* (21 ЛО), *занепокоєння* (19 ЛО), *роздратування* (18 ЛО), *засмученість* (16 ЛО), *невдача* (14 ЛО), *страждання* (12 ЛО) тощо. Периферія має тенденцію до включення ЛО, які є членами ТС *сум* (13 ЛО), *нещастя* (6 ЛО), *страждання* (6 ЛО), *занепокоєння* (6 ЛО), *негативні очікування* (5 ЛО), *біль*

(4 ЛО), *страх* (4 ЛО) тощо. Тобто, в межах прикметникового ЛСМП найбільшу кількість ЛО містять ТС *сум, нещастя, занепокоєння, засмученість, пригніченість, роздратування, негативні очікування, страждання*. Кількісні показники інших ТС на всіх зонах поля є значно нижчими.

Прислівникове ЛСМП охоплює ЛО, які формують ТС *сум* (21 ЛО), *нещастя* (14 ЛО), *пригніченість* (8 ЛО), *роздратування* (7 ЛО), *понуристь* (5 ЛО), *скарги* (5 ЛО), *безнадія* (5 ЛО) тощо в приядерній зоні мікрополя; ТС *нещастя* (8 ЛО), *негативні очікування* (6 ЛО), *невдача* (5 ЛО), *сум* (5 ЛО), *безнадія* (4 ЛО), *відсутність інтересу* (3 ЛО) тощо в центральній зоні мікрополя; ТС *сум* (9 ЛО), *нещастя* (8 ЛО), *невдача* (6 ЛО), *роздратування* (6 ЛО), *безнадія* (6 ЛО), *страх* (6 ЛО) тощо в перехідній зоні мікрополя; ТС *сум* (5 ЛО), *роздратування* (3 ЛО), *нещастя* (2 ЛО), *невдача* (2 ЛО), *розчарування* (2 ЛО) тощо на периферії. Кількісні дані дозволяють зробити висновок, що найбільший репрезентативний потенціал в межах прислівникового ЛСМП мають ТС *сум, нещастя, роздратування, безнадія, невдача*.

Отже, перший рівень ЛФПП має комплексну структуру, кожен елемент якої, відповідно до своїх семасіологічних та ономасіологічних характеристик, має чітко визначене місце. В кожній зоні досліджуваного рівня поля зосереджено ЛО, які позначають якісні ознаки песимізму й формують відповідні тематичні сектори. Наймісткішими з цих секторів у площині всього першого рівня досліджуваного поля є: ТС *сум, нещастя, безнадія, негативні очікування, невдача*, які акумулюють ЛО, в семантичній структурі яких виокремлено семи-індикатори базових ознак песимізму; ТС *пригніченість, засмученість, сумнів, страждання*, які містять ЛО на позначення суміжних ознак песимізму; ТС *занепокоєння, скарги, роздратування*, до яких входять ЛО, семантична структура яких визначається наявністю сем песимізму, що вказують на його супутні ознаки.

Врахування двохаспектної характеристики семантики слова під час здійснення семантичного аналізу дозволяє зробити висновок, що номінації

песимізму утворюють радіальні зони й тематичні сектори та демонструють загальну властивість позамовних феноменів проектуватись на систему мови.

До другого рівня ЛФПП належать ФО, які, як зазначалося, позначають:

- 1) індивідуально-психологічні характеристики песимізму;
- 2) особистість песиміста як актанта певного виду діяльності;
- 3) зовнішні фактори-каузатори песимізму:
 - а) об'єкта-каузатора песимізму,
 - б) ситуацію, що спричиняє песимізм та
 - в) дію, що призводить до песимізму.

Ономасіологічний підхід до дослідження ФО із семантикою песимізму дозволив виокремити у межах ФМП тематичні сектори, які, як і аналогічні ТС у межах першого рівня ЛФПП, відображають ступінь вияву сем песимізму, що вказують на базові, суміжні та супутні ознаки песимізму (загальна кількість випадків – 90). Закон мовної атракції призводить до стирання меж між ТС, які інтегрують ФО, у значенні яких присутні декілька різнопланових сем песимізму. Тому одна і та ж ФО може належати до різних ТС.

Аналіз конститuentів ФМП дав можливість виокремити такі ТС: *сум, негативні очікування, безнадія, нещастя, невпевненість, невдача, пригніченість, засмученість, горе, поганий настрій, страждання, збентеження, знервованість, занепокоєння, страх, розчарування, пасивність, апатія, негативне ставлення, скарги, погіршення ситуації*.

Аналіз семантики ФО на позначення песимізму дозволив виявити особливості локалізації виокремлених ТС на різних ділянках ФМП. Ділянка ФМП, що включає ФО, які позначають індивідуально-психологічні характеристики песимізму, інтегрує фразеологізми, що входять до ТС *негативні очікування* (2 ФО), *страх* (2 ФО), *безнадія* (1 ФО), *невпевненість* (1 ФО), *пригніченість»* (1 ФО), *знервованість* (1 ФО). ФО, що позначають особистість песиміста як актанта певного виду діяльності, утворюють ТС *негативні очікування* (2 ФО), *безнадія* (1 ФО), *скарги* (1 ФО). ФО на позначення об'єкта-каузатора песимізму беруть участь у формуванні ТС *невдача* (5 ФО), *негативні очікування* (3 ФО), *сум* (1 ФО), *нещастя* (1 ФО), *горе* (1 ФО), *поганий настрій* (1 ФО), *пасивність* (1 ФО), *apatія* (1 ФО), *негативне*

ставлення (1 ФО). Ділянка ФМП, яка містить фразеологізми на позначення ситуації, що спричиняє песимізм, включає ТС *невдача* (15 ФО), *негативні очікування* (1 ФО), *нещастя* (1 ФО), *горе* (1 ФО), *розчарування* (1 ФО). ФО на позначення дії, що призводить до песимізму, інтегруються у межах ТС *погіршення ситуації* (14 ФО), *невдача* (11 ФО), *засмученість* (9 ФО), *негативні очікування* (3 ФО), *безнадія* (1 ФО), *нещастя* (1 ФО), *страждання* (1 ФО), *розчарування* (1 ФО), *занепокоєння* (1 ФО), *страх* (1 ФО), *знервованість* (1 ФО), *збентеження* (1 ФО).

Отже, в межах ФМП, найрепрезентативнішими є ТС, які містять ФО, що експлікують такі якісні ознаки песимізму, як «невдача», «погіршення ситуації», «негативні очікування», «засмученість». Інші ТС схильні до значного зменшення інтенсивності наповнення (1–3 ФО). (Структура ЛФПП відображена у Додатку Г).

Таким чином, ЛФПП має складну дворівневу структуру. Перший рівень досліджуваного поля є комплексом взаємопов'язаних елементів, які характеризуються наявністю семи песимізму, локалізація та характер якої визначають загальну структуру цього рівня поля. Фразеологізми-конституенти другого рівня ЛФПП демонструють тенденцію до омовлення психологічних типів песимізму. Лексичні й фразеологічні одиниці досліджуваного поля парадигмально пов'язані семантичними зв'язками в межах тематичних секторів.

2.2. Функційний аспект мовних засобів репрезентації феномену песимізму в сучасній англійській мові

2.2.1. Лексичні засоби репрезентації феномену песимізму в песимістичних висловленнях.

2.2.1.1. Використання лексичних одиниць на позначення песимізму у песимістичних висловленнях. Функційний потенціал лексичних одиниць на позначення феномену песимізму реалізується у песимістичних висловленнях,

оскільки ці одиниці, виконуючи номінативну функцію, не тільки породжують у свідомості учасників комунікації асоціації з песимізмом, а й певним чином його виражають.

Використання ЛО на позначення песимізму властиве ПВ, які відображають Я-концепцію песиміста. Доступ до Я-концепції песиміста відбувається за допомогою автохарактеризації (повної або часткової) [30, с. 123] песиміста, ключовими елементами якої є особовий займенник *I* та лексеми-ідентифікатори песимізму. Особовий займенник *I* позначає свідому особистість, яка наділена здатністю взаємодіяти з іншими особистостями й оточуючим світом. «Я» – це завжди мовець [103, с. 4]. Повна песимістична автохарактеризація здійснюється за допомогою ядерних елементів частиномовних ЛСМП – лексем *pessimism* і похідних одиниць *pessimist*, *pessimistic*, які вказують на особливості індивідуальної та соціальної поведінки індивіда.

У дослідженні ми встановили, що ПВ, повна автохарактеризація мовця у яких базується на використанні зазначених лексем, містять КМП за допомогою яких здійснюється вказівка на реалізацію у мовленні якісних ознак песимізму. Характерною для цих ПВ є наявність контекстуальних маркерів, які вказують на узуальність або актуальність вияву песимістичного світобачення і таким чином звужують його до диспозиційного, ситуативного чи захисного песимізму. Подані приклади це засвідчують:

*“I suppose I ought to enjoy the joke of what’s going on here,”/.../ “but somehow it doesn’t amuse me. **Pessimism** on the contrary **possesses me** and cynicism deeply engages. I positively feel my own flesh sore from the brass nails in Neil Paraday’s social harness”* [285, с. 112].

У цьому висловленні КМП *“it doesn’t amuse me”* та *“I positively feel my own flesh sore”* доповнюють песимістичну автохарактеризацію мовця, лексичним ідентифікатором якої є ЛО *pessimism*, вказівкою на сум і страждання, що їх переживає мовець, таким чином актуалізуючи у мовленні базову ознаку песимізму «сум» і суміжну ознаку – «страждання».

Контекстуальний маркер “*possesses me*” відображає ситуативність песимізму як настрою.

“A pessimist. I’m a new sort of pessimist. I think I’m the sort that will go down.”

“Why not? But you must – .”

“No! I am the panurgic – pessimist, drunken with the laughing-gas of the Abyss: I gaze upon squalor and idiocy, and the more I see them the more I like them” [342, с. 13].

Фокусом повної песимістичної автохарактеризації мовця є ЛО *pessimist*, яка у цьому ПВ доповнюється вказівкою на негативні очікування мовця (КПМ “*will go down*”) та іронічне ставлення до наявного стану речей (КМП “*I gaze upon squalor and idiocy, and the more I see them the more I like them*”). Диспозиційний характер песимістичного світобачення в аналізованому ПВ підкреслено за допомогою контекстуального маркера “*a new sort*”.

“Perhaps I am always a trifle the pessimist”, said Pascoe, putting back his spectacles. “But maybe that is one of the necessary characteristics of a b-banker. I do not like this war and what it is doing to us, even though it may bring a temporary prosperity” [337, с. 81].

Наведене ПВ є прикладом актуалізації когнітивної стратегії захисного песимізму. Самооцінка у цьому випадку залежить від вибраного роду діяльності (контекстуальний маркер – “*But maybe that is one of the necessary characteristics of a b-banker*”). Постійна готовність до негативного сценарію розвитку подій свідчить про реальну оцінку мовцем своїх можливостей з метою уникнення необґрунтованого ризику. Лексичним ідентифікатором повної песимістичної автохарактеризації мовця є ЛО *pessimist*. КМП “*I do not like this war and what it is doing to us, even though it may bring a temporary prosperity*” доповнює песимізм мовця вираженням незадоволення та негативного ставлення до ситуації, що описується.

Часткова песимістична автохарактеризація мовця здійснюється за допомогою переважно прикметникових ЛО, які позначають базові, суміжні та супутні якісні ознаки песимізму. ПВ з частковою песимістичною

автохарактеризацією містять або супроводжуються КМП, які підтверджують, уточнюють, доповнюють і фіксують мовленнєву актуалізацію песимістичного світобачення мовця. Наведемо приклади:

*“As I sit here among my books in this special room that I have enjoyed so much over the year, I am **despondent**. The “winter of despair” is here. We have nothing before us except uncertainty and fear”* [284, с. 9].

У запропонованому ПВ часткова песимістична автохарактеризація мовця здійснюється за допомогою лексеми *despondent*. Оскільки у семантичній структурі цієї ЛО, яка знаходиться у приядерній зоні прикметникового ЛСМП, зафіксовано семи песимізму, які вказують на базові («сум», «безнадія», «нещастя»), суміжну («пригніченість») та супутню («розчарування») ознаки песимізму, лексема *despondent* входить до відповідних ТС. КМП *“winter of despair”* і *“we have nothing before us except uncertainty and fear”* доповнюють ПВ експлікацією відчаю, невпевненості, негативних очікувань і страху. На ситуативність песимізму вказує контекстуальний маркер *“As I sit here among my books /.../”*.

*“I was **unhappy** – very **unhappy**,” he repeated. Some six weeks separated him from that afternoon when he had sat upon the Embankment watching his visions dissolve in mist as the waters swam past and the sense of his desolation still made him shiver. He had not recovered in the least from that depression* [338, с. 113].

Центральним компонентом часткової песимістичної автохарактеризації мовця у наведеному ПВ є лексема *unhappy*, яка знаходиться у перехідній зоні прикметникового ЛСМП. Песимістична маркованість цієї ЛО визначається наявністю у її семантичній структурі сем песимізму, які вказують на базові («сум», «нещастя», «невдача»), суміжну («пригніченість») і супутні («занепокоєння», «розчарування», «роздратування», «незадоволення») ознаки песимізму. ЛО *desolation* доповнює ПВ вказівкою на самотність мовця. Лексема *depression* підтверджує почуття пригніченості.

*“I feel terrible that instead of a retirement you now have, for all rights and purposes, two jobs. I really am **disheartened** and at a loss as what to do, or where to go from here”* [253, с. 314].

У центрі часткової песимістичної автохарактеризації продуцента цього ПВ знаходиться ЛО *disheartened*, яка є елементом приядерної зони прикметникового ЛСМП. У семантичній структурі аналізованої лексеми виокремлено семи песимізму, які відображають базові («безнадія», «невпевненість»), суміжну («нерішучість») і супутні («розчарування», «відсутність ентузіазму») ознаки песимізму. КМП *“at a loss as what to do, or where to go from here”* підтверджує нерішучість і неувпевненість мовця.

Отже, лексичні одиниці із семантикою песимізму є основними елементами повної або часткової песимістичної автохарактеризації мовця як засобу мовленнєвої репрезентації його Я-концепції.

2.2.1.2. Використання афективних лексичних одиниць у песимістичних висловленнях. Результатом песимістичного світобачення є формування негативних емоцій і переживань, що призводить до виникнення сумного настрою та фіксації песимістичних диспозицій. Негативні емоції песиміста отримують своє мовленнєве втілення в песимістичних висловленнях за допомогою ЛО, які містять у своїй семантиці емотивний компонент, тобто емотивів [136, с. 96–98]. Емотиви – мовні одиниці, семантика яких вирізняється ознакою, завдяки якій ці одиниці адекватно вживаються всіма носіями мови для вираження емоційного ставлення або стану мовця [136, с. 24–25]. Із трьох типів емотивів, виокремлених В. І. Шаховським (афективи, конотативи, потенціативи), саме афективи, тобто слова, які означають емоцію, але не називають її, є тими лексичними одиницями, які вживає у мовленні песиміст.

Під час дослідження встановлено, що песимістично маркованими афективами є емоційні вигуки негативної оцінки [62, с. 45–46], мотивом вибору яких є індивідуальні особливості переживання негативних емоцій, що

супроводжують прояви песимістичного світобачення. З опертям на класифікацію О. В. Каптюрової [58, с. 26–32], ми поділяємо вигуки, характерні для мовлення песиміста (52 вигуки) на: 1) однослівні непохідні; 2) однослівні похідні; 3) вигуки-словосполучення.

Однослівні непохідні вигуки зазвичай обслуговують емоційну сферу життя людини. Виявлено, що песиміст має схильність до вживання таких однослівних непохідних вигуків: *Ah!*, *Aw!*, *Ay/Aye!*, *Bah!*, *Heigh-ho!*, *Ho-hum!*, *Huh!*, *Humph!*, *O!*, *Oh!*, *Pshaw!*, *Tsk!*, *Ugh!*, *Uh!*, *Uh-uh!*, *Uh-oh!*, *Um/umm!*, *Yuck /yuk!*.

Однослівні похідні вигуки є десемантизованими повнозначними частинами мови, які втратили свої категоріальні ознаки і почали виконувати функції, притаманні вигукам: *Alack!*, *Alas!*, *Christ!*, *Darn!*, *Dear!*, *God!*, *Indeed!*, *Lord!*, *Ochone!*, *Waesuck/Waesucks!*, *Waly!*, *Welladay!*, *Wellaway/Wellaways!*, *Wirra!*, *Woe!*.

Як свідчить фактичний матеріал, афективи демонструють здатність до актуалізації у мовленні якісних ознак песимізму (базових – «негативні очікування», «невіра», «невпевненість», «біль»; суміжних – «горе», «страждання», «сумнів», «пригніченість»; супутніх – «скарги», «негативне ставлення», «тривога», «незадоволення», «роздратування», «розчарування», «нудьга»).

Звертає на себе увагу той факт, що із 40 якісних ознак песимізму однослівними вигуками експлікується тільки 15. Це можна пояснити здатністю емоційних вигуків негативної оцінки акцентувати найбільш релевантні для ПВ ознаки песимізму.

Зауважимо, що песимістичний потенціал багатозначних вигуків визначається впливом лексем-ідентифікаторів песимізму та КМП, що створюють внутрішній контекст, який вказує на стани та емоції песиміста:

“I have been evil. I have been unkind I have lied. Oh! Oh! Oh! I have been unfaithful. My heart has been wicked. I have joined with those who have done evil

things. Oh! Oh! Oh! I have stolen. I have been false. I have been cruel! Oh! Oh! Oh!" [268, с. 290].

У запропонованому ПВ базова ознака песимізму «біль», яка експлікується за допомогою відповідної семи песимізму у семантиці однослівного непохідного вигуку *Oh!* (*used to express strong emotion, such as surprise, fear, anger, or pain*), доповнюється частковою песимістичною автохарактеризацією мовця, на яку вказують КМП *"I have been evil"*, *"I have been unkind"*, *"I have lied"*, *"I have been unfaithful"*, *"My heart has been wicked"*, *"I have joined with those who have done evil things"*, *"I have stolen"*, *"I have been false"*, *"I have been cruel"*. Наведені маркери разом із багаторазовим використанням мовцем вигуку *Oh!* продукують внутрішній контекст, який вказує на актуалізацію песимізму ситуативного типу.

He seemed torn by some mighty grief. As I softly withdrew I could hear him groaning, "God! God! God!" Not that he was calling upon God; it was a mere expletive, but it came from his soul [293, с.70].

Однослівний похідний вигук *God!*, у семантиці якого зафіксовано семи песимізму *"disappointment"* і *"disbelief"*, що вказують на реалізацію базової ознаки песимізму «невіра» й супутньої ознаки «розчарування» (*God! – used to express disappointment, disbelief, frustration, or the like*), доповнюється в аналізованому висловленні КМП, який не тільки вказує на горе, що його переживає мовець *"mighty grief"*, а й акцентує увагу на його емоційному стані *"he seemed torn"*.

Як свідчить ілюстративний матеріал, описані однослівні вигуки вживаються також у вигляді сполучень непохідних вигуків з похідними (*O, dear!, Oh, dear!, O horror!, O despair!, O misery!, O Lord!* та ін.), що, у свою чергу, сприяє процесу продукування ПВ. Наприклад:

/.../ she sighed to herself, "Oh, dear, what shall I do, what shall I do?" It seemed to her that every one else was behaving very badly [274, с. 86].

Сполучення непохідного вигуку *Oh!* (*used to express strong emotion, such as surprise, fear, anger, or pain*), який у цьому ПВ вказує на актуалізацію

базової ознаки песимізму «біль», і похідного вигуку *Dear!* (*mild expressions of regret, sorrow, pity etc.*), у семантиці якого зафіксовано сему песимізму «горе», що експлікує відповідну суміжну ознаку песимізму, відтворює атмосферу розпачу, болю й страждання. Повторене двічі риторичне запитання “*what shall I do?*” доповнює це ПВ вказівкою на невпевненість, відчай, безнадію мовця. КПМ “*sighed*” акцентує увагу на особливостях невербальної поведінки песиміста.

Вигуки-словосполучення, які вживаються у ПВ, є похідними конструкціями, що представлені вільними й усталеними (фразеологічними) сполуками: *Poor creatures!*, *Poor me!*, *My grief!*, *My sorrow!*, *My ruin!*, *My despair!*, *Blast it/you!*, *Dear me!*, *For God’s sake!*, *Just my luck!*, *Oh, hard luck!*, *Worse luck!*, *Woe is/on me!* та ін. Вільні словосполучення формують незамкнену систему, яка має тенденцію до постійного розширення. Вигукові словосполучення-фразеологізми є лексикографічно зафіксованими мовними одиницями. Наведемо приклади.

“*Lord, how gloomy it is!*” *her husband groaned. “Poor creatures!”* [339].

Песимістичний потенціал вільного вигукового словосполучення *Poor creatures!* підтверджується наявністю однослівного похідного вигуку *Lord!*, (*used in exclamatory phrases to express surprise, delight, dismay, etc.*), який у своїй семантиці містить сему песимізму «пригніченість», що вказує на актуалізацію відповідної суміжної ознаки песимізму. ЛО на позначення песимізму *gloomy*, у семантичній структурі якої зафіксовано семи песимізму, що експлікують базові («сум», «негативні очікування», «безнадія», «невдача», «відчай») і суміжні («понуристь», «пригніченість») ознаки песимізму, сприяє формуванню песимістичної тональності. Таку ж саму функцію виконує ЛО на позначення фонаційного компоненту невербальної комунікації “*groaned*”:

“*Woe is me! Woe is me! It were better not to have a child at all. It were better to remain as barren as the rocks, than to have children whose heads are controlled by foreigners*” [258, с. 223].

Використання мовцем фразеологічного вигуківого словосполучення *Woe is me!* (used to say that you are extremely **unhappy** or in a **difficult situation**) вказує на переживання нещастя (базова ознака песимізму «нещастя») та непрості життєві обставини, що призводять до формування песимістичного світобачення (КМП – “to have children whose heads are controlled by foreigners”). КМП “It were better not to have a child at all. It were better to remain as barren as the rocks /.../” доповнює ПВ вказівкою на розчарування, розпач та відчай мовця.

Отже, емоційні вигуки негативної оцінки (однослівні непохідні, однослівні похідні, вигуки-словосполучення), експлікуючи широкий спектр якісних ознак песимізму і супроводжуючись у мовленні лексемами-ідентифікаторами песимізму й відповідними контекстуальними маркерами, вказують на мовленнєву реалізацію ситуативного песимізму.

2.2.2. Фразеологічні засоби вираження песимізму у песимістичних висловленнях. Фразеологізми, які влучно передають психологічний стан мовця, виражають його емоції, почуття, переживання і вказують на оцінне ставлення до навколишньої дійсності, у конкретних комунікативних умовах є потужним засобом мовленнєвої реалізації песимістичного світобачення. Функційний потенціал фразеологічних засобів використовується не тільки для позначення певних аспектів песимізму (підрозділ 2.1.2), а й у процесі створення песимістичних висловлень. Серед ФО, які використовує у мовленні песиміст, є власне фразеологізми та паремії, які «відповідають багатьом критеріям фразеологізмів – відтворюються в готовому вигляді, мають постійну граматичну структуру та компонентний склад» [68, с. 148].

Внутрішній стан особистості песиміста, проектуючись на фразеологічну систему, знаходить своє вербальне втілення у 105 ФО, які експлікують якісні ознаки песимізму (58 ФО) та ситуативність їхнього прояву (47 ФО).

ФО, які належать до першої групи, вживаються у ПВ, що вказують на мовленнєву реалізацію базових, суміжних і супутніх ознак песимізму.

Індикаторами зазначених ознак у семантиці досліджуваних ФО є відповідні семи песимізму. Кількісні підрахунки дозволяють стверджувати, що 39,7% досліджуваних ФО слугують для мовленнєвої реалізації лише однієї якісної ознаки песимізму, інша ж частина аналізованих фразеологізмів (60,3%) демонструє потенційну здатність до мовленнєвої експлікації комплексу якісних ознак песимізму (див. Додаток Д, Табл. Д. 1). Розглянемо докладніше.

Тенденцію до мовленнєвого вираження лише однієї якісної ознаки песимізму виявляють 23 ФО, які вказують на реалізацію 1) базових ознак песимізму: «сум» – *to be out of sorts, to have a broken heart, to plumb the depth*; «нещастя» – *to be in a bad way*; «негативні очікування» – *to wait for the other shoe to drop*; «невпевненість» – *to twist in the wind*; «недовіра» – *to take something with a pinch/grain of salt*; 2) суміжних ознак песимізму: «засмученість» – *to have a cow, to flip your lid/wig, to get the hump, to take something to heart*; «страждання» – *to be on the rack, to be under the harrow, to eat one's heart out*; 3) супутніх ознак песимізму: «занепокоєння» – *to be worried sick, to sweat blood, to wear oneself to a frazzle, (to be) like a hen with one chick*; «розчарування» – *sick as a parrot*; «неспокій» – *to be on thorns*; «знервованість» – *to be a bag/bundle of nerves, to be at the end of one's tether, to have a cadenza*.

Поєднання якісних ознак песимізму спостерігаємо у семантиці 16 ФО, які вказують на мовленнєву реалізацію комбінацій 1) базових ознак песимізму: «нещастя» + «невдача» – *to be bitter and twisted*; «сум» + «безнадія» – *to be at a low ebb*; 2) суміжних ознак песимізму: «пригніченість» + «страждання» – *to be shell-shocked*; «засмученість» + «страждання» – *to go to pieces*; «страждання» + «горе» – *to wear the green willow*; 3) супутніх ознак песимізму: «занепокоєння» + «знервованість» – *to be on pins and needles, to have butterflies in one's stomach, to climb the walls, to live on one's nerves (or one's nerve ends), to sweat bullets*; «розчарування» + «відсутність інтересу» – *to lose heart*; «незадоволення» + «негативне ставлення» – *to take a dim view of something*; «неспокій» + «знервованість» – *(to be) like a monkey on a stick*; «занепокоєння» + «страх» +

«збентеження» – *to be in a (cold) sweat*; «занепокоєння» + «неспокій» + «знервованість» – *to be on edge, (to be) like a cat on a hot tin roof (or on hot bricks)*.

Потенційну здатність до мовленнєвого вираження довільних комбінацій якісних ознак песимізму виявлено у 19 ФО, семантика яких визначається наявністю сем песимізму, які відображають поєднання 1) базових ознак песимізму + суміжних ознак песимізму: «нещастя» + «пригніченість» – *to be down in the dumps, to be down in the mouth*; «невдача» + «страждання» – *to be down on your luck*; «негативні очікування» + «страждання» – *to meet trouble halfway*; «сум» + «пригніченість» – *somebody's heart sinks (into somebody's boots)*; 2) базових ознак песимізму + супутніх ознак песимізму: «сум» + «пасивність» – *to be in the doldrums*; «невпевненість» + «збентеження» – *to be at odds with the world/yourself*; «невпевненість» + «знервованість» – *to be on tenterhooks*; «невдача» + «роздратування» – *to have a chip on your shoulder*; «невдача» + «відсутність інтересу» – *to run out of gas*; «негативні очікування» + «тривога» – *to have your heart in your mouth*; «негативні очікування» + «занепокоєння» + «страх» – *to quake in your shoes /boots*; «негативні очікування» + «занепокоєння» + «знервованість» – *your heart is in your mouth*; 3) суміжних ознак песимізму + супутніх ознак песимізму: «засмученість» + «занепокоєння» – *to get hot and bothered, to get/to have your knickers in a twist, to shut up like a clam*; «засмученість» + «роздратування» – *sick as a pig*; «засмученість» + «занепокоєння» + «знервованість» – *to have kittens*; 4) базових ознак песимізму + суміжних ознак песимізму + супутніх ознак песимізму: «сум» + «нещастя» + «засмученість» + «розчарування» – *to be sick at heart*.

Як засоби-ідентифікатори песимізму мовця, досліджувані ФО супроводжуються КМП, які у межах ПВ підтверджують, уточнюють і доповнюють експліковані фразеологізмами якісні ознаки песимізму:

“Everything I had once believed seems to be in question. I somehow could never buy into the belief that so much of religious doctrine surrounded the concept of sin and punishment – the wrath of God. And how much fear has been used to

*motivate in religion. When you are good, you know that you can't keep it up forever, so you **wait for the other shoe to drop**. Then there it is – staring you right face – sin. It makes me squeamish. And for some reason, it never added up for me” [316, с. 114].*

ФО “*wait for the other shoe to drop*”, відображаючи внутрішній стан песиміста, актуалізує у мовленні базову ознаку песимізму «негативні очікування» (*To wait for the other shoe to drop – to wait for something bad to happen*). Ця сама ознака акцентується за допомогою КМП “*you can't keep it up forever*”. КМП “*Everything I had once believed seems to be in question*” вказує на мовленнєву реалізацію базової ознаки песимізму «невіра». КМП “*squeamish*” підкреслює вразливість мовця у ситуації, з якої нелегко знайти вихід, таким чином вказуючи на мовленнєву експлікацію ситуативного песимізму.

*They have injected her with something new. It is making her sleepy; it is making her forget whatever it is they want her to forget: something Joseph said that took away her understanding of life. That made her **feel her heart in her mouth**. Her small, nearly invisible heart. **My heart was in my mouth**, people say, describing fear. **If your heart is in your mouth**, what do you do with it, swallow it? Spit it out? And then what are you left with? Then you are no longer alive [277, с. 45].*

У наведеному висловленні ФО “*to have your heart in your mouth*” є яскравим прикладом актуалізації у мовленні поєднання якісних ознак песимізму – базової ознаки «негативні очікування», виразником якої в семантичній структурі цієї ФО є сема “*apprehensive*”, і супутньої ознаки «тривога», яка ідентифікується семою “*alarmed*” (*To have your heart in your mouth – be greatly alarmed or apprehensive*). КМП “*took away her understanding of life*” доповнює це ПВ вказівкою на розгубленість мовця у незрозумілих обставинах, актуалізуючи у мовленні суміжну ознаку песимізму «сумнів». КМП “*And then what are you left with? Then you are no longer alive*” вказує на втрату мовцем віри та надії на майбутнє, експлікуючи у цьому ПВ базові ознаки песимізму «невіра» та «безнадія». КМП “*fear*”, реалізуючи супутню ознаку песимізму «страх», доповнює загальну песимістичну тональність

висловлення відповідною емоцією. Зважаючи на характер виокремлених у цьому ПВ якісних ознак песимізму, які експлікуються не тільки аналізованою ФО, а й наявними КМП, можемо стверджувати, що наведене ПВ є прикладом вираження ситуативного песимізму.

Для ФО, які вказують на ситуативність прояву якісних ознак песимізму, характерним є відображення окремих аспектів ситуації, в якій актуалізуються якісні ознаки, що експлікують внутрішній стан мовця. Цими аспектами є: складність, безнадійність, безперспективність, програшність, конфліктність, безвихідність ситуації, в якій опиняється песиміст. Ситуативність прояву внутрішнього стану песимістичної особистості у семантичній структурі досліджуваних ФО репрезентована семами песимізму, які вказують на обмежений спектр базових, суміжних і супутніх ознак песимізму.

За допомогою кількісних підрахунків встановлено, що 72,3 % досліджуваних ФО сприяють мовленнєвій реалізації лише однієї якісної ознаки песимізму. Помічено, що потенційно здатними виражати лише одну якісну ознаку є 34 ФО, які вказують на актуалізацію таких базових ознак песимізму, як «невдача» (25 ФО) – *to be at the bottom of the heap/pile, to be down for the count, to be in/get into a pickle, to be in deep water, to be on the skid row, to be up the creek without a paddle* тощо; «негативні очікування» (9 ФО) – *to be on the wrong track, between a rock and a hard place, a sword of Damocles hangs over sb/sb's head, bang goes something* тощо.

27,7 % аналізованих фразеологізмів слугують для мовленнєвого вираження комплексу якісних ознак песимізму. Поєднання базових якісних ознак «невдача» + «негативні очікування» спостерігаємо у семантиці 9 ФО – *to be dead in the water, to be down and out, to be on your last legs, to have one's back to the wall, something is going/has gone down the drain/the tubes/the pan* та ін. Довільні комбінації якісних ознак виявлено у 4 ФО, у семантичній структурі яких наявні семи песимізму, що відображають поєднання 1) базових ознак песимізму + суміжних ознак песимізму: «невдача» + «пригніченість» – *to hit/to reach/to be at rock bottom*; 2) базових ознак песимізму + супутніх ознак

песимізму: «негативні очікування» + «занепокоєння» – *alarm bells ring*;
 3) базових ознак песимізму + суміжних ознак песимізму + супутніх ознак песимізму: «невдача» + «засмученість» + «збентеження» – *your whole world came crashing down around you, your whole world (was) turned upside down*.

Зауважимо, що мовленнєва реалізація поєднання якісних ознак песимізму є підтвердженням складної природи песимізму як феномену, який охоплює психологічні, соціальні та когнітивні чинники. До прикладу:

*With an opening like that, and her keel out of the water Marie-Therese II could only go to the bottom. Yet I felt no despair, no bitterness. I just whispered to myself “This time, old man, **your number is up**.” And I remembered the page on destiny in Wind, Sand and Stars, on the absolute need to follow one’s fate, whatever its outcome* [306, с. 216].

ФО “*someone’s number is up*”, у семантичній структурі якої виявлено сему песимізму “*something unpleasant is going to happen to them*”, що вказує на актуалізацію базової ознаки песимізму «негативні очікування» (*Someone’s number is up – if you say that someone’s number is up, you mean that something unpleasant is going to happen to them, and that there is nothing that they can do about it*), доповнюється у наведеному висловленні КМП “*I felt no despair, no bitterness*”, який вказує на апатію, що її переживав мовець у небезпечній ситуації. КМП “*absolute need to follow one’s fate, whatever its outcome*” актуалізує базову якісну ознаку песимізму «безнадія». КМП “*whispered*” вказує на фонаційний компонент невербальної комунікації, який відображає загальний пригнічений стан мовця.

“I forgot to bill the city for the trip. I’ll have to do that the first thing tomorrow morning.” Skeffington looked at him bleakly. “No soap,” he said. “It won’t wash, Johnnie” [310, с. 206].

У наведеному висловленні ФО “*no soap*” актуалізує у мовленні базову ознаку песимізму «невдача», яка у семантиці цього фразеологізму ідентифікується за допомогою сему песимізму “*to fail*” (*No soap – you can say “no soap” to mean that you have tried to do something but have failed*). КМП “*It*

won't wash” акцентує увагу на неможливості досягти бажаного, таким чином експлікуючи базову ознаку песимізму «безнадія». КМП *“looked at him bleakly”* вказує на зоровий контакт, який підтверджує безперспективність сподівань мовця.

Зважаючи на характер зазначених базових ознак песимізму («негативні очікування», «невдача»), вважаємо, що ПВ, у яких вжито аналізовані ФО, вказують на мовленнєву актуалізацію ситуативного песимізму та песимізму як атрибутивного стилю.

Проведений аналіз дозволяє зробити висновок, що ФО, які відображають внутрішній стан песимістичної особистості, вказують на окремі аспекти мовленнєвої поведінки, яка обумовлюється песимістичними диспозиціями, песимістичним атрибутивним стилем і ситуативним песимізмом як продуктами унікального індивідуального досвіду.

Широке розуміння фразеології зумовлює погляд на паремійний матеріал дослідження (74 паремії) – прислів'я, приказки й відтворювані у готовому вигляді одиниці [68, с. 148] – як на необхідну складову фразеологічної системи мови [67; 73], яка має певний потенціал до вживання у ПВ. Паремії вирізняються клішованістю, афористичністю і сентенційністю та є готовим семантичним цілим, що відтворюється без істотних змін в комунікативних ситуаціях і містить імпліцитно ширшу порівняно з експліцитно вираженою фактичну й оцінно-естетичну інформацію [132, с. 36].

Дослідження семантики паремійних одиниць дозволило виявити семи песимізму, які виявляють потенційну здатність аналізованих паремій виражати у мовленні якісні ознаки песимізму. У результаті кількісних підрахунків встановлено, що 47,3% досліджуваних паремій актуалізують у мовленні лише одну якісну ознаку песимізму. Решта паремій (52,7%) слугують для вираження комплексу якісних ознак песимізму (див. Додаток Д, Табл. Д. 2).

Мовленнєве вираження однієї якісної ознаки песимізму властиве 35 пареміям, які вказують на реалізацію 1) базових ознак песимізму: «нещастя» – *Wednesday's child is full of woe*; «невдача» – *a miss is as good as a*

mile; it's (just) one thing after another; it's the same old story; marry at haste and repent at leisure; marry in may, rue for aye; small choice in rotten apples; when poverty comes in at the door, love flies out of the window; «негативні очікування» – hope for the best and prepare for the worst; bread always falls buttered side down; hope is a good breakfast but a bad supper; many go out for wool and come home shorn; shit happens; sing before breakfast, cry before night; sorrow comes unsent for; the best-laid schemes of mice and men gang aft a-glay тощо; «невпевненість» – don't shout until you are out of the woods; go farther and fare worse; if you can't run with the big dogs, stay under the porch; let them laugh that win; little boats should stay close to shore; 2) супутніх ознак песимізму: «розчарування» – the gods send nuts to those who have no teeth; the more things change, the more they stay the same; there's nothing new under the sun; «незадоволення» – jam tomorrow and jam yesterday, but never jam today; «самотність» – a great city, a great solitude; «негативне ставлення» – children are certain cares, but uncertain comforts; clergymen's sons always turn out badly.

Поєднання двох якісних ознак песимізму помічено у семантиці 23 паремій на рівні базових ознак та 1 паремії, яка актуалізує у мовленні поєднання супутніх ознак песимізму: 1) базові ознаки песимізму: «невдача» + «негативні очікування» – *a burnt child dreads the fire; all bad things come in threes; an ill beginning makes an ill ending; bread always falls buttered side down; if anything can go wrong, it will; if the blind lead the blind, both shall fall into the ditch; once bitten, twice shy; once burned, twice shy; the weakest go to the wall; the writing is on the wall; there's many a slip between cup and lip; «безнадія» + «негативні очікування» – death defies the doctor; death have no calendar; every door may be shut but the death's door; he that lives in hope dances to an ill tune; he that lives on hope will die fasting; it'll all be the same in a hundred years; life is no bed of roses тощо; «недовіра» + «невіра» – believe only half of what you see and nothing you hear; trust not a new friend nor an old enemy; 2) супутні ознаки песимізму «розчарування» + «незадоволення»: *life's a bitch, and then you die.**

Семантичний потенціал до мовленнєвої реалізації довільного поєднання двох якісних ознак песимізму різних рівнів виявлено у 6 паремій, а саме: 1) базова ознака песимізму + супутня ознака песимізму: «сум» + «негативне ставлення» – *misery loves company*; «нещастя» + «занепокоєння» – *a light purse makes a heavy heart*; «нещастя» + «розчарування» – *all good things must come to an end*; «безнадія» + «розчарування» – *blessed are they who expect nothing, for they shall not be disappointed*; 2) базова ознака песимізму + суміжна ознака песимізму: «негативні очікування» + «страждання» – *we must eat a peck of dirt before we die*; 3) суміжна ознака песимізму + супутня ознака песимізму: «страждання» + «занепокоєння» – *hope deferred makes the heart sick*.

У нашому дослідженні виокремлено 10 паремійних одиниць, які мають тенденцію до мовленнєвої реалізації трьох якісних ознак песимізму, причому 9 з них відображають поєднання базових якісних ознак песимізму, і тільки 1 – ознак різних рівнів: 1) базові ознаки песимізму: «безнадія» + «невпевненість» + «невіра» – *if a pig had wings, it might fly; if ifs and ands were pots and pans, there'd be no work for tinkers; if the sky falls, we shall catch larks; if wishes were horses, beggars would ride; one swallow doesn't make a summer*; «невдача» + «безнадія» + «негативні очікування» – *it never rains but it pours; it's just one of those things; misfortunes never come singly*; 2) базові ознаки песимізму + супутня ознака песимізму: «безнадія» + «невіра» + «занепокоєння» – *not in the month of Sundays*.

Наведені дані дозволяють стверджувати, що паремійний матеріал дослідження вербалізує обмежену кількість якісних ознак песимізму (15 з 40). Помічено, що саме базові ознаки за винятком ознак «біль» і «відчай» є визначальними для семантики 59 паремій із 74 досліджуваних. Суміжні ознаки песимізму не були репрезентовані у семантиці паремій, які вказують на реалізацію однієї якісної ознаки песимізму. Тільки 2 паремії є потенційно здатними до реалізації цих ознак у поєднанні з іншими базовими ознаками песимізму. Супутні ознаки песимізму отримали вербальне втілення в семантиці 13 паремій. Це пояснюється, на наш погляд, лаконічністю, точністю

і виразністю паремій як одиниць, які відображають чітку систему морально-етичних норм і певних стереотипів.

Отже, паремії своєю образністю, метафоричністю, клішованістю й емоційністю підкреслюють песимістичне світобачення мовця. Прозорість актуалізації зазначених базових ознак песимізму сприяє конкретизації окремих аспектів мовленнєвої реалізації песимізму. Наведемо приклади.

“It’s all over now,” said Lewis, settling into a chair.

Mrs. Zimmermann looked at him strangely. “What do you mean?”

*“That was the third thing,” explained Lewis. “The Curse of Three, remember? I got clocked by a foul ball, I lost my allowance, and now I’ve sprained my ankle. **Bad things come in threes, and this is the last one.**” /.../*

“No, I read it in an old book,” said Lewis. “The book called it the Curse of Three. Rose Rita says it’s nonsense, but I’ve had a feeling something bad was going to happen” [328, с. 96].

Семантичний аналіз паремійної одиниці *“all bad things come in threes”* дозволяє виявити семи песимізму *“two similar occurrences (bad)”* та *“inevitably followed by a third (bad occurrence)”*, які вказують на актуалізацію у мовленні таких базових ознак песимізму, як «невдача», «негативні очікування» (*All bad things come in threes – according to popular superstition, two similar occurrences (bad) are inevitably followed by a third*). КМП *“It’s all over now”* доповнює виокремлені ознаки вказівкою на безнадію та розчарування мовця, акцентуючи увагу на реалізації у мовленні відповідних якісних ознак песимізму. За допомогою КМП *“a feeling something bad was going to happen”* мовець підсилює ПВ ще однією вказівкою на погані передчуття, ще раз актуалізуючи у мовленні базову ознаку песимізму «негативні очікування». Перерахування мовцем усіх своїх невдач (*“I got clocked by a foul ball, I lost my allowance, and now I’ve sprained my ankle”*) підсилює песимістичну тональність аналізованого ПВ.

Over coffee, I asked him what the best play he had produced was. Without hesitation, he said, "The one I have just completed. Yeats's version of Oedipus has more wisdom than any play I have encountered."

"Why?" I only vaguely knew the play.

"The last two lines are extraordinary. "Call no man fortunate that is not dead. The dead are free from pain. In other words, no man is happy until he dies."

"That's pretty bleak, John."

"Ah, but don't you see – he was living in dangerous times. I think what he means is that we just don't know what is round the corner. What is to come. That you cannot rest on your laurels until the moment you die. Very sobering, don't you think? After all, none of us knows what lies ahead" [281, с. 47].

У наведеному фрагменті песимізм співрозмовників експлікується паремійною одиницею *"call no man happy till he dies/is dead"* (*however happy somebody seems to be, there is always the risk that he or she will be struck by sorrow or misfortune*), яка має сему песимізму *"he or she will be struck by sorrow or misfortune"* й актуалізує у мовленні базову ознаку «негативні очікування». Ця ж ознака акцентується КМП *"we just don't know what is round the corner"*, *"you cannot rest on your laurels until the moment you die"*, *"none of us knows what lies ahead"*. КМП *"we just don't know what is round the corner"*, вказуючи на невпевненість мовця, реалізує у мовленні відповідну базову ознаку песимізму. КМП *"The dead are free from pain"* є засобом мовленнєвої актуалізації базової ознаки песимізму «біль». КМП *"pretty bleak"* і *"very sobering"*, вказуючи на безперспективність майбутнього, посилюють песимізм діалогу.

У процесі дослідження виявлено, що паремійні одиниці мають тенденцію до мовленнєвого втілення песимістичного атрибутивного стилю та захисного песимізму.

Наявність у семантиці досліджуваних паремій сем песимізму, які актуалізують у мовленні такі базові ознаки песимізму, як «невдача», «негативні очікування», дає підстави для мовленнєвої реалізації песимізму як атрибутивного стилю. Наприклад: *a burnt child dreads the fire; all bad things*

come in threes; an ill beginning makes an ill ending; bread always falls buttered side down; he that lives in hope dances to an ill tune; it's (just) one thing after another; it's just one of those things; it's the same old story; once bitten, twice shy; the more things change, the more they stay the same та ін.

Паремії, які у мовленні відображають захисний песимізм, ґрунтуються на актуалізації таких базових ознак песимізму, як «безнадія», «невпевненість» і «негативні очікування». Тривога пов'язана з нездатністю контролювати ситуацію, низькі очікування, недивлячись на позитивний попередній досвід, є тими чинниками, які знайшли своє втілення у семантиці таких паремій: *blessed are they who expect nothing, for they shall not be disappointed; don't shout until you are out of the woods; if you can't run with the big dogs, stay under the porch; little boats should stay close to shore; many go out for wool and come home shorn* та ін.

Отже, фразеологічні одиниці у песимістичних висловленнях представлені власне фразеологізмами та пареміями. Фразеологізми, які вказують на внутрішній стан песимістичної особистості, експлікують якісні ознаки песимізму і ситуативність їхнього прояву. Вони є потужним засобом мовленнєвої реалізації песимістичного світобачення, вказуючи на песимістичні диспозиції, песимістичний атрибутивний стиль і ситуативний песимізм. Вербалізуючи обмежену кількість якісних ознак песимізму, паремії мають тенденцію до мовленнєвого втілення песимістичного атрибутивного стилю та захисного песимізму.

2.2.3. Синтаксична організація песимістичних висловлень. Адекватне функціонування ПВ у спілкуванні визначається ефективною взаємодією всіх рівнів внутрішнього контексту, що дозволяє виявити ті мовні сигнали, які слугують для вираження песимістичного світобачення. Аналіз мовного матеріалу показав, що у межах синтаксичного контексту ПВ набувають форми окремих речень і надфразних єдностей (загалом 1875 ПВ).

ПВ, представлені окремими реченнями, нараховують 890 прикладів, що становить 47,5 % від усіх досліджуваних ПВ. Аналіз ілюстративного матеріалу показав, що песимістичні висловлення репрезентовані простими та складними реченнями (за структурою), і розповідними, питальними та окличними реченнями (за комунікативною метою висловлювання) (Див. Табл. 2.2).

Таблиця 2.2

**Комунікативні типи речень, які слугують для оформлення
песимістичних висловлень**

Комунікативні типи речень	Загальна кількість речень	Відсоткове співвідношення від загальної кількості речень
Розповідні	598	67,2
Питальні	260	29,2
Окличні	18	2
Спонукальні	14	1,6
Всього:	890	100

З-поміж речень, які використовуються для оформлення ПВ, виокремлюємо розповідні (прості та складні) та питальні речення, в межах яких реалізується категорія модальності (58 %), яка «виражає реальні/ірреальні відношення висловлення до дійсності або суб'єктивну кваліфікацію повідомлення мовцем» [210, с. 383].

Речення, в яких модальність реалізується через модальні дієслова (*can, could, may, should, would* тощо), вставні модальні слова (*perhaps, unfortunately* тощо) та дієслова зі значенням модальності (*hope, doubt, wonder* тощо), вказують на невпевненість, негативні очікування, сумнів, нерішучість, розчарування, відчай і безнадію мовця. Наприклад:

*“I’m thirsty,” complained June. “Me, too. **Not much we can do about it.**” Marie sighed pessimistically [270, с. 33];*

*“**She should be so lucky,**” Papa replied pessimistically [324, с. 61];*

*“There is an Arcadia,” Sam ventured to say. “Maybe there are more.” “**We can but hope,**” the Rowan said pessimistically [301, с. 275].*

“Unfortunately we still don’t know,” Avra stated pessimistically [295, c. 186];

I sighed pessimistically. “I hope you know what you’re doing” [290, c. 185];

“I wonder how many of those “142” are sick with that virus,” John said pessimistically, looking out over the valley between seven high spots – apparently, these were the seven hills [289, c. 97].

Речення, в яких модальність реалізується через умовний спосіб, вказують на вираження безнадії, негативних очікувань, невіри, недовіри, страху, сумніву. Наприклад:

A moment later, Anamer entered the room. “Good morning,” he greeted. “I would hardly call it that,” Lutheny remarked pessimistically [257, c. 232].

“Are you awfully unhappy?” he said at last.

“I wish I was dead,” she moaned. “I wish I’d died when the baby come” [300];

“What would we do even if we could get up there?” Trace asked pessimistically [292].

Серед речень, які використовуються для оформлення ПВ, зауважимо досить високий відсоток (23%) таких, які вказують на сумніви, нерішучість, невпевненість щодо майбутніх подій. Наприклад:

“It won’t be any good,” the boy said pessimistically [298, c. 31];

“Odds-on it’ll turn out to be a wild goose chase,” he’d predicted, pessimistically, as they waited on the platform together [246, c. 32].

“They’re just going to put the blame on you instead of the system, Jason,” she advised. “I know,” he said. “And I don’t want to be pessimistic, but they’re not going to extend your loan. They’re just gonna let you go down” [265, c. 292].

Згідно з нашими спостереженнями, ситуативність виявлення песимістичного світобачення реалізується реченнями, що вказують на актуальний час перебігу дії (19%). Наприклад:

“They all look different to me,” de Wit said pessimistically [305];

“Might only be a shower, Seb,” smiled Vanessa optimistically.

Seb gave her an old-fashioned look. “There’s no such thing in our neck of the woods, Dear,” he replied pessimistically as he strode off [252];

“Everything is ruined Dimpu, it’s all over. There’s absolutely no point trying to figure anything out. There’s no going back now” I replied pessimistically [260, с. 198].

Аналіз ілюстративного матеріалу свідчить про тенденцію використання еліптичних конструкцій для оформлення ПВ. «Традиційно під еліптичним реченням мають на увазі таке неповне речення, у якому пропуск структурно необхідного елемента легко відновлюється. Характерною ознакою структурно неповних, але семантично повних речень є той факт, що за змістом вони завжди повноцінні, а пропущений член речення встановлюється не з мовленнєвої ситуації і не з контексту, а з їх власного змісту» [82, с. 75] Цей факт пояснюємо ситуативністю мовлення, стриманістю і небажанням мовця-песиміста демонструвати свої емоції та переконувати співрозмовника у правильності свого бачення ситуації. Однією з причин вважаємо також бажання мовця якнайшвидше згорнути діалог. Наприклад:

“So what’s the plan?” inquired Fletcher.

“Simple, we storm the place. I use my shield to defend from that fiend’s spit and we simply destroy him,” Gladius explained.

“Simple ...” Fletcher groaned pessimistically [248, с. 147];

“Of course,” the Attendant replied, still speaking Tro. “What news from the war?”

“Nothing good,” Raak replied pessimistically [331, с. 118].

Еліптичні питальні речення відтворюють емоційний стан мовця-песиміста і вказують на його внутрішні переживання та невіру у майбутнє. З-поміж речень цього типу привертають увагу еліптичні питальні речення з невираженими допоміжними дієсловами, питальні речення з еліпсисом підмета, питальні речення з еліпсисом підмета та присудка. Наприклад:

“You count on it to work?” he asked, pessimistically [314, с. 163];

“So that I hesitate to tell you what’s on the menu. I should have sent out for hamburgers, I suppose.”

“Chinese,” she said unthinkingly. “I’m a sucker for Chinese.”

“I’ll remember that,” he replied softly.

“For my last meal?” she asked, the bitterness not feigned.

“Are you always so pessimistic?” [334].

Завдяки аналізу ми помітили, що спеціальні запитання, які використовуються для оформлення ПВ, набувають вигляду питальних кліше з фіксованою структурою та семантикою на кшталт *What’s wrong?*, *What’s happened?*, *What is it?*, *What do we do?*, *How do you know that for sure?*, *How can you be so sure about that?*. Наприклад:

“Now what’s happened?” Jack asked pessimistically [322, с. 67];

“Doesn’t Talmer know they’re the mob?” Jim wondered.

“How do you know that for sure?” Andy asked pessimistically [330, с. 105].

Аналіз ілюстративного матеріалу також засвідчив, що розділові запитання, які вказують на песимізм мовця, слугують для вираження невпевненості та нерішучості як якісних ознак песимізму. Однак помічено, що загальна кількість таких запитань не є чисельною:

“Ave you seen Mr Brinton, sir,” he asked anxiously of an officer whom he found in the sap, pessimistically smoking a cigarette – saps are pessimistic places.

“No.” The officer looked up quickly. “He was out with you, wasn’t he, Sergeant Dawson?” [303, с. 431];

“But there’s a pretty slim chance they did, isn’t there?” Beresford asked pessimistically [327].

Хоча окличні речення також вживаються для оформлення ПВ, їхня кількість є незначною (2%). До прикладу:

“And when we have ransacked every drawer in the place, ten to one it will be found poked up a chimney, or stuffed into the lining of a chair!” he said pessimistically [280, с. 131];

My pessimistic alter ego has a rather different take on the situation: “We’re going to die!” she howls [286, с. 248].

За нашими спостереженнями, використання песимістом спонукальних речень не є типовим (1,6%). Однак сам факт їхнього існування вказує на потенційну здатність таких синтаксичних конструкцій до оформлення ПВ. До прикладу:

“Tell’em to wear mourning,” he said pessimistically [321].

Отже, аналіз ПВ, оформлених окремими реченнями, свідчить про їхню здатність реалізовувати категорію модальності, вказувати на сумніви щодо майбутнього та на актуальний час перебігу дії. Обмеження цих ПВ рамками конкретної ситуації є передумовою мовленнєвої реалізації ситуативного песимізму та песимізму як атрибутивного стилю.

ПВ, представлені надфразними єдностями, складають 985 прикладів, що становить 52,5% від усіх досліджуваних ПВ. «Надфразна єдність є сукупністю семантично та граматично поєднаних висловлень, яка характеризується єдністю теми й особливим синтаксичним зв’язком складників. /.../ Виокремлюють три основні структурні типи надфразної єдності: із ланцюжковим, паралельним та змішаним зв’язком, – що залежить від змісту й мети надфразної єдності» [210, с. 404].

Як ПВ надфразна єдність є цілісним синтаксичним утворенням, у межах якого окремі речення тісно пов’язані між собою спільною темою – песимістичним світобаченням мовця. Послідовність розташування окремих речень зумовлюється специфікою маніфестації песимізму, яка носить розгорнутий характер і підпорядковується правилам «емоційного синтаксису», метою якого є не тільки відтворення основного змісту повідомлення, а й вираження суб’єктивно-оцінного ставлення мовця до предмету думки [37, с. 5], та реалізація таким чином у мовленні якісних ознак песимізму, які вказують на емоційні й поведінкові реакції мовця-песиміста.

Вищесказане підтверджується тим фактом, що ПВ, представленим надфразними єдностями, притаманний змішаний (ланцюжковий+паралельний)

зв'язок між реченнями. Надфразні єдності з ланцюжковим зв'язком компонентів характеризуються наявністю автосемантичного, тобто самодостатнього, речення і декількох синсемантичних речень, які володіють різним ступенем комунікативної самостійності й об'єднуються різними лексичними повторами. Паралельний зв'язок між реченнями-конституентами надфразної єдності визначається їхнім однорідним складом, однаковою чи подібною структурою, відносною самостійністю, єдністю видо-часових форм дієслів-присудків, семантичними відношеннями перерахування, зіставлення, протиставлення, що супроводжується структурним паралелізмом частин [104, с. 356–360].

Проведений аналіз показав, що надфразні єдності з ланцюжковим і паралельним типами зв'язку у чистому вигляді не використовуються для маніфестації песимістичного світобачення мовця. Поясненням цього може слугувати той факт, що логічне розгортання думки, чітка послідовність суджень і умовиводів не притаманні песимістичним висловленням як одиницям, що вказують на суб'єктивно-оцінне ставлення мовця до висловлюваного. До прикладу:

“Now the agony begins; now the horror has seized me with its fangs,” said Neville. “Now the cab comes; now Percival goes. What can we do to keep him? How bridge the distance between us? How fan the fire so that it blazes for ever? How signal to all time to come that we, who stand in the street, in the lamplight, loved Percival? Now Percival is gone” [340, с. 85].

У цьому ПВ експліцитна актуалізація песимістичного світобачення здійснюється у межах лексичного контексту за допомогою лексеми-ідентифікатора песимізму *agony*, у семантичній структурі якої зафіксовано семи песимізму, які реалізують у мовленні якісні ознаки песимізму «сум» (базова) та «біль» (суміжна). КМП *“the horror has seized me with its fangs”* доповнює песимізм досліджуваного висловлення вказівкою на сильну емоційну реакцію мовця через втрату близької людини (КМП *“Now Percival is gone”*).

Наведене ПВ є надфразною єдністю зі змішаним зв'язком компонентів, що підтверджується наявністю ознак ланцюжкового та паралельного типів зв'язку. На ланцюжковий зв'язок у межах цієї надфразної єдності вказує неодноразовий повтор прислівника часу *now*, особового займенника першої особи множини (у формах номінативного (*we*) та об'єктного (*us*) відмінків). Паралельний тип зв'язку ґрунтується на семантичному відношенні перерахування, яке є основою для структурного паралелізму частин надфразної єдності: 1) прості розповідні двоскладні речення – *Now the agony begins; Now the cab comes; now Percival goes;* 2) риторичні запитання – *How bridge the distance between us? How fan the fire so that it blazes for ever? How signal to all time to come that we, who stand in the street, in the lamplight, loved Percival?* Додатковою ознакою паралельного типу зв'язку в межах аналізованого ПВ є однорідність видо-часових форм дієслів-присудків – *begins, comes, goes; bridge, fan, signal.*

Розглянемо ще один приклад ПВ, яке є надфразною єдністю зі змішаним типом зв'язку:

“But I want you to understand, Mr...” she had actually to think of my name... “Mr. Marlow, that I have written to Mrs. Fyne that I haven't been – that I have done nothing to make Captain Anthony behave to me as he had behaved. I haven't. I haven't. It isn't my doing. It isn't my fault – if she likes to put it in that way. But she, with her ideas, ought to understand that I couldn't, that I couldn't... I know she hates me now. I think she never liked me. I think nobody ever cared for me. I was told once nobody could care for me; and I think it is true. At any rate I can't forget it” [262, с. 103].

Песимістичне світобачення актуалізується за допомогою КМП *“nobody ever cared for me”*, який вказує на безнадію, зневіру та відчай мовця, що супроводжуються пригніченістю, розчаруванням і відчуттям самотності. Лексичні повтори, як ознаки ланцюжкового типу зв'язку між реченнями, (*I; haven't; couldn't; nobody; care for me; think*) підсилюють емоційність висловлення. Основою паралельного зв'язку є відносна самотійність, часткова однорідність складу та подібність структур речень-конституентів

надфразної єдності: *It isn't my doing. It isn't my fault; I think she never liked me. I think nobody ever cared for me.* Поєднання ланцюжкового та паралельного типів зв'язку в межах надфразної єдності дозволяє синтаксично маркувати емоційну напругу ПВ.

Отже, надфразні єдності із змішаним зв'язком компонентів є песимістичними висловленнями, які вказують на нестабільний емоційний стан мовця, викликаний певними зовнішніми причинами, що призводять до формування песимістичного світобачення.

Таким чином, вербалізуючи ситуативний песимізм та песимізм як атрибутивний стиль, ПВ у формі різних за синтаксичною структурою і за комунікативною метою речень реалізують категорію модальності, вказують на сумніви щодо майбутнього та на актуальний час перебігу дії. ПВ у формі надфразної єдності зі змішаним зв'язком компонентів є цілісним синтаксичним утворенням, у межах якого окремі речення тісно пов'язані між собою спільною темою – песимістичним світобаченням мовця.

2.2.4. Стилістичні риси песимістичних висловлень. Породження та інтерпретація ПВ неможливі без урахування стилістичного контексту, у межах якого відбувається омовлення внутрішнього емоційного стану песиміста та властивого йому діапазону почуттів, емоційних і поведінкових реакцій. До стилістичних засобів, які сприяють вираженню песимістичного світобачення мовця, належить низка лексичних, лексико-синтаксичних та синтаксичних засобів [76]. Серед лексичних стилістичних вирізняються метафора, гіпербола та мейозис.

Метафора, як художній засіб, «що полягає в переносному вживанні слова або виразу на основі аналогії, схожості або порівняння» [211, с. 687], з позицій комунікативної лінгвістики кваліфікується як спосіб оптимізації інтерактивності комунікантів, засіб комунікативного впливу [210, с. 329]. Використання метафори у ПВ підсилює емоційність мовлення песиміста та

акцентує увагу на окремих аспектах вираження песимістичного світобачення. Наприклад:

*“No. But please, Marilla, go away and don’t look at me. **I’m in the depths of despair** and I don’t care who gets head in class or writes the best composition or sings in the Sunday-school choir any more. Little things like that are of no importance now because I don’t suppose I’ll ever be able to go anywhere again. My career is closed. Please, Marilla, go away and don’t look at me.” Anne had slid to the floor in despairing obedience [307, с. 114].*

Метафора *“I’m in the depths of despair”* образно відтворює базову ознаку песимізму «відчай», інтенсифікуючи низку інших якісних ознак песимізму, на які вказують відповідні КМП: *“I don’t care”* – «апатія», «відсутність інтересу» (супутні ознаки песимізму), «пригніченість» (суміжна ознака песимізму); *“I don’t suppose I’ll ever be able”* – «невпевненість», «безнадія» (базові ознаки песимізму); *“My career is closed”* – «невдача» (базова ознака песимізму).

Наведемо ще один приклад.

*“I know I’m awful, awful, I can’t think how anyone can bear to look at me. I don’t want to be looked after anyway. I can feel **my mind decaying** already. I feel I must smell of decay. I’ve been in bed all day. I didn’t even make up my face until just before you came, and then it looked so terrible. I hate Roger and the last year or two I’ve been afraid of him. But if I don’t go back to him **I’ll just dissolve, all my inwards will come pouring out**, like people who are just going to be hanged. I can’t tell you what the misery’s like that I’m in” [309].*

Метафори *“my mind decaying”*, *“I’ll just dissolve”*, *“all my inwards will come pouring out”* є тими засобами комунікативного впливу на адресата, що акцентують увагу на якісних ознаках песимізму: «біль» (базова ознака), «страждання» (суміжна ознака), «знервованість», «неспокій» (супутні ознаки). Вербалізації песимістичного світобачення мовця сприяють КМП *“I’ve been afraid of him”* і *“what the misery’s like that I’m in”*, які вказують на реалізацію у мовленні супутньої ознаки песимізму «страх» і базової ознаки песимізму «нещастя».

З-поміж лексичних стилістичних засобів нами виокремлено гіперболу та мейозис. Гіпербола – це «стилістична фігура, що ґрунтується на перебільшенні предмета, інтенсивності ознаки, перебігу дії з метою увиразнення й аргументації» [210, с. 85]. На противагу гіперболі, мейозис – це стилістична фігура, що ґрунтується на применшенні інтенсивності вияву ознак, розміру і дії предметів, перебігу подій. Хоча, на думку науковців, метою вживання мейозису є пом'якшення твердження, евфемізація, іронія [210, с. 316–317], результати нашого дослідження свідчать про те, що гіпербола і мейозис підвищують експресивність та емоційність ПВ. Наприклад:

“You are in for a bout of fever, I fear,” he said sympathetically. Poor Morrison’s tongue was loosened at that.

*“Fever!” he cried. “Give me fever. Give me plague. They are diseases. One gets over them. **But I am being murdered.** I am being murdered by the Portuguese. The gang here downed me at last among them. I am to have my throat cut the day after tomorrow” [264].*

У цьому ПВ безнадія, відчай і негативні очікування адресата як базові ознаки песимізму, на які вказує КМП *“I am to have my throat cut the day after tomorrow”*, підсилюються за рахунок використання гіпербол *“Give me fever. Give me plague”*, *“But I am being murdered”*, які відображають нестабільний внутрішній емоційний стан мовця, викликаний певними труднощами.

Прикладом використання мейозису у ПВ є такий фрагмент.

*“The swing-door goes on opening,” said Rhoda. “Strangers keep on coming, people we shall never see again, people who brush us disagreeably with their familiarity, their indifference, and the sense of a world continuing without us. We cannot sink down, we cannot forget our faces. **Even I who have no face, who make no difference when I come in** (Susan and Jinny change bodies and faces), flutter unattached, without anchorage anywhere, unconsolidated, incapable of composing any blankness or continuity or wall against which these bodies move. It is because of Neville and his misery....” [340, с. 71].*

Використання у цьому ПВ мейозису *“Even I who have no face, who make no difference when I come in”* сприяє актуалізації базових («невпевненість», «невіра»), суміжної («засмученість») і супутніх («відсутність інтересу», «апатія») ознак песимізму, які доповнюються КМП *“people we shall never see again”, “their indifference”, “the sense of a world continuing without us”, “blankness”* та *“misery”*, що вказують на сум, безнадію та нещастя, які переживає мовець.

Отже, у наведених прикладах гіпербола і мейозис вказують на реалізацію песимізму як ситуативного феномену.

До лексико-синтаксичних стилістичних засобів, які вербалізують песимістичне світобачення мовця, належить порівняння – «стилістична фігура, представлена різними синтаксичними конструкціями, що відображають мисленнєву операцію поєднання двох предметів, явищ, ситуацій, ознак на підставі їхнього уподібнення, установаження аналогій між ними» [210, с. 475]. Виконуючи експресивну та оцінну функцію, порівняння у ПВ сприяють підсиленню песимістичної тональності. Наприклад:

“Is wanting to kill yourself a sign of going mad?”

“No. Anyway you don’t want to kill yourself. You’re just a bit depressed.”

“Depressed! Oh if you knew what it’s like to be me. I feel as if I were made of old rags, a corpse made of old rags. Oh Bradley, don’t leave me, I shall go mad in the night” [309].

Порівнюючи себе із трупом, мовець актуалізує своє песимістичне світобачення, акцентуючи увагу співрозмовника на таких якісних ознаках песимізму, як «біль» і «відчай» (базові ознаки), «страждання» (суміжна ознака), які, в свою чергу, за допомогою КМП *“to kill yourself”, “Depressed!”*, *“I shall go mad in the night”* доповнюються вказівкою на безнадію та негативні очікування.

З-поміж синтаксичних стилістичних засобів, які сприяють вербалізації песимістичного світобачення мовця, виокремлюємо риторичні запитання, інверсію, повтори, паралельні конструкції, перервані речення.

Загалом, риторичні запитання є питальними висловленнями, які виступають у вторинній функції, що зумовлено функціональною транспозицією. У цьому випадку мовець надає своєму висловленню риторичної форми для того, щоб зробити його експресивнішим. Транспоноване заміщення спонукального або розповідного речень риторичним запитанням використовується з певною комунікативно-експресивною метою. Риторичні запитання як результат транспозиції є яскравим випадком невідповідності форми, змісту та інтенції [100, с. 85].

Використання риторичних запитань у ПВ обумовлене бажанням мовця висловити ставлення до висловлюваного або здійснити емоційний вплив на слухача. Переконати адресата в чомусь, вплинути на нього, змусити співрозмовника змінити думку не менш важливо, ніж просто змінити його інформаційний стан [52, с. 17–18]. Таким чином, емоційний аспект повідомлення в риторичному запитанні домінує над логічним [37, с. 8–9]. Наприклад:

A bleakness came into his eyes, and the lines of his mouth grew severe and harsh. He was evidently in a pessimistic mood.

“Then to what end?” he demanded abruptly, turning back to me. “If I am immortal – why?” [293, с. 40];

“No, not so bad,” Ricardo said, with indifference. “It’s my opinion that men will gamble as long as they have anything to put on a card. Gamble? That’s nature. What’s life itself? You never know what may turn up. The worst of it is that you never can tell exactly what sort of cards you are holding yourself. What’s trumps? – that is the question. See? Any man will gamble if only he’s given a chance, for anything or everything. You too – ” [364].

У наведених прикладах риторичні запитання (*Then to what end?*, *If I am immortal – why?*, *What’s life itself?*, *What’s trumps?*) створюють емоційну напругу, підсилюють експресію висловлення й у межах стилістичного контексту сприяють вербалізації песимістичного світобачення, яке підтримується КМП *“bleakness”*, *“the lines of his mouth grew severe and harsh”*,

“*a pessimistic mood*”, “*indifference*”, “*You never know what may turn up*”, “*you never can tell exactly*». Ці КМП вказують на реалізацію у наведених фрагментах таких якісних ознак песимізму, як «невпевненість», «невіра», «сумнів», «нерішучість», «апатія».

Ще одним синтаксичним стилістичним засобом, до якого вдаються песимісти, є інверсія. Як один із головних засобів експлікації емотивності, порядок слів акцентує увагу адресата на певних елементах висловлення. Порухення нейтральної співвіднесеності компонентів актуального членування з компонентами інформаційної структури дискурсу емоційно вирізняє висловлення [140, с. 12]. При цьому найвиразнішою емфазою є початкова позиція логічного виділення, яка пов’язана з вираженням мовцем-песимістом сильних почуттів. Наприклад:

*And so she went down and said to her husband, “Why must they grow up and lose it all? **Never will they be so happy again.**” And he was angry. Why take such a gloomy view of life? he said. It is not sensible. For it was odd; and she believed it to be true; that with all his gloom and desperation he was happier, more hopeful on the whole, than she was. Less exposed to human worries – perhaps that was it. He had always his work to fall back on. Not that she herself was “pessimistic,” as he accused her of being. Only she thought life – and a little strip of time presented itself to her eyes – her fifty years. There it was before her – life. Life, she thought – but she did not finish her thought [341, с. 48].*

У наведеному прикладі порушення порядку слів покликане акцентувати увагу співрозмовника на ініціальному елементі ПВ “*Never*”, який, створюючи загальну емоційну напругу, разом із КМП “*Why must they grow up and lose it all?*”, “*take such a gloomy view of life*”, “*pessimistic*”, “*pessimist*”, що вказують на такі якісні ознаки песимізму, як «невпевненість», «невіра», «сумнів», «нерішучість», «безнадія», відображає сумний настрій мовця.

Поширеним синтаксичним засобом, яким послуговуються песимісти, є повтор. У межах ПВ повтор виконує підсилювально-виокремлювальну й емотивно-експресивну функції. Повтор будь-якого елемента мовлення

(лексичний або синтаксичний повтор) робить його помітним, важливим фрагментом висловлення. Повтор сприяє ритміко-мелодійній організації висловлення і таким чином допомагає мовцю привернути увагу та викликати зацікавленість співрозмовника. Ефектом номінативної надлишковості повтори впливають на емоційне сприйняття, думки та вчинки адресата [140, с. 12]. До прикладу:

*“Never confess! Never, never! An **untimely** joke is a source of bitter regret always. Sometimes it may ruin a man; not because it is a joke, but because it is **untimely**. And a **confession** of whatever sort is always **untimely**. The only thing which makes it supportable for a while is curiosity. You smile? Ah, but it is so, or else people would be sent to the rightabout at the second sentence. How many sympathetic souls can you reckon on in the world? One in ten, one in a hundred – in a thousand – in ten thousand? Ah! What a sell these **confessions** are! What a horrible sell! You seek sympathy, and all you get is the most evanescent sense of relief – if you get that much. For a **confession**, whatever it may be, stirs the secret **depths** of the hearer’s character. Often **depths** that he himself is but dimly aware of. And so the righteous triumph secretly, the lucky are amused, the strong are disgusted, the weak either upset or irritated with you according to the measure of their sincerity with themselves. And all of them in their hearts brand you for either mad or impudent...”*

I had seldom seen Marlow so vehement, so pessimistic, so earnestly cynical before [262, с. 94].

Повтор лексем *never, untimely, confession* і лексеми *depth* у формі множини підсилює загальну емоційність висловлення, зосереджуючи увагу адресата на невпевненості, відчаї, недовірі, розчаруванні, негативних очікуваннях, які переживає мовець-песиміст. На це також вказують КМП *“source of bitter regret”, “it may ruin a man”, “How many sympathetic souls can you reckon on in the world?”, “brand you for either mad or impudent”, “vehement”, “pessimistic”, “earnestly cynical”*.

*“But, papa,” she cried, “I haven’t been shut up like you.” She didn’t mind speaking of it because he was innocent. He hadn’t been understood. It was a misfortune of the most cruel kind but no more disgraceful than an illness, a maiming accident or some other visitation of blind fate. “I wish I had been too. But I was alone out in the **world**, the horrid **world**, that very **world** which had used you so badly” [262, с. 158].*

Повтор ЛО *world* сприяє емпатичному виділенню суб’єктивно значущої інформації та інтенсифікації таких якісних ознак песимізму, як «нешастя», «відчай» (базові ознаки), «страждання», «пригніченість» (суміжні ознаки), «розчарування», «самотність» (супутні ознаки), на які вказують КМП *“misfortune of the most cruel kind”, “some other visitation of blind fate”, “alone”, “horrid”, “used you so badly”*.

Синтаксичні повтори спостерігаємо у таких прикладах.

*“**Did you ask him specially** about the jewels and the mink?” “He’ll send everything on.” “**But did you ask him specially?**” “It’s all right, it’s going to be all right.” “Yes, I did!” “**He won’t** send them, I know **he won’t**.” “Priscilla, will you please get dressed?” “**He won’t** send my things ever, **he won’t, he won’t**, I know **he won’t**, I’ve lost them forever and ever!” [309].*

*“I will pick flowers; I will bind flowers in one garland and clasp them and present them – **Oh! to whom?** There is some check in the flow of my being; a deep stream presses on some obstacle; it jerks; it tugs; some knot in the centre resists. Oh, this is pain, this is anguish! I faint, I fail. Now my body thaws; I am unsealed, I am incandescent. Now the stream pours in a deep tide fertilizing, opening the shut, forcing the tight-folded, flooding free. To whom shall I give all that now flows through me, from my warm, my porous body? I will gather my flowers and present them – **Oh! to whom?**” [340, с. 35].*

У наведених ПВ синтаксичні повтори *“Did you ask him specially”, “He won’t”, “Oh! to whom?”* збільшують емоційну напругу й підкреслюють емоційну нестабільність мовця, його безнадію, пригніченість, тривогу (КМП

"I've lost them forever and ever!"), біль, негативні очікування, відчай, страждання (КМП *"Oh, this is pain, this is anguish! I faint, I fail."*).

Синтаксичний повтор є основою синтаксичного паралелізму, який ґрунтується на ідентичності або «тотожності синтаксичної будови, модальності й інтонування двох контактних речень або їх частин» [210, с. 445]. Синтаксичні паралельні конструкції посилюють експресивність висловлення, підвищують його емотивну щільність і демонструють здатність збільшувати прагматичний потенціал ПВ. Наприклад:

"If we could mount together, if we could perceive from a sufficient height," said Rhoda, *"if we could remain untouched without any support – but you, disturbed by faint clapping sounds of praise and laughter, and I, resenting compromise and right and wrong on human lips, trust only in solitude and the violence of death and thus are divided"* [340, с. 128].

"This is what I foretold. We shall gain nothing but unhappiness. Look at me, Ralph." He looked at her. *"I assure you that I'm far more ordinary than I appear. Beauty means nothing whatever. In fact, the most beautiful women are generally the most stupid. I'm not that, but I'm a matter-of-fact, prosaic, rather ordinary character; I order the dinner, I pay the bills, I do the accounts, I wind up the clock, and I never look at a book"* [338, с. 195].

У наведених прикладах синтаксичні паралельні конструкції (*If we could mount together, if we could perceive from a sufficient height, if we could remain untouched without any support; I order the dinner, I pay the bills, I do the accounts, I wind up the clock*) вказують на зусилля мовця переконати співрозмовника у неможливості досягти бажаної мети. КМП *"trust only in solitude and the violence of death"*, *"This is what I foretold"*, *"We shall gain nothing but unhappiness"*, *"Beauty means nothing whatever"* формують загальний песимістичний фон висловлення, актуалізуючи у мовленні якісні ознаки песимізму: «негативні очікування», «невдача», «безнадія», «невіра» (базові ознаки), «самотність», «відсутність мети», «відсутність мотивації» (супутні ознаки).

Іншим поширеним синтаксичним засобом, який спостерігається у ПВ, є перерване (незакінчене) речення – «фрагментарна ситуативно-мовленнєва реалізація речення-висловлення з невираженими ознаками внутрішньої структурної організації й комунікативно-інформативної завершеності» [202, с. 405]. Перерваним реченням притаманна інтонаційна незавершеність, структурна незакінченість, різноманітність форм і способів структурної організації [57, с. 56]. Вживання незакінчених речень зумовлене зрозумілістю замовчуваних фактів співрозмовниками, потребою уникнути чіткого висловлення, емоційним станом мовця тощо [142, с. 145]. У межах ПВ перервані речення відображають раптову зміну думки песиміста, намагання приховати або висловити своє ставлення до повідомлення, намагання відтворити у пам'яті події минулого, підсилити емоційність та експресивність висловлення з метою впливу на адресата. Наприклад:

*“Oh yes. Here’s your father. **And... Why not.** Perhaps it is just as well you came out. Between us two? Is that it? I won’t pretend I don’t understand. I am not blind. But I can’t fight any longer for what I haven’t got. I don’t know what you imagine has happened. Something has though. Only you needn’t be afraid. No shadow can touch you – because I give up”* [262, с. 190];

*“Oh, yes,” said Randolph, stretching his legs, lighting a mentholated cigarette, “do not take it seriously, what you see here: **it’s only a joke played on myself by myself... it amuses and horrifies... a rather gaudy grave, you might say.** There is no daytime in this room, nor night; the seasons are changeless here, and the years, and when I die, if indeed I haven’t already, then let me be dead drunk and curled, as in my mother’s womb, in the warm blood of darkness”* [259].

У цих прикладах перервані речення, вказуючи на раптову зміну думки (*And ... Why not.*), бажання надати оцінку ситуації, в якій опинився мовець (*it’s only a joke played on myself by myself... it amuses and horrifies... a rather gaudy grave*), відображають нестабільний емоційний стан песиміста й підтримують загальний песимістичний фон висловлення, створенню якого сприяють КМП *“I can’t fight any longer for what I haven’t got”, “I give up”, “rather gaudy*

grave”, “*when I die, if indeed I haven't already*”, “*the warm blood of darkness*”, що актуалізують безнадію, негативні очікування, відчай, страждання, пригніченість та розчарування мовця.

Отже, перераховані синтаксичні стилістичні засоби створюють загальний емоційний фон ПВ, акцентують увагу співрозмовників на певному комунікативно значущому елементі висловлення, який сприяє реалізації ситуативного песимізму.

Аналіз ілюстративного матеріалу засвідчує, що поєднання декількох лексичних, лексико-синтаксичних або синтаксичних стилістичних засобів у межах одного ПВ сприяє інтенсифікації вираження песимізму. Наприклад:

“Through the chink in the hedge,” said Susan, “I saw her kiss him. I raised my head from my flower-pot and looked through a chink in the hedge. I saw her kiss him. I saw them, Jinny and Louis, kissing. Now I will wrap my agony inside my pocket-handkerchief. It shall be screwed tight into a ball. I will go to the beech wood alone, before lessons. I will not sit at a table, doing sums. I will not sit next Jinny and next Louis. I will take my anguish and lay it upon the roots under the beech trees. I will examine it and take it between my fingers. They will not find me. I shall eat nuts and peer for eggs through the brambles and my hair will be matted and I shall sleep under hedges and drink water from ditches and die there” [340, с. 10].

Поєднання синтаксичних повторів (“*Through the chink in the hedge*”, “*through a chink in the hedge*”; “*I saw her kiss him*”, “*I saw her kiss him*”), синтаксичного паралелізму (“*I will not sit at a table.*” – “*I will not sit next Jinny and next Louis.*”, “*I shall eat nuts and peer for eggs through the brambles.*” – “*I shall sleep under hedges and drink water from ditches and die there*”), метафори (“*Now I will wrap my agony inside my pocket-handkerchief*”, “*It shall be screwed tight into a ball*”, “*I will take my anguish and lay it upon the roots under the beech trees*”, “*I will examine it and take it between my fingers*”) підвищує емотивно-оцінний та експресивний потенціал ПВ, в якому маніфестується значна кількість якісних ознак песимізму («нещастя», «безнадія», «негативні

очікування», «біль», «відчай», «пригніченість», «страждання», «розчарування» та ін.).

Отже, лексичні, лексико-синтаксичні та синтаксичні стилістичні засоби, якими послуговується песиміст, створюють загальну емоційну напругу та посилюють експресивність ПВ. Ці стилістичні засоби актуалізують якісні ознаки песимізму і сприяють вираженню песимістичного світобачення мовця.

2.2.5. Невербальний супровід песимістичних висловлень. Оскільки мовлення тісно пов'язане із семантикою жестів, міміки, поглядів, поз, інтонацій тощо [119, с. 6], песимістичні висловлення демонструють тенденцію до невербального супроводу, який проявляється у вигляді конкретних сигналів, що співвідносяться зі стереотипами, сформованими у свідомості носіїв мови. Ці сигнали відображають фізичні риси мовця, характеризують його емоційний стан, матеріалізують факт його раціонального і чуттєвого пізнання. Невербальна інформація підтримує прагматику вербальної частини повідомлення і є функційно надійною [114, с. 8–9]. Точне значення слів виникає з єдиного комплексу мовних та невербальних засобів, які мовець обирає для вираження думок у конкретній ситуації.

Сучасна лінгвістика пропонує значну кількість класифікацій невербальних компонентів комунікації (надалі – НВК): вираз обличчя та поведінка очей, жести та пози, голосові характеристики, дотик, зовнішність, час та простір під час мовленнєвої взаємодії [154, с. 30–31]; тілесний контакт або дотик, фізична проксемність, розташування, поза тіла, жести долонями, руками та головою, вираз обличчя, рух очей та погляд [147, с. 250–255]; паралінгвальні, кінесичні, окулесичні, аускультативні, гаптичні, гастичні, ольфакційні, проксемічні, хронемічні, системологічні НВК [69, с. 22]; погляд, жест, відстань, голос, посмішка, поза, артефакти [114, с. 102].

Як показав фактичний матеріал, ПВ супроводжуються такими НВК: паралінгвальними (фонаційними, респіраторними), кінесичними (мімічними, жестовими, пантомімічними), окулесичними, а також мовчанням.

Типовим невербальним супроводом ПВ є паралінгвальні НВК (67 %). Паралінгвальними НВК ми, услід за Г. Ю. Крейдліним, вважаємо звукові коди невербальної комунікації [69, с. 22], які, поділяючи думку В. В. Ганіної, розділяємо на фонаційні (акустичні) та респіраторні [41, с. 21–23].

Голос і тон надають повідомленню модальних характеристик, виявляють емоційний стан мовця, його ставлення до навколишньої дійсності та предмету висловлення тощо. Сила голосу, його гучність і тембр, ритм і темп мовлення, діапазон тональності, особливості дикції та інші голосові модуляції є індексами емоційно-вольового стану песиміста. Як показав ілюстративний матеріал, тон мовлення песиміста варіюється від спокійного, приглушеного, навіть індиферентного, до нейтрального та високого.

Спокійний, приглушений, індиферентний тон мовця-песиміста вербалізується номінаціями *to tumble, to murmur, to mutter, muffled complaint, to articulate without raising one's voice, to say in a quiet tone, to say with calmness* тощо. Наприклад:

She said as if inspired and with that calmness which despair often gives: "There is no money to go away with, papa" [262, с. 171];

*The next day, Bert and Mary, already a month married, had Sunday dinner with them, and the matter came up for discussion. Bert was particularly pessimistic, and **muttered** dark hints of an impending strike in the railroad shops [294, с. 85].*

Нейтральний тон мовця-песиміста передається номінаціями, які є синонімами домінанти *to say: to add, to answer, to ask, to caution, to comment, to continue, to declare, to interrupt, to predict, to remark, to reply, to sound, speak, to state*. Наприклад:

*But he'd been under no illusions. "Odds-on it'll turn out to be a wild goose chase," he'd **predicted**, pessimistically, as they waited on the platform together" [246, с. 32];*

*She was already unnaturally braced to receive them. As she occupied herself in laying forks severely straight by the side of knives, she heard a man's **voice saying***

gloomily: "On a dark night one would fall down these stairs head foremost," to which a woman's voice added, "And be killed" [339];

"Well, Mr Hempseed, and how is the fruit?" "Badly, my lord, badly," replied Mr. Hempseed dolefully, "but what can you expect with this 'ere government favourin' them rascals over in France, who would murder their king and all their nobility" [312, c. 25].

"Good, we'll start with them tomorrow. I shall make inquiries at the Police station and you do the same at the Employment office. The Vatican's introductory letters will be helpful," Michael sounded pessimistic [269, c. 44].

Аналіз ілюстративного матеріалу свідчить, що високий тон мовлення передається обмеженою кількістю номінацій: *to cry, to ejaculate, to howl, to wail, to yell, in a harsh tone*. Наприклад:

"But what's the object? Are you thinking of keeping possession of the mine?" I asked him.

"Something of the sort," he says. "I am keeping hold."

"But all this is as dead as Julius Caesar," I cried. "In fact, you have nothing worth holding on to, Heyst" [264];

"Everything's gone, already gone, already come and gone," I yelled [287].

Такий широкий діапазон фонаційних НВК, які супроводжують ПВ, визначається, на нашу думку, емоційним і психічним станом мовця, а також позалінгвальними чинниками, які впливають на реалізацію його песимістичного світобачення.

Виокремлення респіраторних НВК зумовлене особливостями вияву індивідуальних психофізіологічних артикуляційно-акустичних реакцій, у продукуванні яких активну участь бере дихальна система, як-от: зітхання, шепіт, стогін, заїкання, схлипування, плач. Як свідчить ілюстративний матеріал, респіраторні НВК, які супроводжують ПВ, представлені номінаціями *to sigh, to whisper, to groan, to moan, to stammer, to sob, to huff, to whimper, to cry*. Наприклад:

“You’re not dying,” Trekell scolded lightly. “At least not yet, so get some sleep. You’ve got a tutorial to attend tomorrow.”

*“Sometimes I wonder why I bother,” Obsidyanna **sighed** pessimistically [295, c. 196];*

*“Poor Giuliano,” she **groaned** pessimistically and gave gas as the light turned green [325, c. 260].*

Кінесичні (мімічні, жестові, пантомімічні) НВК (12%), які супроводжують ПВ, виконують виразно-регулятивну функцію. Міміка відображає психічні стани людини та її емоційно-оцінне ставлення до дійсності. Основними характеристиками міміки є її цілісність і динамічність. Основне інформативне навантаження в процесі продукування ПВ несуть кінеми губ, рух яких відображає внутрішній стан песиміста. На лінгвальному рівні ця кінема передається номінаціями *lips, mouth, smile (to smile)*, які входять до складу різноманітних словосполучень: *a bitter smile, a melancholy smile, a nervous smile, a pained smile, a sad smile, to smile hesitantly, to smile sadly, to bite one’s lips, to compress one’s lips, to curve one’s lips, to force a grin, to shut one’s mouth/lips tightly, to tighten one’s mouth/lips, to twitch one’s mouth, the mouth set in a grim line, the corners of the mouth drooped, the corners of the mouth were depressed* тощо. Наприклад:

*“Gilbert looks very young for a doctor. I’m afraid people won’t have much confidence in him,” said Mrs. Jasper Bell gloomily. **Then she shut her mouth tightly**, as if she had said what she considered it her duty to say and held her conscience clear [308, c. 7];*

*“What is it, Mrs Roberts? What’s wrong?” Herbie asked pessimistically and **her lips curved upwards** into something approaching her old, bright self [329, c. 383].*

Ми помітили, що зміна виразу обличчя мовця-песиміста також відіграє важливу роль у процесі інтеракції. Вербалізація мімічних змін здійснюється за допомогою таких номінацій: *a moody expression, the stoical expression of anticipated sorrow, his face contorted in reconciling buried feelings, his expression*

was that of a man who has just discovered he lost something important тощо.

Наприклад:

*“It’s happening to somebody: why shouldn’t it happen to me?” she would argue, **her face taking on the stoical expression of anticipated sorrow**” [339].*

Хоча обличчя є головним джерелом інформації про емоційні стани людини, воно у багатьох ситуаціях є набагато менш інформативним, ніж тіло, оскільки міміка обличчя свідомо контролюється набагато краще, ніж такі рухи людського тіла, як жест, поза, хода.

Жестикуляція, як важливий засіб діагностики особистості, передає важливу інформацію не тільки про психічний стан, а головним чином про інтенсивність переживання цього стану [77, с. 16]. Жести, які вказують на песимізм мовця, представлені такими номінаціями: *to shake one’s head, to raise one’s hands, to fling up one’s hands, to throw up one’s hands* тощо. Наприклад:

*“We’ll have no help from the king,” another old man **shook his head**, pessimistic* [273, с. 161];

*Madame Haupt was pointing her cooking-fork at Jurgis persuasively; but her words were more than he could bear. He **flung up his hands** with a **gesture of despair** and turned and started away. “It’s no use,” he exclaimed ...* [326];

*Steve Miller pessimistically eyed the stacks of paper that covered his desk, a nearby table, and climbing up his office walls. “How are we ever going to handle this?” he cried, **throwing up his hands*** [271, с. 156].

З наведених прикладів бачимо, що похитування голови свідчить про сумніви та невпевненість мовця, а піднесення рук догори є індикатором емоційної напруги, яку відчуває мовець. Підкріплені в межах лексичного контексту ЛО-ідентифікаторами песимізму, номінації жестових НВК вказують на інтенсифікацію песимістичного настрою мовця й підкреслюють ситуативність вираження песимізму.

Пантомімічні НВК охоплюють значимі рухи тіла, позу, особливості постави та ходи [41, с. 18; 44, с. 75]. Поза є однією з найменш підконтрольних свідомості форм невербальної поведінки, спостереження за нею дає значну

інформацію про стан людини – її напруженість чи розкутість, налаштованість на спілкування чи бажання уникнути комунікації [74, с. 77]. Поза та рухові дії мовця-песиміста інтенсифікують вербальне вираження песимізму й ідентифікують його як ситуативне явище. Наприклад:

“Oh, it’s only what’s the matter with every one!” she exclaimed. “No one feels – no one does anything but hurt. I tell you, Helen, the world’s bad. It’s an agony, living, wanting – ”

Here she tore a handful of leaves from a bush and crushed them to control herself [339];

“How did he get away?” Johnson asked.

He was sitting on the side of his bunk, the whole pose of his figure indicating utter dejection and hopelessness [293, с. 99].

Отже, кінесичні (мімічні, жестові, пантомімічні) НВК, які супроводжують ПВ, кодифікують значний пласт інформації про песимістичне світобачення мовця.

Менш типовими невербальними засобами, які супроводжують ПВ, є окулесичні НВК (6 %). Функціями візуального контакту, або погляду, є регулювання процесу комунікації, перевірка зворотного зв’язку, відображення когнітивної активності, вираження емоцій та підтвердження характеру міжособистісних стосунків [97, с. 194].

Номінації візуального контакту (*to look (a look), to stare (a stare), to gaze (a gaze), to glance (a glance), to glare (a glare), to eye (eyes)*) входять до складу словосполучень, які вказують на рух очей, тривалість, напрям і характер погляду мовця-песиміста: *to roll one’s eyes, to hide one’s eyes, to lower one’s eyes, to look pessimistically/blankly/gloomily/sadly, to look down at one’s hands, to stare in front of somebody, to gaze despondently, to eye pessimistically, to glare unhappily, to stare gloomily/grimly, a doubtful glance, suffering eyes, an anxious look* тощо. Наприклад:

“Why did you insist upon drugging me out to the springs, Roger?” Henry cast a pessimistic glance at the overcast sky. “We’re likely to have to swim back to the manor” [315, c. 513];

Miss Wilson looked pessimistically at Coleen. “Without a ‘person center’ or a physically organized self, it’s wonder that David understands his emotions at all,” she said [282, c. 355].

Хоча мовчання як невербальна реакція песиміста не є частотним (5%), його інформативність не варто недооцінювати. Усвідомлене і навмисне використання мовчання песимістом є знаком, який вказує на потребу скористатись паузою для обдумування ситуації, що склалася, або для того, щоб проконтролювати свої емоції чи врегулювати процес спілкування. Наприклад:

“Well, that’s over,” said Ridley after a long silence. “We shall never see them again,” he added, turning to go to his books. A feeling of emptiness and melancholy came over them; they knew in their hearts that it was over, and that they had parted for ever, and the knowledge filled them with far greater depression than the length of their acquaintance seemed to justify [339];

Philip was silent again. He remembered that she had always liked Miller; he amused her; there was in his foreign birth an exotic charm which she felt unconsciously.

“I suppose it was inevitable,” he said at last. “You were bound to accept the highest bidder. When are you going to marry?” [300].

Акт мовчання, який представлений номінаціями *silence* і *silent*, ідентифікує негативні очікування, розгубленість, безнадію песиміста і вказує на ситуативний характер песимістичного світобачення, відображеного у ПВ *“Well, that’s over”, “We shall never see them again”, “I suppose it was inevitable”*.

Аналіз ілюстративного матеріалу показує, що ПВ супроводжуються не одним НВК, а декількома (10%). Це свідчить про інтенсивність вираження емоційно-вольових і поведінкових реакцій мовця-песиміста. У поєднанні

декількох НВК вдалося виявити певну закономірність. Зазвичай ПВ супроводжуються таким комплексом невербальних компонентів комунікації:

1) паралінгвальні (фонаційні) + кінесичні (пантомімічні):

It looked one hell of a mess.

I rolled onto my back again and made my voice casual. "If you were going to kill yourself, how would you do it?" [318];

2) паралінгвальні (респіраторні) + кінесичні (пантомімічні):

"If I could only get out of it!" she moaned. "I hate it so. I'm unfit for the life, I'm not the sort of girl for that /.../ Oh, I wish I was dead."

And in pity for herself she broke down now completely. She sobbed hysterically, and her thin body was shaken [300];

3) паралінгвальні (фонаційні) + кінесичні (жестові):

But she shook her head, very much like an inconsolable child and very much with a child's complete pessimism she murmured, "Therese has told him" [263];

4) паралінгвальні (фонаційні) + мімічні (кінема губ):

Anna forced a grin. "Nothing'll happen...," she whispered pessimistically [251, с. 53];

5) паралінгвальні (фонаційні) + мімічні (вираз обличчя):

"That's what the coroner tells us. Maybe we'll find out he is also an imposter." Schumann sounded pessimistic. His expression was that of a man who just discovered he lost something important, like his wallet [278, с. 75];

б) паралінгвальні (фонаційні) + окулесичні:

Sasha gazed despondently at the new panelled walls, ceiling and tiled floor. "Well there's certainly no access in or out of here; apart from the door," she muttered pessimistically [251, с. 111].

Наведені приклади засвідчують, що невербальний супровід ПВ здійснюється переважно паралінгвальними НВК. Кінесичні, окулесичні НВК та мовчання слугують допоміжними засобами репрезентації песимістичного світобачення мовця. Співвідношення невербальних засобів, які супроводжують ПВ, наведено у Таблиці 2.3:

Таблиця 2.3

**Невербальні засоби комунікації,
які супроводжують песмістичні висловлення**

Види НВК		Загальна кількість НВК		Відсоткове співвідношення від загальної кількості НВК	
Паралінгвальні	Фонаційні	485	567	57,3	67
	Респіраторні	82		9,7	
Кінесичні	Мімічні	32	101	3,8	12
	Жестові	24		2,9	
	Пантомімічні	45		5,3	
Окулесичні		51		6	
Мовчання		43		5	
Комплекс НВК		85		10	
Всього:		847		100	

Отже, НВК, які супроводжують ПВ, вказують на песимістичне світобачення мовця, доповнюють, підсилюють та уточнюють вербальну інформацію про його емоційно-вольовий стан. Вони не тільки сприяють актуалізації основних якісних ознак песимізму, а й підсилюють загальний песимістичний фон ПВ.

Висновки до розділу 2

1. У сучасній англійській мові для позначення феномену песимізму слугують лексичні й фразеологічні засоби. Головними засобами ідентифікації феномену песимізму є лексема *pessimism* і похідні одиниці *pessimist*, *pessimistic*, *pessimistically*, у семантичній структурі яких наявні компоненти, що вказують на філософські, психологічні та соціально-когнітивні аспекти цього феномену.

2. У семантичній структурі лексем на позначення феномену песимізму наявні семи, які експлікують базові, суміжні і супутні якісні ознаки песимізму та вказують на емоційні, психічні стани й поведінкові особливості песиміста. Здатність до акумулювання сем песимізму виявляють частиномовно різні лексичні одиниці, серед яких переважають прикметники, оскільки саме вони

маніфестують атрибутивні ознаки песимізму. Ідентифікація песимістичного світобачення у межах семантичної структури слова визначається характером семантичних компонентів, які прямо чи опосередковано вказують на песимізм як на диспозиційний та ситуативний феномен або атрибутивний стиль.

3. Фразеологічні одиниці на позначення песимізму вказують на індивідуально-психологічні характеристики песимізму, песиміста як актанта певного виду діяльності, зовнішні фактори-каузатори песимізму. Семантика фразеологізмів на позначення песимізму уможлиблює ідентифікацію психологічних типів песимізму. Актуалізація якісних ознак песимізму визначається особливостями семантичної структури й номінативним потенціалом досліджуваних фразеологізмів. Щодо структури, досліджувані фразеологізми є словосполученнями із сурядним або підрядним граматичним зв'язком або реченнями.

4. Лексичні та фразеологічні засоби на позначення феномену песимізму парадигмально пов'язані в межах лексико-фразеологічного поля песимізму, яке є складним дворівневим утворенням. Перший рівень поля складається із трьох частиномовних лексико-семантичних мікрополів песимізму, які вирізняються ядерно-периферійною організацією своїх елементів. Другий рівень поля складається із фразеологічного мікрополя песимізму. З огляду на ономасіологічний аспект, виявлено, що досліджувані лексичні та фразеологічні одиниці формують тематичні сектори.

5. Лексичні та фразеологічні засоби, які репрезентують феномен песимізму, є ключовими складниками песимістичних висловлень. Лексичні одиниці на позначення феномену песимізму є важливими засобами повної та/або часткової песимістичної автохарактеризації мовця. Афективи (*Aw!*, *Bah!*, *Ho-hum!*, *Huh!*, *Alas!*, *Christ!*, *Darn!*, *Dear!*, *Lord!*, *Ochone!* тощо) вказують на мовленнєву реалізацію ситуативного песимізму. Фразеологізми експлікують песимістичні диспозиції, песимістичний атрибутивний стиль і вказують на особливості переживання психічних та емоційних станів і на

ситуативність їхнього прояву. Паремії мають тенденцію до мовленнєвого втілення песимістичного атрибутивного стилю та захисного песимізму.

6. З погляду синтаксичної організації, песимістичні висловлення мають форму окремих речень або надфразних єдностей. Відмінні за синтаксичною структурою та комунікативною метою речення реалізують категорію модальності, вказують на сумніви щодо майбутнього та на актуальний час перебігу дії, відображаючи ситуативний песимізм та песимізм як атрибутивний стиль. У межах надфразної єдності окремі речення, яким притаманний змішаний зв'язок, тісно пов'язані між собою спільною темою – песимістичним світобаченням мовця.

7. Стилiстичні засоби, які сприяють вираженню песимістичного світобачення мовця (метафора, гіпербола, мейозис, порівняння, риторичне запитання, інверсія, повтор, паралельні конструкції, перервані речення), актуалізуючи у мовленні якісні ознаки песимізму, створюють загальну емоційну напругу песимістичного висловлення.

8. Типовим невербальним супроводом ПВ є паралінгвальні (фонаційні – 57,3%, респіраторні – 9,7%) засоби. Кінесичні (мімічні – 3,8 %, жестові – 2,9%, пантомімічні – 5,3%), окулесичні (6%) невербальні компоненти комунікації та мовчання (5%) слугують допоміжними засобами репрезентації песимізму мовця.

Основні положення розділу розкрито у публікаціях автора [14; 15; 18; 21; 23; 28].

РОЗДІЛ 3

ПЕСИМІЗМ ЯК ОСОБИСТІСНИЙ ЧИННИК КОМУНІКАТИВНО-МОВЛЕННЄВОЇ ВЗАЄМОДІЇ

3. 1. Песимізм як конститутивна ознака комунікативної поведінки особистості

Песимізм як особистісний чинник комунікативно-мовленнєвої взаємодії впливає на її перебіг і проявляється в комунікативній поведінці мовця. Комунікативна поведінка як «сукупність мовних і позамовних дій, здійснених комунікантами в межах комунікативного акту з метою досягнення комунікативної мети (стратегічного результату) певної вербальної взаємодії» [112, с. 159] є підґрунтям для виявлення прагматичних особливостей актуалізації песимізму в ситуації спілкування. Наявність специфічних індивідуально-психологічних рис, притаманних песимісту, дозволяє окреслити коло базових параметрів його комунікативної поведінки [89; 121; 123]. Розглянемо це докладніше.

Проведений аналіз ілюстративного матеріалу дозволяє зробити висновок про низький ступінь *контактності* песиміста, який виявляється через його бажання уникнути контакту, небажання вступати в контакт з незнайомими людьми, труднощі входження в контакт та підтримання контакту, що свідчать про вияв диспозиційного песимізму або песимізму як атрибутивного стилю. Прикладом сказаного є комунікативна поведінка Естер Грінвуд, головної героїні роману Сильвії Плат «Під скляним ковпаком» (“The Bell Jar”), яка під впливом смерті батька та через тиск норм суспільної моралі втрачає психічну рівновагу і демонструє песимістичне сприйняття реальності.

“And how are you feeling this morning, Miss Greenwood?”

I tried to decide which one of them had spoken. I hate saying anything to a group of people. When I talk to a group of people I always have to single out one and talk to him, and all the while I am talking I feel the others are peering at me

and taking unfair advantage. I also hate people to ask cheerfully how you are when they know you're feeling like hell and expect you to say "Fine."

"I feel lousy."

"Lousy. Hmm," somebody said, and a boy ducked his head with a little smile.

Somebody else scribbled something on a clipboard. Then somebody pulled a straight, solemn face and said, "And why do you feel lousy?" I thought some of the boys and girls in that bright group might well be friends of Buddy Willard. They would know I knew him, and they would be curious to see me, and afterward they would gossip about me among themselves. I wanted to be where nobody I knew could ever come.

"I can't sleep..."

They interrupted me. "But the nurse says you slept last night." I looked around the crescent of fresh, strange faces.

"I can't read." I raised my voice. "I can't eat." It occurred to me I'd been eating ravenously ever since I came to [318].

Підґрунтям низької контактності героїні у наведеному фрагменті є її бажання уникнути контакту з незнайомими людьми. Вона сприймає такі контакти, як посягання на особистісний простір і прояв лицемірства, демонструючи небажання йти на контакт за допомогою використання респонсивних реплік у вигляді простих непоширених речень (*I feel lousy. I can't sleep. I can't read. I can't eat.*). Така лаконічність свідчить про прагнення до швидшого виходу з обтяжливого для героїні контакту.

Низький рівень **комунікабельності**, притаманний песимісту, виявляється через його стриманість у спілкуванні, небажання спілкуватися й розширити коло спілкування. Матеріал дослідження показує, що для особистості з яскраво вираженими песимістичними диспозиціями характерною є певна ригідність у спілкуванні. Пригнічений настрій, серйозність, зосередженість на сумних аспектах життя, схильність до депресії, пасивність, інтроверсія, загострене почуття провини, чутливість, уповільнені реакції, негативне переживання подій або апатичне до них ставлення, інертність,

відлюдництво, невміння радіти разом з оточуючими вказують на песиміста як на дистимічний тип особистості [80, с. 183–186]. Ілюстрацією сказаного є комунікативна поведінка Санді, героя роману Роберта Хеджеса «Солодка безтурботність» (“Sweet Serene”).

“Well, it seems to me,” Gabriel continued as if Sunday had never said anything, “Happiness could be right around the corner.”

Sunday cut him off, “Look, kid, I don’t feel like talking about my outlook on life with a complete stranger, let alone a mental patient, and especially not a mental patient who’s getting glitter all over my van with their art and craft wings!”

The boy was devastated. It appeared that the tinsel-haloed angel took Sunday’s lack of belief quite personally. “But Mr Sunday, what about Heaven, and eternity; heck, even the world itself?” Gabriel squeaked mouse-like as two skid marks trailed the van as it swerved into the parking lot and squealed to a halt in a space.

“Sounds real nice.” Sunday said sarcastically and hopped quickly out of the van, “Here we are, grab your things.” he added as he made his way inside, not waiting for the boy or offering to help [279, с. 23].

У наведеному фрагменті Санді, як особа з песимістичним світобаченням, яке супроводжується негативними очікуваннями та невірою у позитивний перебіг подій, за допомогою вербальних і невербальних засобів комунікації намагається показати співрозмовнику небажання продовжити спілкування та неприйнятність надто особистої, на думку персонажа, теми для обговорення із незнайомою людиною (*Look, kid, I don’t feel like talking about my outlook on life with a complete stranger*). Сарказм Санді (*“Sounds real nice.” Sunday said sarcastically*) сприяє збільшенню комунікативної дистанції між співрозмовниками.

Комунікативна самопрезентація песиміста спрямована на моделювання у когнітивному просторі співрозмовника свого образу [75, с. 32], причому залежно від типу актуалізованого песимістичного світобачення цей

образ може втілювати як позитивні (захисний песимізм, ситуативний песимізм), так і негативні риси особистості (диспозиційний песимізм, песимізм як атрибутивний стиль). Комуникативний егоцентризм, надмірність самовираження, повна або часткова песимістична автохарактеризація є тими ознаками, які формують комуникативну самопрезентацію песиміста. Прослідкуємо це на прикладі комуникативної поведінки доктора Дуайта, героя роману Вінстона Грема «Штормова хвиля» (“The Angry Tide”), яка свідчить про вияв захисного песимізму.

Dwight was none too well but drove himself relentlessly in his care for his patients. Sometimes it was not his health so much as his spirits that seemed down, and, on the first occasion Ross had a word alone with him, and tackled him on the subject.

Dwight said: “Caroline taxes me too. She accuses me of being a born pessimist, which is not true; but I think it is a necessity in my profession to foresee the way in which an illness might develop, and, if possible, to try to prevent an outcome that is bad. If I know that a child with measles may develop pneumonia, as many do, and die of it, am I a pessimist to recommend that the child be treated in a way best calculated to avoid this?” [336].

Доктор Дуайт демонструє тривогу і стурбованість із приводу своєї здатності контролювати ситуацію та зосереджується на труднощах і можливостях негативного результату. Однак він категорично заперечує свої песимістичні диспозиції і презентує себе як людину, яка реально оцінює свої можливості й здатна передбачити і попередити негативний перебіг подій (*but I think it is a necessity in my profession to foresee the way in which an illness might develop, and, if possible, to try to prevent an outcome that is bad; am I a pessimist to recommend that the child be treated in a way best calculated to avoid this?*). Герой використовує захисний песимізм як спосіб приборкати тривогу і нівелювати її негативний вплив на поведінку і діяльність.

Прагнення до модифікації картини світу співрозмовника, зміни його ціннісно-мотиваційної сфери, тобто намірів, поглядів, думок, уявлень, оцінних критеріїв в бік негативних оцінок та очікувань, характеризує песиміста як

особистість з високим *маніпулятивним* ресурсом, який вирізняється такими ознаками: 1) прихований характер впливу, 2) психологічний тиск, 3) психологічне домінування/підпорядкування, 4) варіативність прийомів здійснення прихованого впливу. Прикладом актуалізації маніпулятивного потенціалу песиміста є комунікативна поведінка Акселя Гейста, героя роману Джозефа Конрада «Перемога» (“Victory”), який демонструє песимістичні атрибуції і намагається вплинути на емоційну сферу та змінити світоглядні настанови співрозмовника.

She gazed at him earnestly.

*“Do I? Ah! That’s it. I don’t know how to talk. I have managed to refine everything away. I’ve said to the Earth that bore me: “I am I and you are a shadow.” And, by Jove, it is so! But it appears that such words cannot be uttered with impunity. **Here I am on a Shadow inhabited by Shades. How helpless a man is against the Shades! How is one to intimidate, persuade, resist, assert oneself against them? I have lost all belief in realities ...** Lena, give me your hand.”*

She looked at him surprised, uncomprehending.

“Your hand,” he cried.

She obeyed; he seized it with avidity as if eager to raise it to his lips, but halfway up released his grasp. They looked at each other for a time.

“What’s the matter, dear?” she whispered timidly.

“Neither force nor conviction,” Heyst muttered wearily to himself. “How am I to meet this charmingly simple problem?”

“I am sorry,” she murmured.

“And so am I,” he confessed quickly.

“And the bitterest of this humiliation is its complete uselessness – which I feel, I feel!” [264].

Аксель Гейст втратив віру у людство. Він сповнений сумом, безнадією, невпевненістю і нерішучістю. Підсвідомо за допомогою вербальних і невербальних засобів комунікації (*“Your hand,” he cried; he seized it with avidity as if eager to raise it to his lips, but halfway up released his grasp*) герої

намагається примусити співрозмовника поділяти свій песимістичний погляд на життя з метою отримання психологічної підтримки. Результат психологічного домінування песиміста прослідковуємо на прикладі зміни респонсивних невербальних реакцій Ліни (*she gazed at him earnestly – she looked at him surprised, uncomprehending – she obeyed – she whispered timidly – she murmured*).

Емоційна складова лежить в основі поведінки песиміста, оскільки має мотивуюче значення й слугує основою для вибіркового сприйняття і розуміння світу [93, с. 92]. Рівень емоційної стриманості, демонстративність вираження емоцій, свобода вираження негативних емоцій є головними ознаками **комунікативної емоційності** песиміста, яка визначається його особистісними рисами та типом песимістичних світоглядних настанов. Низький рівень комунікативної емоційності властивий особам, які практикують песимізм як захисну стратегію або ситуативну актуалізацію песимістичного світобачення чи пригніченого настрою. Прикладом сказаного є вияв ситуативного песимізму одним із героїв роману Джека Уайта «Небесний камінь» (“The Skystone”).

“I know.” It was getting late, and I stirred, feeling that I should be moving. “What has this to do with Phoebe?”

He shook his head in a way that conveyed extreme impatience. “I don’t know. Perhaps I’m just being a pessimist. But our noble Procurator let slip a reference in his cups to at least one woman who died under interrogation in the matter of a limping, gray-haired man” [333, с. 293].

У наведеному фрагменті комунікативна емоційність героя реалізується невербальними компонентами комунікації (*He shook his head in a way that conveyed extreme impatience*). Повна песимістична автохарактеризація та лаконічність мовлення дають змогу зробити припущення про низьку комунікативну емоційність мовця.

Песимізм як диспозиція або атрибутція є складовою поведінки невротичного інтроверта (за Г. Айзенком) [163], тривожність та швидкі зміни

настрою якого є підґрунтям для формування високого рівня комунікативної емоційності. Прикладом сказаного є комунікативна поведінка Прісцили, героїні роману Айрис Мердок «Чорний принц» (“The Black Prince”), яка під впливом стану дистресу, спричиненого зрадою чоловіка, втрачає здатність опиратися життєвим негараздам і, продукуючи симбіоз диспозиційного песимізму та песимізму як атрибутивного стилю, надто демонстративно виражає свої емоції.

“Oh Bradley, if only we hadn’t killed that child – She had already been onto this subject at some length.”

“Oh Bradley, if only we’d kept the child – But how was I to know I wouldn’t be able to have another one? That child, that one child, to think that it existed, it cried out for life, and we killed it deliberately. It was all Roger’s fault, he insisted that we get rid of it, he didn’t want to marry me, we killed it, the special one, the only one, my dear little child” – “Oh do stop, Priscilla. It would be well over twenty now and on drugs, the bane of your life.” I have never desired children myself and can scarcely understand this desire in others.

“Twenty-a grown-up son-someone to love – to look after me – Oh Bradley, you don’t know how I have yearned day and night for that child. He would have made all the difference to Roger and me. I think Roger began to hate me when he found I couldn’t have children. And it was all his fault anyway. He found that rotten doctor. Oh it’s so unjust, so unjust – “

“Of course it’s unjust. Life is unjust. Do stop whingeing and try to be practical. You can’t stay here. I can’t support you. Anyway I’m going away.”

“I’ll get a job” [309].

Високий рівень комунікативної емоційності героїні підтверджується її низькою здатністю контролювати емоції, демонстративною афектацією та нестриманістю вираження негативних емоцій. На вербальному рівні така комунікативна поведінка реалізується низькою стилістичних засобів, як-от синтаксичні повтори (*that child, that one child; the special one, the only one; so unjust, so unjust*), синтаксичний паралелізм (*Oh Bradley, if only we hadn’t killed*

that child – Oh Bradley, if only we'd kept the child; It was all Roger's fault – And it was all his fault anyway), риторичне запитання (*But how was I to know I wouldn't be able to have another one?*). Складносурядні речення з різною кількістю предикативних частин створюють емоційну напругу й вказують на психічну нестабільність героїні, її біль, відчай, страждання і безнадію (*That child, that one child, to think that it existed, it cried out for life, and we killed it deliberately. It was all Roger's fault, he insisted that we get rid of it, he didn't want to marry me, we killed it, the special one*).

Оскільки негативна оцінка причин як позитивних, так і негативних подій є одним із головних індикаторів песимізму, високий рівень **комунікативної оцінності** є невід'ємною характеристикою комунікативної поведінки песиміста, яка проявляється у його прагненні до вербальної оцінки наявного стану речей, переважанні негативних оцінних суджень під час спілкування та їхній категоричності. Відповідно, вербалізуючи песимістичне світобачення, песиміст експліцитно або імпліцитно транслює свою негативну оцінку всього, що відбувається. Проілюструємо це на прикладі комунікативної поведінки Мустафи Монда, одного з героїв роману Олдоса Гасклі «Прекрасний новий світ» (“Brave New World”), який, критично оцінюючи ситуацію, демонструє песимістичне бачення подій.

“But I don't want comfort. I want God, I want poetry, I want real danger, I want freedom, I want goodness, I want sin.”

“In fact,” said Mustapha Mond, “you're claiming the right to be unhappy.”

“All right then,” said the Savage defiantly, “I'm claiming the right to be unhappy.”

“Not to mention the right to grow old and ugly and impotent; the right to have syphilis and cancer; the right to have too little to eat; the right to be lousy; the right to live in constant apprehension of what may happen tomorrow; the right to catch typhoid; the right to be tortured by unspeakable pains of every kind.”

There was a long silence.

“I claim them all,” said the Savage at last.

Mustapha Mond shrugged his shoulders. "You're welcome," he said [283].

Мустафа Монд категоричний у висловленні оцінних суджень щодо бажання співрозмовника мати право бути нещасливим (*you're claiming the right to be unhappy*). За допомогою розгорнутої аргументації та ЛО із негативно-оцінною семантикою герой песимістично змальовує процеси, які відбуваються у суспільстві, та життя як таке (*to grow old and ugly and impotent; to have syphilis and cancer; to have too little to eat; to be lousy; to live in constant apprehension of what may happen tomorrow; to catch typhoid; to be tortured by unspeakable pains of every kind*). Невербальна поведінка, яка супроводжує песимістичне висловлення (мовчання – *There was a long silence*, та кінесичний жестовий НВК *shrugged his shoulders*), сприяє реалізації комунікативної оцінності.

Виокремлюючи тип «вічного песиміста» як конфліктної «важкої» особистості, диспозиційні характеристики якої ускладнюють спілкування, Дж. Скотт і Р. Бремсон вважають, що такі люди завжди стараються сказати «ні» і постійно відчують тривогу, коли кажуть «так» [36; 116, с. 183]. Хоча дистимічна акцентуація, яка проявляється пригніченим настроєм, замкненістю та сповільненістю, є однією із передумов виникнення й ескалації конфронтації, пасивність песиміста стає на заваді активному продукуванню конфліктів. Серед ознак **конфліктності спілкування** зауважуємо 1) готовність критикувати й звинувачувати співрозмовника, 2) категоричність вираження незгоди, 3) вербальну агресію, різний ступінь вияву яких актуальний у процесі експлікації й інших типів песимізму (як атрибутивного стилю, захисного, ситуативного). Прикладом зазначеного є комунікативна поведінка капітана Чанга, одного з героїв роману Ларі Бонда «Фатальний шторм» («Fatal Thunder»).

"You'll have to search both the Port of Shenzhen and Victoria Harbor, Captain, we don't have a choice."

“General, that is a lot of territory to cover with only three minesweepers,” remarked Zhang cautiously. “We’d need at least twice that number to do the search properly. That and a lot of time.”

Tian frowned; he was struggling to retain his composure, and the captain’s pessimistic objections were causing him to lose his patience. “Aren’t the crews adequately equipped and trained? We’re talking about two relatively small areas, Captain.”

“These are open-ocean minesweepers, General, they’re designed to look for mines on the relatively clear ocean floor, not in the middle of a badly polluted port! The bottoms of Shenzhen and Victoria Harbor are littered with trash, and a lot of that trash will look very much like a torpedo. Each of those contacts will have to be visibly identified by a diver or an imaging sonar. With each port spread out over a hundred fifty square kilometres, that’s a lot of area to cover, a lot of contacts that will have to be positively identified. This will take time.”

The general didn’t look happy. “What about the channel surveys the navy has conducted? How long did they take?”

Zhang shook his head. “Those surveys took weeks to complete and the most recent survey is nearly ten years old, and even then, that covers only a tiny fraction of the harbour floor. The rest of it hasn’t been looked at in decades.”

“We don’t have weeks, captain!” shouted Tian in frustration. “We may only have a few days! Perhaps even less!”

“I’m well aware of that, sir,” Zhang shot back [255, с. 297].

Конфліктне спілкування у наведеному фрагменті обумовлюється не тільки статусно-рольовими відношеннями співрозмовників (*General – Captain*), а й песимістичним ставленням нижчого за званням до складної ситуації, у якій вони опинилися. Підлеглий статус утримує капітана Чанга від вербальної агресії, однак критичне сприйняття дійсності (*Those surveys took weeks to complete and the most recent survey is nearly ten years old, and even then, that covers only a tiny fraction of the harbour floor. The rest of it hasn’t been looked at in decades*) і категоричність висловлення (*“I’m well aware of that, sir,” Zhang*

shot back.) провакуюють розгортання конфлікту. Послідовне, аргументоване й настійливе висловлення песимістичних пересторог, супроводжуване відповідною невербальною поведінкою (кінесичний НВК *shook his head*, фонаційний НВК *shot back*), свідчить про актуалізацію захисного песимізму.

Мотивація комунікативної поведінки особистості охоплює мотиви і цілі її комунікативної діяльності, оскільки саме вони визначають вибір вербальних та невербальних засобів спілкування, комунікативних стратегій і тактик. В основі мотивації комунікативної поведінки песиміста лежать цілі пов'язані з 1) вираженням песимістичного ставлення до дійсності; 2) задоволенням потреби у самовираженні, розумінні, співчутті, співпереживанні; 3) підтвердженням песимістичних настанов; 4) підвищенням самооцінки; 5) вираженням емоційного стану й песимістичного настрою; 6) впливом на комунікативного партнера. Наведемо приклади.

“Where is everyone?” she said, looking round the empty room. “The hotel is full of people and hardly anyone is having lunch.”

“Perhaps they know something about the food here that we have yet to find out,” said Jack pessimistically, looking round for a waiter and needing a drink [247, с. 73].

Комунікативна поведінка Джека у наведеному фрагменті визначається потребою у самовираженні та ствердженні своєї домінуючої ролі в оцінці наявної ситуації. Використовуючи прийом сарказму, тобто, протиставляючи реальне і приховане сприйняття дійсності, він висловлює негативні очікування та негативне ставлення до подій, що відбуваються навколо (*Perhaps they know something about the food here that we have yet to find out*).

Прикладом мотивації, пов'язаної з впливом на комунікативного партнера, є комунікативна поведінка міс Вілсон у наведеному нижче фрагменті.

Coleen found some more chalk and added it to his collection. “He likes to arrange things,” she said. “It must help him order his world.”

Colleen looked at David fondly. "His psychologist thinks he's a very musical boy. I keep hoping that if David can be taught to pay attention to body language and intonation, he might begin to understand the feeling behind words."

Miss Wilson looked pessimistically at Colleen. "Without a "person center" or a physically organized self, it's a wonder that David understands his emotions at all," she said [282, с. 355].

Критикуючи співрозмовників (*it's a wonder that David understands his emotions at all*) і нав'язуючи їм свою думку (*Without a "person center" or a physically organized self*), міс Вілсон намагається переконати їх у безглуздісті всебічного розвитку емоційної сфери хлопчика. Це свідчить про те, що мотивація її комунікативної поведінки визначається критичною та маніпулятивною цілями.

Отже, низький рівень контактності та комунікабельності, високий маніпулятивний потенціал, широкий спектр комунікативної емоційності, високий рівень комунікативної оцінності, незначний ступінь конфліктності спілкування, достатня комунікативна самопрезентація та мотиваційна база характеризують комунікативну поведінку песиміста і визначаються його особистісними рисами й актуалізованим типом песимізму.

3. 2. Комунікативна ситуація реалізації песимізму мовця

Мовленнєва діяльність відбувається в конкретній комунікативній ситуації, яка обумовлює мовленнєві та немовленнєві дії комунікантів і сприяє актуалізації їхніх особистісних характеристик. Знання комунікантів про ситуацію, у якій відбувається спілкування, їхні уявлення один про одного, їхній комунікативний досвід і фонові знання, тобто зовнішній контекст, забезпечує взаєморозуміння між комунікантами, ефективне спілкування. Неоднорідність зовнішнього контексту визначається наявністю контексту ситуації та фонових знань. Контекст ситуації розуміємо як знання комунікантів про комунікативну ситуацію [79, с. 66]. З опертям на визначення

комунікативної ситуації, які прийняті у теорії комунікації та лінгвістиці [7, с. 337; 9, с. 61; 38, с. 227; 43, с. 7–22; 86, с. 35; 131, с. 42], вважаємо, що комунікативна ситуація реалізації песимізму мовця, є моделлю контакту, в якій прослідковуються мовленнєві та немовленнєві дії принаймі двох учасників інтеракції, які визначаються сукупністю екстралінгвальних і лінгвальних умов.

У структурі комунікативної ситуації реалізації песимізму мовця виокремлюємо 1) учасників спілкування, їхні особистісні характеристики та психологічні ролі; 2) предметно-подійний фон спілкування (час, місце та сферу спілкування); 3) спосіб спілкування (стиль і тональність спілкування). Розглянемо це докладніше.

Результати дослідження дозволяють стверджувати, що учасниками спілкування у межах комунікативної ситуації реалізації песимізму мовця є, зазвичай, дві особи, одна з яких (песиміст) демонструє схильність до песимістичного сприйняття реальності та вербального й невербального вираження своїх 1) песимістичних диспозицій (диспозиційний песимізм) (16% від загальної кількості проаналізованих ПВ), 2) песимістичних атрибуцій (песимізм як атрибутивний стиль) (32% ПВ), 3) песимістичних очікувань (захисний песимізм) (27% ПВ), 4) песимістичного настрою (ситуативний песимізм) (25% ПВ).

Комунікативний партнер песиміста є особою, яка 1) поділяє песимістичні погляди останнього (8% від загальної кількості проаналізованих респонсивних реплік), 2) демонструє життєстверджувальну світоглядну позицію (28% респонсивних реплік), 3) намагається переконати песиміста у безпідставності та марності песимістичного світобачення (30% респонсивних реплік), 4) є індіферентною до песимістичних настанов співрозмовника (34% респонсивних реплік). Наприклад:

The would-be cherub's rosy, cheery demeanor sank to an ashy, astonished expression, "Holy monkeys, Mr. Sunday! How can you not believe in God?"

“Watch the news kid, it’s a scary world. And when you get older and you realize your life is constantly the pits; it’s hard to imagine there being a God.”

“Have you ever stopped to think that maybe people are unhappy because they aren’t paying attention to the right things?” His tone clearly requested a response; yet Sunday remained silent. Instead of taking the hint that Sunday did not want to talk, Gabriel continued, “Have you ever really been happy?” [279, с. 22].

У наведеному фрагменті песиміст демонструє стійкі песимістичні диспозиції, які вербально експліковані ЛО-ідентифікаторами песимізму та КМП (*a scary world, life is constantly the pits; it’s hard to imagine there being a God*) і невербально актуалізовані відмовою продовжувати спілкування (*Sunday remained silent*). Інший учасник комунікативного акту, хворий хлопчик на ім’я Габріель, намагаючись переконати співрозмовника у безпідставності та марності песимістичного світобачення, обурюється (*Holy monkeys, Mr Sunday!*) й дивується його зневірі (*How can you not believe in God?*) і безнадії (*maybe people are unhappy because they aren’t paying attention to the right things?*); намагається викликати зацікавленість, фокусуючи увагу на досвіді співрозмовника (*Have you ever really been happy?*). За допомогою низки НВК, як-то кінесичні (вираз обличчя) (*an ashy, astonished expression*), фонаційні (*His tone clearly requested a response*), та ігнорування поведінкових реакцій співрозмовника (*Instead of taking the hint that Sunday did not want to talk, Gabriel continued*) Габріель підсилює своє бажання змінити песимістичні настанови комунікативного партнера.

Ми помітили, що серед чинників предметно-подійного фону спілкування (час, місце та сфера спілкування) саме час є визначальним у плані реалізації комунікативної мети мовця-песиміста. Чинник часу інтегрує три базові виміри – соціальний (перманентні соціальні катаклізми, економічні кризи, соціальні конфлікти) (39% від загальної кількості проаналізованих фрагментів), індивідуальний (проблеми в особистому житті, втрата роботи, соціального статусу, заощаджень і прибутків, стреси, невдачі, смерть близьких) (43% фрагментів) та фізіологічний (хвороба, психічні розлади, вік) (18%

фрагментів), які сприяють формуванню мовця-песиміста як особистості, в якій диференціюються та інтегруються риси, що відображають негативне світосприйняття та призводять до деструктивних наслідків. Зауважимо, що тісний взаємозв'язок між зазначеними аспектами продукує певний симбіоз причинно-наслідкових зв'язків, які простежуються у досліджуваних комунікативних ситуаціях. Наприклад:

“Any response to the letter writing campaign?” she asked, keen to change the subject.

“Not much,” said Sophie. “We’ve had support from a few trade union branches and some individuals. Nothing from the MPs yet though.”

*Even the usually irrepressible Sophie **sounded pessimistic.***

***“It doesn't look good. The police are trying to get an injunction. They could go into the mosque any time”** [275].*

Песимістичний настрій мовця у наведеному прикладі викликаний низкою причин, зумовлених соціальними й політичними проблемами, які займають чітко визначене місце у структурі часового континууму. Неможливість отримати підтримку від профспілок, приватних осіб і політичних діячів у певний момент на певному відрізку часу спричиняє формування ситуативного песимізму, який у межах ілюстрованої комунікативної ситуації експлікується вербально (*It doesn't look good*) і невербально (*sounded pessimistic*).

Проблеми в особистому житті, які виникли у період переживання особистісної кризи, формують індивідуальний вимір фактору часу, що визначає комунікативну мету мовця-песиміста, спонтанне формування якої залежить від ситуативних умов. Наведемо приклад.

“We found each other millions of years ago, Julian.”

“Yes, yes, I know. I feel that too, but really, ordinary really, since Covent Garden it’s only two days.”

“I’ll meditate on that.”

“Well, meditate properly. Bradley, you couldn’t leave me, what nonsense are you talking.”

“No, I couldn’t leave you, my utter darling, but **you could leave me. I don’t mean anything about doubting your love. It’s just that whatever miracle made us will automatically also break us. We are for breaking, our smash is what it’s for**” [309].

Ілюзорне зміщення часових меж як наслідок гострого переживання останнього кохання (*We found each other millions of years ago, Julian – since Covent Garden it’s only two days*) не спричиняє втрати зв’язку з реальністю, що дозволяє мовцю критично й водночас песимістично поглянути на ситуацію, викликану значною різницею у віці й характером соціальних зв’язків. Бажання поділитися своїми переживаннями й отримати підтримку від співрозмовника втілюються у негативних прогнозах, передбаченнях та очікуваннях (*you could leave me; I’s just that whatever miracle made us will automatically also break us; We are for breaking, our smash is what it’s for*).

Фізіологічний аспект є ще однією причиною песимістичного світобачення мовця. Наприклад:

“Do you know what a poem is, Esther?”

“No, what?” I would say.

“A piece of dust.”

Then just as he was smiling and starting to look proud, I would say, “**So are the cadavers you cut up. So are the people you think you’re curing. They’re dust as dust as dust. I reckon a good poem lasts a whole lot longer than a hundred of those people put together**” [318].

У наведеному фрагменті героїня роману Сильвії Плат «Під скляним ковпаком» (“The Bell Jar”) Естер, яка періодично страждає від загострень психічної хвороби, боляче й песимістично сприймає навколишню дійсність, висловлюючи невіру, безнадію, роздратування, розчарування, апатію: *So are the cadavers you cut up. So are the people you think you’re curing. They’re dust as dust as dust*. Прийом інтертекстуальності, а саме алюзивне вживання ЛО *dust*

(текст-джерело *Book of Ecclesiastes 3:20. All go to the same place; all come from dust, and to dust all return*) акцентує песимізм героїні.

Зазначимо, що місце та сфера спілкування як фактори предметно-подійного фону комунікації демонструють значну варіативність.

Виокремлення у структурі комунікативної ситуації реалізації песимізму мовця такого компонента, як спосіб спілкування (комунікативного стилю й тональності спілкування) визначається тим фактом, що стиль характеризує будь-яку поведінку людини, яка має семіотичну природу [3, с. 320] і співвідноситься з певною людською спільнотою, яка користується усталеним й зрозумілим у своєму середовищі арсеналом вербальної та невербальної комунікації [84, с. 109].

Комунікативний стиль, як мовно маркований термін, використовується для позначення 1) домінуючої манери спілкування у більшості комунікативних ситуацій [123, с. 97], 2) ментального явища, представленого у свідомості як сукупність комунікативних норм, правил і комунікативних концептів, що виявляється у мовній формі в конкретній комунікативній поведінці носіїв мови [71, с. 38], 3) індивідуальної стабільної форми комунікативної поведінки людини, яка спостерігається у будь-яких умовах спілкування: в ділових і особистісних стосунках, у прийомах психологічного впливу на людей, у методах вирішення міжособистісних та індивідуальних конфліктів тощо [201], 4) способу дискурсивної (вербальної та невербальної) поведінки, який базується на діаді «перемагати/програвати» [115, с. 76]. Спільною інваріантною ознакою наведених визначень є розуміння комунікативного стилю як форми (типу, манери, способу) комунікативної поведінки особистості, специфічність якої виявляється у міжособистісних контактах.

Комунікативний стиль характеризується наявністю таких ознак: комунікативна тональність (оптимістична/песимістична), темпоральність (поліхронність/монохронність комунікативних дій), просторова комунікативна дистанція (встановлення/порушення меж особистісного простору), прямота вираження намірів (прямий/непрямий стиль), статусність (особистісно-

орієнтований/статусно-орієнтований стиль), аргументативність (дедуктивний/індуктивний стиль), раціональність (раціональний/інтуїтивний стиль), виразність (розгорнутий/лаконічний стиль) тощо [71, с. 38; 72, с. 250; 89].

Під час дослідження виявлено, що песимістичний комунікативний стиль вирізняється песимістичною комунікативною тональністю, яка, як базова ознака способу спілкування, вказує на ставлення учасників комунікації один до одного, до свідків комунікації, до обставин і предмета мовлення [59, с. 278]. Песимістична тональність характеризується специфічною «емоційно-аксіологічною та змістовно-інформативною організацією мовного коду» [201] в комунікативних ситуаціях реалізації песимізму мовця. Песимістичну тональність формують лексеми-ідентифікатори песимізму (див. Додаток Е) та інші лексичні й фразеологічні засоби його актуалізації.

Вербальні та невербальні засоби репрезентації песимізму мовця сприяють інтенсифікації песимістичної тональності у межах комунікативної ситуації реалізації песимізму. Наприклад:

“Could it be said that you are happy to see Sullivan & Levil do so,” Daniel said with a touch of bitterness in his voice, “rather than cause a scandal to your family name?” He could see that he had touched a raw nerve and Enid glanced away guilty. “Not that it matters anymore,” he continued pessimistically. “Captain Mort will probably remain free from the law. And free from the punishment he so richly deserves for the murders of so many people in the past” [332].

Засобами створення песимістичної тональності у наведеному прикладі є 1) ЛО-ідентифікатор песимізму *pessimistically* (середнє значення лексичної тональності -1), 2) невербальні засоби репрезентації песимізму мовця, представлені у цьому фрагменті словосполученням *a touch of bitterness in his voice* (середнє значення лексичної тональності -0,5), 3) риторичне запитання, яке вказує на бажання мовця висловити ставлення до висловлюваного й здійснити емоційний вплив на слухача: *Could it be said that you are happy to see Sullivan & Levil do so /.../ rather than cause a scandal to your family name?* (середнє значення лексичної тональності -0,5), 4) метафора *he had touched a*

raw nerve (середнє значення лексичної тональності 0), 5) ЛО, яке вказує на сумніви мовця щодо майбутнього: *Captain Mort will probably remain free from the law* (середнє значення лексичної тональності 0), *And free from the punishment he so richly deserves for the murders of so many people in the past* (середнє значення лексичної тональності -1,5). Результати сентимент аналізу підтверджують, що середня лексична тональність цього фрагменту коливається від 0 до -1,5. Це свідчить про негативну, песимістичну комунікативну тональність.

За іншими ознаками (темпоральність, просторова комунікативна дистанція, прямота вираження намірів, статусність, аргументативність, раціональність, виразність) песимістичний комунікативний стиль є поліхронним, проксемічно варіативним, непрямим/прямим, особистісно-орієнтованим, індуктивним, інтуїтивним, розгорнутим/лаконічним, на що вказує низка вербальних і невербальних сигналів. Наприклад:

Daniel struggled. His face contorted in reconciling buried feelings with what he had just said. “You’re right. They did want that. But I guess I lost them because that is what happens in the city. Life loses its direction. Good things get swallowed up or die out in the mad rush that goes on. There are good people down there – look at you – but it seems to me as if you are all caught up in a monstrous and destructive machine that is destroying the environment there as up here and chewing up people and discarding them as it moves along.”

“Oh, Daniel, that is such an awful and pessimistic outlook on the world I live in.” Karin reached across to hold his hand, her eyes pleading him to reconsider [288, с. 93].

Домінантними ознаками песимістичного стилю спілкування у межах цієї комунікативної ситуації є 1) зосередженість мовленнєвих дій на одному комунікативному партнері (вербальні сигнали – *You’re right, look at you*); 2) метафоричність вираження песимістичних настанов: *Life loses its direction; Good things get swallowed up or die out in the mad rush that goes on; you are all caught up in a monstrous and destructive machine that is destroying the*

environment there as up here and chewing up people and discarding them as it moves along; 3) егоцентрична орієнтованість комунікації (вербальні сигнали – дійктичні елементи *I, me*), 4) вербальна індуктивність – рух від окремих фактів та прикладів до узагальнень і висновків у лінійній послідовності продукування висловлення, 5) розгорнутість – висловлення песиміста представлено надфразною єдністю.

Ми помітили, що варіативність основних ознак песимістичного комунікативного стилю у різних комунікативних ситуаціях реалізації песимізму мовця свідчить про визначальний вплив особистісного чинника на комунікативну поведінку.

Отже, комунікативна ситуація реалізації песимізму мовця охоплює особистісні характеристики, мотиви та поведінкові реакції учасників комунікації, соціальні, індивідуальні та фізіологічні чинники, які інтегруються у межах певного часового континууму, і характеризується песимістичною тональністю та песимістичним комунікативним стилем.

3. 3. Прагматичний статус песимістичних висловлень

Песимістичні висловлення, як мовленнєва складова комунікативної поведінки песиміста, з погляду мовленнєвого статусу є окремими мовленнєвими актами (надалі – МА), в яких вербалізується песимізм мовця. Оскільки одним із завдань прагматики є дослідження загальних принципів інтерпретації мовленнєвих актів, зокрема інтерпретації наміру мовця [108, с. 60], проблема інтерпретації наміру мовця-песиміста полягає в адекватному декодуванні ПВ.

Згідно з традиційним розумінням структури МА [101; 125, с. 109–112], вважаємо, що здійснюючи МА, мовець-песиміст вдається до локутивного акту, який є озвученням ПВ, та ілокутивного акту, який вказує на комунікативну мету мовця-песиміста. Щодо перлокутивного акту, то ми поділяємо думку І. С. Шевченко про необхідність винесення аспекту перлокуції за межі

мовленнєвого акту, оскільки перлокутивний ефект є нічим іншим як реакцією комунікативного партнера, окремим мовленнєвим актом, який має власну структуру і перлокуцію [139, с.76].

Онтологічними ознаками ілокутивного акту є вербальна основа, залученість у систему соціальної діяльності, усвідомленість, цілеспрямованість, спрямованість на комунікативного партнера, творчий характер, конвенційність, пропозиційність, успішність/неуспішність здійснення [8, с. 161]. Сутність ілокутивного акту відображається у мовленнєвому акті як його ілокутивна сила або ілокутивна функція.

Проведений прагмасемантичний аналіз дозволяє виокремити такі ілокутивні цілі песимістичних МА.

1. Інформувати адресата про песимістичне бачення наявної ситуації: ***“You see, this is getting harder. We should have studied it better. I think we’ll be getting lost once outside,” Jessica said pessimistically*** [323, с. 248].

У наведеному прикладі адресант інформує адресата про песимістичне бачення подій, що відбуваються, й передбачає негативний розвиток ситуації у майбутньому. Водночас він докоряє себе за певні прорахунки, що призвели до цієї ситуації. Це дозволяє стверджувати, що такі МА вказують на реалізацію песимізму як атрибутивного стилю.

2. Інформувати адресата про песимістичну самооцінку: ***“I’m a pessimist –.” “A german pessimist!”***

“A pessimist. I’m a new sort of pessimist. I think I’m the sort that will go down” [342, с. 13].

Адресант за допомогою повної песимістичної автохарактеризації інформує адресата про своє песимістичне світобачення. Використання лексеми-ідентифікатора песимізму *pessimist* підкреслює диспозиційний характер песимізму.

3. Отримати від адресата підтвердження свого песимістичного світобачення: ***“Do you think he’s really taking us to the tablet?” Omnal***

whispered pessimistically to Ryon while Achendo was busy hacking away at one such spot [249].

Використання загального запитання і ЛО *really* вказує на недовіру й невпевненість адресанта та його намір переконатись у тому, що адресат поділяє його песимістичне світосприйняття.

4. Отримати від адресата психологічну підтримку: ***“What do we do?”*** *Courtney asked pessimistically. “Nobody is coming now. If they were, they’d be here. It’s up to us” [320, с. 98].*

Клішоване спеціальне запитання ***“What do we do?”*** відображає низку якісних ознак песимізму, таких як «невпевненість», «розпач», «безнадія», «недовіра», «невіра» й у підсумку вказує на намір мовця отримати допомогу від співрозмовника.

5. Спонукає адресата змінити світоглядні настанови: *Vicky gazed out over the ocean. “It is looking beautiful, Shirley; a world as yet unspoiled.”*

Kevin huffed with a smile. “Just wait until humanity gets their hands on it,” he mumbled pessimistically – his statement supported by acknowledging gestures from Jamie [252].

Наведений приклад демонструє наміри мовця переконати адресата змінити сприйняття дійсності й зрозуміти, що людство є головною причиною всіх світових негараздів і проблем. Висловлюючи безнадію та невпевненість у майбутньому, адресант спонукає адресата до зміни світоглядних настанов.

6. Нав’язати свою думку адресатові: ***“He’s in the library? Well, that’s the last we’ll see of him today,”*** *Margaret said pessimistically [276, с. 215].*

Впевненість адресанта у негативному сценарії перебігу майбутніх подій (*the last we’ll see of him today*), яка спричинена особистим негативним попереднім досвідом, що сприяв формуванню песимізму як атрибутивного стилю, викликає бажання вплинути на адресата й нав’язати йому своє бачення дійсності.

7. Змінити психологічний стан і настрій адресата шляхом породження сумніву, невпевненості, безнадії, недовіри, розчарування й інших

психологічних станів та емоційних реакцій, які характеризуємо як якісні ознаки песимізму: *“If we can find the ship in this storm!” Birkett said pessimistically. How the devil would we ever find it if we had no compass?*” [313, с. 5].

Використовуючи риторичне запитання, умовний спосіб та пейоративну ЛО *devil*, адресант не тільки виражає свій емоційний стан, зумовлений як внутрішніми диспозиціями, так і зовнішніми причинами, а й намагається передати його співрозмовнику, таким чином змінюючи його настрій і породжуючи відповідні емоційні реакції.

Реалізуючи комунікативну інтенцію, яка полягає у вираженні песимістичного ставлення до дійсності з метою впливу на емоційно-психічну сферу адресата, мовець-песиміст використовує висловлення з різним актомовленнєвим наповненням.

Зазначимо, що більшість класифікацій МА «ґрунтуються на положенні про наявність у кожному висловленні двох частин: пропозиції та засобу. Останній є показником функції, втіленої в ілокутивному дієслові» [99, с. 58]. Поділяючи думку Т. А. Мірончук, ми вважаємо, що під час інтеракції ілокутивна сила дієслова підпорядковується цілям взаємодії і не є домінантним критерієм для ідентифікації комунікативних одиниць [91, с. 70]. Враховуючи той факт, що песимістичні висловлення характеризуються ознаками, притаманними різним ілокутивним класам, спробуємо визначити прагматичний потенціал песимістичних МА й виявити їхнє місце в наявних у сучасній лінгвістиці класифікаціях комунікативно-прагматичних типів висловлень.

У вітчизняних лінгвістичних студіях найбільш визнаною є класифікація Г. Г. Почепцова – засновника Київської прагмалінгвістичної школи. Відштовхуючись від ідей Дж. Остіна та Дж. Серля, Г. Г. Почепцов вибудовує свою класифікацію у межах лінгвістичної теорії речення й виокремлює такі типи мовленнєвих актів: констативи, промісиви, менасиви, перформативи, директиви, квеситиви [106, с. 435–444; 107, с. 161–281]. Згідно з цією

класифікацією песимістичні МА належать до класів констативів, квеситивів і директивів.

Прагматичний смисл песимістичного МА-констативу (20,8% від загальної кількості песимістичних МА) вбачаємо у констатації песимістичного ставлення мовця до стану справ, який репрезентується пропозиційним змістом висловлення. Наприклад:

“I have a gut feeling,” the American said pessimistically, “that your boss Mister Soo will get to know that you have doublecrossed him when we get back to Cooktown” [332];

Even the usually irrepressible Sophie sounded pessimistic.

“It doesn't look good. The police are trying to get an injunction. They could go into the mosque any time” [275].

Ілокутивною ціллю МА-квеситивів (29,2% від загальної кількості песимістичних МА) є запит нової суттєво важливої інформації для заповнення інформаційної лакуни [138]. Зважаючи на домінування позалінгвального чинника, песимістичний МА-квеситив спрямований на запит щодо підтвердження песимістичного світобачення адресанта. Наприклад:

Miranda was the only one who ever really watched out for him all the time, and he loved her.

“Can you stand?” Faychan asked pessimistically [272, с. 186];

“Do you think you'll get any takers?” Barry George asked pessimistically the following morning [254].

Песимістичні МА-директиви виражають волевиявлення мовця. Змістом таких мовленнєвих актів є пряме спонування адресата до дії [107, с. 276]. Низька частота зустрічальності песимістичних МА-директивів (1,6% від загальної кількості песимістичних МА) свідчить про нетиповість прямих наказів (ін'юнктивів) і прохань (реквестивів) для мовленнєвої поведінки песиміста. Наприклад:

“Not if they get lucky and catch a JP bunker.” Now his operations officer was turning pessimistic /.../. *“Show ‘em we care,”* he ordered [261, с. 815].

Згідно з таксономією мовленнєвих актів Дж. Ліча, який виділяє: 1) асертиви, 2) директиви, 3) комісиви, 4) експресиви та 5) рогативи [175, с. 211], песимістичні МА можуть входити до класу асертивів, директивів й експресивів.

В асертиві вбачають домінування суб'єктивного компонента як модусу пропозиції, згідно з яким інформування при асертації не є кінцевою метою, а стає засобом досягнення вищої мети – вплинути на партнера, щоб домогтися від нього пошукуваної реакції [90, с. 94]. Змістом песимістичних МА-асертивів (22,6% від загальної кількості песимістичних МА) є ствердження переконаності адресанта-песиміста у певному факті, а ціллю – нав'язування суб'єктивної позиції адресату. Наприклад:

Etienne sighed pessimistically before joining in the conversation. “William won't take this as philosophically as he has the other rumours, that's for sure” [256, с. 123];

“She'll hang in there,” Anamer assured. “She knows we're coming for her.”

“And so do the Fauglan, no doubt,” Sid remarked pessimistically [257, с. 316].

Песимістичні висловлення реалізуються ще одним прагматичним класом – експресивами (25,8% від загальної кількості песимістичних МА). Експресивні висловлення знайшли своє відображення в багатьох класифікаціях мовленнєвих актів. Дж. Остін відносить експресиви до бехабітивів разом із лайкою, похвалою та вибаченням [101, с. 19]. Відповідно до концепції Дж. Серля, до експресивів відносяться висловлення, які виражають почуття і відношення, як-от: подяка, привітання, вибачення тощо [113, с. 183]. О. М. Вольф пропонує розглядати клас експресивів ширше, ніж це робить Дж. Серль, і відносить до них: а) висловлення, обумовлені соціальними конвенціями: вибачення, подяку, привітання; б) оцінні висловлення, які належать індивідуальним суб'єктам і мають на меті виразити емоційний стан мовця і/або здійснити емоційний вплив на слухача [40, с. 167].

Б. Фрейзер визначає подібні висловлення як акти, які відображають ставлення мовця (*Acts of Reflecting Speaker's Attitude*) [165, с. 190–192].

Як мовленнєві акти, які здійснюють регуляцію емоційно-оцінної та соціальної сфери діяльності комунікантів, ПВ, згідно з класифікацією Дж. Остіна [101], демонструють риси властиві класу бехабітивів. Ці песимістичні МА, які пов'язані з формами суспільної поведінки й взаємовідносинами між людьми, є висловленнями-реакціями на висловлення-стимул або загрозливі дії, що провокують песимістичну комунікативну поведінку. Наприклад:

“Our neural transmitters are huge rigs. We use them to diagnose symptoms in unconscious states, not interject images or new neural patterns into our patients. Outside of any revolutionary technology, I would say telepathy would be a fast transmitter.”

“Telepathy, doc?” Sanchez asked pessimistically [335, с. 38];

He smiled humbly, tugging on Sam's rein as he led him off. “Just thinking how lucky we've been so far.”

“We're not home yet,” replied Cherry pessimistically [252].

Песимістичні МА-експресиви у розумінні Дж. Серля та О. М. Вольф представлені ПВ, які екстеріоризують психологічний стан мовця-песиміста і здійснюють емоційний вплив на слухача [40, с. 167; 113]. Ці мовленнєві акти передають емоційний стан адресанта за допомогою емотивно маркованих мовних засобів. Наприклад:

“From your point of view it is, I suppose, disappointing,” Paule acknowledged. “On the other hand, Lady Judith will probably very soon marry some one”.

“Damned if I believe she'll marry at all,” her father groaned pessimistically [311];

“Oh yes, I think we all know deep down that he's going to do it again. Particularly since we don't seem to be able to do fuck all to stop him,” Tom said pessimistically [302].

У межах таксономії ілокутивних актів, запропонованої Б. Фрейзером, песимістичний МА-експресив набуває ознак акту, який відображає ставлення мовця. Будучи твердженням про конкретний стан справ, який є наслідком попередньої дії [165], цей песимістичний МА вказує на нездатність мовця-песиміста протистояти труднощам під впливом досвіду перебування у безвихідних ситуаціях, тобто є виразником песимістичного атрибутивного стилю. Наприклад:

*“How’s everything going?” asked Ray, giving David a rather sympathetic look. **“Everything’s going from bad to worse,”** David answered pessimistically. “First I’ve got PSD here causing trouble, then we had another robbery at a corner shop and now a boy’s been raped by about four people in the back of a van” [297, с. 443];*

“/.../ I hope she may be able to live very comfortably upon the proceeds.”

***“It has been so mismanaged since Eustace came of age that she may find it hard to find a purchaser,”** John said pessimistically [280, с. 60].*

Вищезазначене свідчить про те, що за допомогою песимістичних МА-експресивів, песиміст намагається виразити свій емоційний стан і/або здійснити емоційний вплив на адресата, отримати психологічну підтримку, відновити психологічну рівновагу й підтвердити свої песимістичні світоглядні настанови.

Оскільки мовленнєвий акт є мінімальною одиницею дискурсу, яка лежить в основі конструювання дискурсивного значення у процесі комунікації [139, с.73], песимістичний МА є основою песимістичного дискурсу, який передбачає наявність комунікативної ситуації реалізації песимізму мовця. Песимістичний дискурс представлений комплексною системою лексичних, фразеологічних синтаксичних, стилістичних і прагматичних засобів репрезентації песимістичного світобачення мовця й характеризується своїми власними цілями, стилем, тональністю та комунікативними стратегіями.

Отже, основними ілокуціями висловлень песиміста є: інформувати адресата про песимістичне бачення наявної ситуації й про песимістичну

самооцінку, отримати від адресата підтвердження песимістичного світобачення і психологічну підтримку, спонукати адресата змінити світоглядні настанови, нав'язати адресату свою думку, змінити психологічний стан і настрої адресата. У комунікації залежно від ситуації спілкування ПВ можуть мати цілі, властиві різним класам ілюктивних актів: констативам, квеситивам, директивам, асертивам, експресивам. Песимістичний мовленнєвий акт є мінімальною одиницею песимістичного дискурсу.

3. 4. Дискурсна специфіка стратегій вираження песимізму

Одним із найважливіших дискурсотвірних чинників є комунікативна стратегія, дворівневий характер якої визначається нормами соціуму і диспозиціями психологічної структури особистості [126, с. 105–106]. Правила використання мови та норми соціальних взаємин, які складають концептуальну схему побудови дискурсу, є підґрунтям для забезпечення комунікативних і соціальних потреб учасників комунікації. Такими правилами є принцип кооперації та принцип ввічливості, які регулюють й оптимізують раціональний та емоційно-чуттєвий аспекти песимістичного дискурсу. Принцип кооперації, сформульований Г. П. Грайсом, представлений чотирма постулатами/максимами: якості, кількості, релевантності та способу вираження. Він засвідчує факт урахування мовцем комунікативних потреб адресата, а також спрямованість мовця на комунікативну співпрацю з ним [167, с. 41–58]. Принцип ввічливості Дж. Ліча, який включає максими такту, великодушності, схвалення, скромності, згоди та симпатії, орієнтований на соціативний аспект спілкування й підтримання соціальної рівноваги [175, с. 132].

Відповідно до міри дотримання мовцями принципів комунікації стратегії вираження песимізму розмежовуємо на некооперативні й кооперативні. Некооперативні комунікативні стратегії спрямовані на дисгармонізацію взаємодії і «знаходять своє втілення в конфліктах, суперечках, претензіях,

погрозах, звинуваченнях, ухиляннях від відповіді тощо» [7, с. 119]. Кооперативні комунікативні стратегії гармонізують взаємини між комунікантами й реалізуються в повідомленнях, розповідях, обмінах думками, порадах, побажаннях тощо.

Беручи до уваги критерій жорсткості/м'якості комунікативних стратегій, в основі якого лежить чинник комунікативної агресії/толерантності, некооперативні комунікативні стратегії вираження песимізму визначаємо як жорсткі, оскільки їхнє використання призводить до нехтування принципами кооперації та ввічливості. Кооперативні комунікативні стратегії вираження песимізму м'які, оскільки вони передбачають схильність мовця до уникнення конфліктів, його здатність йти на компроміс, підтримку співрозмовника.

Реалізація некооперативних або кооперативних комунікативних стратегій вираження песимізму визначається умовами кожної окремої ситуації спілкування й комунікативними потребами песиміста у самовираженні, конфронтації, досягненні комунікативного впливу на співрозмовника, демонстрації толерантності та самозахисті.

Під час аналізу ілюстративного матеріалу ми виокремили низку ініціальних і респонсивних комунікативних стратегій, які характеризуються вказаними ознаками й реалізуються відповідним набором тактик. Серед жорстких некооперативних стратегій вираження песимізму виокремлюємо стратегію негативного самовираження, стратегію маніпулювання та стратегію конфронтації. До м'яких кооперативних стратегій відносимо стратегію толерантності та захисну стратегію (див. Додаток Ж). Розглянемо докладніше.

3.4.1. Некооперативні стратегії вираження песимізму. Застосування жорстких (некооперативних) комунікативних стратегій (стратегії негативного самовираження, стратегії маніпулювання та стратегії конфронтації) зумовлюється тим, що песиміст як особа з чітко вираженими світоглядними засадами, демонструє низку особистісних характеристик, які корелюють з

базовими ознаками песимізму й ускладнюють спілкування у ряді комунікативних ситуацій.

Самовираження особистості, як зовнішня актуалізація власних переконань, почуттів та установок, є актом волі, який базується не на їхньому раціональному усвідомленні, а на спонтанності вираження. Когнітивним підґрунтям негативного самовираження особистості, як окремого типу деструктивної комунікативної поведінки, є низка особистісних психологічних комплексів – комплексу неповноцінності, комплексу меншовартості та комплексу провини. Основним мотивуючим чинником застосування **стратегії негативного самовираження** у песимістичному дискурсі є егоцентризм песиміста, метою якого є опинитися в центрі уваги й отримати від співрозмовника психологічну підтримку. Реалізація цієї стратегії відбувається завдяки таким тактикам: 1) афектації, 2) демонстрації негативних очікувань, 3) демонстративної самокритики, 4) самозвинувачення, 5) самоприниження, 6) нарікання, 7) сарказму.

Комунікативна **тактика афектації** полягає у спонтанному вираженні мовцем негативних емоцій. У комунікативній ситуації спонтанного прояву негативних емоцій песиміст переживає посилення або послаблення емоційної напруги. Аналізована тактика є яскравим прикладом порушення основних максим принципу кооперації Г. П. Грайса, що призводить до дисгармонізації комунікативної взаємодії. Реалізація цієї тактики відбувається шляхом використання афективів, які вказують на песимістичну комунікативну поведінку мовця, та низки синтаксичних стилістичних засобів. Наприклад:

But still she clung to him, wailing aloud in her despair: “Oh, Jurgis, think what you are doing! It will ruin us – it will ruin us! Oh, no, you must not do it! No, don’t, don’t do it. You must not do it! It will drive me mad –it will kill me – no, no, Jurgis, I am crazy – it is nothing. You do not really need to know. We can be happy – we can love each other just the same. Oh, please, please, believe me!” [326].

Героїня застосовує тактику афектації, підґрунтям якої є комплекс провини, й намагається отримати від співрозмовника психологічну підтримку.

«Безнадія», «невіра», «негативні очікування», «відчай», «страждання», «страх», «знервованість» як якісні ознаки песимізму у мовленні репрезентуються 1) однослівним непохідним вигуком *Oh*, песимістичний потенціал якого визначається умовами контексту; 2) окличними реченнями (*Oh, Jurgis, think what you are doing! It will ruin us – it will ruin us! Oh, no, you must not do it! Oh, please, please, believe me!*); 3) лексичними та синтаксичними повторами, які, допомагаючи мовцю повернути увагу й викликати зацікавленість співрозмовників (*It will ruin us – it will ruin us! Oh, no, you must not do it! No, don't, don't do it. You must not do it! no, no; please, please*), підсилюють песимістичну тональність висловлення; 4) паралельними конструкціями (*It will drive me mad – it will kill me; We can be happy – we can love each other just the same.*). Одночасне використання кінесичного пантомімічного (*she clung to him*) та фонаційного (*wailing aloud in her despair*) НВК підсилює ефект афектації. Використання тактики афектації дозволяє песимісту дати вихід своїм негативним емоціям і досягнути психологічної розрядки.

Комунікативна тактика демонстрації негативних очікувань продиктована прагненням песиміста до надмірного самовираження, яке виявляється в постійному повертанні уваги до себе та постійній акцентуації негативних очікувань як базової якісної ознаки песимізму. Порушення максимуму кількості (висловлення хибує на надмірну інформацію) та способу (висловлення є неоднозначним і багатослівним) принципу кооперації Г. П. Грайса призводить до дисгармонізації песимістичного дискурсу. Реалізація цієї тактики відбувається за допомогою використання певних синтаксичних структур і стилістичних засобів. Наприклад:

“You’re thinking too much, Bradley, I can see you are. We’ll solve all these problems. We’ll have Priscilla to live with us.”

“We won’t be living anywhere.”

“What do you mean?”

“We just won’t. There isn’t any future. We shall go on and on driving in this car forever. That’s all there is.”

“You mustn’t speak like that, it’s false. Look, I’ve bought brown bread and toothpaste and a dustpan.”

“Yes. That’s a miracle. But it’s like the fossils which religious men used to think God put there when He created the world in 4000 b.c. so that we could develop an illusion of the past.”

“I don’t understand.”

“We have an illusion of the future.”

“That’s wicked talk and a betrayal of love.”

“Our love is in the nature of a closed system. It is complete within itself. It has no accidents and no extension.”

“Please don’t talk that abstract sort of language, it’s a way of lying.”

“Maybe. But we have no language in which to tell the truth about ourselves, Julian” [309].

У наведеному фрагменті надмірна демонстрація негативних очікувань песиміста досягається 1) неодноразовим використанням заперечних речень: *We won’t be living anywhere. We just won’t. There isn’t any future. But we have no language in which to tell the truth about ourselves, Julian. It has no accidents and no extension*; 2) іронією як мовленнєвим прийомом надмірного самовираження: *That’s a miracle. He created the world in 4000 b.c. so that we could develop an illusion of the past*; 3) порівнянням: *But it’s like the fossils which religious men used to think God put there when He created the world in 4000 b.c. so that we could develop an illusion of the past. Our love is in the nature of a closed system*; 4) метафорою *It (love) has no accidents and no extension*.

Комунікативні тактики демонстративної самокритики, самозвинувачення та самоприниження підкреслюють негативні особистісні риси песиміста. Когнітивно-психологічним підґрунтям цих комунікативних тактик є занижена самооцінка мовця, яка є основою формування песимізму як атрибутивного стилю. Демонстративна самокритика, самозвинувачення та

самоприниження відрізняються інтенсивністю та рівнем зниження самооцінки: від демонстративної констатації критичного сприйняття самого себе до гіпертрофованого применшення своїх особистісних рис і характеристик.

Песимістичні МА (констативи, асертиви й експресиви), які реалізують ці тактики, виражають негативне суб'єктивно-асертивне ставлення песиміста до своїх власних дій, вчинків, почуттів і переживань.

Аналізовані тактики використовуються мовцем для демонстрації дотримання принципу ввічливості, а саме максими скромності (доведи до максимуму звинувачення та критику на адресу самого себе). Однак порушення максим кількості, способу (надмірність інформації та багатослівність) і релевантності (відхилення від теми) принципу кооперації Г. П. Грайса є тим чинником, який сприяє дисгармонізації взаємодії між комунікантами. Основними засобами реалізації цих тактик є ЛО з негативною семантикою та афективи, які вказують на песимістичну комунікативну поведінку мовця. Критикуючи, звинувачуючи, принижуючи себе, песиміст підкреслено демонстративно вибудовує ПВ навколо егоцентричної лексеми – займенника *I*, яка є центром песимістичної автохарактеризації. До прикладу:

“I’m a failure,” he murmured, “I’m unfit for the brutality of the struggle of life. All I can do is to stand aside and let the vulgar throng hustle by in their pursuit of the good things” [300].

Комунікативна тактика демонстративної самокритики втілює намір мовця привернути до себе надмірну увагу, акцентуючи низку якісних ознак песимізму, як-то «невдача» (*I’m a failure*), «невпевненість», «незадоволення» (*I’m unfit for the brutality of the struggle of life*), «пасивність», «відсутність інтересу», «відсутність мотивації», «апатія» (*All I can do is to stand aside and let the vulgar throng hustle by in their pursuit of the good things*), які вказують на нездатність песиміста протистояти несприятливим зовнішнім обставинам. Використання фонаційного НВК, репрезентованого ЛО *murmur*, посилює загальну песимістичну тональність висловлення.

Наведений нижче приклад комунікативної **тактики самозвинувачення** свідчить, що негативний досвід, набутий героїнею, сприяє формуванню песимістичного атрибутивного стилю.

She paused, hesitating, then with a shy half-laugh:

“I really believed I was selling myself, Mr Marlow. And I was proud of it. What I suffered afterwards I couldn't tell you; because I only discovered my love for my poor Roderick through agonies of rage and humiliation. I came to suspect him of despising me; but I could not put it to the test because of my father. Oh! I would not have been too proud. But I had to spare poor papa's feelings. Roderick was perfect, but I felt as though I were on the rack and not allowed even to cry out. Papa's prejudice against Roderick was my greatest grief. It was distracting. It frightened me. Oh! I have been miserable! That night when my poor father died suddenly I am certain they had some sort of discussion, about me. But I did not want to hold out any longer against my own heart! I could not” [262, с. 197].

Проведений сентимент аналіз свідчить, що ЛО з негативною семантикою *suffer* (-1), *agony* (0), *rage* (-1,5), *humiliation* (-1,5), *grief* (-1,5), *distract* (-0,5), *frighten* (-1,5), *miserable* (0) та емоційний вигук *Oh!* формують загальну песимістичну тональність висловлення. У межах синтаксичного контексту тактика самозвинувачення реалізується за допомогою речень, які актуалізують категорію модальності (*I would not have been too proud. But I had to spare poor papa's feelings. Roderick was perfect, but I felt as though I were on the rack and not allowed even to cry out*). Стилiстичними засобами реалізації аналізованої тактики є метафора *I was selling myself* та метонімія *against my own heart*.

Самоприниження як типовий засіб гіпертрофованого негативного самовираження характеризується найнижчим рівнем самооцінки. Наприклад:

I have rarely seen a man crying and the sight inspires disgust and fear. Francis was whimpering loudly, producing suddenly a great many tears. I could see his fat reddened hands wet with them in the light of the gas fire.

“Oh, cut it out!”

“All right, all right. Sorry, Brad. Forgive me. Please forgive me. I expect I just want to suffer. I’m a masochist. I must like pain or I wouldn’t go on living, I’d have taken my bottle of sleeping pills years ago, I’ve thought of it often enough. Oh Christ, now you’ll think I’m bad for Priscilla and boot me out” [309].

Принижуючи себе, песиміст намагається не тільки привернути до себе увагу, а й отримати психологічну підтримку від співрозмовника. Він не усвідомлює, що така комунікативна поведінка продукує зворотній ефект і нарощує інтенсивність самоприниження від надмірного вираження згоди із співрозмовником до підтвердження намірів здійснити самогубство. Вербальними маркерами цієї тактики у межах аналізованого фрагменту є: 1) ЛО з негативною семантикою *suffer* (-1), *masochist* (-1), *pain* (-1,5); 2) лексичні та синтаксичні повтори (*All right, all right; Forgive me. Please forgive me*); 3) використання синтаксичних конструкцій з дієсловами з модальним значенням, модальними дієсловами та умовним способом (*I expect I just want to suffer. I must like pain or I wouldn’t go on living, I’d have taken my bottle of sleeping pills years ago*). Невербальні компоненти комунікації (паралінгвальні респіраторні – *whimpering loudly, producing suddenly a great many tears*, соматичні зміни – *fat reddened hands wet with them*) доповнюють і підсилюють вербалізовану інформацію про емоційно-вольовий стан комуніканта-песиміста.

Комунікативна **тактика нарікання** як засіб негативного самовираження продиктована прагненням песиміста привернути увагу співрозмовника до зовнішніх факторів, які сприяють формуванню песимістичних диспозицій. Така мета передбачає використання вербальних і невербальних засобів комунікації, які актуалізують відповідні якісні ознаки песимізму. Порушуючи всі максими принципу ввічливості та максимуму способу принципу кооперації Г. П. Грайса, ця тактика сприяє дисгармонізації песимістичного дискурсу. Наприклад:

/.../ Gabriel continued, “Have you ever really been happy?”

“Look!” snapped Sunday and his head whipped in the boy’s direction to meet his cheery demeanor, “Not that it’s any of your concern, but I don’t have time for

happiness because I'm too busy getting crapped on by a wicked Head Physician, nurses and kids like you!" [279, с. 23].

У наведеному прикладі простежуємо поліхронність вербальних і невербальних дій, спрямованих на реалізацію аналізованої тактики, яка дозволяє актуалізувати такі якісні ознаки песимізму, як «безнадія», «роздратування», «поганий настрій», «незадоволення», «знервованість». Фонаційний (*snapped*) та кінесичний (*his head whipped*) НВК супроводжують низку різнорівневих мовних засобів втілення досліджуваної тактики, якими є 1) інвективна одиниця *getting crapped on*, 2) прикметник із негативною семантикою *wicked*, 3) прийом дистанціювання від співрозмовника *Not that it's any of your concern*, 4) окличне речення, яке актуалізує гіперболізовану емоційність песиміста.

Комунікативна **тактика сарказму** фокусує увагу співрозмовника на негативному ставленні песиміста до певного явища. Песиміст, як критично налаштована, егоцентрична, але обережна особистість, прагне самовираження шляхом протиставлення буквального й контекстуального смислів ПВ. Одним із чинників, які дисгармонізують взаємодію при використанні цієї тактики, є прагнення песиміста досягнути егоцентричних комунікативних цілей; інтереси співрозмовника тут не враховуються. Будучи оцінним судженням, ПВ із саркастичним смислом передбачає неприйняття мовцем певних явищ дійсності й необхідність демонстративного вираження своєї позиції. Наприклад:

"I don't blame the girl," he was saying. "He is infatuated with her. /.../ He will be surprised," commented Fyne suddenly in a strangely malignant tone. "He shall be met at the jail door by a Mrs. Anthony, a Mrs. Captain Anthony. Very pleasant for Zoe. And for all I know, my brother-in-law means to turn up dutifully too. A little family event. It's extremely pleasant to think of. Delightful. A charming family party. We three against the world – and all that sort of thing. And what for. For a girl that doesn't care twopence for him."

The demon of bitterness had entered into little Fyne. He amazed me as though he had changed his skin from white to black. It was quite as wonderful. And he kept it up, too [262, с. 111].

Негативне сприйняття песимістом шлюбу між особами з великою різницею у віці й різним соціальним статусом (*And what for. For a girl that doesn't care twopence for him*) є причиною появи сарказму. Вербалізація цієї тактики, яка актуалізує такі якісні ознаки песимізму, як «негативні очікування», «безнадія», «відчай», «незадоволення», «засмученість», відбувається за допомогою 1) вживання неозначеного артикля перед власною назвою (*a Mrs. Anthony*), повтор та уточнення якої (*a Mrs. Captain Anthony*) підсилюють негативну оцінку й свідчать про бажання мовця дискредитувати об'єкт свого висловлення; 2) вживання ЛО із позитивно-оцінною семантикою (*very pleasant, extremely pleasant, delightful, charming*); 3) повтору лексеми *family* і використання синонімів *event* і *party*; 4) номінативних речень (*A little family event. Delightful. A charming family party*); 5) використання гіперболи (*We three against the world*).

Використання **стратегії маніпулювання** дозволяє песимісту досягти комунікативної мети імпліцитними засобами. Маніпуляція, як здійснення прихованого впливу на співрозмовника, має на меті виконання адресатом конкретних дій на користь адресанта й психологічний вплив на свідомість адресата [47, с. 58–59]. Оскільки співрозмовник не здогадується про справжні наміри маніпулятора, всі маніпулятивні техніки спілкування є порушенням максими якості Г. П. Грайса. Стратегія маніпулювання, яка застосовується песимістом у ситуаціях, коли експліцитний вплив не дозволяє досягти бажаного результату і є непродуктивним або неприйнятним, реалізується низкою тактик: 1) негативної оцінки співрозмовника, 2) психологічного тиску, 3) нав'язування суб'єктивної думки, 4) попередження, 5) критики, 6) гри на емоціях співрозмовника, 7) нарікання.

Використовуючи **тактику негативної оцінки** співрозмовника, песиміст намагається викликати в адресата підсвідоме незадоволення собою, яке може

служувати причиною песимістичного настрою. Таким чином песиміст намагається змусити адресата відчувати комплекс неповноцінності. Ілокутивними цілями таких МА є зміна психологічного стану адресата шляхом породження сумніву й невпевненості у власних силах, а також зміна його поведінки, емоційного стану та світоглядних настанов. Мовні маркери цієї тактики визначаються умовами конкретної комунікативної ситуації. Наприклад:

“Of course,” he said, “it could be the foul light in here – and certainly I don’t want to sound pessimistic – but damn me, lad, I’ve never seen you looking so grey and – “

“And old?” asked Hero, as Wanderer paused in midsentence [296, с. 172].

У наведеному фрагменті застосування мовцем аналізованої тактики (*I’ve never seen you looking so grey and –*) є причиною негативної самооцінки співрозмовника (*And old?*). Хоча мовець-песиміст намагається заперечити наявність песимістичних настанов (*I don’t want to sound pessimistic*) і пом’якшити некооперативність комунікації використанням модального дієслова (*could*) і модальних слів (*of course, certainly*), а також створити враження неформальності спілкування (*but damn me, lad*), негативна оцінка співрозмовника все ж досягає своєї мети. Адресат з готовністю приписує собі уявні хиби, що свідчить про зміну його психологічного стану.

Комунікативна **тактика психологічного тиску** виступає знаряддям прихованого впливу з метою створення емоційної напруги, що викликає у співрозмовника підвищення рівня тривожності, невпевненості, пригніченості й занепокоєння. Песиміст створює психологічний дискомфорт і тисне на слабкі місця співрозмовника з метою підвищення рівня негативних очікувань останнього. Цю тактику реалізують різнорівневі мовні засоби (МА констативи й асертиви, риторичні запитання, ЛО із негативно-оцінною семантикою). Наприклад:

“How bad can it get?” she asked in dismay. “What now?” Marionette sighed in despair.

“Well, you know,” he sounded pessimistic, “people in distress come out with all sorts of things to justify their grief; wild tales to validate happenings that they can’t rationalise? Well,” he continued, “here’s a wild one for you; Josie Fielder reckons that Jillis Kueller, the new boss, caused Jim-Jim to have a heart attack” [317, с. 621].

Застосовуючи тактику психологічного тиску, песиміст підтверджує й посилює негативні очікування співрозмовника. Чітко усвідомлюючи його слабкі місця, такі як невпевненість у своїх силах, тривожність, недовірливість (*How bad can it get?*” she asked in dismay. *“What now?”* Marionette sighed in despair), песиміст свідомо прагне змінити психологічний та емоційний стан свого співрозмовника (*here’s a wild one for you*), таким чином намагаючись взяти ситуацію під контроль. У випадках прояву песимізму як ситуативного явища така комунікативна поведінка визначається умовами комунікативної ситуації. Маркерами аналізованої тактики в межах наведеного фрагмента є мовні одиниці із негативно-оцінною семантикою *distress* (-1), *grief* (-1,5), *a heart attack* (-1); прийом екземпліфікації (*Josie Fielder reckons that Jillis Kueller, the new boss, caused Jim-Jim to have a heart attack*); риторичне запитання (*wild tales to validate happenings that they can't rationalise?*); фонаційний НВК (*sounded pessimistic*).

Комунікативна **тактика нав’язування суб’єктивної думки** слугує інтенсивним засобом прихованого впливу, за допомогою якого песиміст намагається змусити співрозмовника виконати певні дії. Фокусуючись на власних почуттях, переконаннях і бажаннях, нехтуючи інтересами інших, песиміст активно реалізує цю тактику, залучаючи широкий спектр вербальних і невербальних засобів. Наприклад:

“I say, I’m sorry you’re upset, Aunt Louisa,” he said. “But it’s no good my being ordained if I haven’t a real vocation, is it?”

“I’m so disappointed, Philip,” she moaned. “I’d set my heart on it. I thought you could be your uncle’s curate, and then when our time came – after all, we can’t last for ever, can we? – you might have taken his place.”

Philip shivered. He was seized with panic. His heart beat like a pigeon in a trap beating with its wings. His aunt wept softly, her head upon his shoulder [300].

У наведеному фрагменті мовець-песиміст використовує свій родинний статус і техніку «зобов'язування та очікування» [13, с. 31] з метою прихованого домінування й зміни поведінки співрозмовника. Використання часткової песимістичної автохарактеризації (*I'm so disappointed*), яка супроводжується респіраторним НВК *moaned*, сприяє продукуванню песимістичної тональності. Висловлюючи суб'єктивну думку, песиміст докоряє співрозмовнику й намагається викликати у нього почуття провини (*I thought you could be your uncle's curate, and then when our time came – after all, we can't last for ever, can we? – you might have taken his place*). Засобами мовної реалізації цієї техніки є метафора (*I'd set my heart on it*), модальні дієслова (*could, might*), розділове риторичне запитання (*after all, we can't last for ever, can we?*). Перерване речення й використання респіраторного і кінесичного НВК (*His aunt wept softly, her head upon his shoulder*) вказують на нестабільний емоційний стан мовця-песиміста.

Комунікативна **тактика попередження** втілює намір мовця змінити поведінку співрозмовника шляхом вербалізації низки якісних ознак песимізму, домінуючою з яких є «негативні очікування». Прогнозуючи негативний перебіг подій, песиміст застерігає співрозмовника від виконання певних дій. Ефективність використання цієї тактики визначається залученням до її вербалізації різноманітних мовних засобів. Наприклад:

After some time Dual finally and reluctantly turned to Legitt. "We are not going to find it. We're just not," he said dejectedly. "The planet is just too big. We're trying to find a single structure or person on something as vast as a planet's surface. We wouldn't be able to find one on any of the other planets, and it's got to be at least four times the size," Dual continued pessimistically [267, с. 262].

Наведений фрагмент містить МА, ілокутивною метою яких є 1) вираження песимістичного настрою адресанта, зумовленого зовнішніми причинами й 2) зміна поведінки адресата у результаті вагомості наведених

песимістом аргументів. У цьому фрагменті вербалізуються такі якісні ознаки песимізму, як «негативні очікування», «невіра», «розчарування», «пригніченість». Вербальними засобами реалізації тактики попередження є умовний спосіб дієслова (*We wouldn't be able to find one on any of the other planets*), модальний вираз *to be going to* (*We are not going to find it*) та прийом контрасту, основою якого є протиставлення ЛО *single – vast, structure or person – planet's surface* (*single structure or person on something as vast as a planet's surface*). Мовчання (*After some time*), кінесичні пантомімічні (*finally and reluctantly turned to Legitt*) та фонаційні (*said dejectedly, continued pessimistically*) НВК сприяють формуванню песимістичного тональності аналізованого фрагменту.

Метою комунікативної **тактики критики** співрозмовника є висловлення мовцем суб'єктивного негативного судження задля ефективного впливу. Критичне ПВ покликане змінити рівень самооцінки адресата й викликати у нього підсвідоме бажання вчинити так, як цього хоче песиміст. Помічено, що для реалізації цієї тактики мовець-песиміст залучає досить широкий спектр вербальних і невербальних засобів, вибір яких визначається умовами конкретної комунікативної ситуації. Наприклад:

Eric leaned into the man with his fist clenched. In despair, the young man packed up the case, turned away, and walked toward the door. The panic of missing out on a good deal hit; I asked Eric for today's wages.

Eric looked at me pessimistically. "Are you really going to buy that piece of crap?" [250, с. 127].

У наведеному прикладі недовіра, омовлена песимістом загальним запитанням із використанням уточнюючого прислівника *really* й виразу з модальним значенням *to be going to*, на невербальному рівні супроводжується окулесичним НВК, позначеним словосполученням *looked pessimistically*. Така модель критичного ПВ імплікує негативні очікування з метою їх імплементації у свідомість співрозмовника та, відповідно, зміни його поведінки.

Комунікативна **тактика гри на емоціях співрозмовника** виступає знаряддям впливу, підґрунтям якого є маніпуляція емоціями. ПВ, як емоційний тригер, має на меті зміну психологічного й емоційного стану співрозмовника. Мовець-песиміст, примушуючи адресата поділяти його песимістичні погляди або сумний настрій, прагне отримати психологічну підтримку, яка може варіюватися від емпатії до цілковитої зміни світоглядних настанов. Наприклад:

*“To a delightful dinner,” said Melodie. (She beheld him in the candlelight.)
“Salud!”*

“Yes, and to washing down my difficulties,” Adam said pessimistically [304].

Наведена комунікативна ситуація (виголошення тостів), структура якої свідчить про романтичні стосунки між комунікантами, є прикладом комунікативної поведінки пасивного маніпулятора-песиміста, метою якого є перекладання на інших своїх проблем. Робить він це так, щоб не викликати у них роздратування. Користуючись романтичним настроєм співрозмовниці (*To a delightful dinner, candlelight, Salud!*), песиміст знаходить можливість нагадати про свої проблеми й змінити вектор діалогу. Висловлення згоди (*Yes*), синтаксичний паралелізм (*To a delightful dinner – to washing down my difficulties*), песимістичний тон (фонаційний НВК *said pessimistically*) і ЛО із негативно-оцінним компонентом значення *difficulties* (-0,5) є тими засобами, які у межах цього фрагменту втілюють тактику гри на емоціях співрозмовника.

Метою **комунікативної тактики нарікання** як складової стратегії маніпулювання у песимістичному дискурсі є ініціювання у співрозмовника почуття провини та співпереживання, а також бажання мовця-песиміста перекласти вирішення своїх проблем на інших людей. Гіперболізуючи свої негаразди й інтенсифікуючи емоційність висловлення, песиміст використовує прийом протиставлення «я» – «вони», песимістичну автохарактеризацію, низку стилістичних засобів, застосування яких визначається умовами конкретної комунікативної ситуації. Наприклад:

“Poor Priscilla.”

“I can’t stand that man. And I can’t stand her either. They didn’t really want me there at all, they didn’t care about me really to help me, it was just part of a game, it was like a joke.”

“You’re right there.”

“No.”

“She said a doctor was coming but he didn’t come. I feel terrible, I think I’ve got cancer. Everyone despises me, everyone knows what’s happened to me” [309].

У цьому фрагменті мовець-песиміст за допомогою скарг намагається вплинути на співрозмовника, викликати співчуття до себе. Песиміст відкрито демонструє й перебільшує свою безпомічність і беззахисність. Реалізація аналізованої тактики відбувається за допомогою 1) часткової песимістичної автохарактеризації (*I feel terrible, I think I’ve got cancer*); 2) опозиції «я» – «вони» (*I, me – they, she, her, that man, everyone*); 3) слів із негативно-емоційним компонентом значення *terrible* (-1,5), *cancer* (-1,5), *despise* (-1,5); 4) паралельних конструкцій (*I can’t stand that man. And I can’t stand her either; They didn’t really want me there at all, they didn’t care about me really to help me; Everyone despises me, everyone knows*); 5) порівняння (*it was like a joke*).

Як особистість із незначним ступенем конфліктності спілкування песиміст завдяки своїй пасивності не виходить за межі першого рівня розвитку конфліктів, а саме – зіткнення або конфронтації, які мають тимчасовий характер. У нашому дослідженні виявлено, що **конфронтаційний** потенціал мовця-песиміста реалізується переважно в ситуаціях, які вимагають активної діяльності, швидких рішень і спричиняють зміни у звичному способі життя. Серед конфронтативних тактик виокремлено такі: 1) відмови, 2) незгоди, 3) звинувачення, 4) спонукання до дії, 5) апеляції до негативного досвіду.

Респонсивна комунікативна **тактика відмови** обумовлюється егоскерованістю вольової складової свідомості песиміста. «Воля мовця – автора відмови – реалізується небажанням виконати адресовану йому дію чи неприйняттям нав’язуваних йому інтересів» [99, с. 14]. Загострюючи

протистояння між партнерами, відмова сприяє їхньому віддаленню й виясненню стосунків, що призводить до конфронтації й дисгармонізації комунікативної взаємодії. Комунікативна тактика відмови реалізується запереченням, вербалізованим МА-асертивами як висловленнями відмови, що виражають негативний вольовий стан мовця-песиміста. Наприклад:

“Can’t you stop?” Jurgis cried.

“No,” she answered, “I’ll never stop. What’s the use of talking about it – I’ll stay here till I die, I guess. It’s all I’m fit for.” And that was all that he could get her to say – there was no use trying. When he told her he would not let Elzbieta take her money, she answered indifferently: “Then it’ll be wasted here – that’s all.” Her eyelids looked heavy and her face was red and swollen; he saw that he was annoying her, that she only wanted him to go away. So he went, disappointed and sad [326].

Наведене ПВ відмови актуалізує психоемоційну негативну налаштованість партнерів один до одного й на несприятливі зовнішні обставини. Заперечення в цьому фрагменті актуалізується словом *No* і заперечним прислівником *never* (*I’ll never stop*). Негативні очікування, безнадія та невіра песиміста (*What’s the use of talking about it – I’ll stay here till I die, I guess. It’s all I’m fit for*) як тригери відмови сприяють втраті взаєморозуміння між співрозмовниками. Байдужість, апатія й втрата інтересу актуалізуються фонаційним (*answered indifferently*) та мімічними (*Her eyelids looked heavy and her face was red and swollen*) НВК.

Респонсивна комунікативна **тактика незгоди** акцентує увагу на розбіжностях у поглядах співрозмовників на певні зовнішні обставини. Конфронтація, яка реалізується цією стратегією, має м’який характер, що зумовлено дистимічною акцентуацією мовця-песиміста. Саме тому незгода із співрозмовником є частковою, подекуди демонстративною, яка супроводжується актуалізацією таких якісних ознак песимізму, як «сумнів» і «невпевненість». Мовленнєвим втіленням незгоди у песимістичному дискурсі є прийом заперечення. Наприклад:

“I agree, Governor. Perhaps our teamwork on this matter will translate into something more momentous ..., say, a diplomatic relationship between your Empire and my Federation.”

“Perhaps,” Thul replied pessimistically, “but I would not place a very large wager on the possibility. My Empire is – shall we say – a good deal more insular than I am” [266, с. 1029].

Статусно-рольові відношення комунікантів у наведеному фрагменті не дозволяють конфронтації перейти у відкритий конфлікт. Принцип негативної ввічливості, спрямований на збереження негативного обличчя співрозмовника у ситуаціях офіційної взаємодії [155, с. 62], виконує превентивну функцію. Засобами реалізації комунікативної тактики незгоди в аналізованому діалозі є ЛО на позначення сумніву й невпевненості *perhaps*, умовний спосіб дієслова (*I would not place*), протиставний сполучник *but*, за допомогою якого мовець намагається збалансувати семантику заперечення, ФО на позначення ризику *to place a wager on*.

Комунікативна **тактика звинувачення** у песимістичному дискурсі слугує засобом ескалації конфронтації. Приписування співрозмовнику провини й виявлення його неприйнятних намірів, якостей і дій свідчить про порушення мовцем максимум такту й великодушності, що призводить до дисгармонізації інтеракції. Реалізація цієї тактики відбувається як на вербальному, так і на невербальному рівнях, що визначається умовами кожної окремої комунікативної ситуації. Наприклад:

He became articulate suddenly, and, without raising his voice, perfectly audible. “No use! No use! You dare stand here and tell me that – you white-faced wisp, you wreath of mist, you little ghost of all the sorrow in the world. You dare! Haven’t I been looking at you? You are all eyes. What makes your cheeks always so white as if you had seen something ... Don’t speak. I love it ... No use! And you really think that I can now go to sea for a year or more, to the other side of the world somewhere, leaving you behind” [262, с. 101].

Звинувачення, висловлені песимістом, є суб'єктивно-оцінними висловленнями, які вимагають від співрозмовника виправдань або пояснень. Аналізована тактика реалізується за допомогою прийому негативної оцінки дій співрозмовника (*You dare stand here and tell me that, You dare! And you really think that I can now go to sea for a year or more*). Синтаксичні повтори (*No use! No use!*), метафори (*you white-faced wisp, you wreath of mist, you little ghost of all the sorrow in the world*), риторичні запитання (*Haven't I been looking at you?*), порівняння (*What makes your cheeks always so white as if you had seen something*), паузи (... *Don't speak. I love it ...*) використання фонаційного НВК (*He became articulate suddenly, and, without raising his voice, perfectly audible*) акцентують емоційний стан песиміста в ситуації конфронтації.

Прагнення контролювати ситуацію й низька самооцінка спонукають песиміста обирати комунікативну **тактику спонукання до дії**, яка у ситуації, що вимагає активних дій, може стати причиною ескалації конфронтації. Конфлікт інтересів співрозмовників є підґрунтям застосування цієї тактики, яку реалізують прийоми наказу, докору й гіперболізованої емоційності. Наприклад:

She leaned slightly over the little table, the same little table at which they had sat when they first met each other; and with no other memories but of the stones in the streets her childhood had known, in the distress of the incoherent, confused, rudimentary impressions of her travels inspiring her with a vague terror of the world she said rapidly, as one speaks in desperation: "You do something! You are a gentleman. It wasn't I who spoke to you first, was it? I didn't begin, did I? It was you who came along and spoke to me when I was standing over there. What did you want to speak to me for? I don't care what it is, but you must do something." Her attitude was fierce [264].

Мовець спонукає співрозмовника до дії за допомогою прямого наказу (*You do something! ...but you must do something*) і докору, вербалізованого риторичними запитаннями (*It wasn't I who spoke to you first, was it? I didn't begin, did I? What did you want to speak to me for?*) й синтаксичними

конструкціями з емпатичним *it* у функції формального підмета (*It was you who came along and spoke to me when I was standing over there.*). Невербальні компоненти комунікації (кінесичний пантомімічний – *She leaned slightly over the little table* і фонаційний – *she said rapidly, as one speaks in desperation*) слугують засобами підсилення емоційної напруги та разом з КМП (*in the distress of the incoherent, confused, rudimentary impressions of her travels inspiring her with a vague terror of the world*) вказують на якісні ознаки песимізму у ситуації конфронтації.

Комунікативна **тактика апеляції до негативного досвіду** є тактикою, яка вербалізує песимізм як атрибутивний стиль. Негативний досвід мовця-песиміста формує негативні очікування, реалізація яких порушує максими способу та якості принципу кооперації П. Г. Грайса й, відповідно, взаєморозуміння між співрозмовниками. Вербалізація цієї тактики відбувається завдяки використанню розповідних речень із присудком, вираженим дієсловом у одній із форм *Past Tense*. Наприклад:

But Marija only shook her head. There was nothing else for her to do, she said, and nobody to employ her. She could not keep her past a secret – girls had tried it, and they were always found out. There were thousands of men who came to this place, and sooner or later she would meet one of them. “And besides,” Marija added, “I can’t do anything. I’m no good – I take dope. What could you do with me?” [326].

Акцентуючи свій негативний досвід (*She could not keep her past a secret – girls had tried it, and they were always found out, There were thousands of men who came to this place*) та особисті невдачі (*I’m no good – I take dope*), героїня висловлює негативні очікування (*There was nothing else for her to do, she said, and nobody to employ her, sooner or later she would meet one of them*) і розчарування (*I can’t do anything*), що вказує на її нездатність взяти своє життя під контроль, і, як наслідок, викликає протидію співрозмовника. Як бачимо, аналізована тактика реалізується використанням дієслів-присудків у формі

Past Indefinite і *Past Perfect* (*could not keep, had tried, were always found out, were, came*).

Таким чином, використання мовцем певної некооперативної стратегії вираження песимізму вказує на реалізацію у мовленні різних типів песимізму. Для диспозиційного песимізму – це комунікативні стратегії негативного самовираження й маніпулювання, для песимізму як атрибутивного стилю – комунікативні стратегії негативного самовираження й конфронтації, для ситуативного песимізму – комунікативні стратегії маніпулювання й конфронтації.

3.4.2. Кооперативні стратегії вираження песимізму. Гармонізація взаємин між комунікантами у межах песимістичного дискурсу досягається шляхом використання стратегії толерантності та захисної стратегії, які характеризуються низкою тактик.

Стратегія толерантності спрямована на порозуміння, неконфліктне розв'язання суперечностей у процесі взаємодії, протистояння агресії, урівноваження позицій співрозмовників, нівелювання демонстрації грубої сили, пояснення загрози та запобігання їй. Наш аналіз дає змогу стверджувати, що основними тактиками реалізації стратегії толерантності у песимістичному дискурсі є 1) тактика удаваної байдужості, 2) тактика згоди, 3) тактика виправдання дій співрозмовника.

Комунікативна **тактика удаваної байдужості** використовується песимістом для запобігання конфлікту й збереження власного «обличчя» у потенційно загрозовій ситуації, негативні наслідки якої є підтвердженням песимістичних настанов. Песимістичний комунікативний стиль у межах цієї тактики характеризується лаконічністю вербального вираження песимізму й підтримується використанням невербальних засобів комунікації, які допомагають зберегти «обличчя» мовця-песиміста. Наприклад:

“I’ve got something to say to you, Philip.” He looked at her quickly, his heart sank, but he had trained himself well. “Well, fire away,” he said, smiling.

“You’re not going to be silly about it, are you? The fact is I’m going to get married.” “Are you?” said Philip.

He could think of nothing else to say. He had considered the possibility often and had imagined to himself what he would do and say. He had suffered agonies when he thought of the despair he would suffer, he had thought of suicide, of the mad passion of anger that would seize him; but perhaps he had too completely anticipated the emotion he would experience, so that now he felt merely exhausted. He felt as one does in a serious illness when the vitality is so low that one is indifferent to the issue and wants only to be left alone [300].

У наведеному фрагменті засобами реалізації тактики удаваної байдужості є поліхронність вербальних і невербальних дій (*“Well, fire away,” he said, smiling*) та еліптичність питальної конструкції *“Are you?”*). Зауважимо, що як вербальні, так і невербальні засоби комунікації використовуються для того, щоб приховати справжні інтенції та почуття мовця-песиміста й зберегти його «обличчя» (*He felt as one does in a serious illness when the vitality is so low that one is indifferent to the issue and wants only to be left alone*).

Завдяки комунікативній **тактиці часткової згоди** мовець-песиміст уникає конфліктної ситуації. Хоча він фактично незгідний із думкою комунікативного партнера, бажання бути ввічливим і зберегти «позитивне обличчя» співрозмовника примушує його йти на певні поступки. Формальний характер кооперації визначається бажанням зберегти дружні стосунки із співрозмовником. Вербалізація цієї тактики визначається умовами конкретної комунікативної ситуації. Наприклад:

“Honestly, that’s a risk I’m willing to take. I don’t believe Jack’s spying on us. I just sent him back as a way to prove to myself that he isn’t. I wouldn’t worry about it if I were you,” Ryon reassured Omnal.

“I hope you’re right,” Omnal replied pessimistically [249].

У ПВ *I hope you’re right*, яке виражає часткову згоду прийняти позицію співрозмовника, аналізована тактика втілюється за допомогою дієслова з

модальним значенням *hope*, яке у цьому прикладі підкреслює сумніви, невпевненість та зневіру мовця-песиміста.

Мовець-песиміст послуговується комунікативною **тактикою виправдання дій співрозмовника** не тільки для демонстрації толерантності до певних вчинків і вербальних дій комунікативного партнера, а й для надання йому психологічної підтримки. Цю тактику реалізують МА експресиви, лексичні одиниці із семантикою песимістичності, модальні слова та вирази. Наприклад:

Julian said with a responsible air, "Bradley, I'm very sorry I got that all wrong."

"Nobody could have got it right. Real misery cuts off all paths to itself."

"How well you put it! But a saintly person could have comforted her."

"There aren't any, Julian. Anyway you're too young to be a saint" [309].

Виправдовуючи поведінку Джуліан, Бредлі демонструє толерантність і бажання продовжити інтеракцію попри несприятливі обставини. У межах наведеного фрагменту досліджувану тактику реалізують 1) модальне дієслово *could* в умовному способі (*Nobody could have got it right*); 2) ФО *Real misery cuts off all paths to itself*, 3) МА-експресив (*Anyway you're too young to be a saint*), який, регулюючи емоційно-оцінну діяльність комунікантів, сприяє урівноваженню їхніх позицій.

Використання **захисної стратегії** вираження песимізму обумовлено потребами особистості нівелювати негативний вплив надмірної тривожності на поведінку та діяльність. Дискурсогармонізуюча функція захисної стратегії спрямована на досягнення компромісу шляхом формування захисних механізмів на випадок невдачі й вироблення конструктивних дій у відповідь на загрозу та ризик. Під час аналізу виявлено, що захисна стратегія реалізується такими тактиками: 1) підтримування низьких очікувань, 2) критичної оцінки ситуації, 3) негативного прогнозування.

Комунікативна **тактика підтримування низьких очікувань** тісно пов'язана з мотиваційною сферою песиміста. Вербалізація низьких очікувань,

які експлікуються сумнівами, невпевненістю, невірою у позитивний перебіг подій, визначається конкретною комунікативною ситуацією й особливостями особистісних поведінкових реакцій песиміста. Наприклад:

“Hey Antonio, what’s up?” Alex asked in a friendly tone.

“Can you meet me this afternoon?” Antonio asked.

“What’s wrong?” Alex replied pessimistically.

“Nothing’s wrong. It’s good news, actually. But, I don’t want to go over it on the phone,” Antonio explained [291, с. 192].

Використання ЛО *wrong* із середнім значенням лексичної тональності (- 0,5); тактичні ходи входження у діалог і відповіді на запитання спеціальними запитаннями (*Hey Antonio, what’s up? What’s wrong?*), які імпліцитно актуалізують такі якісні ознаки песимізму, як «сумніви», «невпевненість» та «негативні очікування»; використання МА-квеситивів, ілокутивною ціллю яких є підтвердження песимістичних очікувань; поліхронність вербальних і невербальних засобів вираження песимізму (*“What’s wrong?” Alex replied pessimistically*), що вказує на песимістичний комунікативний стиль, – засоби, які маркують тактику підтримування низьких очікувань у межах цього фрагменту.

Комунікативна **тактика критичної оцінки ситуації** допомагає песимісту структурувати дійсність з виокремленням тих аспектів, які слугують передумовою формування захисних механізмів на випадок негативного перебігу подій. Песиміст реально й тверезо оцінює шанси на успіх, підсвідомо готує себе до поразки й вибудовує систему психологічного захисту. Наприклад:

“Doctor says she’s suffered a great blow to her nervous system ... almost resulting in heart failure. But it’s too early to say as yet. I sat by her side all day. She looks pale and weak, I won’t deny it. But she’ll get through it. Fifty-eight years of age isn’t ancient.”

“But it isn’t young, either,” Theo sighed pessimistically [319, с. 68].

Наведений фрагмент є прикладом реалізації аналізованої тактики на вербальному і невербальному рівнях. Респіраторний НВК (*sighed pessimistically*) доповнює ПВ, в межах якого протиставний сполучник *but*, заперечна форма *isn't* і прислівник *either* репрезентують досліджувану тактику. Мовець-песиміст намагається гармонізувати інтеракцію, обережно й збалансовано висловлюючи сумнів та невпевненість.

Комунікативна **тактика негативного прогнозування** у межах захисної стратегії є засобом протидії загрозам і ризику. Ця тактика використовується песимістом з метою вироблення конструктивних дій у відповідь на несприятливі зовнішні фактори. Для реалізації тактики негативного прогнозування мовець-песиміст використовує ЛО із семантикою песимізму та синтаксичні структури з дієсловом-присудком у часових формах, які вказують на майбутню дію. Наприклад:

“What are you doing today?” Victori asked. “I thought you might be free to have lunch since you have a few days off.”

“Right now, I’m looking for another job, just in case things get worse before they get better,” she answered pessimistically [299, с. 135].

У наведеному фрагменті засобом реалізації аналізованої тактики є ЛО із негативно-оцінною семантикою *worse* (-1) у складнопідрядному реченні із підрядним обставинним реченням умови. Це свідчить про вірогідність реалізації негативних очікувань (*I’m looking for another job, just in case things get worse*). На ситуативність настрою мовця-песиміста, як причину вибору цієї тактики, вказують контекстуальні маркери *Right now, I’m looking for another job* та *before they get better*.

Отже, некооперативні (негативного самовираження, маніпулятивна, конфронтативна) та кооперативні (толерантності, захисна) комунікативні стратегії вираження песимізму, сприяють формуванню песимістичного дискурсу. Вибір комунікативних стратегій визначається типологічними особливостями песимізму як диспозиційного (стратегії толерантності, негативного самовираження, маніпулювання), атрибутивного (стратегії

негативного самовираження, конфронтації), захисного (захисна стратегія) та ситуативного (стратегії маніпулювання і конфронтації) феномену. Кількісна перевага некооперативних тактик над кооперативними свідчить про те, що песиміст у процесі комунікації має схильність до негативного самовираження та маніпуляції, в той час як толерантність, самозахист і конфронтація визначаються його особистісними рисами й умовами конкретної комунікативної ситуації.

Висновки до розділу 3

1. Песимізм є конститутивною ознакою комунікативної поведінки особистості, яка характеризується низьким рівнем контактності та комунікабельності, високим маніпулятивним потенціалом, широким спектром комунікативної емоційності, високим рівнем комунікативної оцінності, незначним ступенем конфліктності, достатньою комунікативною самопрезентацією та мотиваційною базою.

2. Комунікативна ситуація реалізації песимізму мовця формується особистісними характеристиками, поведінковими реакціями учасників комунікації та предметно-подійним фоном спілкування, який визначається соціальними, індивідуальними і фізіологічними чинниками, що інтегруються у межах певного часового континууму. Спосіб спілкування, а саме, песимістичний комунікативний стиль і песимістична тональність обумовлюють специфіку здійснення контакту у комунікативній ситуації реалізації песимізму мовця.

3. З погляду прагматики, песимістичне висловлення є мовленнєвим актом, в якому актуалізується песимізм мовця. Основними ілюкціями мовця-песиміста є: інформування адресата про песимістичне бачення наявної ситуації; інформування адресата про песимістичну самооцінку; отримання від адресата підтвердження свого песимістичного світобачення; отримання від адресата психологічної підтримки; спонування адресата до зміни світоглядних настанов; нав'язування адресатові своєї думки; зміна психологічного стану і

настрою адресата шляхом породження сумніву, невпевненості, безнадії, недовіри, розчарування та інших психологічних станів й емоційних реакцій, які актуалізують якісні ознаки песимізму.

4. Основними прагматичними типами песимістичних мовленнєвих актів є: констативи, квеситиви, директиви, асертиви, експресиви. Песимістичний мовленнєвий акт є мінімальною одиницею песимістичного дискурсу.

5. Песимістичний дискурс є особистісно-орієнтованим типом дискурсу, який передбачає наявність комунікативної ситуації реалізації песимізму мовця. Він представлений комплексною системою лексичних, фразеологічних синтаксичних, стилістичних і прагматичних засобів репрезентації песимістичного світобачення мовця й характеризується своїми власними цілями, стилем, тональністю та комунікативними стратегіями.

6. Стратегії вираження песимізму дисгармонізують або гармонізують взаємини між комунікантами. Серед жорстких некооперативних стратегій, які дисгармонізують взаємодію між комунікантами, виокремлено стратегії негативного самовираження, маніпулювання та конфронтації. М'якими кооперативними стратегіями, які спрямовані на гармонізацію взаємин між комунікантами, є стратегія толерантності та захисна стратегія.

7. Вибір стратегій і тактик, які реалізують комунікативну інтенцію мовця-песиміста, визначається типологічними особливостями песимізму як диспозиційного (комунікативні стратегії толерантності, негативного самовираження, маніпулювання), атрибутивного (комунікативні стратегії негативного самовираження та конфронтації), захисного (захисна комунікативна стратегія) та ситуативного (комунікативні стратегії маніпулювання та конфронтації) феномену.

Основні положення розділу відображені в таких публікаціях автора: [16; 17; 19; 22; 153].

ВИСНОВКИ

Результати дослідження семантичних, синтаксичних, стилістичних та комунікативно-прагматичних характеристик мовних засобів репрезентації феномену песимізму в сучасній англійській мові дають можливість зробити такі висновки.

1. У філософії песимізм розглядають як пройнятий безнадією та зневірою культурно-філософський світогляд або філософське вчення, яке пропонує метафізичне та гносеологічне тлумачення цього феномену.

З погляду психології, песимізм трактують як стабільний особистісний конструкт (диспозиційний песимізм); спосіб пояснення причин різних подій і можливостей їх контролю (песимістичний атрибутивний стиль); когнітивну стратегію, пов'язану із підтримкою нереалістично низьких очікувань попри цілком позитивний попередній досвід (захисний песимізм); очікування негативного результату в конкретній ситуації (ситуативний песимізм).

Основними соціально-когнітивними параметрами, які визначають унікальність феномену песимізму, є оцінка, мотивація, мета, очікування, самоефективність, надія, віра, воля.

2. Дослідження репрезентації феномену песимізму в сучасній англійській мові охоплює сім етапів: 1) розкриття філософсько-релігійних, психологічних і соціально-когнітивних аспектів феномену песимізму; 2) виявлення семантичних особливостей лексичних і фразеологічних одиниць на позначення феномену песимізму; 3) встановлення закономірностей польової організації лексичних і фразеологічних одиниць на позначення феномену песимізму в сучасній англійській мові; 4) аналіз функційного аспекту мовних засобів репрезентації феномену песимізму в сучасній англійській мові; 5) висвітлення невербального супроводу песимістичних висловлень; 6) з'ясування особливостей феномену песимізму як особистісного чинника комунікативно-мовленнєвої взаємодії, 7) виокремлення стратегій і тактик вираження песимізму.

3. Лексема *pessimism* та похідні одиниці *pessimist*, *pessimistic*, *pessimistically*, у семантичній структурі яких наявні компоненти, що вказують на філософські, психологічні та соціально-когнітивні аспекти феномену песимізму, є головними засобами ідентифікації цього феномену в сучасній англійській мові.

Семантична структура лексичних і фразеологічних одиниць на позначення феномену песимізму вирізняється наявністю сем песимізму, які є актуалізаторами його базових, суміжних і супутніх якісних ознак, що вказують на емоційні, психічні стани та поведінкові особливості песиміста. У межах семантичної структури слова ідентифікація феномену песимізму визначається характером семантичних компонентів, які прямо чи опосередковано конкретизують тип песимізму (диспозиційний, ситуативний або атрибутивний стиль).

Лексичні та фразеологічні засоби на позначення феномену песимізму утворюють лексико-фразеологічне поле песимізму – складне дворівневе утворення. Перший рівень поля представлений трьома частиномовними лексико-семантичними мікрополями песимізму, які вирізняються ядерно-периферійною організацією своїх елементів. Другий рівень поля складається із фразеологічного мікрополя, яке включає фразеологічні одиниці на позначення песимізму. Структура цього мікрополя визначається семантикою його конститuentів. Лексичні та фразеологічні одиниці досліджуваного поля парадигмально пов'язані семантичними зв'язками в межах тематичних секторів, які відображають ступінь вияву сем песимізму.

4. Лексеми, фразеологізми та паремії, які репрезентують феномен песимізму, оформлюють песимістичні висловлення. Лексичні одиниці на позначення феномену песимізму є ключовими елементами повної та часткової песимістичної автохарактеризації й мовленнєвої репрезентації Я-концепції песиміста. Афективні лексичні одиниці у песимістичних висловленнях представлені емоційними вигуками негативної оцінки (*Ah!*, *Aw!*, *Ay/Aye!*, *Bah!*, *Heigh-ho!*, *Ho-hum!*, *Huh!*, *Alack!*, *Alas!*, *Christ!*, *Darn!*, *Dear!*, *God!*, *Indeed!*,

Lord!, Ochone! тощо), які вказують на мовленнєву реалізацію ситуативного песимізму. Фразеологічні засоби вираження песимізму в песимістичних висловленнях експлікують якісні ознаки песимізму та ситуативність їх прояву. Вони вказують на окремі аспекти актуалізації песимізму мовця, які визначаються песимістичними диспозиціями, песимістичним атрибутивним стилем та ситуативним песимізмом. Паремії в песимістичних висловленнях сприяють мовленнєвому втіленню песимістичного атрибутивного стилю та захисного песимізму.

З погляду синтаксису, песимістичні висловлення є окремими реченнями або надфразними єдностями. Песимістичні висловлення у формі речень реалізують категорію модальності, вказують на сумніви щодо майбутнього та на актуальний час перебігу дії. Ситуативність цих висловлень є передумовою мовленнєвої актуалізації ситуативного песимізму та песимізму як атрибутивного стилю. Песимістичні висловлення у формі надфразної єдності вирізняються специфікою маніфестації песимізму, яка носить розгорнутий характер.

Такі стилістичні засоби, як метафора, гіпербола, мейозис, порівняння, риторичне запитання, інверсія, повтор, паралельні конструкції, перервані речення, актуалізують у мовленні якісні ознаки песимізму й створюють загальну емоційну напругу песимістичних висловлень.

Песимістичним висловленням притаманний невербальний супровід, який нерозривно пов'язаний із психічним станом мовця і слугує засобом його вираження. Паралінгвальні (фонаційні – 57,3%, респіраторні – 9,7%), кінесичні (мімічні – 3,8 %, жестові – 2,9%, пантомімічні – 5,3%), окулесичні (6%) невербальні компоненти комунікації та мовчання (5%) сприяють репрезентації песимізму мовця і є опорою для експліцитного розгортання конкретного висловлення.

5. Песимізм як особистісний чинник комунікативно-мовленнєвої взаємодії впливає на її перебіг і проявляється в комунікативній поведінці мовця, якій притаманні низький рівень контактності та комунікабельності,

високий маніпулятивний потенціал, широкий спектр комунікативної емоційності, високий рівень комунікативної оцінності, незначний ступінь конфліктності, достатня комунікативна самопрезентація та мотиваційна база.

Мовленнєва діяльність відбувається в конкретній комунікативній ситуації, яка обумовлює мовленнєві та немовленнєві дії комунікантів. Складовими комунікативної ситуації реалізації песимізму мовця є: особистісні характеристики та поведінкові реакції учасників комунікації; предметно-подійний фон спілкування, який визначається соціальними, індивідуальними і фізіологічними чинниками, що інтегруються у межах певного часового континууму; спосіб спілкування (песимістичний комунікативний стиль та песимістична тональність).

З погляду прагматики, песимістичне висловлення є мовленнєвим актом, в основі якого лежить інтенція мовця інформувати адресата про песимістичне бачення наявної ситуації та про песимістичну самооцінку, отримати від адресата підтвердження песимістичного світобачення й психологічну підтримку, спонукати адресата змінити світоглядні настанови, нав'язати адресату свою думку, змінити психологічний стан і настрій адресата. До основних прагматичних типів песимістичних мовленнєвих актів належать констативи, квеситиви, директиви, асертиви, експресиви. Песимістичний мовленнєвий акт є мінімальною одиницею песимістичного дискурсу. Песимістичний дискурс є особистісно-орієнтованим типом дискурсу, який передбачає наявність комунікативної ситуації реалізації песимізму мовця. Він представлений комплексною системою лексичних, фразеологічних синтаксичних, стилістичних і прагматичних засобів репрезентації песимістичного світобачення мовця й характеризується своїми власними цілями, стилем, тональністю та комунікативними стратегіями.

Стратегії вираження песимізму дисгармонізують або гармонізують взаємини між комунікантами. Серед жорстких некооперативних стратегій виокремлено такі стратегії: негативного самовираження, маніпулювання та конфронтації. Стратегія негативного самовираження реалізується тактиками

афектації, демонстрації негативних очікувань, демонстративної самокритики, самозвинувачення, самоприниження, нарікання, сарказму. З-поміж тактик стратегії маніпулювання виокремлено тактики негативної оцінки співрозмовника, психологічного тиску, нав'язування суб'єктивної думки, попередження, критики, гри на емоціях співрозмовника, нарікання. Серед конфронтативних тактик виокремлено тактики відмови, незгоди, звинувачення, спонукання до дії, апеляції до негативного досвіду.

М'якими кооперативними стратегіями є стратегія толерантності та захисна стратегія. Основними тактиками реалізації стратегії толерантності є тактики удаваної байдужості, згоди, виправдання дій співрозмовника. Захисна стратегія реалізується тактиками підтримування низьких очікувань, критичної оцінки ситуації, негативного прогнозування.

Вибір стратегій і тактик визначається типологічними особливостями песимізму як диспозиційного (комунікативні стратегії толерантності, негативного самовираження, маніпулювання), атрибутивного (комунікативні стратегії негативного самовираження та конфронтації), захисного (захисна комунікативна стратегія) та ситуативного (комунікативні стратегії маніпулювання та конфронтації) феномену.

Здійснене у роботі дослідження репрезентації феномену песимізму в сучасній англійській мові відкриває перспективи для подальшого аналізу цього феномену в когнітивно-дискурсному та лінвокультурному аспектах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

І. Спеціальна література

1. Андрейчук Н. І. Антропоцентрична парадигма сучасної лінгвістики: ідеологія і програми досліджень. *Лінгвістичні студії*: зб. наук. пр. Донецьк: ДонНУ, 2008. Вип. 17. С. 273–278.
2. Андрейчук Н. І. Одиниці дискурсу у різних програмах мовознавчих досліджень. *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Серія: Філологічні науки (мовознавство). 2014. № 1. С. 5–10.
3. Бартминський Е. Языковой образ мира: очерки по этнолингвистике. Москва: «Индрик», 2005. 528 с.
4. Бацевич Ф. Нариси з комунікативної лінгвістики. Львів: Львівський нац. ун-т ім. І. Франка, 2003. 280 с.
5. Бацевич Ф. Смысл: сутність і сфери вияву в мові. *Вісник Львівського університету*. Серія філологічна. 2004. Вип. 34. Ч. 1. С. 346–353.
6. Бацевич Ф. С. Нариси з лінгвістичної прагматики: [монографія]. Львів: ПАІС, 2010. 336 с.
7. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики: підруч. Київ: Вид. центр «Академія», 2004. 344 с.
8. Безугла Л. Р. Вербалізація імпліцитних смислів у німецькомовному діалогічному дискурсі: [монографія]. Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2007. 332 с.
9. Беликов В. И., Крысин Л. П. Социоллингвистика: учебник для вузов. Москва: Рос. гос. гум. ун-т, 2001. 439 с.
10. Бехта І. А. Дискурс наратора в англomовній прозі. Київ: Грамота, 2004. 304 с.
11. Бессонова О. Л. Оцінний тезаурус англійської мови: когнітивний і гендерний аспекти: дис. ... д-ра філол. наук: 10.02.04 / Донецький нац. ун-т. Донецьк, 2003. 463 с.

12. Блохіна І. О. Психологічні особливості ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців з управління навчальними закладами. *Вісник НТУУ «КПІ»*. Серія: Філософія. Психологія. Педагогіка. Київ: Політехніка, 2012. Вип. 1(34). С. 82–85.
13. Бойко О. Д. Політичне маніпулювання: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2010. 432 с.
14. Бойчук В. М. Афективи як вербальні засоби вираження песимізму в сучасній англійській мові. *Актуальні питання іноземної філології: наук. журн.* Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2015. № 3. С. 12–17.
15. Бойчук В. М. Ідентифікація поняття песимізм в англійській мовній свідомості. *Наукові записки*. Серія: “Філологічна”. Острог: Видавництво Нац. ун-ту “Острозька академія”, 2013. Вип. 37. С. 57–60.
16. Бойчук В. М. Комунікативний песимізм як ознака комунікативної поведінки. *Іншомовна комунікативна культура: специфіка, традиції, інновації*. Збірник матеріалів міжвузівської науково-практичної конференції (Луцьк, 27 квітня 2017 року). Луцьк: РВВ Луцького НТУ, 2017. С. 14–17.
17. Бойчук В. М. Кооперативні стратегії і тактики комуніканта-песиміста. *Актуальні питання іноземної філології: наук. журн.* / [редкол.: І. П. Біскуб (голов. ред.) та ін.]. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2018. № 8. С. 40–46.
18. Бойчук В. М. Мовленнєва реалізація Я-концепції комунікативної особистості песиміста. *Сборник научных трудов SWorld*. Одеса: КУПРИЕНКО, 2013. Вып. 2. Том 23. С. 29–32.
19. Бойчук В. М. Основні параметри комунікативної поведінки песиміста. *Сучасні дослідження з лінгвістики, літературознавства і міжкультурної комунікації (ELLIC 2013)*: матеріали Міжнародної наукової конференції (18–29 липня 2013 р.) / відп. ред. Я. В. Бистров. Івано-Франківськ: Прикарпатський нац. ун-т ім. Василя Стефаника, 2013. С. 24–27.
20. Бойчук В. М. Песиміст як особистість: психологічні засади лінгвістичного дослідження. *Науковий вісник Східноєвропейського*

національного університету імені Лесі Українки. Серія: Філологічні науки. Луцьк, 2013. № 18(276). С. 8–12.

21. Бойчук В. М. Польова організація лексичних одиниць на позначення песимізму в сучасній англійській мові. *Науковий вісник Чернівецького університету імені Юрія Федьковича*. Серія: Германська філологія: зб. наук. пр. Чернівці, 2014. Вип. 690–691. С. 59–62.

22. Бойчук В. М. Прагматичні особливості песимістичних висловлень. *Актуальні питання іноземної філології: наук. журн.* / [редкол.: І. П. Біскуб (голов. ред.) та ін.]. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2017. № 7. С. 5–11.

23. Бойчук В. М. Семантичні особливості лексичних одиниць на позначення песимізму в сучасній англійській мові. *Нова філологія: зб. наук. пр. Запоріжжя: ЗНУ*, 2014. № 65. С. 96–104.

24. Бойчук В. М. Соціально-когнітивні засади лінгвістичного дослідження песиміста як комунікативної особистості. *Наукові записки Вінницького Державного Педагогічного Університету імені Михайла Коцюбинського*. Серія: Філологія (мовознавство): зб. наук. пр. Вінниця: ТОВ «Фірма «Планер», 2013. Вип. 18. С. 254–258.

25. Бойчук В. М. Теоретичні передумови лінгвістичного дослідження песимістичного настрою комуніканта. *Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції студентів і аспірантів: у 2 т. (Луцьк, 14–15 травня 2012 р.)*. Луцьк: Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. Т. 2. С. 55–56.

26. Бойчук В. М. Типологічна диференціація особистості песиміста: психологічні та комунікативні аспекти. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету*. Серія: Філологічні науки (мовознавство). Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2014. Вип. 130. С. 225–229.

27. Бойчук В. М. Типологічний аспект комунікативної особистості. *Актуальні проблеми іншомовної комунікації: лінгвістичні, методичні та*

соціально-психологічні аспекти. Збірник матеріалів всеукраїнської науково-методичної Інтернет-конференції (Луцьк, 11 квітня 2014 р.). Луцьк: РВВ Луцького НТУ, 2014. С. 189–191.

28. Бойчук В. М. Фразеологічні засоби на позначення песимізму в сучасній англійській мові. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. Серія: Філологічні науки (Мовознавство). Луцьк, 2014. № 5(282). С. 65–69.

29. Бондаренко О. В. Особливості економічної ментальності України як наслідок історико-культурного розвитку її релігійної духовності. *Ноосфера і цивілізація*. 2007. Вип. 5 (8). С. 86–90.

30. Бондаренко Я. О. Дискурс акцентуєваних мовних особистостей: комунікативно-когнітивний аспект (на матеріалі персонажного мовлення в сучасній американській художній прозі): дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Київський нац. лінгв. ун-т. Київ, 2002. 236 с.

31. Бондарко А. В. Основы построения функциональной грамматики. *Известия Академии наук СССР*. Серия литературы и языка. 1981. № 3. С. 483–495.

32. Бондарко А. В. Теория функциональной грамматики. Темпоральность. Модальность. Ленинград: Наука, 1990. 264 с.

33. Борисов О. О. Мовні засоби вираження емоційного концепту страх: лінгвокогнітивний аспект (на матеріалі сучасної англійської художньої прози): дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Житомирський держ. ун-т. Житомир, 2005. 252 с.

34. Боташева Ш. Х. Социальный оптимизм и пессимизм как философская антропогема: дис. ... д-ра филос. наук: 09.00.11 / Северо-Кавказский гос. техн. ун-т. Ставрополь, 2002. 301 с.

35. Ботвінко-Ботюк О. М. Структурно-семантичні та комунікативно-прагматичні особливості висловлень презирства (на матеріалі англійського художнього дискурсу): дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Східноєвроп. нац. ун-т. Луцьк, 2014. 207 с.

36. Брэмсон Р. М. Общение с трудными людьми. Киев: Внешторгиздат, 1991. 168 с.
37. Буренина Н. В. Эмоциональные конструкции английской диалогической речи (структурно-семантический и прагматический аспекты): автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / Пятигор. гос. ин-т иностр. яз. Пятигорск, 1989. 15 с.
38. Василик М. А. Основы теории коммуникации: учебник / под ред. М. А. Василика. Москва: Гардарики, 2003. 615 с.
39. Вердиева З. Н. Семантические поля в современном английском языке. Москва: Высш. шк., 1986. 119 с.
40. Вольф Е. М. Функциональная семантика оценки. Москва: Наука, 1985. 228 с.
41. Ганина В. В. Невербальные компоненты коммуникации, отражающие эмоциональные реакции человека: гендерный аспект (на материале англоязычных художественных текстов): дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / Ивановский гос. ун-т. Иваново, 2005. 199 с.
42. Геворкян А. Р. Метафизика пессимизма: автореф. дис. ... канд. филос. наук: 09.00.03 / Институт философии РАН. Москва, 1994. 17 с.
43. Гончарова Е. А. Ситуация как фактор стиля. *Stylistyka*. Opole, 2010. № 19. С. 7–22.
44. Горелов И. Н. Невербальные компоненты коммуникации. Москва: Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2009. 112 с.
45. Дорошенко С. І. Загальне мовознавство: навч. посіб. Київ: Центр навч. л-ри, 2006. 288 с.
46. Дослідження мотивації досягнення і уникнення невдач. URL: <http://obuch.com.ua/turizm/18149index.html> (дата звернення 18.05.2013).
47. Доценко Е. Л. Психология манипуляции: феномены, механизмы и защита. Москва: ЧеРо, Издательство МГУ, 1997. 344 с.
48. Дуб В. Г. Ціннісні орієнтації як детермінанта соціалізації особистості. *Науковий вісник Миколаївського держ. ун-ту імені*

В. О. Сухомлинського: зб. наук. пр. Серія: «Психологічні науки» / за ред. С. Д. Максименка, Н. О. Євдокимової. Миколаїв: МДУ ім. В. О. Сухомлинського, 2012. Т. 2. Вип. 8. С. 99–104.

49. Дудник С. И. Генезис современного европейского пессимизма в контексте философии модернизма. *История философии, культура и мировоззрение*. Санкт-Петербург: Санкт-Петербургское философское общество, 2000. С. 54–60.

50. Дудок Р. І. Контекстні та інтегральні індикатори у трактуванні значення. *Вісник Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка*. Філологічні науки. Житомир, 2013. Вип. 68. С. 21–23.

51. Екклезіаст. *Книги Старого заповіту*. *Біблія Онлайн* / укр. переклад І. Огієнка. URL:<https://www.bibleonline.ru/bible/ukr/21/01/> (Last accessed: 21.10.2015).

52. Евсеева Л. А. Реализация эмоциональных парадигм в речи: автореф. дис. ... канд. филол. наук / Белгород. гос. ун-т. – Белгород, 2002. 25 с.

53. Жарких В. Ю. Зіставлення понять «віра-невіра» у трактуванні Ф. К. С. Шиллера. *Мультиверсум*. Філософський альманах. Київ: Український Центр духовної культури, 2008. Вип. 71. С. 128–138.

54. Замышляева М. С. Оптимизм и пессимизм в совладающем поведении в юношеском возрасте: дис. ... канд. психол. наук: 19.00.13 / Костром. гос. ун-т. Ин-т психологии РАН. Москва, 2006. 237 с.

55. Зорівчак Р. П. Фразеологічна одиниця як перекладознавча категорія (на матеріалі перекладів творів української літератури англійською мовою). Львів: Вид-во при Львівському ун-ті, 1983. 175с.

56. Ігнат'єва С. Є. Оптимістичний та песимістичний типи тональності у комунікативному просторі щоденникового дискурсу. *Вісник Дніпропетровського університету*. Серія «Мовознавство». Дніпропетровськ, 2013. Том 2. Вип. 19. № 11. С. 77–84.

57. Казакова І. А. Лінгвістичні особливості і функціонування перерваних речень у сучасній англомовній прозі. *Іноземна філологія*. Київ, 1991. Вип. 102. С. 55–61.

58. Каптюрова О. В. Вигуки сучасної англійської мови (системний та дискурсивний аспекти): дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Київський нац. ун-т. Київ, 2005. 231 с.

59. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс: [монография]. Волгоград: Перемена, 2002. 477 с.

60. Кесельман Л. Є., Мацкевич М. Г. Індивідуальний оптимізм/песимізм в сучасній російській трансформації. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. Київ, 1998. № 1/2. С. 164–175.

61. Кесельман Л., Мацкевич М. Экономический оптимизм/пессимизм в трансформирующемся обществе. *Социологический журнал*. Москва, 1998. № 1/2. С. 39–54.

62. Коляда Е. К. Вигуки як експресивно-апелятивні засоби мови. *Наука і освіта '2004*: матеріали VII Міжнарод. наук.-практ. конф. Т. 26. Мова, мовлення, мовна комунікація. Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2004. С. 45–46.

63. Коляда Е. К., Бойчук В. М. Соціально-філософські засади вивчення поняття “песимізм” в площині лінгвістики. *Наукові записки*. Серія: “Філологічна”. Острого: Видавництво Нац. ун-ту “Острозька академія”, 2012. Вип. 24. С. 145–147.

64. Котова Ю. В. Актуальность изучения языкового выражения оптимизма/пессимизма для теории языка. *Вестник Ленинградского государственного университета им. А. С. Пушкина*. Филология. Санкт-Петербург: Изд-во ЛГУ, 2013. № 4. Том 1. С. 114–120.

65. Котова Ю. В. Языковое выражение оптимизма/пессимизма в свете «локуса контроля». *Известия Волгоградского государственного педагогического университета*. Серия «Филологические науки». 2013. № 6 (81). С.4–7.

66. Котова Ю. В. Языковые аспекты классификации оптимистичных/пессимистичных высказываний. *Вестник Челябинского государственного университета. Филология. Искусствоведение.* Челябинск: Изд-во ЧелГУ, 2012. № 28 (282). С. 91–94.

67. Коцюба З. Г. Рефлексія побутової свідомості в різномовному провербіальному просторі (від універсального до національного): [монографія]. Львів: ВД "Укрпол", 2010. 472 с.

68. Кочерган М. П. Загальне мовознавство: підручник; 2-е вид., випр. і доп. Київ: Видавн. центр «Академія», 2006. 464 с.

69. Крейдлин Г. Е. Невербальная семиотика: язык тела и естественный язык. Москва: Новое лит. обозрение, 2004. 584 с.

70. Куликов Л. В. Психогигиена личности: вопросы психологической устойчивости и профилактики: учеб. пособ. Санкт-Петербург: Питер, 2004. 464 с.

71. Куликова Л. В. К понятию коммуникативного стиля. *Вестник Воронежского государственного университета.* Серия: Филология, журналистика. 2004. № 1. С. 34–39.

72. Куликова Л. В. Коммуникативный стиль в межкультурной парадигме: [монография]. Красноярск, 2006. 392 с.

73. Кунин А. В. Курс фразеологии современного английского языка. Москва: Высшая школа, 1986. 336 с.

74. Куницына В. Н., Казаринова Н. В., Погольша В. М. Межличностное общение: учебн. для вузов. Санкт-Петербург: Питер, 2001. 544 с.

75. Куралева Т. В. Самопрезентация как коммуникативная стратегия в английском диалоге. *В мире науки и искусства: вопросы филологии, искусствоведения и культурологии:* сб. ст. по матер. I междунар. науч.-практ. конф. Новосибирск: СибАК, 2015. № 7(50). С. 30–36.

76. Кухаренко В. А. Практикум з стилістики англійської мови: підручник. Вінниця: «Нова книга», 2000. 160 с.

77. Лабунская В. А. Экспрессия человека: общение и межличностное познание. Ростов-на-Дону: Феникс, 1999. 608 с.

78. Ларина Т. В. Категория вежливости в аспекте межкультурной коммуникации: На материале английской и русской коммуникативных культур: дисс. ... доктора филол наук: 10.02.20 / Российский университет дружбы народов. Москва, 2003. 495 с.

79. Лежнина А. С. Лингвопрагматический и риторический аспекты высказываний с саркастическим смыслом (на материале немецкого языка): дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / Российский гос. пед. ун-т. Санкт-Петербург, 2014. 183 с.

80. Леонгард К. Акцентуированные личности / пер. с нем. Ростов-на-Дону: Изд-во «Феникс», 2000. 544 с.

81. Лепський М. А. Взаємозв'язок оптимізму та песимізму: проблема соціальної перспективи: автореф. дис. ... д-ра філософ. наук : 09.00.03 / Ін-т вищої освіти. Академія пед. наук. Київ, 2006. 35 с.

82. Ліпатов В. М., Гладуш Н. Ф. Еліптичні речення в англійській та українській мовах. *Studia philologica*. 2014. Вип. 3. С. 75–78.

83. Малімон Л. К. Системні та функціональні характеристики іменників на позначення часу в сучасній англійській мові: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Волинський держ. ун-т ім. Лесі Українки. Луцьк, 1999. 344 с.

84. Манакін В. До питання про етнонаціональні особливості стилів комунікації. *Український інформаційний простір*: Наук. журнал Інституту журналістики і міжнародних відносин Київ. нац. ун-ту культ. і мист. / гол. редактор М. С. Тимошик; у 2-х ч. Київ: КНУКІМ, 2013. Ч. 1. С. 108–114.

85. Маркасов М. Ю. «Оптимизм» и «пессимизм» как единый семиотический код в материалах таблоидной прессы. *Вестник Новосибирского государственного университета*. 2014. Т. 13. Вып. 6. С. 107–114.

86. Маслова А. Ю. Введение в прагмалингвистику: учеб. пособ. Москва: Флинта, Наука, 2007. 152 с.

87. Меримерина М. А. Опыт типологического анализа при изучении феномена оптимизма/пессимизма. *Социология*. Москва, 2009. № 29. С. 65–85.
88. Мечников И. И. Этюды оптимизма. Москва: Наука, 1988. 327 с.
89. Мироненко М. В. Шутник как коммуникативная личность: дис. ... канд. филол. наук 10.02.19 / Волгоградский гос. пед. ун-т. Волгоград, 2005. 211 с.
90. Мирончук Т. А. Семантичні та прагматичні особливості висловлень виправдання в сучасній англійській мові: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Київський нац. лінгвістичний ун-т. Київ, 1998. 200 с.
91. Мірончук Т., Одарчук Н. Іллокуція англомовного дискурсу виправдання (на прикладі творів сучасної художньої англійської та американської прози). *East European Journal of Psycholinguistics*. Луцьк, 2016. № 3(2). С. 69–81.
92. Муздыбаев К. Измерение надежды. *Психологический журнал*. 1999. № 4. С. 26–35.
93. Муздыбаев К. Оптимизм и пессимизм личности (опыт социолого-психологического исследования). *Социологические исследования*. 2003. № 12. С. 87–96.
94. Муздыбаев К. Феноменология надежды. *Психологический журнал*. 1999. № 3. С. 18–27.
95. Нефедова М. П. Семантическая сфера «настроение» и её вербализация в современном английском языке: дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / Иркутский гос. лингв. ун-т. Иркутск, 2009. 190 с.
96. Новиков Л. А. Семантика русского языка. Москва: Высш. шк., 1982. 272 с.
97. Нэпп М., Холл Дж. Невербальное общение: мимика, жесты, движения, позы: учебник. Санкт-Петербург: Прайм-Еврознак, 2004. 256 с.
98. Освальд Шпенглер и закат Европы. Москва: Изд-во «Берег», 1922. URL: <http://www.nietzsche.ru/influence/philosophie/osvald/> (дата звернення 15.08.2013).

99. Одарчук Н. А. Відмова: семантичний та прагматичний аспекти: [монографія]. Луцьк: РРВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2009. 206 с.
100. Орлова Н. Н. Языковые средства выражения эмоций: синтаксический аспект (на материале современной английской прозы): дис. ... канд. филол. наук: 10.02.19, 10.02.04 / Юж. федер. ун-т. Ростов-на-Дону, 2009. 188 с.
101. Остин Дж. Л. Слово как действие. *Новое в зарубежной лингвистике*. Москва: Прогресс, 1986. Вып. 17. С. 22–130.
102. Петренко В. Ф. Основы психосемантики. Смоленск: Изд-во СГУ, 1997. 400 с.
103. Помірко Р. С., Дудок Р. І. Дейксис як термінотворний компонент. *Вісник Львівського університету*. Серія: Іноземні мови. Львів, 2012. Вип. 19. С. 3–10.
104. Пономарів О. Д., Різун В. В., Шевченко Л. Ю. Сучасна українська мова: підручник / за ред. О. Д. Пономарева. Київ: Либідь, 1997. 400 с.
105. Попова З. Д. Полевые структуры в системе языка. Воронеж: Изд-во Воронеж. гос. ун-та, 1989. 197 с.
106. Почепцов Г. Г. Избранные труды по лингвистике: монография / сост., общ. ред. и вступ. статья Ирины Шевченко. Винница: Новая книга, 2013. 560 с.
107. Почепцов Г. Г., Иванова И. П., Бурлакова В. В. Теоретическая грамматика современного английского языка. Москва, 1981. 281 с.
108. Приходько А. И. Семантика и прагматика оценки в современном английском языке. Запорожье: Изд-во Запорож. гос. ун-та, 2004. 321 с.
109. Прищак М. Д., Лесько О. Й. Психологія управління в організації: навч. посіб. Вінниця, 2013. 141 с. URL: http://posibnyku.vntu.edu.ua/ps_v_org/index.html (дата звернення 12.07.2013).
110. Пузырев А. В., Капрянцева Ю. В. Оптимистичность /пессимистичность языкового сознания лидеров группы «БИТЛЗ» (на

матеріалі пісенних текстів). *Вісник Волгоградського державного університету*. Серія 2. Языкознание. 2017. Т. 16. № 4. С. 187–192.

111. Селли Дж. Пессимизм: история и критика / под ред. и с предисл. В. И. Яковенко; 2-е изд. Москва: Изд-во ЛКИ, 2007. 360 с.

112. Семенюк О. А. Основи теорії мовної комунікації: навчальний посібник. Київ: ІнЮре, 2009. 276 с.

113. Серль Дж. Р. Классификация иллокутивных актов. *Новое в зарубежной лингвистике*. Москва: Прогресс, 1986. Вып. 17. С. 170–194.

114. Серякова И. И. Невербальный знак коммуникации в англоязычных дискурсивных практиках: [монография]. Київ: Изд. центр КНЛУ, 2012. 280 с.

115. Серякова И. И. Прагматика коммуникативных стилей. *Науковий вісник Волин. націон. ун-ту ім. Лесі Українки*. Серія: «Філологічні науки. Мовознавство». Луцьк: ВНУ ім. Лесі Українки, 2009. № 17. С. 74–77.

116. Скотт Дж. Г. Способы разрешения конфликтов. Санкт-Петербург: ВИК, 1994. 210 с.

117. Скрипченко О. В., Долинська Л. В., Огороднійчук З. В. Загальна психологія: підручник. Київ: Либідь, 2005. 464 с.

118. Соболева Н. І. Соціологія суб'єктивної реальності. Київ: Ін-т соціології НАН України, 2002. 296 с.

119. Солощук Л. В. Кінесичні номінації в англomовному дискурсі. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*. 2011. № 953. С. 6–14.

120. Соссюр Ф де. Курс загальної лінгвістики / пер. з фр. А. Корнійчук, К. Тищенко. Київ: Основи, 1998. 324 с.

121. Стернин И. А. Введение в речевое воздействие. Воронеж: Изд-во «КО», 2001. 228 с.

122. Стернин И. А. О национальном коммуникативном сознании. *Лингвистический вестник*. Ижевск, 2002. Вып. 4. С. 87–94.

123. Стернин И. А. Русское и немецкое коммуникативное поведение и проблема межкультурной коммуникации. *Межкультурная коммуникация: парадигмы исследования и преподавания*: материалы междунар. научно-практич. конф. Красноярск, 2003. С. 63–102.
124. Сусов И. П. Коммуникативно-прагматическая лингвистика и её единицы. *Прагматика и семантика синтаксических единиц*. Калинин: Изд-во Калининск. ун-та. 1984. С. 3–12.
125. Сусов И. П. Лингвистическая прагматика. Винница: Нова Книга, 2009. 272 с.
126. Сухих С. А. Черты языковой личности. *Прагматика этноспецифического дискурса*: материалы симпозиума. Бэлць: Изд-во Бэлцк. гос. пед. ун-та им. А. Руссо, 1990. С. 105–106.
127. Сычѳв О. А. Психология оптимизма: учебно-методическое пособие к спецкурсу. Бийск: БПГУ им. В. М. Шукшина, 2008. 69 с.
128. Таран В. О., Зотов В. М., Резанова Н. О. Соціально філософія: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 272 с.
129. Трусков В. П. Социально-психологические исследования когнитивных процессов. Ленинград: Изд-во ЛГУ, 1980. 144 с.
130. Удовиченко Е. М. Философия: конспект лекций и словарь терминов (элементарный курс): учеб. пособ. Магнитогорск: ГТУ, 2004. 203 с.
131. Формановская Н. И. Речевое общение: коммуникативно-прагматический подход. Москва: Русский язык, 2002. 216 с.
132. Черкасский М. А. Опыт построения функциональной модели одной частной семиотической системы (Пословицы и афоризмы). *Паремнологический сборник: Пословица. Загадка (структура, смысл, текст)*. Москва: Наука, 1978. С. 35–52.
133. Черняк О. П. Структурно-семантичні та комунікативно-прагматичні особливості висловлень осуду (на матеріалі англомовного художнього дискурсу): дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Волинський нац. ун-т ім. Лесі Українки. Луцьк, 2005. 252 с.

134. Чугунов С. В. Традиция гностицизма в философии Г. Сковороды. *Вісник СевНТУ*. Серія: Філософія: зб. наук. пр. Севастополь, 2011. Вип. 115. С. 43–47.
135. Шабанова Ю. О. «Німецька містика» середньовіччя в контексті історико-філософської тотальності. *Вісник Київ. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка*. Серія: Філософія, Політологія. Київ: Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. 2004. Вип. 70. С. 44–48.
136. Шаховский В. И. Категоризация эмоций в лексико-семантической системе языка. Москва: Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2009. 208 с.
137. Шевелюк В. А. Контрастивна семантика фразеологічних одиниць із соматичним компонентом: лінгвокультурологічний підхід (на матеріалі іспанської та української мов): автореф. дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.17 / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2009. 22 с.
138. Шевченко И. С. Историческая динамика прагматики предложения: английское вопросительное предложение XVI-XX вв.: [монография]. Харьков: Константа, 1998. 168 с. URL: <http://dspace.univer.kharkov.ua/handle/123456789/8714> (дата звернення: 17.03.2017).
139. Шевченко И. С. Речевой акт как единица дискурса: когнитивно-прагматический подход. *Тверской лингвистический меридиан*: сб. научн. статей. Тверь: Твер. гос. ун-т, 2007. Вып. 7. С. 69–80.
140. Шипова И. А. Эмоциональный синтаксис в немецкоязычном дискурсе: автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / Московский пед. гос. ун-т. Москва, 2005. 17 с.
141. Шопенгауэр А. Мир как воля и представление. Собрание сочинений в 6 томах. Aegitas, 2016. Том 1. 814 с. URL: https://books.google.com.ua/books?id=J7_gCwAAQBAJ&hl=ru&source=gbp_book_other_versions (Last accessed: 11.10.2016).
142. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови: підручник. Київ: Видавн. центр «Академія», 2004. 408 с.

143. Щёкин Г. В. Основы психологических знаний: учеб. пособие. Киев: МАУП, 2001. 128 с.
144. Эпштейн М. Жизнеутверждающий пессимизм: о Книге Екклесиаста. *Звезда*: ежемесячный литературно-художественный и общеполитический независимый журнал. 2011. № 1. URL: <http://magazines.russ.ru/zvezda/2011/1/> (дата звернения 12.11.2013)
145. Abraham W. T. Dispositional optimism and pessimism: Stability, change, and adaptive recovery following life event experiences. PhD diss. Iowa State University, 2007. 198 p.
146. Abramson, L. Y., Seligman M. E. P., Teasdale J. D. Learned helplessness in people: Critique and reformulation. *Journal of Abnormal Psychology*. 1978. № 87. P. 49–74.
147. Argyle M., Dean J. Nonverbal Communication in Human Social Interaction. *Nonverbal Communication* / ed. by R. A. Hinde. Cambridge: Cambridge University Press, 1972. P. 243–268.
148. Armor, D. A., Taylor S. E. Situated optimism: Specific outcome expectancies and self-regulation. *Advances in Experimental Social Psychology*. 1998. Vol. 30. P. 309–379.
149. Bandura A. Regulation of cognitive processes through perceived self-efficacy. *Developmental Psychology*. 1989. № 25. P. 729–735.
150. Bennett K. K. Explanatory style and cardiac rehabilitation: psychosocial mechanisms linking pessimism to health. PhD diss. University of Nevada, 2002. 180 p.
151. Benson H. P. Children's dispositional optimism and pessimism: social and emotional outcomes. PhD diss. Seattle Pacific University, 2008. 111 p.
152. Berry S. R. An exploration of defensive pessimism, explanatory style, and expectations in relation to the academic performance of college and university students. PhD diss. University of Louisville, 2007. 128 p.
153. Boichuk V. M. Communicative pessimism as a feature of individual communicative behaviour. *Science progress in European countries: new concepts*

and modern solutions: Papers of the 2nd International Scientific Conference. October 14–15. Stuttgart, Germany, 2013. p. 52–53.

154. Bovee C. L., Thill J. V. *Business Communication Today*. New York: McGraw-Hill, Inc., 1992. 659 p.

155. Brown P., Levinson S. C. *Politeness: some universals in language usage*. Cambridge; New York: Cambridge University Press, 1987. 345 p. URL: <http://www.ccebook.org/preview/0521313554/Politeness-Some-Universals-in-Language-Usage-Studies-in-Interactional-Sociolingu> (дата звернення 10.09. 2013)

156. Cantor N., Norem J. Defensive pessimism and stress coping. *Social Cognition*. 1989. Vol. 7. P. 92–112.

157. Carver C. S., Lehman J. M., Antoni M. H. Dispositional pessimism predicts illness-related disruption of social and recreational activities among breast cancer patients. *Journal of Personality and Social Psychology*. 2003. Vol. 84. № 4. P. 813–821.

158. Carver C. S., Scheier M. F., Segerstrom S. C. Optimism. *Clinical Psychology Review*. 2010. № 30. P. 879–889.

159. Chang E. Optimism-pessimism and stress appraisal: testing a cognitive interactive model of psychological adjustment in adults. *Cognitive Therapy Research*. 2002. № 26. P. 675–690.

160. Davis A. K., Piger J. M., Sedor L. M. Beyond the numbers : An analysis of optimistic and pessimistic language in earnings press releases. Federal Reserve Bank of St. Louis. (Working Paper 2006-005A). 42 p. URL: [https:// pdfs.semanticscholar.org/e6bc/1639e56bef654a66f1910f88f5da523a1c55.pdf](https://pdfs.semanticscholar.org/e6bc/1639e56bef654a66f1910f88f5da523a1c55.pdf) (Last accessed: 05.07.2016).

161. Dienstag J. F. *Pessimism: philosophy, ethic, spirit*. Princeton University Press, 2009. 320 p.

162. Extremera N., Duran A., Rey L. Perceived emotional intelligence and dispositional optimism-pessimism: Analyzing their role in predicting psychological adjustment among adolescents. *Personality and Individual Differences*. 2007. Vol. 42. P. 1069–1079.

163. Eysenck H. J. *The Measurement of Personality*. MTP Press Ltd., 1976. 511 p.
164. Fox K. L. *Watching the English. The Hidden Rules of English Behaviour*. Hodder & Stoughton, 2005. 424 p.
165. Fraser B. Hedged Performatives. *Syntax and Semantics* / ed. by P. Cole, J. L. Morgan. New York: Academic Press, 1975. Vol. 3. P. 187–210.
166. Fries L. W. An investigation of optimism and pessimism as cognitive coping strategies of doctoral students in educational leadership programs. Ed.D diss. Arkansas State University, 2005. 123 p.
167. Grice H. P. Logic and Conversation. *Syntax and Semantics* / [ed. by T. Givon]. New York: Academic Press, 1975. Vol. 3: Speech Acts. P. 41–58.
168. Hirabayashi K. E. The role of parental style on self-handicapping and defensive pessimism in Asian American college students. PhD diss. Higher education University of Southern California, 2005. 110 p.
169. Hirsch J. K. An examination of optimism, pessimism and hopelessness as predictors of suicidal ideation in college students: a test of a moderator model. PhD diss. University of Wyoming, 2003. 109 p.
170. Johnson C. G. Effects of optimism and pessimism on memory and judgment tasks. MA diss. The University of Alabama in Huntsville, 2000. 57 p.
171. Johnson J. C. The contributions of optimism and pessimism to physical and psychological well-being among adults with type 2 diabetes. MA diss. West Virginia University, 2002. 100 p.
172. Keivom-Lockhart J. The Relationship between Situational Optimism/Pessimism and Donating Intentions. MS diss. University of Canterbury, 2013. 55 p.
173. Kent G. P. Optimism, pessimism, and health: implications for individuals with seizure disorder. PhD diss. University of Cincinnati, 2008. 79 p.
174. Kluemper, D. H., Little L. M., DeGroot T. State or trait: Effects of state optimism on job-related outcomes. *Journal of Organizational Behavior*. 2009. Vol. 30(2). P. 209–231.

175. Leech G. N. *Principles of Pragmatics*. New York; London: Longman, 1983. 250 p.
176. Lin E. H., Peterson C. Pessimistic explanatory style and response to illness. *Behaviour Research and Therapy*. 1990. Vol. 28(3). P. 243–248.
177. Mariano E. J. Self-protective low expectations and depressive symptoms: looking on the bright side of pessimism. PhD diss. State University of New York, 1998. 94 p.
178. Milam J. E. Adaptation to a life-threatening diagnosis: Dispositional optimism and pessimism and posttraumatic growth among patients with HIV. PhD diss. University of Southern California, 2002. 129 p.
179. Nabi H., Koskenvuo M., Singh-Manoux A., Korkeila J. Low pessimism protects against stroke: the health and social support (HeSSup) prospective. *Stroke*. Journal of American Heart Association. 2010. Vol. 41. P. 187–190.
180. Norem J. K., Cantor N. Anticipatory and post hoc cushioning strategies: optimism and defensive pessimism in «risky» situations. *Cognitive Therapy and Research*. 1986. Vol. 10. P. 347–362.
181. Norem J. K., Cantor N. Defensive pessimism: «Harnessing» anxiety as motivation. *Journal of Personality and Social Psychology*, 1986. Vol. 2(5). P. 1208–1217.
182. Norem J. K., Illingworth K. S. S. Strategy-dependent effects of reflecting on self and tasks: Some implications of optimism and defensive pessimism. *Journal of Personality and Social Psychology*. 1993. Vol. 65. P. 822–835.
183. Peterson C. Explanatory style in the classroom and on the playing field. *Advances in applied social psychology*. Hillsdale; N. J.: Erlbaum, 1990. Vol. 5. P. 167–193.
184. Peterson C., Maier S. F., Seligman M. E. P. *Learned Helplessness: A Theory for the Age of Personal Control*. New York: Oxford University Press, 1995. 376 p.

185. Peterson C., Seligman M. E. P., Vaillant G. E. Pessimistic explanatory style is a risk factor for physical illness: a thirty-five year longitudinal study. *Journal of Personality and Social Psychology*. 1988. Vol. 55 (1). P. 23–27.
186. Peterson, C. The future of optimism. *The American Psychologist*. 2000. Vol. 55(1). P. 44–55.
187. Rafalson L. The role of optimism, pessimism, and social support in adjustment to and recovery from open-heart surgery. PhD diss. State University of New Jersey, 2004. 115 p.
188. Räikkönen K., Matthews K. A. Do Dispositional Pessimism and Optimism Predict Ambulatory Blood Pressure During Schooldays and Nights in Adolescents? *Journal of Personality*. 2008. Vol. 76(3). P. 605–630.
189. Rombach M. An Analysis of Optimistic and Pessimistic Language in Earnings Press Releases. GRIN Verlag, 2011. 17 p.
190. Rotter J. B. Generalized expectancies for internal versus external control of reinforcement: psychological monographs. 1966. 609 p.
191. Roy B., Diez-Roux A. V., Seeman T., Ranjit N., Shea S., Cushman M. Association of Optimism and Pessimism With Inflammation and Hemostasis in the Multi-Ethnic Study of Atherosclerosis (MESA). *Psychosomatic Medicine*. 2010. Vol. 72(2). P. 134–140.
192. Scheier M. F., Carver C. S. Optimism, coping, and health: Assessment and implications of generalized outcome expectancies. *Health Psychology*. 1985. № 4. P. 219–247.
193. Scheier M. F., Carver C. S., Bridges M. W. Optimism, pessimism, and psychological well-being. *Optimism and pessimism: Implications for theory, research, and practice*. Washington, DC: American Psychological Association, 2001. P. 189–216.
194. Schopenhauer A. The Essays of Studies in Pessimism. Full Moon Publications. 2015. 74 p.
195. Seligman M. E. P. Learned optimism. New York: Knopf, 1991. 320 p.

196. Seligman M. E. P., Schulman P. Explanatory style as a predictor of productivity and quitting among life insurance agents. *Journal of Personality and Social Psychology*. 1986. Vol. 50. P. 832–838.

197. Showers C. The motivational and emotional consequences of considering positive or negative possibilities for an upcoming event. *Journal of Personality and Social Psychology*. 1992. Vol. 63. P. 474–483.

198. Strathern P. Nietzsche in 90 minutes. Chicago: Ivan R. Dee, 1996 ; URL : <http://psylib.ukrweb.net/books/stret01/txt18.htm> (Last accessed: 25.02.2013)

199. Weiner B. An attributional theory of achievement motivation and emotion. *Psychological Review*. 1985. Vol. 92. No.4. P. 548–573.

200. Wilkos A. Evaluative standards, test anxiety, and defensive pessimism. New York: St. John's University, 2009. 78 p.

II. Джерела довідкового матеріалу

201. Бацевич Ф. С. Словник термінів міжкультурної комунікації. К.: Довіра, 2007. – 205 с. URL: <http://terminy-mizhkult-komunikacii.wikidot.com/p.2> (дата звернення 13.01.14).

202. Грищенко А. П. Незакінчене речення. *Українська мова: енциклопедія* / за заг. ред. В. М. Русанівського; 2-ге вид., доп. Київ, 2004. С. 405–406.

203. Жюлиа Д. Философский словарь / пер. с франц. Москва: Междунар. отношения, 2000. 544 с.

204. Копорулина В. Н., Смирнова М. Н., Гордеева Н. О., Балабанова Л. М. Психологический словарь / [под общ. редакцией Ю. Л. Неймера]. Ростов-на-Дону: Феникс, 2003. 640 с.

205. Короткий тлумачний словник української мови / за ред. Д. Г. Гринчишина. Київ: Просвіта, 2004. 608 с.

206. Кунин А. В. Англо-русский фразеологический словарь. Москва: Русский язык, 1984. 944 с.

207. Лингвистический энциклопедический словарь / гл. ред. В. Н. Ярцева. Москва: «Советская Энциклопедия», 1990. 685 с.
208. Некрасов С. И., Некрасова Н. А. Философия науки и техники: тематический словарь-справочник. Орёл: ОГУ, 2010. 289 с.
209. Новейший философский словарь / сост. А. А. Грицанов. Минск: Изд-во В. М. Скакун, 1998. 896 с.
210. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля-К, 2006. 716 с.
211. Словник української мови в 11 томах: / ред. колег. І. К. Білодід (голова) та ін. К.: Наукова думка, 1970–1980. Т. 4. / ред. А. А. Бурячок, Г. М. Гнатюк, П. П. Доценко. К.: Наукова думка, 1973. 840 с. URL: <http://sum.in.ua/p/4/687/2> (Last accessed: 07.12.2017).
212. Философия: энциклопедический словарь / под. ред. А. А. Ивина. Москва: Гардарики, 2006. 1072 с.
213. Философский энциклопедический словарь / ред.-сост. Е. Ф. Губский и др. Москва: Инфра-М, 2003. 576 с.
214. Філософський словник. 3-є вид., перероб. і доп. / за ред. В. І. Шинкарука. Київ: Голов. ред. УРЕ, 1986. 800 с.
215. Cambridge International Dictionary of English / ed. by P. Procter. Cambridge: Cambridge University Press, 1995. 1773 p.
216. Cambridge International Dictionary of Idioms. Cambridge: Cambridge University Press, 1998. 587 p.
217. Collins Cobuild Dictionary of Idioms / ed. by J. Sinclair. Glasgow: HarperCollins Publishers, 1997. 493 p.
218. Collins COBUILD English Dictionary for Advanced Learners. Glasgow: HarperCollins, 2001. 1824 p.
219. Collins English Dictionary Complete & Unabridged 10th Edition, HarperCollins, 2009. 1920 p.

220. Dictionary.com Unabridged Based on the Random House Dictionary. Random House, Inc., 2013. URL: <http://dictionary.reference.com> (Last accessed: 12.07.2014).
221. Dictionary of Idioms and Their Origins / ed. by L. Flavell, R. Flavell. London: Kyle Cathie Limited, 1992. 216 p.
222. Harrap's Standard Learners' English Dictionary / ed. by P. W. Collin. London: Elt Verlag, 1988. 540 p.
223. Longman Dictionary of Contemporary English. The Living Dictionary / ed. by D. Summers. Harlow; Essex: Pearson Education Limited, 2005. 1949 p.
224. Longman Handy Learner's Dictionary of American English / ed. by D. Summers. Harlow; Essex: Pearson Education Limited, 2003. 1949 p.
225. Macmillan Dictionary and Thesaurus. URL: https://www.macmillandictionary.com/about_thesaurus.html (Last accessed: 21.12.2014).
226. McGraw-Hill's Dictionary of American Idioms and Phrasal Verbs by Richard A. Spears. McGraw-Hill Education, 2006. 1080 p.
227. Merriam-Webster Learner's Dictionary. URL: <http://www.learnersdictionary.com/search/pessimist> (Last accessed: 05.04.2015).
228. Merriam-Webster Online Thesaurus. URL: www.merriam-webster.com/thesaurus (Last accessed: 10.05.2015).
229. Merriam-Webster's Collegiate Dictionary. 11th ed. Springfield; Massachusetts: Merriam-Webster, Inc., 2004. 1664 p.
230. Online Thesaurus. URL: <http://www.thesaurus.net/search/> (Last accessed: 16.04.2015).
231. Oxford Advanced Learners Dictionary / ed. by S. Wehmeier. Oxford: Oxford University Press, 2005. 1780 p.
232. Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English / ed. by A. S. Hornby. Oxford: Oxford University Press, 1982. V. II. 527 p.
233. Oxford Dictionary of Idioms / ed. by J. Siefring. Oxford: Oxford University Press, 2004. 340 p.

234. Random House Webster's College Dictionary. Random House Reference, 1999. 1600 p.
235. Roget's 21st Century Thesaurus. 3rd ed. New York: Random House, Inc., 2005. 976 p.
236. The American Heritage college dictionary. 4th ed. Boston: Houghton Mifflin Company, 2004. 1636 p.
237. The American Heritage Dictionary of the English Language. 4th ed. Boston: The Houghton Mifflin Company, 2000. 2116 p.
238. The Collins English Thesaurus. URL: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english-thesaurus> (Last accessed: 03.07.2015).
239. Webster's Encyclopedic Unabridged Dictionary of English Language. New York: Gramercy Books, 1996. 1693 p.
240. Webster's New Thesaurus / ed. by Charlton G. Laird. Cleveland; Ohio: Wiley Publishing, Inc., 2003. 500 p.
241. Webster's New World Dictionary of American English. 3rd College Edition / ed. by V. Neufeldt. Cleveland; New York: New World Dictionaries, 1989. 1574 p.
242. Webster's New World Thesaurus / prepared L. Charlton. New York: The New American Library, 1975. 678 p.
243. Webster's Revised Unabridged Dictionary. URL: http://www.lawfulpath.com/ref/webstersUnabridged_1913_gutenberg.pdf (Last accessed: 14.06.2015)
244. Webster's Third New International Dictionary of the English Language Unabridged / ed. by P. Babcock Gove. Springfield : Marriam-Webster, Inc., 1993. 2662 p.
245. Webster Universal Dictionary / ed. by Wyld H C, Partridge E. H. New York: Harver Educational Services, 1975. 1743 p.

III. Джерела ілюстративного матеріалу

246. Airth R. The Reckoning Inspector. Pan Macmillan, 2014. 320 p.
247. Astley J. Just For The Summer. Random House, 2011. 320 p.

248. Baker L. A. *The Contracted Soul: A Tale from the Myst City Chronicles*. Trafford Publishing, 2012. 232 p.
249. Barrett J. S. *Ascension*. URL: <https://books.google.com.ua/books?id=nik3CgAAQBAJ&pg=PT36&lpg=PT36&dq=Barrett+J.+S.+Ascension> (Last accessed: 12.03.2017).
250. Benner E. J. *The Lost Station*. Xlibris, 2015. 220 p.
251. Berry C. J. *The Celestial Window*. AuthorHouse, 2013. 244 p.
252. Berry C. J. *The Guardian of Nemisia*. URL: <https://books.google.com.ua/books?id=p668BwAAQBAJ&pg=PT2&dq=Berry+Chris+The+Guardian+of+Nemisia> (Last accessed: 21.03.17).
253. Berry W. *The Guesthouse*. AuthorHouse, 2010. 384 p.
254. Bolitho J. *Full Circle*. URL: <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:682QjFAojkAJ:https://piddling.co/42fvx/+&cd> (Last accessed: 10.02.2017).
255. Bond L. *Fatal Thunder: A Jerry Mitchell Novel*. Tom Doherty Associates, 2016. 368 p.
256. Brendan M. *A Scandalous Marriage*. Harlequin, 2011. 288 p.
257. Buchwald A. *The Tales of Adarya: out of the Past*. Nightengale Press, 2007. 388 p.
258. Butake B. *Dance of the Vampires and Six Other Plays*. African Books Collective, 2013. 394 p.
259. Capote T. *Other Voices, other Rooms*. URL: <http://www.rulit.me/books/other-voices-other-rooms-read-69149-1.html> (Last accessed: 05.05.2016).
260. Chaudhari K. *Running Around in Circles*. Diamond Pocket Books Pvt Ltd. 304 p.
261. Clancy Tom. *Debt of Honor*. Penquin, 1995. 1008 p.
262. Conrad J. *Chance*. Ed. by Martin Ray. 2008. 384 p.
263. Conrad J. *The Arrow of Gold*. URL: <https://www.gutenberg.org/files/1083/1083-h/1083-h.htm> (Last accessed: 14.06.2016).

264. Conrad J. Victory. URL: <https://www.gutenberg.org/files/6378/6378-h/6378-h.htm> (Last accessed: 23.06.2017).
265. Cook-Lynn E. Aurelia: A Crow Creek Trilogy. Colorado: University Press of Colorado. 462 p.
266. David P., Friesner E., Carey D., Wesley S. D., Golden C. Star Trek: Double Helix Omnibus. Simon and Schuster, 2002. 1120 p.
267. Drabble R. D. Pilot. Amazon Digital Services LLC. 279 p.
268. Dreiser T. An American Tragedy. New York: Crowell, 1974. 874 p.
269. Duke D. The Fall of Cardinal Giovanni Foscolo. Strategic Book Publishing, 2008. 184 p.
270. Engebrecht P. A. Under the Haystack. Create Space Independent Publishing Platform, 2012. 128 p.
271. Englade K. Hot Blood: The True Story of an Heiress, a Gigolo, and a Shocking Murder. St. Martin's Press, 1997. 368 p.
272. Falbe T. The Goddess Queen. Falbe Publishing, 2006. 293 p.
273. Fields O. Her Heart's Liege. Rogue Phoenix Press, 2015. 328 p.
274. Forster E. M. A Room With A View. Sheba Blake Publishing, 2015. 167 p.
275. Gibbons A. The Dark Beneath. URL: <https://books.google.com.ua/books?id=rdmcxQp9OLYC&pg=PT5&dq=Gibbons+Alan+The+Dark+Beneath&hl> (Last accessed: 07.04.2017).
276. Gingell W. R. Spindle. Pronoun, 2017. 422 p.
277. Gordon M. Pearl. Knopf Doubleday Publishing Group, 2005. 320 p.
278. Grosshans H. Bullet of Revenge. Lulu. com, 2012. 250 p.
279. Hedges R. Sweet Serene. Lulu. com, 2009. 324 p.
280. Heyer G. The Reluctant Widow. Random House, 2011. 288 p.
281. Howe J. Mummydaddy. Pan Macmillan, 2012. 356 p.
282. Hurst B. Sherwood. iUniverse, 2011. 380 p.
283. Huxley A. Brave New World. URL: <http://www.idph.com.br/conteudos/ebooks/BraveNewWorld.pdf> (Last accessed: 24.01.2018).

284. Jackson G. L. *Woman Alone*. AuthorHouse, 2011. 108 p.
285. James H. *The Aspern Papers and Other Stories*. Oxford: Oxford University Press, 2013. 288 p.
286. Jones B. *The California Club*. Random House, 2012. 528 p.
287. Kerouac J. *The Dharma Bums*. <http://yanko.lib.ru/books/lit/kerouacbums.htm> (Last accessed: 10.12.2016).
288. Kirk L. *Elsie: A Whisper in the Wind*. Book Guild Publishing, 2016. 200 p.
289. Kittrell B. *The Dying Times*. Late Nite Books, 2010. 280 p.
290. Knight K. M. *The Trouble at Turkey Hill*. Crime Club, 1946. 220 p.
291. Korsmit B. *Darkness Descending*. iUniverse, 2007. 393 p.
292. Lederer P. *The Tanglewood Desperadoes*. <http://www.megawealth.info/search/?title=the-tanglewood-desperadoes-by-paul-lederer.pdf> (Last accessed: 16.11.2016).
293. London J. *Sea Wolf*. London: Urban Romantics, 2012. 250 p.
294. London J. *The Valley of the Moon*. CreateSpace Independent Publishing Platform, 2014. 304 p.
295. Love S. P. *Trail of Time*. Lulu. com, 2012. 358 p.
296. Lumley B. *Mad Moon Of Dreams*. Hachette UK, 2013. 200 p.
297. Lynch C. P. *Slaughtered: A Fas Story*. Lulu. Com, 2016. 632 p.
298. Martin A. E. *Common People*. Wakefield Press, 1994. 219 p.
299. Matthews K. T. *Before I Let Go*. Urban Soul fiction. Urban Books, 2008. 300 p.
300. Maugham W. *Somerset. Of Human Bondage* / W. Somerset Maugham. URL: https://www.e-reading.club/bookreader.php/80509/Maugham_-_Of_Human_Bondage.html (Last accessed: 23.09.2017).
301. McCaffrey A. *The Tower and the Hive*. Random House, 2012. 400 p.
302. McDermid Val. *The Last Temptation*. URL: <https://www.Amnestybermuda.org/book/380683022/download-the-last-temptation-harpercollins.pdf>. (Last accessed: 19.05.2017)

303. McNeile H. C. Sapper. Sergeant Michael Cassidy. The Lieutenant & Other War Stories. Musaicum Books, 2017. 562 p.
304. Messenger Mike. Rhona's Revenge. URL: <https://books.google.com.ua/books?id=oqykCgAAQBAJ&dq=inauthor> (Last accessed: 30.01.2018).
305. Meyer D. Dead Before Dying. Hachette UK, 2009. 300 p. URL: <https://books.google.com.ua/books?id=74MOV23Z4PgC&hl=ru> (Last accessed: 19.12.2016).
306. Moitessier B. The Long Way Near Death on the High Seas. Cecil Kuhne, 2008. 448 p.
307. Montgomery L. M. Anne Of Green Gables. Starfire, 1998. 497 p.
308. Montgomery L. M. Anne's House of Dreams. SMK Books, 2011. 200 p.
309. Murdoch I. The Black Prince. URL: <https://www.e-reading.club/bookresder.php/104708/blackprince.pdf> (Last accessed:10.10.2017).
310. O'Connor E. The Last Hurrah. Chicago: University of Chicago Press, 2016. 427 p.
311. Oppenheim K. P. The Golden Beast. <https://www.fadedpage.com/books/20121126/html.php> (Last accessed: 17.03.2017).
312. Orczy E. The Scarlet Pimpernel. Oxford: Oxford University Press, 2018. 233 p.
313. Peacock W. S. Uranian Justice. eStar Books, 2014. 80 p.
314. Penland P. R. Haunched Twilight: Eluding Pity Parties. iUniverse, 2000. 220 p.
315. Penman S. K. Devil's Brood. Penguin, 2008. 752 p.
316. Perron M. Grace: Finding the Light. Take Heart Publications, 2014. 230 p.
317. Peters C. A. Ignoble Imitation. Author House, 2013. 890 p.
318. Plath S. The Bell Jar. URL: [letters.to.stephanie.gportal.hu /portal/letters.to.stephanie/upload/745843_1406744742_07068.pdf](https://letters.to.stephanie.gportal.hu/portal/letters.to.stephanie/upload/745843_1406744742_07068.pdf) (Last accessed: 24.02.2017).

319. Rehak D. *The Forbidden: Three Novels of French Love*. Lulu. Com, 2007. 278 p.
320. Richdale R. *Catalyst*. XinXii, 2017. 201 p.
321. Rinehart M. R. *Mind Over Motor*. URL: <http://digital.library.upenn.edu/women/rinehart/tish/motor.html> (Last accessed: 26.06.2016).
322. Robertson G. P. R. *Hell Holes*. Lulu Press Inc, 2014. 212 p.
323. Schmoke J. *Oblivion II*. AuthorHouse, 2009. 660 p.
324. Schnur S. *Sleepy Hollow*. iUniverse, 2006. 104 p.
325. Schubiger C. *The Red Dress*. Magellan Books, 2004. 350 p.
326. Sinclair U. *The Jungle*. <https://etc.usf.edu/lit2go/77/the-jungle/1261/chapter-1/> (Last accessed: 29.01.2018).
327. Spencer S. *Best Served Cold*. URL: <https://books.google.com.ua/books?id=GMKiCgAAQBAJ&pg=PP1&dq=Spencer+S.+Best+Served+Cold.&hl> (Last accessed: 25.11.2016).
328. Strickland B. *The Sign of the Sinister Sorcerer*. Penguin, 2008. 176 p.
329. Tanner J. *The Emerald Valley*. The Hillsbridge Quartet. Vol. 2. Macmillan, 2012. 608 p.
330. Thomas I. *Bequest*. Manor House Publishing Incorporated, 2006. 288 p.
331. Vanslyke T. *The Cloudship Club*, 2009. 306 p.
332. Watt P. *Shadow of the Osprey: The Frontier*. URL: <https://books.google.com.ua/books?id=F9kg5rQwHTsC&pg=PT16&dq=Watt+P.+Shadow+of+the+Osprey:+The+Frontier.&hl> (Last accessed:16.05.2017).
333. Whyte J. *The Skystone: The Dream of Eagles* Camulod Chronicles. Vol. 1. Tom Doherty Associates, 2004. 360 p.
334. Wilson G. *Only a Whisper*. URL: https://openlibrary.org/authors/OL1386207A/Gayle_Wilson (Last accessed: 22.05.2016).
335. Wilson T. D. *The Epherium Chronicles: Embrace*. Carina Press, 2014. 100 p.
336. Winston G. *The Angry Tide: A Novel of Cornwall 1798-1799*. URL: <https://books.google.com.ua/books?id=pAk5DwAAQBAJ&printsec=frontcover&dq>

=Winston+Graham.+The+Angry+Tide:+A+Novel+of+Cornwall&hl (Last accessed: 15.01.2018).

337. Winston G. *The Black Moon: A Novel of Cornwall 1794-1799*. Pan Macmillan, 2011. 560 p.

338. Woolf V. *Night and Day*. BookSurge Classics, 2009. 496 p.

339. Woolf V. *The Voyage Out*. URL: <http://www.bosonbooks.com/boson/oldies/Voyageout.pdf> (Last accessed: 07.11.2016)

340. Woolf V. *The Waves*. Harvest Books, 1978. 297 p.

341. Woolf V. *To the Lighthouse*. Wordsworth Editions, 1994. 176 p.

342. Wyndham L. Tarr. Oxford: OUP, 2010. 384 p.

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А.1

**Частота зустрічальності сем песимізму в семантичній структурі
різночастиномовних лексичних одиниць на позначення феномену
песимізму**

Семи песимізму	Іменникові ЛО	Прикмет- никові ЛО	Прислівни- кові ЛО	Всього
Базові ознаки песимізму				
Сум	69	122	40	231
Нещастя	62	98	32	192
Невдача	12	42	17	71
Безнадія	21	36	13	70
Негативні очікування	20	36	11	67
Біль	14	31	4	49
Невпевненість	21	23	3	47
Недовіра	6	14	1	21
Невіра	6	6	2	14
Відчай	3	3	3	9
Суміжні ознаки песимізму				
Пригніченість	31	47	13	91
Засмученість	16	51	4	71
Страждання	21	30	7	58
Понурість	12	30	9	51
Горе	16	21	4	41
Сумнів	14	7	-	21
Нерішучість	8	6	2	16
Поганий настрій	-	1	1	2
Супутні ознаки песимізму				
Занепокоєння	37	72	9	118
Роздратування	22	66	17	105
Розчарування	20	31	8	59
Страх	16	33	6	55
Нудьга	10	21	6	37
Відсутність ентузіазму	12	17	6	35
Незадоволення	12	16	5	33
Скарги	16	10	7	33
Збентеження	6	22	2	30
Неспокій	10	15	4	29
Пасивність	8	16	5	29
Знервованість	8	17	3	28

Продовження таблиці А.1

Відсутність інтересу	7	12	7	26
Самотність	8	13	4	25
Негативне ставлення	7	12	2	21
Відсутність волі	6	3	1	10
Тривога	3	7	-	10
Апатія	1	5	3	9
Відсутність мети	1	5	1	7
Відсутність оптимізму	2	3	-	5
Погіршення ситуації/стану	-	5	-	5
Відсутність мотивації	1	-	-	1
Всього	565	1005	262	1832

Додаток Б

Таблиця Б.1

**Частка семи песимізму та ступінь її усталеності в семантичній структурі
лексичних одиниць на позначення феномену песимізму**

Лексична одиниця	Частка семи песимізму (%) за				Ступінь усталеності семи песимізму (%)
	Longman Dictionary of Contemporary English	Collins English Dictionary	Oxford Advanced Learners Dictionary	Merriam- Webster Learner's Dictionary	
affliction	100	100	100	100	0
agony	100	25	100	100	75
angst	100	50	100	100	50
anguish	100	100	100	100	0
anxiety	50	66,66	66,66	50	16,66
apathy	100	50	100	100	50
apprehension	33	25	50	50	25
apprehensiveness	100	100	100	100	0
bitterness	-----	33,33	20	20	13,33
blahs	33,33	0	0	50	16,67
bleakness	-----	33,33	33,33	50	16,67
boredom	100	100	100	100	0
care	13	20	33,33	33,33	20,33
chagrin	100	100	100	100	0
cheerlessness	100	100	-----	100	0
cynicism	-----	50	-----	100	50
defeatism	100	100	100	100	0
dejection	100	100	100	100	0
depression	20	29	40	25	20
desolation	50	33,33	50	50	16,67
despair	100	100	100	100	0
desperateness	0	0	20	20	20
desperation	100	50	100	100	50
despond	100	100	100	-----	0
despondence	-----	100	-----	100	0
despondency	100	100	100	100	0
disappointment	50	50	50	50	0
disbelief	100	100	100	100	0
discomfiture	100	100	100	100	0
discomfort	66,66	50	66,66	100	50
discomposure	100	100	100	-----	0

Продовження таблиці Б.1

disconsolateness	100	100	100	100	0
disconsolation	-----	100	100	100	0
discontent	100	50	50	100	50
discouragement	33,33	33,33	33,33	33,33	0
disgruntlement	100	100	100	100	0
disheartenment	100	100	100	50	50
disillusionment	100	100	100	100	0
dismals	100	66,66	50	50	50
dismay	100	0	100	100	100
dispiritedness	100	100	100	100	0
displeasure	100	50	100	100	50
disquiet	100	100	100	100	0
dissatisfaction	100	100	100	100	0
distress	75	40	66,66	33,33	41,67
distrust	100	50	100	100	50
doldrums	50	50	50	50	0
dolefulness	100	100	-----	100	0
dolefuls	100	100	-----	100	0
dolor	100	100	-----	-----	0
dolorousness	100	100	100	-----	0
doubt	100	20	100	100	80
downcastness	50	50	50	50	0
downheartedness	100	100	100	100	0
dread	100	25	50	33	75
dreariness	-----	100	50	50	50
droopiness	-----	50	50	50	0
dullness	13	50	14	11	39
dysphoria	-----	100	100	-----	0
emptiness	50	0	33,33	20	30
ennui	100	100	100	100	0
fear	100	20	100	50	80
foreboding	100	50	100	100	50
forlornness	100	100	66,66	66,66	33,34
fretfulness	100	100	100	100	0
frustration	50	66,66	100	50	50
gloom	50	25	50	50	25
gloominess	66,66	33,33	66,66	33,33	33,33
glumness	100	100	100	100	0
grief	66,66	66,66	100	50	50
grieving	100	100	100	100	0
grievousness	66	100	100	50	50
grimness	25	100	40	25	75

Продовження таблиці Б.1

halfheartedness	-----	100	100	100	0
hardship	0	50	0	100	100
heartache	100	100	100	100	0
heartbreak	100	100	100	100	0
heaviness	-----	33,33	0	0	33,33
heavy-heartedness	100	100	-----	-----	0
hesitance	100	100	100	100	0
hopelessness	80	100	100	80	20
hurtfulness	100	100	100	100	0
indecisiveness	50	100	100	50	50
infelicity	33,33	33,33	33,33	33,33	0
inquietude	100	100	100	100	0
insipidity	50	50	50	50	0
irresolution	100	100	100	16,66	83,34
joylessness	100	100	100	100	0
listlessness	100	100	100	100	0
loneliness	50	100	66,66	33,33	66,67
lowness	-----	7	-----	12,5	5,5
lugubriosity	100	100	100	100	0
malaise	50	33,33	50	50	16,67
melancholia	100	100	100	100	0
melancholy	100	100	100	100	0
misdoubt	-----	100	100	100	0
miserableness	50	100	75	20	80
misery	66,66	40	50	66,66	26,66
misgiving	100	100	100	100	0
mistrust	100	100	100	100	0
moodiness	66,66	50	33,33	50	33,33
mope	100	100	100	100	0
mopes	100	100	-----	-----	0
moroseness	100	100	100	100	0
mortification	100	0	100	100	100
mournfulness	100	100	100	100	0
mourning	50	33,33	50	33,33	16,67
negativism	-----	33,33	100	-----	66,67
negativity	100	33,33	100	100	66,67
oppression	0	33,33	50	50	50
pain	50	50	25	50	25
pensiveness	100	100	100	100	0
plaintiveness	100	100	100	100	0
purgatory	0	50	50	50	50
qualm	100	66,66	100	100	33,34

Продовження таблиці Б.1

regret	50	66,66	100	50	50
rue	-----	100	100	100	0
sadness	100	100	100	100	0
saturnity	100	100	-----	100	0
scepticism	100	100	100	100	0
sorrow	100	100	100	100	0
sorrowfulness	100	100	100	100	0
spinelessness	50	50	33,33	50	16,67
spiritlessness	100	50	100	100	50
sulkiness	100	100	100	100	0
sullenness	0	100	50	50	100
suspense	100	50	100	100	50
suspicion	25	25	25	25	0
tedium	100	50	100	100	50
tentativeness	100	50	100	100	50
the blues	33,33	50	66,66	100	66,67
the dumps	16,66	100	100	20	83,34
the hump	0	100	0	50	100
tiredness	33,33	50	50	25	25
torment	100	50	50	100	50
torture	50	66,66	100	100	50
tribulation	0	100	100	100	100
uncertainty	100	100	100	100	0
uncomfortableness	50	33,33	25	33,33	25
uneasiness	66,66	100	100	66,66	33,34
unhappiness	100	100	100	100	0
unsureness	100	-----	100	100	0
vapors	0	-----	100	0	100
vexation	100	100	100	100	0
wariness	100	0	100	100	100
weakness	16,66	0	33,33	0	33,33
weariness	50	0	66,66	33,33	66,66
wistfulness	100	100	100	100	0
woe	66,66	100	50	50	50
woefulness	50	0	50	50	50
worry	100	100	100	100	0
wretchedness	75	25	33,33	33,33	50
alarmist	100	100	100	100	0
bellyacher	100	100	-----	50	50
carper	100	100	-----	100	0
Cassandra	50	50	50	50	0
complainer	-----	100	-----	100	0

Продовження таблиці Б.1

crab	25	0	0	33,33	33,33
crepehanger	-----	100	-----	100	0
crybaby	0	100	0	100	100
curmudgeon	100	100	100	100	0
cynic	100	100	100	100	0
damper	0	16,66	0	0	16,66
defeatist	100	100	100	100	0
doom-monger	-----	100	100	-----	0
doomsayer	100	100	100	100	0
doomster	100	100	100	100	0
doubter	-----	100	50	50	50
downer	33,33	66,66	50	50	33,33
drag	16,66	0	20	25	25
drip	25	20	25	33,33	13,33
fatalist	100	100	100	100	0
grinch	50	100	0	100	100
grouch	50	50	50	100	50
grumbler	-----	100	50	50	50
grump	-----	100	100	100	0
Jeremiah	50	50	0	-----	50
killjoy	100	100	100	100	0
malcontent	100	100	100	100	0
melancholic	100	100	100	100	0
misanthrope	-----	100	100	100	0
misanthropist	100	100	-----	-----	0
misery	20	20	25	33,33	13,33
moaner	-----	100	100	50	50
mouse	33,33	0	0	0	33,33
naysayer	-----	0	100	50	100
negativist	-----	66,66	0	-----	66,66
nihilist	50	25	100	100	75
questioner	0	0	0	50	50
quitter	100	100	100	100	0
scaremonger	100	0	100	100	100
sceptic	100	100	100	100	0
sorehead	0	0	-----	100	100
sourpuss	100	100	100	100	0
spoilspout	100	100	100	100	0
unbeliever	0	50	50	50	50
whiner	-----	100	-----	50	50
whimp	50	100	100	100	50
worrier	100	100	100	100	0

Продовження таблиці Б.1

worrywart	100	100	100	100	0
abject	50	50	50	0	50
ached	66,66	100	50	50	50
acheronian	-----	100	-----	100	0
acherontic	-----	100	-----	100	0
afflicted	100	100	0	100	100
afraid	100	100	100	100	0
aggravating	50	50	50	50	0
agitating	33,33	25	33,33	0	33,33
agonized	100	100	100	100	0
ailing	100	100	50	100	50
alarmed	50	50	50	100	50
alarming	100	100	100	100	0
alone	10	25	50	50	40
anguished	100	100	100	100	0
anxious	66,66	66,66	100	100	33,34
apathetic	100	50	100	100	50
apprehensive	100	100	100	100	0
bad	7,14	13,33	14,28	11,11	7,14
bad-tempered	100	100	0	100	100
barren	40	33,33	25	50	25
beetle-browed	-----	50	-----	0	50
bereaved	0	0	0	100	100
bereft	50	0	50	50	50
bitter	27,57	0	40	66,66	66,66
black	10	25	11,11	7,69	15
bleak	50	33,33	33,33	100	66,67
blighted	50	33,33	0	0	50
blue	33,33	25	20	12,5	20,83
boring	100	100	100	100	0
bored	100	100	100	100	0
bothered	50	100	33,33	33,33	66,67
bothersome	100	0	0	0	100
broken	11,11	5,26	14,28	16,66	11,4
brokenhearted	100	100	100	100	0
brooding	50	0	100	100	100
broody	33,33	33,33	33,33	33,33	0
burdensome	0	0	100	100	100
cantankerous	100	0	100	100	100
careworn	100	100	100	100	0
cast-down	100	100	100	-----	0
chafed	33,33	25	50	50	25

Продовження таблиці Б.1

chapfallen	-----	100	-----	50	50
cheerless	100	100	100	100	0
clouded	16,66	14,28	33,33	14,28	19,05
cloudy	0	16,66	0	0	16,66
cold	0	7,69	0	20	20
colorless	66,66	25	50	50	41,66
concerned	20	50	50	50	30
crabbed	100	50	100	50	50
crabby	100	100	100	100	0
creepy	100	50	50	50	50
crestfallen	100	100	100	100	0
crummy	0	50	0	33,3	50
crushed	40	0	0	25	40
crusty	33,33	0	50	0	50
cynical	50	33,33	66,66	50	33,33
dampened	33,33	0	50	50	50
dark	22,22	11,11	11,11	11,11	11,11
dashed	20	16,66	-----	33,33	16,67
daunted	100	100	100	100	0
deadly	0	50	25	25	50
defeatist	100	100	100	100	0
dejected	100	100	100	100	0
dejecting	-----	100	-----	100	0
demoralized	100	100	100	50	50
depressed	33,33	14,28	50	66,66	52,38
depressing	100	100	100	100	0
depressive	100	100	100	100	0
desolate	100	50	100	50	50
despairing	100	100	100	100	0
desperate	0	16,66	50	40	50
despondent	100	100	100	100	0
dim	12,5	14,28	14,28	20	7,5
disagreeable	50	50	0	50	50
disappointed	100	100	100	100	0
disappointing	100	100	100	100	0
disapproving	100	100	100	50	50
disbelieving	100	100	100	100	0
discomforted	100	100	100	100	0
discomforting	100	100	100	100	0
discomposed	100	50	100	-----	50
discomposing	100	50	100	-----	50
disconcerted	100	100	100	100	0

Продовження таблиці Б.1

disconcerting	100	100	100	100	0
disconsolate	100	100	100	100	0
discontented	100	100	100	100	0
discouraged	100	100	50	50	50
discouraging	100	100	100	100	0
disgruntled	100	100	100	100	0
disheartened	100	100	100	100	0
disheartening	100	100	100	100	0
disillusioned	100	100	100	100	0
dismal	100	66,6	100	50	50
dismayed	100	100	100	100	0
dismaying	100	100	100	100	0
dispirited	100	100	100	100	0
dispiriting	100	100	100	100	0
displeased	100	100	100	100	0
disquieted	100	100	100	100	0
disquieting	100	100	100	100	0
dissatisfied	100	100	100	100	0
distracted	100	50	100	100	50
distraught	100	50	100	100	50
distressed	25	25	50	33,33	25
distressful	100	100	100	100	0
distressing	100	100	100	100	0
distrustful	100	100	100	100	0
distrusting	100	100	100	100	0
disturbed	33,33	100	66,66	33,33	66,67
disturbing	100	100	100	33,33	66,67
doleful	100	100	100	100	0
dolorous	-----	100	100	-----	0
doubtful	75	33,33	75	100	66,67
doubting	100	80	100	100	20
dour	50	50	50	50	0
down	-----	25	-----	16,66	8,34
downbeat	100	100	100	100	0
downcast	50	50	50	50	0
downhearted	100	100	100	100	0
drab	100	66,66	100	50	50
drear/dreary	100	100	100	100	0
drooping	50	33,33	50	50	16,67

Продовження таблиці Б.1

droopy	-----	0	0	50	50
dubious	25	75	50	66,66	50
dull	12,5	18,18	14,28	11,11	7,07
dysphoric	-----	100	100	-----	0
embarrassing	100	100	50	100	50
exasperated	100	100	100	100	0
fatalistic	100	100	100	-----	0
fearful	66,66	100	66,66	75	33,34
foreboding	100	100	100	100	0
forlorn	100	75	66,66	66,66	33,34
frantic	50	33,33	50	50	16,67
frazzled	100	0	100	100	100
fretful	100	100	100	100	0
frightened	100	100	100	100	0
frightening	100	100	100	100	0
frightful	0	100	0	50	100
fruitless	100	50	100	100	50
frustrated	100	100	50	100	50
funereal	100	100	100	50	50
futile	100	33,33	100	50	66,67
ghastly	66,66	25	100	50	75
gloomy	100	100	100	66,66	33,34
glum	100	100	100	100	0
godforsaken	100	50	100	100	50
grave	50	20	100	20	80
grief-stricken	100	100	100	100	0
grieved	100	100	100	100	0
grieving	100	100	100	100	0
grievous	100	75	100	100	25
grim	20	0	40	25	40
grisly	100	100	100	100	0
grouchy	100	100	100	100	0
gruesome	0	100	100	100	100
grumpy	100	100	100	100	0
hapless	100	100	100	100	0
harassed	100	100	100	50	50
harassing	0	100	50	50	100
harrowing	100	100	100	100	0
heartbreaking	100	100	100	100	0
heartbroken	100	100	100	100	0
heart-rending	100	100	100	100	0
heartsick	-----	100	100	100	0

Продовження таблиці Б.1

heavy	3,57	7,4	0	0	7,4
heavy-hearted	100	100	-----	-----	0
hopeless	60	25	50	50	35
horrible	33,33	33,33	50	50	16,67
horrified	100	100	100	100	0
huffy	100	100	100	100	0
hurt	100	100	50	50	50
hurting	71,42	100	66,66	50	50
ill-fated	100	100	100	100	0
ill-humoured	-----	100	-----	100	0
ill-tempered	0	100	100	100	100
impugning	100	0	100	0	100
inauspicious	100	100	100	100	0
inconsolable	100	100	100	100	0
inert	66,66	33,33	50	33,33	33,33
irksome	100	100	100	100	0
irredeemable	0	0	0	50	50
irritable	100	33,33	50	100	66,67
irritated	100	50	100	100	50
irritating	100	50	100	100	50
jaded	100	0	100	100	100
jaundiced	50	0	50	50	50
jealous	66,66	33,33	100	50	66,67
joyless	100	100	100	100	0
lachrymose	0	50	0	50	50
lamentable	100	100	100	0	100
lamenting	100	66,66	100	100	33,34
languishing	100	100	100	100	0
leery	100	33,33	100	100	66,67
limp	0	33,33	50	0	50
listless	100	100	100	100	0
lonely	100	100	100	100	0
lonesome	100	100	100	100	0
lost	7,69	9,09	20	33,33	25,64
low	10	4,54	7,14	12,5	7,96
low-spirited	100	100	-----	100	0
lugubrious	100	100	100	100	0
macabre	0	50	100	100	100
malcontent	100	100	100	100	0
mean	0	12,5	0	0	12,5
melancholic	100	100	100	100	0
melancholy	100	100	100	100	0

Продовження таблиці Б.1

menacing	100	100	100	100	0
mirthless	100	100	100	100	0
misanthropic	100	100	100	100	0
misanthropical	100	100	-----	-----	0
miserable	50	40	75	20	55
mistrustful	100	100	100	100	0
monotonous	100	100	100	100	0
moody	66,66	50	66,66	50	16,66
moony	-----	50	-----	0	50
mopey	100	100	-----	-----	0
moping	100	100	100	100	0
morose	100	100	100	100	0
mournful	100	100	100	100	0
mourning	100	66,66	100	100	33,34
moving	25	0	50	33,33	50
negative	28,57	7,69	14,28	28,57	20,88
negativist	100	66,66	100	-----	33,34
negativistic	100	66,66	100	-----	33,34
nervous	50	20	33,33	50	30
nihilistic	50	25	100	50	75
no-win	100	100	100	100	0
ominous	100	50	100	100	50
onerous	100	0	100	0	100
oppressed	50	0	0	50	50
oppressive	33,33	50	0	0	16,67
ornery	0	0	100	50	100
overcast	0	33,33	0	0	33,33
overwrought	100	33,33	100	100	66,67
pained	100	100	100	100	0
painful	75	50	66,66	100	50
pathetic	50	20	100	50	80
peevish	100	100	100	100	0
pensive	100	100	100	100	0
perplexing	100	100	100	100	0
perturbed	100	100	100	100	0
perturbing	-----	100	100	100	0
petulant	0	100	100	100	100
piteous	100	0	0	0	100
plagued	-----	33,33	100	50	66,67
plaintive	100	100	100	100	0
poignant	100	25	100	100	75
pointless	100	0	100	100	100

Продовження таблиці Б.1

querulous	100	100	100	100	0
quiescent	100	100	50	50	50
racked	50	16,66	100	50	83,34
reclusive	100	100	100	-----	0
regrettable	100	100	100	100	0
resigned	0	0	0	100	100
restless	50	25	50	66,66	41,66
rueful	0	100	100	0	100
sad	100	42,85	60	100	57,15
saddened	100	100	100	100	0
saddening	100	100	100	100	0
saturnine	100	100	100	100	0
sceptical	0	66,66	100	100	100
sepulchral	100	50	100	100	50
sinister	100	20	50	50	80
smarted	50	100	50	50	50
snappish	-----	100	-----	100	0
solemn	33,33	33,33	50	33,33	16,67
somber	50	33,33	-----	50	16,67
sorrowful	100	100	100	100	0
sorry	25	40	100	66,66	75
sour	0	12,5	33,33	0	33,33
sourpussed	100	100	100	100	0
spiritless	100	100	100	100	0
splenetic	100	66,66	100	100	33,37
startling	100	100	100	100	0
subdued	25	33,33	33,33	0	33,33
suffered	100	100	100	100	0
sulking	100	100	100	100	0
sulky	100	100	100	100	0
sullen	50	50	50	50	0
sunk	21,05	100	9,09	18,18	90,91
surly	100	50	100	0	100
suspicious	33,33	0	33,33	0	33,33
tame	33,33	20	33,33	33,33	13,33
tearful	0	33,33	0	0	33,33
tear-jerking	100	100	100	-----	0
tense	66,66	50	50	66,66	16,66
terrible	25	25	40	50	25
testy	100	100	100	100	0
tired	33,33	25	66,66	25	41,66
tiresome	100	100	100	100	0

Продовження таблиці Б.1

tormented	100	100	100	100	0
tortured	50	33,33	100	50	66,67
tragic	50	50	50	50	0
troubled	50	50	50	50	0
troublesome	100	33,33	100	50	66,67
troubling	100	100	50	100	50
trying	100	100	100	100	0
ugly	0	50	0	0	50
unassertive	100	100	-----	100	0
unavailing	100	100	100	100	0
unbelieving	0	100	100	100	100
uncertain	25	20	50	25	30
uncomfortable	50	50	25	50	25
uneasy	66,66	33,33	50	66,66	33,33
unenthusiastic	100	100	-----	100	0
unfortunate	75	66,66	50	50	25
ungenial	100	0	100	0	100
ungratified	-----	100	-----	50	50
unhappy	100	50	100	100	50
uninterested	100	100	100	100	0
unlikely	66,66	100	66,66	50	50
unlucky	100	50	100	100	50
unpromising	100	100	100	100	0
unpropitious	100	100	100	-----	0
unsettling	100	100	100	100	0
untoward	0	16,66	0	50	50
upset	66,66	50	25	50	41,66
upsetting	20	16,66	100	20	83,34
uptight	100	50	100	100	50
vain	50	0	50	50	50
vexing	100	66,66	100	100	33,34
wan	0	66,66	0	0	66,66
wary	100	50	100	100	50
wasted	33,33	25	50	33,33	25
weak	11,76	18,75	15,38	30,76	19
wearisome	100	100	100	100	0
weary	50	50	66,66	66,66	16,66
wistful	100	100	100	100	0
woebegone	100	100	100	100	0
woeful	50	100	50	50	50
worried	100	100	100	100	0
worrisome	100	100	100	100	0

Продовження таблиці Б.1

worrying	100	100	100	100	0
worsening	100	100	100	100	0
wrenched	0	0	33,33	0	33,33
wretched	75	20	33,33	33,33	50
adversely	100	100	100	50	50
antipathetically	100	100	-----	-----	0
anxiously	66,66	50	100	100	50
apathetically	100	50	100	100	50
badly	33,33	14,28	16,66	0	33,33
bleakly	50	100	33,33	100	66,67
cantankerously	100	0	100	100	100
cheerlessly	100	100	100	100	0
crabbily	100	100	100	100	0
crossly	100	100	100	100	0
cynically	50	50	66,66	50	16,66
darkly	33,33	33,33	0	16,66	33,33
dejectedly	100	100	100	100	0
desolately	100	50	100	50	50
despairingly	100	100	100	100	0
desperately	0	0	50	40	50
despondently	100	100	100	100	0
disconsolately	100	100	100	100	0
discontentedly	100	100	100	100	0
dismally	100	66,66	100	50	50
dispiritedly	100	100	100	100	0
distressfully	100	100	100	100	0
dolefully	100	100	100	100	0
dolorously	-----	100	100	-----	0
dourly	50	50	50	50	0
downheartedly	100	100	100	100	0
drearily	100	100	100	100	0
emptily	11,11	28,56	25	40	28,89
fearfully	50	50	66,66	75	25
feebly	0	50	0	50	50
forlornly	100	100	66,66	66,66	33,34
fretfully	100	100	100	100	0
gloomily	100	100	100	66,66	33,34
glumly	100	100	100	100	0
gravely	50	0	100	20	100
grievously	100	100	100	50	50
grimly	20	0	40	25	40
grouchily	100	100	100	100	0

Продовження таблиці Б.1

grumpily	100	100	100	100	0
hopelessly	66,66	50	50	50	16,66
inauspiciously	100	100	100	100	0
joylessly	100	100	100	100	0
lamentably	100	100	100	0	100
listlessly	100	100	100	100	0
melancholically	100	100	100	100	0
miserably	50	66,66	75	20	55
moodily	66,66	100	66,66	50	50
morosely	100	100	100	100	0
mournfully	100	100	100	100	0
pathetically	50	50	100	50	50
pensively	100	100	100	100	0
petulantly	0	100	100	100	100
plaintively	100	100	100	100	0
restlessly	50	50	50	66,66	16,66
sadly	66,66	100	100	100	33,34
sorrowfully	100	100	100	100	0
sourly	0	100	33,33	0	100
spiritlessly	100	100	100	100	0
sulkily	100	100	100	100	0
sullenly	0	33,33	50	50	50
tiredly	33,33	0	66,66	25	66,66
tragically	100	50	50	50	50
troublesomely	100	100	100	50	50
uncomfortably	50	100	50	50	50
uneasily	66,66	50	50	66,66	16,66
unfortunately	0	100	100	100	100
ungenially	100	0	100	0	100
unhappily	50	100	100	100	50
unluckily	100	100	100	100	0
unpropitiously	100	100	100	-----	0
weakly	11,76	18,75	15,38	30,76	19
wearily	50	66,66	66,66	66,66	16,66
wistfully	100	100	100	100	0
woefully	50	100	50	50	50
wretchedly	75	66,66	33,33	33,33	41,67

Лексичне наповнення частиномовних ЛСМП

Таблиця В.1

Іменникове ЛСМП (ЛСГ1)

Ділянка поля	Показники меж	ЛО
Ядро		pessimism
Приядерна зона	0	Affliction, anguish, apprehensiveness, boredom, chagrin, cheerlessness, defeatism, dejection, despair, despond, despondence, despondency, disappointment, disbelief, discomfiture, discomposure, disconsolateness, disconsolation, discouragement, disgruntlement, disillusionment, dispiritedness, disquiet, dissatisfaction, doldrums, dolefulness, dolefuls, dolor, dolorousness, downcastness, downheartedness, droopiness, dysphoria, ennui, fretfulness, glumness, grieving, halfheartedness, heartache, heartbreak, heavy-heartedness, hesitance, hurtfulness, infelicity, inquietude, insipidity, joylessness, listlessness, lugubriousness, melancholia, melancholy, misdoubt, misgiving, mistrust, mope, mopes, moroseness, mournfulness, pensiveness, plaintiveness, rue, sadness, saturninity, scepticism, sorrow, sorrowfulness, sulkiness, suspicion, uncertainty, unhappiness, unsureness, vexation, wistfulness, worry.
Центральна зона	5,5 – 37	Lowness (5,5), bitterness (13,33), anxiety (16,66), blahs (16,67), bleakness (16,67), desolation (16,67), malaise (16,67), mourning (16,67), spinelessness (16,67), depression (20), desperateness (20), hopelessness (20), care (20,33), apprehension (25), gloom (25), pain (25), tiredness (25), uncomfortableness (25), misery (26,66), emptiness (30), gloominess (33,33), heaviness (33,33), moodiness (33,33), weakness (33,33), forlornness (33,34), qualm (33,34), uneasiness (33,34).

Продовження таблиці В.1

Перехідна зона	37,1 – 68,6	Dullness (39), distress (41,67), angst (50), apathy (50), cynicism (50), desperation (50), discomfort (50), discontent (50), disheartenment (50), dimals (50), displeasure (50), distrust (50), dreariness (50), foreboding (50), frustration (50), grief (50), grievousness (50), indecisiveness (50), oppression (50), purgatory (50), regret (50), spiritlessness (50), suspense (50), tedium (50), tentativeness (50), torment (50), torture (50), woe (50), woefulness (50), wretchedness (50), weariness (66,66), loneliness (66,67), negativism (66,67), negativity (66,67), the blues (inf) (66,67).
Периферія	68,7 – 100	Agony (75), dread (75), grimness (75), doubt (80), fear (80), miserableness (80), irresolution (83,34), the dumps (<i>informal</i>) (83,34), dismay (100), hardship (100), mortification (100), sullenness (100), the hump (<i>British, informal</i>) (100), tribulation (100), vapours (100), wariness (100).

Таблиця В.2

Іменникове ЛСМП (ЛСГ2)

Ділянка поля	Показники меж	ЛО
Ядро		pessimist
Приядерна зона	0	Alarmist, carper, Cassandra, complainer, crepehanger, curmudgeon, cynic, defeatist, doom-monger, doomsayer, doomster, fatalist, grump, killjoy, malcontent, melancholic, misanthrope, misanthropist, quitter, sceptic, sourpuss, spoilsport, worrier, worrywart.
Центральна зона	13,33 – 42,2	Drip (13,33), misery (13,33), damper (16,66), drag (25), crab (33,33), downer (33,33), mouse (33,33)
Перехідна зона	42,3 – 71,2	Bellyacher (50), doubter (50), grouch (50), grumbler (50), Jeremiah (50), moaner (50), questioner (50), unbeliever (50), whimp (50), whiner (50), negativist (66,66)
Периферія	71,3 – 100	Nihilist (75), crybaby (100), grinch (100), naysayer (100), scaremonger (100), sorehead (100)

Прикметникове ЛСМП

Ділянка поля	Показники меж	ЛО
Ядро		pessimistic
Приядерна зона	0	<p>Acheronian, acherontic, afraid, aggravating, agonized, alarming, anguished, apprehensive, boring, bored, brokenhearted, broody, careworn, cast-down, cheerless, crabby, crestfallen, daunted, defeatist, dejected, dejecting, depressing, depressive, despairing, despondent, disappointed, disappointing, disbelieving, discomforted, discomfoting, disconcerted, disconcerting, disconsolate, discontented, discouraging, disgruntled, disheartened, disheartening, disillusioned, dismayed, dismaying, dispirited, dispiriting, displeased, disquieted, disquieting, dissatisfied, distressful, distressing, distrustful, distrusting, doleful, dolorous, dour, downbeat, downcast, downhearted, drear/dreary, dysphoric, exasperated, fatalistic, foreboding, fretful, frightened, frightening, glum, grief-stricken, grieved, grieving, grisly, grouchy, grumpy, hapless, harrowing, heartbreaking, heartbroken, heart-rending, heartsick, heavy-hearted, horrified, huffy, ill-fated, ill-humoured, inauspicious, inconsolable, irksome, joyless, languishing, listless, lonely, lonesome, low-spirited, lugubrious, malcontent, melancholic, melancholy, menacing, mirthless, misanthropic, misanthropical, mistrustful, monotonous, mopey, moping, morose, mournful, no-win, pained, peevish, pensive, perplexing, perturbed, pertubing, plaintive, querulous, reclusive, regrettable, saddened, saddening, saturnine, snappish, sorrowful, sourpussed, spiritless, startling, suffered, sulking, sulky, sullen, tear-jerking, testy, tiresome, tormented, tragic, troubled, trying, unassertive, unavailing, unenthusiastic, uninterested, unpromising, unpropitious, unsettling, wearisome, wistful, woebegone, worried, worrisome, worrying, worsening.</p>

Продовження таблиці В.3

Центральна зона	7,07 – 38,1	Dull (7,07), bad (7,14), heavy (7,4), dim (7,5), low (7,96), down (8,34), broken (11,4), dark (11,11), mean (12,5), tame (13,33), black (15), cloudy (16,66), moody (16,66), tense (16,66), weary (16,66), dashed (16,67), drooping (16,67), frantic (16,67), horrible (16,67), oppressive (16,67), solemn (16,67), somber(16,67), weak (19), clouded (19,05), cold (20), doubting (20), blue (20,83), negative (20,88), barren (25), chafed (25), distressed (25), grievous (25), terrible (25), uncomfortable (25), unfortunate (25), wasted (25), lost (25,64), concerned (30), nervous (30), uncertain (30), agitating (33,33), cynical (33,33), inert (33,33), overcast (33,33), sour (33,33), subdued (33,33), suspicious (33,33), tearful (33,33), uneasy (33,33), wrenched (33,33), anxious (33,34), fearful (33,34), forlorn (33,34), gloomy (33,34), lamenting (33,34), mourning (33,34), negativist (33,34), negativistic (33,34), vexing (33,34), splenetic (33,37), hopeless (35).
Перехідна зона	38,2 – 69,2	Alone (40), crushed (40), grim (40), colorless (41,66), restless (41,66), tired (41,66), upset (41,66), abject (50), ached (50), ailing (50), alarmed (50), apathetic (50), beetle-browed (50), bereft (50), blighted (50), chapfallen (50), crabbed (50), creepy (50), crummy (50), crusty (50), dampened (50), deadly (50), demoralized (50), desolate (50), desperate (50), disagreeable (50), disapproving (50), discomposd (50), discomposing (50), discouraged (50), dismal (50), distracted (50), distraught (50), drab (50), droopy (50), dubious (50), embarrassing (50), fruitless (50), frustrated (50), funereal (50), godforsaken (50), harassed (50), hurt (50), hurting (50), irredeemable (50), irritated (50), irritating (50), jaundiced (50), lachrymose (50), limp (50), moony (50), moving (50), ominous (50), oppressed (50), painful (50), quiescent (50), sepulchral (50), smarted (50), troubling (50), ugly (50), ungratified (50), unhappy (50), unlikely (50), unlucky (50), untoward (50), uptight (50), vain (50), wary (50), woeful (50), wretched (50), depressed (52,38), miserable (55), sad (57,15), bitter (66,66), leery (66,66), wan (66,66), bleak (66,67), bothered (66,67), disturbed (66,67), disturbing (66,67), doubtful (66,67), futile (66,67), irritable (66,67), jealous (66,67), overwrought (66,67), plagued (66,67), tortured (66,67), troublesome (66,67).

Продовження таблиці В.3

Периферія	69,3 – 100	Ghastly (75), nihilistic (75), poignant (75), sorry (75), grave (80), pathetic (80), sinister (80), racked (83,34), upsetting (83,34), sunk (90,91), afflicted (100), bad-tempered (100), bereaved (100), bothersome (100), brooding (100), burdensome (100), cantankerous (100), frazzled (100), frightful (100), gruesome (100), harassing (100), ill-tempered (100), impugning (100), jaded (100), lamentable (100), macabre (100), onerous (100), ornery (100), petulant (100), piteous (100), pointless (100), resigned (100), rueful (100), sceptical (100), surly (100), unbelieving (100), ungenial (100).
-----------	------------	--

Таблиця В.4

Прислівникове ЛСМП

Ділянка поля	Показники меж	ЛО
Ядро		pessimistically
Приядерна зона	0	Antipathetically, cheerlessly, crabbily, crossly, dejectedly, despairingly, despondently, disconsolately, discontentedly, dispiritedly, distressfully, dolefully, dolorously, dourly, downheartedly, drearily, fretfully, glumly, grouchily, grumpily, inauspiciously, joylessly, listlessly, melancholically, morosely, mournfully, pensively, plaintively, sorrowfully, spiritlessly, sulkily, unluckily, unpropitiously, wistfully.
Центральна зона	15 – 43,3	Cynically (16,66), hopelessly (16,66), restlessly (16,66), uneasily (16,66), wearily (16,66), weakly (19), fearfully (25), emptily (28,89), badly (33,33), darkly (33,33), forlornly (33,34), gloomily (33,34), sadly (33,34), grimly (40), wretchedly (41,66).
Перехідна зона	43,4 – 71,7	Adversely (50), anxiously (50), apathetically (50), desolately (50), desperately (50), dismally (50), feebly (50), grievously (50), moodily (50), pathetically (50), sullenly (50), tragically (50), troublesomely (50), uncomfortably (50), unhappily (50), woefully (50), miserably (55), tiredly (66,66), bleakly (66,67).
Периферія	71,8 – 100	Cantankerously (100), gravely (100), lamentably (100), petulantly (100), sourly (100), unfortunately (100), ungenially (100).

Структура ЛФПП

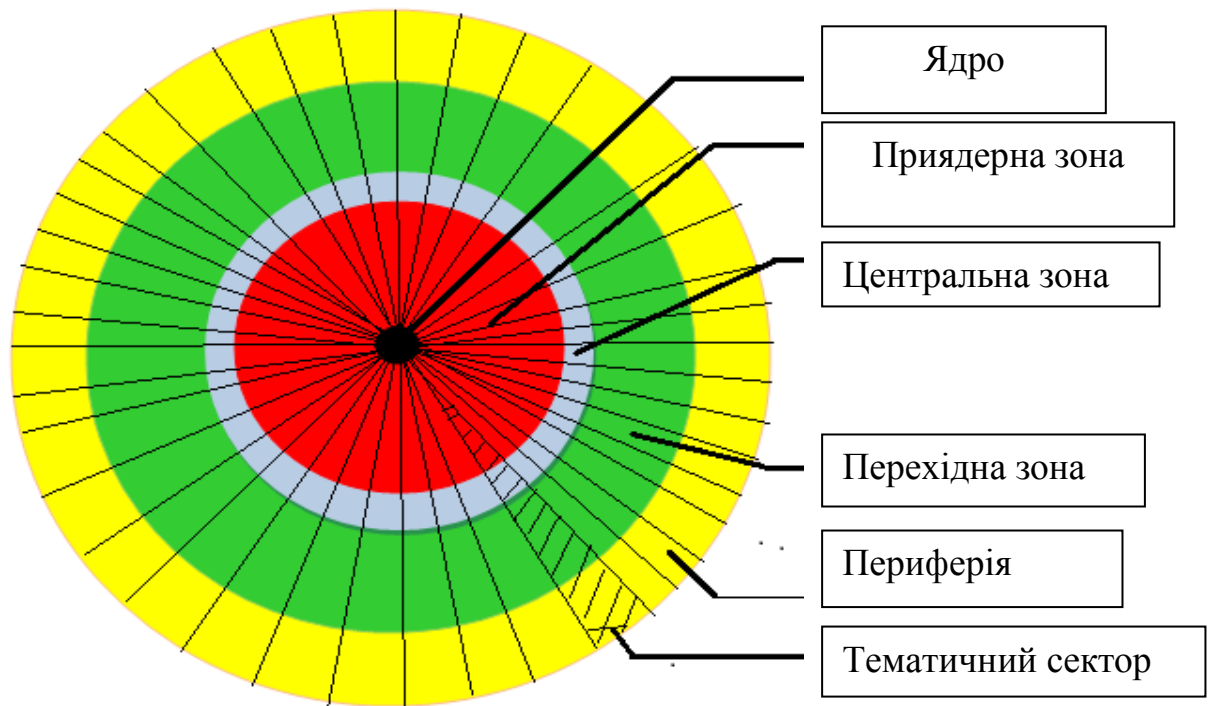

Рис. Г.1. Перший рівень ЛФПП

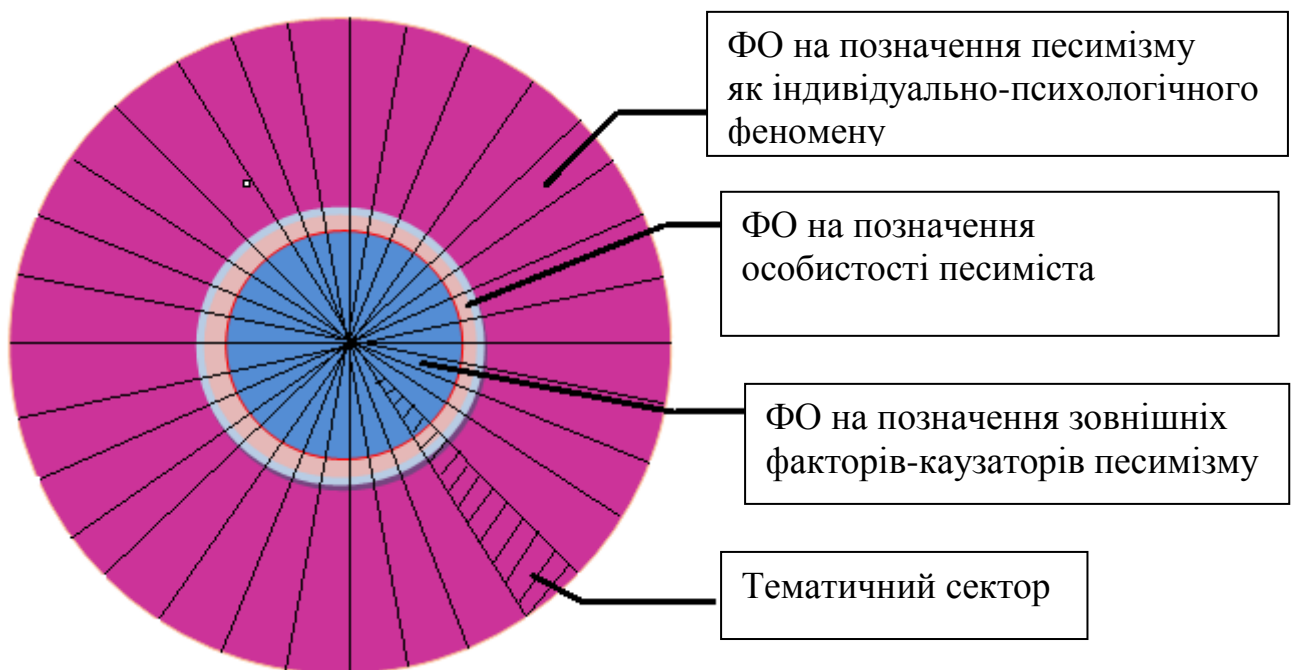

Рис. Г.2. Другий рівень ЛФПП

Додаток Д

Фразеологічні засоби вираження феномену песимізму у песимістичних висловленнях

Таблиця Д.1

ФО, які відображають внутрішній стан песиміста

	Базові ознаки песимізму							Суміжні ознаки песимізму				Супутні ознаки песимізму												
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	
	Сум	Нещастя	Невдача	Безнадія	Негативні очікування	Невпевненість	Недовіра	Пригніченість	Засмученість	Страждання	Горе	Занепокоєння	Роздратування	Розчарування	Страх	Незадоволення	Збентеження	Неспокій	Пасивність	Знервованість	Відсутність інтересу	Негативне ставлення	Тривога	
ФО, які експлікують якісні ознаки песимізму																								
To be bitter and twisted		+	+																					
To be down in the dumps		+						+																
To be down in the mouth		+						+																
To be down on your luck			+							+														
To be shell-shocked								+		+														
To be sick at heart	+	+							+					+										
To be worried sick												+												
To be a bag/bundle of nerves																					+			

**Лексична тональність лексем-ідентифікаторів феномену песимізму
(за результатами сентимент аналізу)**

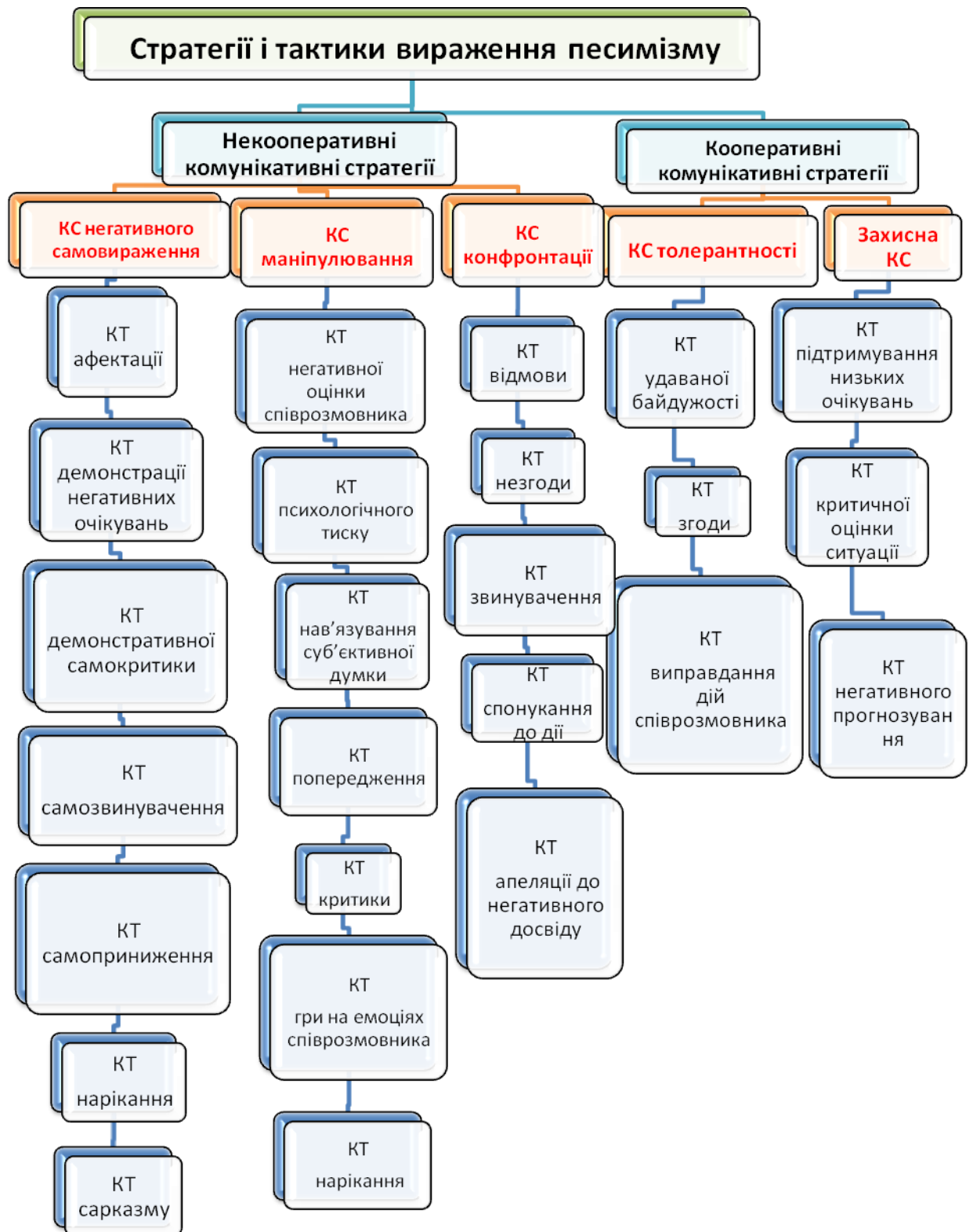
Pessimism (-1), affliction (-1), agony (-1,5), angst (0), anguish (-1,5), anxiety (-1), apathy (-0,5), apprehension (-1), apprehensiveness(-1), bitterness (-0,5), blahs (0), bleakness (0), boredom (-0,5), care (0,5), chagrin (0), cheerlessness (-1), cynicism (-0,5), defeatism (-0,5), dejection (0), depression (-1,5), desolation (-0,5), despair (-1,5), desperateness (-1), desperation (-1), despond (0), despondence (0), despondency (0), disappointment (-1), disbelief (-0,5), discomfiture (0), discomfort (-0,5), discomposure (0), disconsolateness (0), disconsolation (0), discontent (-0,5), discouragement (-0,5), disgruntlement (0), disheartenment (-0,5), disillusionment (-0,5), dismal (0), dismay (-1), dispiritedness (0), displeasure (-1), disquiet (0), dissatisfaction (-0,5), distress (-1), distrust (-0,5), doldrums (*inf*) (-0,5), dolefulness (0), doleful (0), dolor (0), dolorousness (0), doubt (-0,5), downcastness (0), downheartedness (-1), dread (-1,5), dreariness (0), droopiness (-0,5), dullness (-0,5), dysphoria (0), emptiness (-1), ennui (0), fear (-1,5), foreboding (-0,5), forlornness (-1), fretfulness (-1), frustration (-1), gloom (-1), gloominess (-1), glumness (-1), grief (-1,5), grieving (-1,5), grievousness (-1,5), grimness (-1), halfheartedness (0), hardship (0), heartache (0), heartbreak (-1,5), heaviness (0), heavy-heartedness (0), hesitance (0), hopelessness (-1,5), hurtfulness (-1), indecisiveness (-0,5), infelicity (0), inquietude (0), insipidity (0), irresolution (0), joylessness (1), listlessness (0), loneliness (-0,5), lowness (-0,5), lugubriousness (0), malaise (0), melancholia (-1,5), melancholy (-1,5), misdoubt (0), miserableness (-1), misery (-1), misgiving (0), mistrust (-0,5), moodiness (-1), mope (0), mopes (0), moroseness (0), mortification (-1), mournfulness (-1), mourning (-1), negativism (-0,5), negativity (-0,5), oppression (-1), pain (-1,5), pensiveness (0), plaintiveness (0), purgatory (0), qualm (-0,5), regret (-0,5), rue (-0,5), sadness (-1,5), saturninity (0), scepticism (-0,5), sorrow (-1), sorrowfulness (-1), spinelessness (0), spiritlessness (0), sulkiness (0), sullenness (0), suspense (0), suspicion (-0,5), tedium (0), tentativeness (0), the blues (*inf*) (-0,5), the dumps (*informal*) (-0,5), the hump (*British, informal*) (0), tiredness (0), torment (-0,5), torture (-1,5), tribulation (0), uncertainty (0), uncomfortableness (-1), uneasiness (-0,5), unhappiness (-1), unsureness (0), vapors (0), vexation (-1), wariness (0), weakness (-0,5), weariness (-0,5), wistfulness (0), woe (-1), woefulness (-1), worry (-1,5), wretchedness (-1).

Pessimist (-1), alarmist (-1), bellyacher (0), carper (0), Cassandra (0), complainer (-0,5), crab (0), crepehanger (0), crybaby (0), curmudgeon (0), cynic (-0,5), damper (0), defeatist (-0,5), doom-monger (-0,5), doomsayer (-0,5), doomster (-0,5), doubter (-0,5), downer (0), drag (-0,5), drip (0), fatalist (-1), grinch (0), grouch (-0,5), grumbler (-1), grump (0), Jeremiah (0), killjoy (-0,5), malcontent (0), melancholic (-1,5), misanthrope (0), misanthropist (0), misery (-1), moaner (-1), mouse (0), naysayer (-0,5), negativist (-0,5), nihilist (0), questioner (0), quitter (-0,5), scaremonger (-1), sceptic (-0,5), sorehead (0), sourpuss (-0,5), spoilsport (-0,5), unbeliever (0), whiner (-1), wimp (-1), worrier (-1,5), worrywart (-1,5).

Pessimistic (-1), abject (-0,5), ached (-0,5), acheronian (0), acherontic (0), afflicted (-1), afraid (-1,5), aggravating (-1), agitating (-0,5), agonized (-1,5), ailing (-1), alarmed (-1), alarming (-1), alone (0), anguished (-1,5) anxious (-1), apathetic (-0,5), apprehensive (-1), bad (-0,5), bad-tempered (-0,5), barren (-0,5), beetle-browed (0), bereaved (-1,5), bereft (-0,5), bitter (-0,5), black (-0,5), bleak (-0,5), blighted (0), blue (0), boring (-0,5), bored (-0,5), bothered (-0,5), bothersome (-0,5), broken (-1), broken-hearted (-1), brooding (-0,5), broody (-0,5), burdensome (-0,5), cantankerous (0), careworn (0), cast-down (0), chafed (0), chapfallen (0), cheerless (-1), clouded (0), cloudy (0), cold (-0,5), colorless (0), concerned (-0,5), crabbed (0), crabby (0), creepy (0), crestfallen (0), crummy (0), crushed (0), crusty (0), cynical (-0,5), dampened (-0,5), dark (0), dashed (0), daunted (0), deadly (-0,5), defeatist (-0,5), dejected (-0,5), dejecting (0), demoralized (0), depressed (-1,5), depressing (-1,5), depressive (-1,5), desolate (-0,5), despairing (-1,5), desperate (-1), despondent (0), dim (-0,5), disagreeable (-0,5), disappointed (-1), disappointing (-1), disapproving (-0,5), disbelieving (0), discomforted (-0,5),

discomforting (-0,5), discomposed (0), discomposing (0), disconcerted (-0,5), disconcerting (0), disconsolate (0), discontented (-0,5), discouraged (-0,5), discouraging (-0,5), disgruntled (0), disheartened (-0,5), disheartening (-0,5), disillusioned (-0,5), dismal (-0,5), dismayed (-1), dimaying (-1), dispirited (0), dispiriting (0), displeased (-1), disquieted (0), disquieting (0), dissatisfied (-0,5), distracted (-0,5), distraught (-1,5), distressed (-1), distressful (-1), distressing (-1), distrustful (-0,5), distrusting (-0,5), disturbed (-0,5), disturbing (-0,5), doleful (0), dolorous (0), doubtful (-0,5), doubting (-0,5), dour (0), down (0), downbeat (0), downcast (-1), downhearted (-1), drab (-0,5), drear/dreary (-0,5), drooping (-0,5), droopy (-0,5), dubious (-0,5), dull (-0,5), dysphoric (0), embarrassing (-1), exasperated (-0,5), fatalistic (-1), fearful (-1), foreboding (-0,5), forlorn (-1), frantic (-0,5), frazzled (0), fretful (-1), frightened (-1,5), frightening (-1,5), frightful (-1,5), fruitless (-0,5), frustrated (-1), funereal (0), futile (0), ghastly (-0,5), gloomy (-1), glum (-1), godforsaken (0), grave (-1), grief-stricken (-1,5), grieved (-1,5), grieving (-1,5), grievous (-1,5), grim (-1), grisly (0), grouchy (*informal*) (-0,5), gruesome (0), grumpy (0), hapless (-0,5), harassed (-1), harassing (-1), harrowing (0), heartbreaking (-1,5), heartbroken (-1,5), heart-rending (0), heartsick (0), heavy (0), heavy-hearted (0), hopeless (-1,5), horrible (-1,5), horrified (-1,5), huffy (0), hurt (-1), hurting (-1), ill-fated (-0,5), ill-humored (0,5), ill-tempered (-0,5), impugning (0), inauspicious (0), inconsolable (0), inert (0), irksome (-0,5), irredeemable (0), irritable (-1), irritated (-1), irritating (-1), jaded (-1), jaundiced (0), jealous (-1), joyless (1), lachrymose (0), lamentable (-0,5), lamenting (-0,5), languishing (0), leery (*slang*) (0), limp (-0,5), listless (0), lonely (-0,5), lonesome (-0,5), lost (0), low (-0,5), low-spirited (-0,5), lugubrious (0), macabre (0), malcontent (0), mean (0), melancholic (-1,5), melancholy (-1,5), menacing (0), mirthless (0), misanthropic (0), misanthropical (0), miserable (-1), mistrustful (-0,5), monotonous (-0,5), moody (-1), moony (0), mopey (0), moping (0), morose (0), mournful (-1), mourning (-1), moving (0), negative (-0,5), negativist (-0,5), negativistic (-0,5), nervous (-1), nihilist (0), nihilistic (0); no-win (0), ominous (-1), onerous (0), oppressed (-1), oppressive (-1), ornery (0), overcast (0), overwrought (0), pained (-0,5), painful (-1,5), pathetic (-1), peevisish (0), pensive (0), perplexing (-0,5), perturbed (-0,5), perturbing (-0,5), petulant (0), piteous (0), plagued (-0,5), plaintive (0), poignant (0), pointless (-0,5), querulous (0), quiescent (0), racked (-1), reclusive (0), regrettable (-0,5), resigned (-0,5), restless (-0,5), rueful (0), sad (-1,5), saddened (-1,5), saddening (-1,5), saturnine (0), sceptical (-0,5), sepulchral (0), sinister (-1,5), smarted (0,5), snappish (0), solemn (-1), somber (-0,5) (*or* *sombre*) (0), sorrowful (-1), sorry (-0,5), sour (-0,5), sourpussed (-0,5), spiritless (0), splenetic (0), startling (-0,5), subdued (0), suffered (-0,5), sulking (0), sulky (0), sullen (-0,5), sunk (0), surly (0), suspicious (-0,5), tame (0), tearful (0), tear-jerking (-0,5), tense (-1), terrible (-1,5), testy (0), tired (-0,5), tiresome (-0,5), tormented (0), tortured (-1,5), tragic (-1), troubled (-0,5), troublesome (-0,5), troubling (-0,5), trying (0), ugly (-1), unassertive (0), unavailing (0), unbelieving (0), uncertain (0), uncomfortable (-1), uneasy (-0,5), unenthusiastic (-1), unfortunate (-0,5), ungenial (0), ungratified (0), unhappy (-1), uninterested (-0,5), unlikely (0), unlucky (-0,5), unpromising (0), unpropitious (0), unsettling (-0,5), untoward (0), upset (-1), upsetting (-1), uptight (-1), vain (-1), vexing (-1), wan (0), wary (-0,5), wasted (-0,5), weak (-0,5), wearisome (-0,5), weary (0), wistful (0), woebegone (-1), woeful (-1), worried (-1,5), worrisome (-1,5), worrying (-1,5), worsening (-1), wrenched (0), wretched (-1).

Pessimistically (-1), adversely (-0,5), antipathetically (0), anxiously (-1), apathetically (-0,5), badly (-0,5), bleakly (0), cantankerously (0), cheerlessly (-1), crabily (0), crossly (0), cynically (-0,5), darkly (0), dejectedly (-0,5), desolately (0), despairingly (-1,5), desperately (-1), despondently (0), disconsolately (0), discontentedly (-0,5), dimly (0), dispiritedly (0), distressfully (-1), dolefully (0), dolorously (0), dourly (0), downheartedly (-1), drearily (0), emptily (0), fearfully (-1), feebly (0), forlornly (-1), fretfully (-1), gloomily (-1), glumly (-1), gravely (0), grievously (-1,5), grimly (-1), grouchily (-0,5), grumpily (0), hopelessly (-1,5), inauspiciously (0), joylessly (1), lamentably (-0,5), listlessly (0), melancholically (-1,5), miserably (-1), moodily (-1), morosely (0), mournfully (-1), pathetically (-1), pensively (0), petulantly (0), plaintively (0), restlessly (-0,5), sadly (-0,5), sorrowfully (-1), sourly (-0,5), spiritlessly (0), sulkily (0), sullenly (0), tiredly (0), tragically (-0,5), troublesomely (-0,5), uncomfortably (-1), uneasily (-0,5), unfortunately (-0,5), ungenially (0), unhappily (-1), unluckily (0), unpropitiously (0), weakly (-0,5), wearily (0), wistfully (0), woefully (-1), wretchedly (-1).

Список публікацій здобувача за темою дисертації***Наукові праці, в яких опубліковані
основні наукові результати дисертації:***

1. Бойчук В. М. Ідентифікація поняття «песимізм» в англійській мовній свідомості // Наукові записки. Серія: «Філологічна». Острог: Видавництво Нац. ун-ту «Острозька академія». 2013. Вип. 37. С. 57–60.
2. Бойчук В. М. Песиміст як особистість: психологічні засади лінгвістичного дослідження // Наук. Вісн. СНУ ім. Лесі Українки. Серія: Філологічні науки. 2013. № 18(276). С. 8–12.
3. Бойчук В. М. Соціально-когнітивні засади лінгвістичного дослідження песиміста як комунікативної особистості // Наукові записки ВДПУ імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство): зб. наук. пр. Вінниця: ТОВ «Фірма «Планер», 2013. Вип. 18. С. 254–258.
4. Бойчук В. М. Мовленнева реалізація Я-концепції комунікативної особистості песиміста // Сборник научных трудов SWorld. Одесса: КУПРИЕНКО, 2013. Выпуск 2. Том 23. С. 29–32.
5. Бойчук В. М. Польова організація лексичних одиниць на позначення песимізму в сучасній англійській мові // Науковий вісник Чернівецького університету імені Юрія Федьковича. Серія: Германська філологія: зб. наук. пр. Чернівці, 2014. Вип. 690–691. С. 59–62.
6. Бойчук В. М. Фразеологічні засоби на позначення песимізму в сучасній англійській мові // Науковий вісник СНУ імені Лесі Українки. Серія: Філологічні науки (Мовознавство). 2014. № 5(282). С. 65–69.
7. Бойчук В. М. Семантичні особливості лексичних одиниць на позначення песимізму в сучасній англійській мові // Нова філологія. Зб. наук. пр. Запоріжжя: ЗНУ, 2014. № 65. С. 96–104.

8. Бойчук В. М. Типологічна диференціація особистості песиміста: психологічні та комунікативні аспекти // Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету. Серія: Філологічні науки (мовознавство). Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2014. Вип. 130. С. 225–229.

9. Бойчук В. М. Прагматичні особливості песимістичних висловлень // Актуальні питання іноземної філології: наук. журн. / [редкол.: І. П. Біскуб (голов. ред.) та ін.]. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2017. № 7. С. 5–11.

10. Бойчук В. М. Кооперативні стратегії і тактики комуніканта-песиміста // Актуальні питання іноземної філології: наук. журн. [редкол.: І. П. Біскуб (голов. ред.) та ін.]. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2018. № 8. С. 40–46.

11. Коляда Е. К., Бойчук В. М. Соціально-філософські засади вивчення поняття «песимізм» в площині лінгвістики // Наукові записки. Серія: «Філологічна». Острого: Видавництво Нац. ун-ту «Острозька академія». 2012. Вип. 24. С. 145–147. (Особистий внесок автора полягає в узагальненні сутності та змісту соціально-філософського поняття «песимізм»).

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

12. Бойчук В. М. Теоретичні передумови лінгвістичного дослідження песимістичного настрою комуніканта // Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції студентів і аспірантів (14–15 травня 2012 року). Луцьк: Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. Т. 2. С. 55–56.

13. Бойчук В. М. Основні параметри комунікативної поведінки песиміста // Сучасні дослідження з лінгвістики, літературознавства і міжкультурної комунікації (ELLIC 2013): матеріали Міжнародної наукової конференції (18–

29 липня 2013 року) / [відп. ред. Я. В. Бистров]. Івано-Франківськ: Прикарпатський нац. ун-т ім. Василя Стефаника, 2013. С. 24–27.

14. Boichuk V. M. Communicative pessimism as a feature of individual communicative behaviour // Science progress in European countries: new concepts and modern solutions: Papers of the 2nd International Scientific Conference. October 14–15. Stuttgart, Germany, 2013. p. 52–53.

15. Бойчук В. М. Типологічний аспект комунікативної особистості // Зб. матеріалів всеукраїнської науково-методичної Інтернет-конференції «Актуальні проблеми іншомовної комунікації: лінгвістичні, методичні та соціально-психологічні аспекти», (Луцьк, 11 квітня 2014 року). Луцький національний технічний університет. Луцьк: РВВ Луцького НТУ, 2014. С. 189–191.

16. Бойчук В. М. Комунікативний песимізм як ознака комунікативної поведінки // Зб. матеріалів міжвузівської науково-практичної конференції «Іншомовна комунікативна культура: специфіка, традиції, інновації», (Луцьк, 27 квітня 2017 року). Луцький національний технічний університет. Луцьк: РВВ Луцького НТУ, 2017. С. 14–17.

Наукові праці, які додатково відображають матеріали дисертації:

17. Бойчук В. М. Афективи як вербальні засоби вираження песимізму в сучасній англійській мові // Актуальні питання іноземної філології: наук. журн. / [редкол.: І. П. Біскуб (голов. ред.) та ін.]. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2015. № 3. С. 12–17.

Відомості про апробацію результатів дисертації:

1. VI Міжнародна науково-практична конференція студентів та аспірантів «Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень» (Луцьк, 2012 р., очна форма участі);

2. Міжнародна наукова інтернет-конференція «Сучасні дослідження з лінгвістики, літературознавства та міжкультурної комунікації (ELLIC 2013)» (Івано-Франківськ, 2013 р., заочна форма участі);
3. VII Міжнародна наукова конференція «Пріоритети германського і романського мовознавства» (Луцьк (Світязь), 2013 р., очна форма участі);
4. Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні проблеми та шляхи їх вирішення в науці, транспорті, виробництві та освіті» (Одеса, 2013 р., заочна форма участі);
5. II Міжнародна наукова конференція «Взаємодія етнічних і планованих мов у контексті європейської інтеграції» (Луцьк, 2013 р., очна форма участі);
6. II Міжнародна наукова конференція “Science progress in European countries: new concepts and modern solutions” (Штутгарт, 2013 р., заочна форма участі);
7. VIII Міжнародна наукова конференція «Пріоритети германського і романського мовознавства» (Луцьк (Світязь), 2014 р., очна форма участі);
8. Всеукраїнська науково-методична Інтернет-конференція «Актуальні проблеми іншомовної комунікації: лінгвістичні, методичні та соціально-психологічні аспекти» (Луцьк, 2014 р., заочна форма участі);
9. Міжвузівська науково-практична конференція «Іншомовна комунікативна культура: специфіка, традиції, інновації» (Луцьк, 2017 р., очна форма участі);
10. XI Міжнародна наукова конференція «Пріоритети германського і романського мовознавства» (Луцьк (Світязь), 2017 р., очна форма участі);
11. I Науково-практичний семінар «Лінгвістика і методика: сучасний вимір» (Луцьк, 2017 р., очна форма участі).